

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries
and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

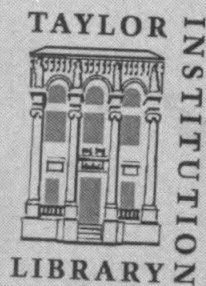

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-
ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

RONDAIES
MALLORQUINES

D. S. H

Oxford University Library Services

University of Oxford

presented by

*Mrs B. Huelin,
on behalf of the late
Mr D.S. Huelin*

Mar. 2002

~~CAT. 2165 A.12~~

TNR 8028

RONDAIES MALLORQUINES

11/11/11

APLEC
DE
RONDAIES MALLORQUINES

D'EN
JORDI DES RECÓ
(ANTONI M.ª ALCOVER PRE.)

SEGONA EDICIÓ

TOM I

AMB LLECENCIA DE L'ORDINARI

CIUTAT DE MALLORCA

ESTAMPA D'EN SEBASTIÀ PIZÀ
1915

Nihil obstat
Lic. SALVATOR Galmés

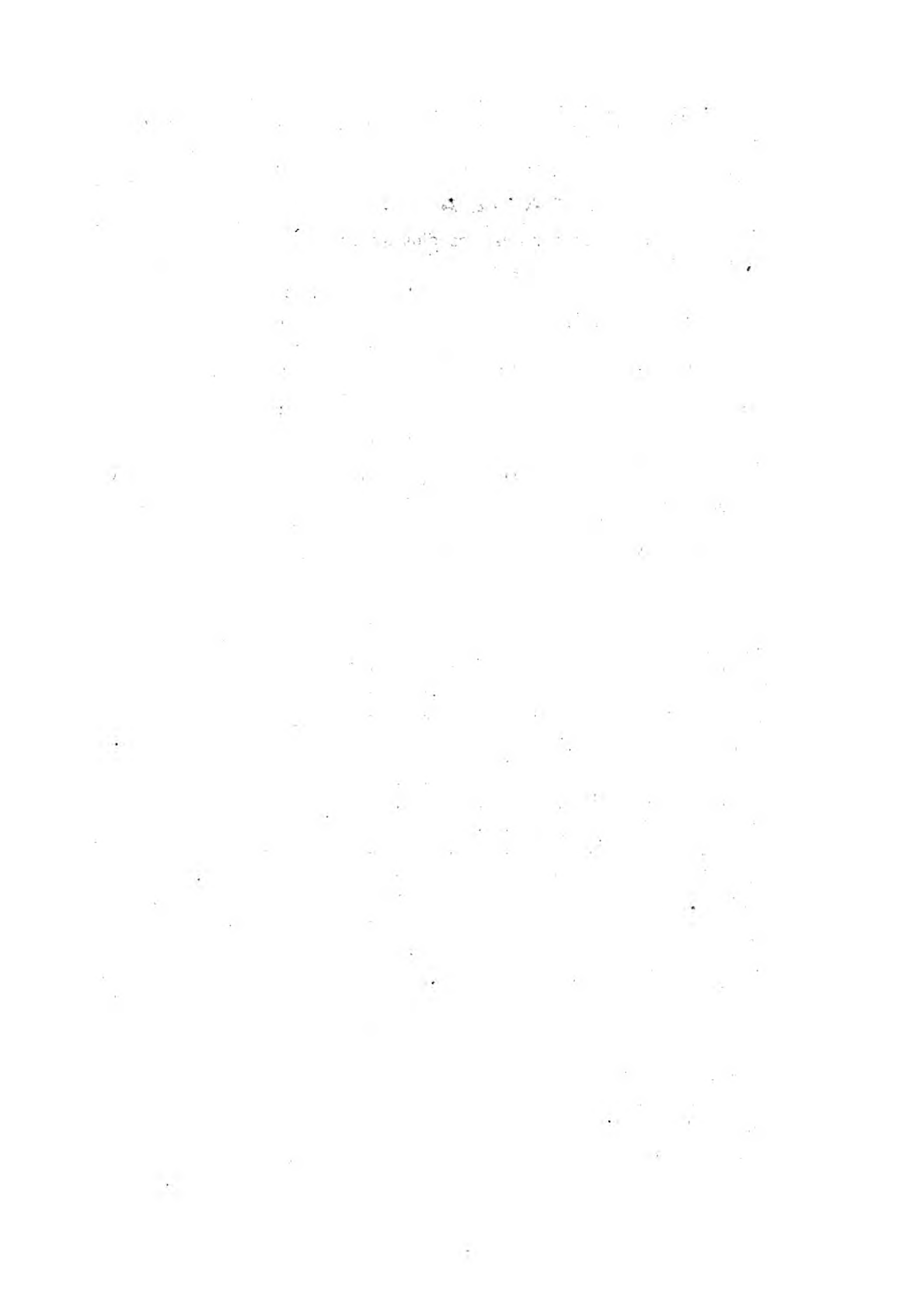
Majoricis, die IV novembris 1914
Imprimatur
Lic. Sac. FRANCISCUS ESTEVE
Vic. Gen. Subs.

Aquesta obra es propietat
de l'autor, qui se reser-
va tots els drets que la
lleí li concedeix.

TAULA

de les rondaies contengudes dins aqueix tom

	Planes
PRÒLEG DE LA 1. ^a EDICIÓ	VII
PRÒLEG DE LA 2. ^a EDICIÓ.	XVII
EN JUANET I ES SET MISSATGES	1
UN FESTETJADOR.	19
S' HERMOSURA DEL MON	23
SA FIA DES CARBONERET	35
EN MARTÍ TACÓ	44
ES CA D'EN BUA I ES MOIX D'EN PEJULÍ.	57
N' ESTEL D' OR	63
NA MAGRANETA	84
SA JAIA XELOC I SA JAIA BIGALOT	99
EN JUANET DE SA GERRA	107
ES TRES GERMANS I ES NOU GEGANTS.	114
EN PERE DE SA BUTZA	128
ES SET CEROS	133
ES SEGADOR I SA BEATA	146
EN SALOM I ES BAL'LE.	150
N' AGRACIAT	165
ES CASTELL D' IRÁS I NO TORNARÁS	174
ES QUATRE GERMANS	213
S' HOMO I ES LLEÓ	228
N' ESPARDENYETA	231
ES DOS BESSONS	244
SA RABOA I S' ERISSÓ	256
SA RONDAIA D' EN VIT	269
UN PAS QUE LI SUCCEÍ A ST. PERE AMB EL BON-JESÚS I ETS ALTRES APÒSTOLS.	273

PRÓLEG DE LA 1.ª EDICIÓ

UNA desgracia de familia no ha deixada agafar la ploma a l'amic del cor que s'era oferit a posar el pròleg que havia d'esser la capsalera d'aquestes RONDAIES. Per això se presenten elles totes soles, i s'entreguen en mans del poble mallorquí, ben confiades de que les rebrà còme de casa, ja que totes son filles seues, naturals o adoptives, i totes les ha guardades, Deu sab quants de sigles, dins el sagrari del seu cor.

Sense més intròit, comensarien elles llur cap de fil, si no fos que he cregut que m'establía manifestar, davant davant, quina és estada l'idea que he tenguda i quin el criteri que he seguit per formar aquest APLEC.

Lo primer de tot he de dir, i no tenc gens d'ansia que negú, sia el qui sia, me puga fer tornar cap paraula arrera, que les RONDAIES d'aquest tom primer i dels altres toms que seguiràn, si Deu ho vol i María i els suscriptors no afluixen, no són

preses de cap llibre, ni tretes ni inspirades ni copiades d'altre lloc més que de la boca del poble mallorquí. Directament de la seua boca, sensa altre intermediari, les he recullides. Jo meteix les m' he fetes contar, i les he escrites tot lo bé que he sabut; i no som anat a beure a altres fonts que les que anomèn dins la noteta que pos davant cada rondaia. Hi he retrets el nom i el poble dels qui les m' han contades per que, si negú posa dubtes a la autenticitat de llur procedencia popular mallorquina, e-hu puga anar a aclarir i treure-se el gat del sac. També hu he fet així per que cadascú tenga lo que es séu, ja que mai m' ha agradat anar d'amagatetjons, ni vestir-me de despulles d'altri. La roba que duc per anar p' el mon, serà comuna, raspallosa, un poc aldana, tot lo que volgueu, menys robada o presa a espera.

Com som molt devot de *Santa Clara*, Deu no m' ho tenga en retret ni en vanagloria, i, per que se veja lo que he fet i com e-hu he fet, e-hu diré amb quatre paraules.

Tant primerenca com l'amor a les lletres, va esser la meua afició a la literatura popular i especialment a les rondaies. D'al·lotell vaig comensar a escriure les que sabia de com era al·lot pusser; i en el setmanari *L' Ignorancia*, de tan gloriosa memoria per tots los bons mallorquins, reberen generosa hospitalitat *Es jai de sa barraqueta* l' any 1880, t. I. núm. 76; *Ets amos de So 'n Sales, So 'n Saleta i So 'n Sali* l' any 1881, t. II, núm. 92; *Sa mitja faveta* i *El Compte Arnest* l' any 1882, tom III, núm 181 i 210; i lo *Almanaque Balear para el año 1882* del diari «*El Isleño*» pag. 116, me publicà *S' hortolá de s' hort des Gabre*, i el «*Museo*

Balear», época segona, t. I, núm 13, pag. 511 *La filla de Maria*.

Aquestes rondaies les vaig incloure en el tom de *Contarelles* que vaig publicar l'any 1885. Però quant vaig concebre l'idea de fer un llibre just de rondaies populars mallorquines, va esser l'estiu de 1889. Compatit de veure com de dia en dia s'anaven perdent i oblidant, i les havien arreconades casi de tot per altres distraccions, no tan inofensives, garrides, xalestes i casolanes, pero si més toixarrudes, insustancials i sospitoses, i fins i tot disolvents, me va venir l'idea d'entretenir-me durant les vacances de càtedra, i còme devertiment d'altres feines més sagrades i feixugues, replegant aquestes produccions del fecundíssim ingeni popular, i publicar-ne un llibre, com en tengués que 'm bastassem. Vaig posar fil a la 'gulla fent contar a mos pares, germans i missatges de ca-nostra i a tots els amics i coneguts les que sabien; i vaig anar entre-sentint-me de les persones que tenien fama de destres en materia de rondaies, les vaig fer de veure, i avui una i demà l'altra, me contaren les que los varen recordar.

Aviat me vaig convèncer de que hi havia molt de camp per córrer, i que era allò un estel que prendria tot el fil que li donassen; porque de rondaies en sortien a betzef, a forfollons; i unes sortien llampants i altres térboles; unes sensa cap mastec ni mica d'esqueix, i altres tot amacarronades, com un tap de pica; unes senceres i altres a trossos, i de qualquna no més sortia una mica d'escapoló. I així havia de succeir; porque un les contava d'una manera i l'altre de l'altra: aquest era ben trempat per contar-les i aquell no valia un

dobler de mac; un se'n recordava de lo millor i l'altre resultava que per temps n'havia sabudes una mala fi, pero de tant de no contar-les, li eren fuites de la memoria, i casi ja no'n conservava especie. Això me va fer veure que allò no era cosa d'anar de pressa, que hu havia de prendre amb tota calma, sense frissor de cap classe, a pas de bou, i ben armat de santa paciència; que hi havia que aprofitar totes les caigudes, admetre-hu tot a benefici d'inventari, no refuar res per poc aferrai que tengués; i esperar un any i un altre any, a fi de reunir molt de pertret, acaramullar molt de concert, per llavò poder fer una triadella; i a força de ventar i traspalar, treure tota la paia i la polsegada, i, a força d'erer i de garbell, treure bé els troncs i llavoretes, macolins i grianses; i deixar damunt l'era un bon caramull de gra net i porgat, que fés goig de veure, a on poguessen els bons mallorquins omplir el sac per dur a moldre i fer pa d'aquell negre, tan saborós, tan mangívol, tan as-saciador.

Aquesta feinada que,—presa tota a la una, basta per fer perdre el *kyrie-eleison* a qualsevol, i, presa amb espai, sensa enfadar-s'hi, és la més pintoresca i entretenguda que hi haja,—me va venir de lo millor per fer-la amb punts i amb hores al temps que'm deixaven buit les vacances. Així la vaig emprendre i l'he continuada; així i sols així l'he poguda fer. Millor seria estat, massa que hu veig, trescar tota Mallorca de cap a cap, anar de poble en poble i de llogaret en llogaret, i no deixar cap recó del pla ni de la muntanya; pero tanta trescalamena jo no la poria ni la volia fer. Així és que vaig comensar la meua tasca, i l'he continuad. un

any i un altre any, casi sense sortir de Ciutat, Manacor i la possessió a on estàn els de ca-nostre. L'any 1890 i 1891 ja vaig publicar qualque cosa de lo que tenia; i així sortiren demunt la revista «*El Eco del Santuario*» an el tom I, *En Juanet de sa gerra*, *Un pas agut*, *Es dos Bessons*, *L' Amo de So Na Moixa*; i an el tom II, *Es Segador i sa Beata*, *Es Negret i N' Agraciat*. Més envant, l'any 1893, veren la llum pública *Es set Ceros* i *Sa rondaia d' En Vit*, demunt el «*Boletín de la Sociedad Arqueológico-Luliana*» (vid. núms. 154 i 158), *El poal florit*, demunt el *Missatge del Sagrat Cor de Jesús* (Any II—1894—núm 20), i *Es tres germans*, demunt la revista de Barcelona «*La Tradició catalana*» (Any II—1894, núm. 10).

L' APLEC DE RONDAIES anava fent via, i l' any 1892 ja hi hagué qui s' oferí a editar-me un tom. Sortiren emperons, la cosa se va suspendre, i perllonga qui perllonga, no arribàrem a comensar fins el novembre passat. Lluny de sebre 'm greu de que haja succeït així, n' estic prou content, perquè en tot aquest temps, recullint les que me sortien, fossen senceres o esforraïades, no refuant res; per poc prenidor que fos, me 'n son entrades moltes de noves; algunes que ja les m' havien contades, he trobat qui les m' ha contades millor; he recullides diferents variants d' unes meteixes, i he pogudes triar les més escaients; he trobats tots els bossins d' una partida, i les he pogudes presentar completes; i amb diferents escapolons que posseïa, que de tot-d' una com que no haguessen de servir per res, he trobades teles preciosíssimes de fil i seda i fins i tot de lama i tissú, la cosa més senyorívola. N' hi ha hagudes unes quantes, per exem-

ple, *Es Castell d' iràs i no tornaràs i L' amor de les tres taronges* que les he hagudes d' aplegar en vuit o nou tongades: i una altra, la *des set ceros*, que sempre la m' havien dita amb un final que coincidia en lo d' una altra,—quant ja estava impresa, la me contaren amb un final diferent, que a la llego se coneixia que era el seu propi; per lo qual no he dubtat un moment de mudar-le-hi, i he fet reproduir el full de que formava part.

Sobre tot, ¡Deu fassa que totes les bones que encara no he trobades, vagen sortint, fins que no n' hi falt cap; i que compareguen tots els bossins que 'm manquen de la partida que tenc incompletes! A l' hora d' ara, de senceres en dec tenir per tres toms més¹, que aniré publicant en la forma del present, si Deu me dona vida i delit i no me surten altres emperons, i el poble mallorquí continua demostrant per aquesta publicació l' interès que fins aquí ha demostrat i que no puc menys d' agrair de tot cor.

Una cosa he de fer present: encara que public tots aqueis toms, ¡que no se 'n venga cap esquitarell amb cinc sous quatre sous sobre si hi falta tal o qual rondalla! Es segur que n' hi faltaràn, unes perque no les hauré afinades, altres perque no les hauré trobades posadores. Com jo he fet aquest APLEC, no comissionat de negú, sino perque me passà per l' escudeller de fer-lo, l' he fet així com he volgut: he posades les que m' han agradat; i les que no m' han agradat, no les he posades.

S' enganaria de dalt a baix qualsevol que de la

1. Això escrivem l' any 1896. Avui (1914) hem de dir que l' APLEC, si Deu ens dona vida per acabar-lo, lo menys arribará a onze o dotze volums com el present.

meua obra deduí que la literatura popular mallorquina és una excepció de les altres literatures populars, que sempre són miralls fidelíssims de la vida dels pobles en tots los seus aspectes nets i bruts, alts i baixos, amb tots los seus candors i heroïsmes, pero també amb totes les seues crueses, atreviments, carnalitats i demás desgavells de que no s'allibera cap poble, d'ensà que Adam i Eva mos feren la mala passada del paradís terrenal. Clar està que no se'n és alliberat el poble mallorquí, i que la nostra literatura popular reflecteix, poc sà poc llà, lo meteix que reflecteixen les altres. Pero com jo, maldement sia fins al moll dels ossos partidari de la nostra tradició, i, per restaurar-la, estiga prompte a fer qualsevol sacrifici, trob que no més s'ha de restaurar lo bo dels temps passats, que era molt, pero no les coses dolentes, porque ja no sabem a on mos hem de girar amb tantes com en tenim d'avui en día; com no he fet aquest APLEC amb cap fi tècnic ni científic, sino com un homenatge de filial afecte a la nostra llengo benvolguda i a la nostra veneranda tradició, i l'he destinat an el poble català, de Mallorca i fora-Mallorca, i per consegüent ha de poder córrer en mans de tot-hom, i no ha d'esser sobam que fassa girar cap carro, ni escull ni engolidor que tir a fons cap barqueta; per tots aquests motius e-present APLEC és així com és. Per això no hi he volgut incloure res que vengués a embrutar-me el net ni a desbaratar la voga; per això no he volgut conrar tot el sementer que m'oferien les rondaies mallorquines, sino que he tirada una paret per que no caigués dins el meu tros la pastura que hi havia, com e-hi és dins totes les literatures popu

lars, p' els qui *son afectats de verd*. No, no he volgut un pam de terra allà on he vist que se feia tal *pastura*; i no n' hi he volguda perquè lo primer es lo primer, i no vui *afegir llenya an es feix* ni bouetjar amb foc perquè crema massa, i les raons siguen acabades.

I vatassí quina es estada l' idea que he tenguda i el criteri que he seguit per formar aquest APLEC DE RONDAIES MALLORQUINES. Velestaquí aquestes fies de la nostra Musa popular. O son nades d' ella i engronsades dins el seu bres i han crescut damunt la seua falda, o son nades a fora casa, pero que, sorpresa de la seua viver i galanía, les va encobeïr de bona hora fins al punt de prendre-les per fies.

Les pobretes anaven aperduades per assí i per allà; moltes havien perdudes ses colors, i era poqueta la carn que 'ls-e quedava; n' hi havia que no podien sortir perquè ja no més duïen quatre pelle-ringos; i altres que Deu sab el temps que no les havien deixada veure pinta, ni sabó, ni lleixiu, ni aigo... Jo 'ls he donat tot lo que bonament he pogut per que tornassen a l' estat i jerarquía que tenien abans. Prenint per base lo que me contaren els qui les sabien, a força d' esment i paciència les he engirgolades així com he cregut que havien de resultar més mallorquines, més consemblants a lo que havien d' esser tot just quant brollaren, fresques i ecsisadores, de l' ingeni que les va concebre, i el poble, enamorant-se 'n, les va rebre amb los braços uberts, i foren ses xalestes companyes per espai de tants de sigles, i li feren fer tantes de riaies, i oblidar tantes de penes, i passar tantes d' estones devertides. Amb lo major esment he pro-

curat reproduir la seua fesomía primitiva, brufada de candor, plena de gracia, energía i relleu; i les he enlestides i endiumenjades amb les robes més fines i precioses i amb les joies de més valor que he trobades dins la caixa maternal de la nostra llengo; perquè tot això els-e pertoca i s' ho mereixen, essent, com son tan discretes, tan agudes, tan ben tallades, tan amatents, tan etxaravides, tan gentils.

Vetaquí, doncs, com s'ès congriat aquest APLEC; vetaquí la feina que he feta i la manera com l' he feta.

Aquí me tocaria posar punt final i cloure aquesta advertencia preliminar, que s'ès feta massa llarga, si un dever de rigurosa justícia no m' obligàs abans o donar les més expressives gracies a tots mos amics i coneguts que han feta possible la meua obra, contant-me o cercant qui me sabés contar, les rondaies que present. Un altre dever, també de rigurosa justícia m' obliga a fer constar lo molt que m' han aidat i il·lustrat en la selecció i triadella de les meteixes mos amics del cor, gloria i honor de les lletres patries, Moss. Miquel Costa i Llobera, En Tomàs Fortesa i En Pere Orlandis i Despuig. Ells amb llur bon gust i fina crítica i amb una generositat i franquesa que mai los agrairé prou, m' han assistit una cosa de no dir en mig d' una feina, com aquella de triar i escullir, que demana tant de seny, bon ull i bon paladar.

Les deficiències, punts escapats, tares i semes que hi haja en aquest sentit dins l' APLEC DE RONDAIES MALLORQUINES, que no les atribuesca negú a falta de visió i de gust de tan bons amics i literats, sino a curtedat del meu ingeni i a que no he

tengut tranc abastament per aprofitar-me de llurs observacions tan ben fundades.

I ara girau fulla, si estau per sentir rondalles; i si no, tancau el llibre i tan amics com abans.

Ciutat de Mallorca, 27 d' Abril de 1896.

PRÓLEG DE LA 2.ª EDICIÓ

MOLT de nou me vengué, quant comensà a sortir aquest APLEC DE RONDAIES MALLORQUINES, l'acceptació que trobà dins tot Mallorca. ¡Jo que tenia por, com el vaig emprendre, que la gent se'n riuria i negú hu voldria lletgir! Poc m'ho esperava que al cap d'una partida d'anys n'haguéssem de fer una nova edició! Així és estat, gracies a Deu. La primera la comensàrem de *mil* exemplars, i sortia en quaderns de xeixanta quatre planes i per subscripció. Anà creixent aquesta com un diner de fil i haguérem d'augmentar la tirada fins a *dos milenars*. An el t. II mancabà la subscripció una mica, com era natural; ens feu por una tirada tan grossa i tan extraordinaria per Mallorca, i la reduírem a *mil trecents* exemplars. Els fets han demostrat que ens erràrem de cap a peus, puis seguiren i segueixen les RONDAIES venent-se constantment, i dels toms II i III,

per llur tirada més curta, com ens ne temèrem, ja no n' hi hagué exemplars devers l' any 1906. A-leshores la casa Amengual i Muntaner emprengué una segona edició, de format més menut, començant per reproduir en dos toms el II de la 1.ª edició, pero l' edició romangué enrocada, fins que antany l' *Editorial Ibérica* de Barcelona s' oferí a fer una nova edició de 2.000 exemplars de tots els toms publicats i completar l' APLEC amb tots els toms que encara hi manquen per tenir aplegat tot el tresor rondallístic mallorquí. L' *Editorial Ibérica* reproduí els toms primitius II i III; pero després e-hu he pres per compte meu, reproduint el primitiu tom I i fent sortir el tom VII; i així aniràn sortint els altres toms que encara falten, i que per ara és mal de dir quants arribaràn a esser, porque això de les RONDAIES creix com un diner de fil.

P' el respecte que 'ns mereix el gran folklorista de Palerm, En J. Pitré, volem fer unes quantes aclaracions a lo que 'ns diu dins la noticia bibliogràfica que dedicà an els toms I i II, dalt la seua revista *Archivio*, l' any 1897, p. 449,450.

A.—Troba En Pitré estrany que 39 *rondaies* nostres umplin 620 planes en 8^a (els dos toms primers) i que n' hi haja 54 dins el tom que 'n publicà l' Arxiduc Lluís Salvador l' any 1895 a Würzburg (Alemanya), més menut que 'ls nostros i de just 252 planes; i amb això vol dir que nosaltres haurem afegides circumstancies i particularidats que els qui les contaren, descuidaven.

An això contestarem dues coses: per primera, negú es capaç de senyalar-mos cap *rondaia* de les dels dos toms primers ni dels altres, que no les conti

el poble tal com nosaltres les presentam i que hi hàgem fet cap afegit que no sia de procedencia popular ni que hi haja cap paraula ni frase que la gent sense lletres no l'usi a Mallorca; en segón lloc, si dins les 252 planes de l' Arxiduc e-hi ha 54 *rondaies* i dins els nostres dos toms primers (620 planes) no més n' hi ha 39, prové de que les que posa l' Arxiduc, en general son molt curtes, i les nostres son llargues, no perque nosaltres les hi hágem fetes, sino perque 'l poble les hi conta. Tant és així, que dins el nostro tom IV, senzillament per que son més curtes que les d' aquells altres dos toms, n' hi ha 47; i dins el tom V, que sols té 359 planes de caixa més estreta que els altres toms, n' hi ha 180 de *rondaies*, per lo quant la XCVII son reialment trenta, la CXXXVIII son tres i la CXLVI son dues. I farà això que sien més populars que les dels altres toms? En via negativa.

B.—Respectam molt la manera de veure d' En Pitré, pero discordam completament d' ell, en lo que diu que és *sospitosa* la procedencia popular d' algunes *rondaies* perque les mos contaren persones que *saben lletgir i escriure, eglesiàstics, distingides senyores o nobles senyors*. I diu que tals persones «no tenen autoritat p' els folkloristes». «¿Per on els-e vengué, demana, la rondaia que contaren? ¿L' aprengueren de boca del poble? ¿La varen treure de qualche llibre? I si la sentiren del poble, la contava el poble com ells? N' alteraren ells la sustancia? Mos sia permès dubtar-ho. I així, essent persona culta el qui conta i essent-ho el qui escriu, porem explicar la llargaria» de tals: «narracions» «del volum II». ¹

1 Vetassi les senes mateixes paraules, preses de dita revista:
«Ma ci fa specie qualcuna delle note personali messe a piè dei titol--

An això contestam: 1.er Les *rondaies* que 'ns contaren els qui *saben lletgir i escriure, els esglesiàstics, distingides senyores i nobles senyors*, ès evident què no les varen treure de cap llibre i que no hi capgiraren res; tots les sabien de com eren menuts que los ho contaven la teta, la criada veia, un amic o altre de la casa, i aquests ja les sabien també de com eren al·lots pussers. Tal volta perque *saben lletgir i escriure*, perque son *esglesiàstics* o *distingides senyores* o *nobles senyors* no 'ls hem de creure com mos diuen què la font de tals contarelles es aquella? No sabem lo que passarà a Sicilia o a Italia; ara a Mallorca, a on se conservaren millor les *rondaies*, era a les *cases de senyor*, dins les families de l'antiga noblesa, perque els criats vells i criades velles els-e contaven an els senyorets, per fer la pretxa i passar el temps. De criats i criades així, les sabien les *senyores distingides, nobles senyors i esglesiàstics*

Io cascuna novella. Esse accusano provenienze diremo così erudite, e quindi sospette. Ed invero, che cosa dovrà pensarsi di una novella che l' A. raccolse dalla bocca d' una persona che sa leggere e scrivere, d' una donna eletta, d' un' altissima dama? L' autorità loro sotto l' aspetto folklorico scema in ragion diretta dei titoli di cultura che quelle persone hanno; anzi noi non sappiamo capire come si possa scrivere od anche trascrivere una novella, anche indiscutibilmente tradizionale, quando essa sia stata raccontata da ecclesiastici, o da «distingides senyores» (1, 120), o da «nobles senyors» (154) o dalla «Excma. Sra. Marquesa de Montoliu» o dal «conegut escriptor mallorquí J. L. Estelrich» (193), che è tutto dire! No, questi egregi, questi illustri personaggi non hanno per i folkloristi autorità! — Come e per quali tramiti giunse a loro la novella che essi raccontano? La audirono essi dalla bocca del popolo? La presero da qualche libro? E se pure la udirono dal popolo, è essa rimasta inalterata nella sostanza? E dato che sì, è essa raccontata tale nella forma? — Ci sia permesso di dubitarne. E così, culto il novellatore, culto lo scrittore, ci possiamo spiegare le lunghe, misurate narrazioni di codesti volumi: le 22 pagine della *rondaya* intitolata *En Pere poca por*, le 26 di *La fia del Sol*, le 29 di *L' Amo de So Na Moixa*, le 35 di *Es fii des pescador*, le 54 di *Guardau-vos de pedra redona* del secondo volume».

de qui les prenguérem, i prou que 'ls ho fèiem avinent que mos ho contassen just així com ho sentien contar com eren menuts, i que no volíem res tret de cap llibre. Massa bona gent son tots aquests senyors per donar-mos figues per llenternes; i d'altra banda es evident que llurs contarelles eren de procedencia ben popular, ben autèntiques i ben mallorquines. I llavò hi ha una altra cosa: casi totes les *rondaies* que 'ns contaren aqueixes *personnes distingides*, les mos contaren també persones del poble, amb la circumstancia agravant p' En Pitré que aquelles *personnes distingides* les contaven més netes de mattàfara *moderna* i amb una forma més rancia, més *mallorquina*, perquè llur il·lustració i bon sentit los feia comprendre que les havien de contar tal com los ho contaven a ells com eren menuts. De manera que succeí tot lo contrari de lo que suposa En Pitré. Així és que donades les circumstancies de dites persones i la manera com procedírem per recullir llurs contarelles, consideram que, per l'autenticitat folklórica, son un conducte tant o més segur que la gent que no *sab lletgir ni escriure*.

Molt de nou mos vénen aqueis escrúpols i emperons d' En Pitré sobre l'estensió de les nostres *rondaies*. No sabem com les contarà la gent de Sicilia, si bé hem de creure que hu faràn, poc sà poc llà, com els mallorquins. Dels mallorquins hem de dir que, si les *rondaies* son llargues, naturalment, les conten llargues; i si son curtes, les conten curtes, es clar. Pero, siguen curtes, siguen llargues d'elles meteixes, si el contador es aixut o no està gaire per contar, en surt amb poques paraules, i, si vé bé, deixa qualche bossí; i a-les-hores

ja hu crec que la cosa surt curta, rònega i esforreia-da; ara si 'l contador ès afectat d'embuiar fil i d'aquells que conversen p'els colzos i d'un lledó fan un sermó, no dic res si la *rondaia* surt llarga i si n'hi posa de reguinyols i de flocs i banderetes. De nosaltres porem dir que n'hem trobats d'un i altre demble: uns que hu feien molt curt, altres molt llarc i altres remitjat; i fins-i-tot el meteix contador, contant-mos una meteixa *rondaia* en diferents ocasions, la mos ha contada més llarga una vegada que l'altra, això ès, posant-hi o afegint-hi til·les i reguinyols que feien la cosa més o menys pintoresca i xaravel·la.

Ara bé, que venguen aqueis folkloristes tan escrupulosos i prim-siules, i que mos diguen de totes aqueixes versions que poren resultar d'una mateixa *rondaia*, segons la manera d'esser i el delit del contador *iliterat* ¿quina ès exclusivament l'autèntica, la genuïna, la... popular?

Ens agradaria veure-hi En Pitré posat a resoldre tal qüestió. N'estam ben segurs de que, si 'l merítissim folklorista sicilià coneixia Mallorca, això ès, el nostre estat social i la manera com viuen aquí encara, gracias a Deu, les *rondaies* i l'interés que desperten i l'*intangibilitat* que tot-hom de fet els-e mantén; si coneixia les *distingides senyores*, *nobles senyors*, *esglesiàstics* i *persones que saben lletgir i escriure* que retreim com a contadors dins la nota de davant cada *rondaia*;—no hi posaria cap dubte de que tals *rondaies* son ben autènticament populars, que no hi ha res afegit de cap llibre, ni la sustancia està capgirada ni tramudada, sino que es tal qual el poble ho contava i hu conta encara. De lo que responem nosaltres ès que hem fet

tot quant humanament poríem per conseguir la genuïnitat, l'autenticitat, l'integritat, no sols de la substància, sino també de la forma d'aquestes esplèndides i estimadíssimes *Rondaies* nostres.

~~~~~

Que consti el nostre agraïment més coral p' els vius elogis que han fets d'aquestes *Rondaies* la revista anglesa *Folk-Lore* de Gloucester i la revista alemanya *Kristischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie* del doctor K. Vollmöller de Dresden, la revista italiana *Archivio per la Tradizione Popolari* de Palerm del dit gran folklorista italià Pitre, les revistes castellanes *Razón y Fe* i *Ciudad de Dios*, *La Veu de Catalunya* i *Catalunya* de Barcelona i altres periòdics catalanistes, i els diaris mallorquins *Correo de Mallorca* i *La Almudaina*. Estam també agraïdíssims del Dr. Latour, francès, hispanista ben conegut; del Dr. A. Pikhart, de Praga (Bohemia), del Dr. Hadwiger, austriac, i d'En Llorente i Falcó, Director de *Las Provincias de Valencia*, els quals ens demanaren d'orde per traduir aqueixes *Rondaies* en francès, txec, alemany i castellà respectivament, i els diguérem que sí amb tota la nostra ànima. En Llorente i Falcó n'ha publicat un bell volum amb el títol de *Cuentos Maravillosos*.— (Valencia, Establecimieto tipográfico Domenech, 1914).

Grans, corals mercès an el públic mallorquí en general i especialment a la joventut, per l'entusiasme coral que han demostrat i segueixen demostrant envers de les RONDAIES MALLORQUINES: entusiasme que, en quant denota amor fonda i ad-

hesió entranyable a lo propi, és altament encoratjador i penyora de futures benhaurances per la Patria.

Grans, corals mercès a tants i tants d'amics que 'ns han escrit i se son interessats per aquestes *Rondaies* benvolgudes. Amb una de tals cartes creim del cas cloure aqueixes quatre retxes, i és la que 'ns escrigué el gran Mistral, el sublim cantor de *Mireio*, l'Homer del sigle XIX, amb motiu d'haver-li enviats els toms I i II de l'altra edició. Diu així: ¹

Maillane (Bouches-du-Rhône)

19 juin 1897

Monsieur,

J'ai reçu et j'ai lu avec un très-grand intérêt les 2 volumes de contes majorquins que vous avez bien voulu m'envoyer. Quelques-uns de ces contes se retrouvent en Provence, mais généralement les récits colligés par vous ont une couleur locale et une originalité qui les rendent très précieux pour

¹ En donam una versió catalana p'els qui no posseeixen el francès:

Mallana (Boques-del-Ródane)

19 de juny 1897

SENYOR MEU,

He rebuts i he lletgits amb un gros interés els dos volums de rondaies mallorquines que heu tengut a bé enviar-me. Qualcunes d'aquestes rondaies se troben a Provènsa; pero generalment les contarelles que vos heu replegades tenen una color local i una originalitat que les fan ben precioses per l'estudi de les velles tradicions de l'humanitat. El medi insular a on les heu recullides és una garantia de llur autenticitat i de llur puresa de molt de temps enrera.

Crec que farieu bé, si no hu heu fet ja, d'enviar el vostre *Aplec de Rondaies Mallorquines* a Mr. Paul Sébillot (80, baluart sant Marcel, París), director de la *Revue des Traditions Populaires*, qui 's complaurà, n'estic segur, de donar compte del vostre treball i de procurar-li tota la publicitat que 's mereix.

Rebeu, senyor meu, amb les meues corals mercès, la seguransa de mon afecte i de mos sentiments més distingits.

F. MISTRAL.

l'étude des vieilles traditions de l'humanité. Le milieu insulaire dans lequel ils ont été recueillis est une garantie de leur authenticité et de leur pureté de longue date.

Vous ferez bien, je crois, si vous ne l'avez déjà fait, d'envoyer votre *Aplec de Rondaies Mallorquines* à Mr. Paul Sébillot (80, boulevard Saint-Marcel, Paris), directeur de la *Revue des Traditions Populaires*, qui sera hereux, j'en suis sûr, de rendre compte de votre travail et de lui donner la publicité qu'il mérite.

Recevez, Monsieur, avec mes remerciements empressés, l'assurance de ma très haute estime et de mes sentiments les plus distingués.

F. MISTRAL

Pos punt an aquest *Pròleg* demanant a Deu que me concedesca vida, espai i delit per posar en net i publicar les rondaies que encara queden dins les meues llibretes de notes fins a deixar llest i completat aquest bo d' *Aplec de Rondaies Mallorquines*. Amèn que sia així.

Ciutat de Mallorca, 11 setembre, 1914.

SIA PER A SEMPRE BENEIDA I ALABADA
LA SANTÍSSIMA TRINIDAT
PARE FILL I ESPERIT SANT, TRES PERSONES
I UN SOL DEU, AMEN.

A HONOR I GLORIA DE
NOSTRE SENYOR DEU JESUCRIST
I DE LA SEUA

PURÍSSIMA I SANTÍSSIMA MARE
LA BENAVENTURADA SEMPRE VERGE MARIA

I DELS SANTS MALLORQUINS
EL MÁRTIR BT. RAMÓN LULL
LA VERGE BEATA CATALINA TOMÁS
i
SANT ALONSO RODRÍGUEZ

COMENSA
l'Aplec de Rondaies Mallorquines

EN JUANET I ES SET MISSATGES ¹

Això era un Rei que no més tenia una fia. Era molt desxondida; i, quant va esser casadora, son pare va fer unes dictes que es joves que tenguessen ganes de casar-se amb ella, se presentassen, i es qui li guanyaria a dir una mentida grossa, aquell s'hi casaria; i tots es qui no li guanyassen, dos criats los acompanyarien amb una verga de bou llarga, i los pegarien fins que los arribassen.

N'hi anaren una mala fi; pero tots acabaven per haver de córrer ses vergades, i es criats del Rei ja estaven cansats d'encalsar fadrins dant-los a tastar sa verga de bou.

Sa fia del Rei donava set voltes a tots, i no hi havia que dir tornau.

Se'n arribá a tèmer un pollastrell d'una possessió de Manacor, que havia nom Juanet, un poc geperut i que caminava a la xisclera. I ¿que fa ell?

---

(1) La me contaren a Manacor ma mare, una cosina meua, la madona Antonina Vallespir de So 'n Boga, i el sen Pere Gotze, un homonet vei que 'n sab i me 'n ha contades una bona partida.

Pren un pa i una sobrassada, se posa ses comes an es coll, i ja es partit cap a Ciutat per veure si amb una mentida grossa se feia gendre del Rei.

Camina caminarás, com va esser a *ses basses de Vilafranca*¹, en troba un qui se travava.

—¡Alabat sia Deu!

—Per a sempre.

—¿I ara que fas, si no es massa preguntar?

—Me trau.

—¿I a on treu cap travar-te?

—Perque su aquí hi ha una llebre an es jas, i la vui agafar; i, si no 'm travás, li guanyaria de massa a córrer.

—¿I aquesta es vera?

—Ara mateix e-hu veurás.

Acaba de travar-se; botant botant, s'acosta an es jas, i fa:

—¡Xo!

Sa llebre s'alsa; i de d'allà, com la bala; pero aquell travat pega un parei de llongos, i ja la tengué.

—El dimoni éts, s'exclama En Juanet. ¿I que 't diuen a tu?

—En Corrim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que has de guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

¹ Aquestes *basses* i es demás llocs que s'anomenen a continuació, se troben quant un va de Manacor a Ciutat p' es camí real.

A sa costa de So 'n Comelles en troben un que estava tombat, amb una oreia a sa terra.

—¡Alabat sia Deu! li digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—¿I que fas, si no es massa preguntar?

—Escolt; amb una oreia sent lo que diuen fins i tot es condemnats de l' infern i amb s' altra ets àngels del cel, que canten *Sant! Sant! Sant!*

—¿I que 't diuen a tu? li demana En Juanet.

—N' Escoltim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que has de guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

Quant foren an es pla de Montuïri, en troben un que feia una gaveta voltant sa torre d' un molí de vent.

—Alabat sia Deu, digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—¿I ara que feim, si no es massa preguntar?

—Aquest molí té es vents xerecs, i li fas aquesta gaveta per desllorigar-lo i dur-lo-me 'n demunt aquell puig.

I apuntá an es *Coll de sa grava*.

Ell amb quatre xadades va haver acabada sa gaveta; tira s' eina, abraona sa torre des molí, li pega estreta, l' alsa en pes, i, *tris-tras tris-tras*, la se 'n du demunt es puig que havia dit.

—¡El dimoni éts! s' esclamá En Juanet. ¿I que 't diuen a tu?

—En Forsim, va respondre ell.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿I que has de guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

Quant foren devora Algaira, en troben un amb un arc i una grapada de fletxes, i en tenia una a s' arc, apunta qui apunta.

—Alabat sia Deu, li digueren.

—Per a sempre.

—¿I que fas, si no es massa preguntar?

—Apunt a un mosquit posat a un uiastrèll demunt es puig de Randa.

—¿I el ferirás?

—Me pareix que no picará ningú pus.

Ell li despara, pugen an es puig, s'en van a s' uiastrèll, i tiobaren es mosquit en terra, xapat p'es mig i sa fletxa devora amb una mica de sang a sa punta.

—¡El dimoni éts! s'exclamá En Juanet ¿I què 't diuen a tu?

—En Fletxim.

—¿Que 't voldries llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿I que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

Quant foren *baix de Costes*, devant *s' Hostal des pla*, en troben un abordat a una paret d'esquena d'á¹, ben gruixada, que roegava ses pedres que feien gens de regruix.

—¡Alabat sia Deu! li digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—I ¿que fas, si no 's massa preguntar?

—M' esmol ses dents un poc.

—¿I quin es s' ofici teu?

—Llavorar parets.

—¡Ai de bo!

—Ara mateix e-hu veureu, digué aquell homo.

I se posa amb ses barres *rac-a-rac rac-a-rac* an aquella paret, i al punt li va haver fet un forat que hi podien passar tres homos.

—¡El dimoni éts! va dir En Juanet. I ¿que 't diuen a tu?

—En Llavorim.

—¿Que 't voldries llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren per evant.

Quant foren an *es torrent de Bárbara*, notaren que a l'en-dreta des camí venia ben ple, i a l'esquerra no duia gens d'aigo.

1 Una paret que, en lloc d'esser plana damunt, acaba en dues cares que fan carena, lo mateix d'una esquena d'ase. Per aixó se diu *paret d'esquena d'á* o d'*ase*. En el primer cas, se perd la síl·laba *der-rera*, lo mateix que an aquella altra expresió; *perdre s'a(se)* i *ses n a-granes*, equivalent a *perdre sa xaveta*.

—¿Que será això? s' exclamaren tots. Aquí hi ha cosa de lo *alto*.

Se posen a mirar arreu, a veure si afinarien es per què d' aquella cosa tan estranya; i afinaren devall es pont un homo agotzonat i boca badada que se bevía tota s' aigo que duia es torrent. Tots quedaren amb sos cabeis drets.

—¡Alabat sia Deu! digueren quant los va haver espassat s' esglai.

—Per a sempre, va respondre ell.

—¡El dimoni éts! s' esclamá En Juanet. ¿l a on te poses tota aquesta aigo?

—Jo la m' envii, i no m' importa sebre a on se en va.

—¿l que 't diuen a tu?

—En Bevim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿l que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

Tot-d' una que En Bevim no pará pus amb sa boca, conversant amb En Juanet, s' aigo des torrent va pendre sa fua cap a mar, i al punt e-hi va esser.

Es missatge nou i ets altres seguiren darrera l' amo, camí camí. Devora la *Soledat* en trobaren un qui bufava cap an es Molinar, més encès que un pebre de cirereta, amb unes galtes més inflades que unes xeremies, i amb uns pits tan estufats i un pantaix tan fort que era lo meteix d' unes manxes d' un ferrer.

—¡Alabat sia Deu! li digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—¿I que fas, tant de bufar, si 's pot sebre?

—Fas moldre aquesta partida de molins de vent.

¿Que no los veis? N' hi ha més de cinquanta, tots afilarats.

Tot-d' una que aquell homo s' aturá de bufar, es molins, un després s' altre, s' aturaren de moldre.

Figurau-vos quins uis devien badar, quant e-hu veren, En Juanet i es seus missatges.

—Perque vegeu que som jo que los fas moldre, digué aquell, esperau un poc.

I se torná inflar, i bufa qui bufa; i veren que tots es molins des Molinar tornaren a moldre tan depressa, que era lo mateix que si haguessen perduda sa nadia.

—¡El dimoni éts! digué En Juanet. ¿I a tu que 't diuen?

—En Bufim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet. M' engana que a noltros vuit ningú la mos fassa, que no la mos pac.

Arribaren a *Ses Enramades*.

—Al·lots, va dir En Juanet, un sac buit no 's serva. Aturem-mos a un hostal d' aquests, i pegarem una bocinada.

—Bé parla l' amo, digueren tots.

I posaren forqueta devant *Ses Enramades*.

Una hostalera los enllestí dinar amb quatre gra-

pades, i pegaren tots lo que es diu una panxada de voltor.

Capell alt, bras sonant i oreia fumant, entraren per sa porta de Sant Antoni, i la gent los feia amples, i no s'aturaven de mirar-los-se.

—¿A on anau, valents joves? los demanaven.

—A veure si guanyarem a sa fia del Rei a dir una mentida grossa, responia En Juanet.

—No hi aneu, los deien, que vos farán córrer ses vergades. Així los ne pren a tots es que hi van.

—Sa por, de prop, no es res, si la volen veure. deia En Juanet, i no s'aturava mai de passar en-
vant.

Arriba a la fi a ca 'l Rei, i demana per parlar amb sa seua fia.

Ella surt, i se troba devant s'estampa d'En Juanet i En Corrim, En Forsim, En Fletxim, n'Escoltim, En Llavorim, En Bevim i En Bufim, que l'enrevoltaven.

—¿Tots vuit vos voleu provar amb mí? los demaná

—No senyora, va dir En Juanet, no més som jo: aquests son es meus missatges.

Quant ella el se va haver mirat bé, i el va veure tan revescós i geperut, encara que 's creia que el safalcaria, com ets altres, li va fer mals averanys, i los deixa en banda.

En Juanet se presenta an el Rei, i li conta es desaire que li havia fet sa seua fia, i el Rei diu:

—Paraula de Rei no pot mentir. Ses dictes se son fetes, ses dictes s'han de cumplir, surta des llevant, surta des ponent.

Reuneix tota la Cort i fa venir sa seua fia.

—Hala! va dir, ja veure qui guanya!

—Que comens ell! va dir la Princesa.

—Això sí que no hu faré, diu En Juanet, rodetjat des set missatges. ¡Un foraviler com jo, haver de parlar primer que Vostra Real Altesa! ¡Per cap vent del mon! No 'm toca!

—Aqueix homo té raó, va dir tot-hom, i el Rei trobá lo mateix.

La Princesa no tengué més remei que comensar, i greu ferm que li sabía.

—A l' hort del meu pare, digué; e-hi ha una col tan grossa que dins el gust a punt de mig dia fa tanta d' ombra, que hi sesten setcents moltons i no se senten ni 's veuen.

—¿I no son sords ni cegos? va dir una veu.

—Senten es trapitx d'una formiga i veuen es vent volar, va respondre ella.

—¡Si que hu es grossa aquesta! va dir tot-hom. ¡Pobre geperut! ¡No 'l se'n tornarà an es gep! ¡Apareiau ses vergues!

—A poc a poc, va dir En Juanet. No passeu s' arada davant es bous. Deixau-me dir primer, i llavò ja xerrareu.

—¡Amolla-li! digué el Rei, tot impacient.

I En Juanet se destirá d' aquesta.

—Si a l' hort de Vostra Real Altesa e-hi ha una col tan grossa, vos fas a sebre que a ca-nostre hi ha una caldera tan gran, que s' altre día la varem haver d' estanyar, i varen haver d' esser setcents calderers, i cada un picava amb so seu martell, i per fort que picassen, no se sentien ni 's veien un amb altre.

El Rei, sa seua fia, tots es de la Cort romangueren com abil'lats, sensa sebre que dir davant aque-la sortida d' En Juanet.

Sa fia del Rei, porque era un pebre allò que li feia coure ets uis de casta forta, arribá a obrir boca, demanant a mitja veu.

—¿I per que es aquesta calderassa?

—Per cuinar aquella colassa, respongué tot xelest En Juanet.

Tot-hom va quedar de pedra.

Des cap d'una estona, de totes ses boques sortí aquesta veu:

—No hi ha apel·lació, sa calderassa per força ha d'esser més gran que sa colassa.

I el Rei que digué:

—Paraula de Rei no pot mentir. Fieta meua, t'ha guanyat, t'haurás de casar amb ell.

La pobreta va rompre en plors; i cuidava a fer ui de pensar no més que havia de caure amb aquella faristea, corbo i geperut.

Se va haver d'ajeure des sentiment, i no li treien altra paraula de sa boca sino que estava fet d'ella.

Son pare, apurat de tot, va resoldre posar tots ets emperons que pogués an es casament.

En Juanet i es set missatges li donaren un aferratai; porque no hi havia qui los anás entorn: maltra ctaven tots es qui los feien un poc es porque, i es carrers i ses plasses los eren estrets per passar.

El Rei dona orde que los prenguen. Però ningú s'hi atrevia, tanta de por los menaven.

A la fi, un vespre, quant tots dormien, los agafen i los tanquen dins s'olla d'un castell.

Des cap d'una estona que hi eren, los envest un brant d'aigo com es cos d'un homo.

Al punt s'aigo los arribá per sa cinta; i com més anava, més aigo venia.

—Bevim, diu En Juanet, fes lo que sabs fer.

En Bevim bada sa boca, pega unes quantes xucledes, i se va beure tota s'aigo que hi havia, i amb sa mateixa seguida posa se boca baix des brant, i no 'n deixava caure una gota en terra.

Així passaren tot un día, sensa que hi anàs ningú a veure que feien, ni a dar-los res.

—¿I que mos hem de podrir aquí dins? digué a la fi En Juanet. Llavorim, fes lo que sabs fer.

En Llavorim s'aborda a sa paret amb ses barres; i clavada vé, clavada va; i venguen mitjans p'en terra i pols per llarc.

¿Que me 'n direu? Amb una estoneta va haver fet un forat ben gros, i pogueren sortir peu pla.

I En Juanet davant davant, i es set missatges derrera derrera, cap a ca 'l Rei falta gent.

—Senyor Rei, digué En Juanet, tot-d'una que el va veure. Pactes son pactes; he guanyat a sa seua fia, m'he de casar amb ella. Es meua i la vui, cadascú que tenga lo que es seu.

—Homo, digué el Rei, tot apurat, no sies guixa. Ja s'arreglará tot. Demá en parlarem de prop.

El Rei, sa seua fia i es de la Cort se posaren pensa qui pensa, a veure com se desfarien d'aquells trumfos.

¡Vaja quina una que se 'n pensaren! La Princesa era molt corredora: es dies que hi havia corregudes, solía sortir an es cós, i guanyava an ets homes i tot. Casi totes ses joies se 'n duia ella.

—En Juanet, varen dir, corbo i geperut, ha de tenir mal córrer ferm. Lo millor es dir-li que aquí hi ha sa costum de que dos, per casar-se, s'han de provar a córrer abans; i que, si s' homo no guanya a sa dona, no 's pot fer es casament.

Lo en demà matí el Rei crida En Juanet, i li diu:

—Mira, aquí hi ha una costum: que, en haver-se de casar dos, s'han de provar a córrer, i si ell no guanya, no 's pot fer es casament. Vos provareu idò tu i sa meua fia.

—En voler, diu En Juanet.

—Idò no res, digué el Rei. Partiren^u de *Ses Enramades*, es cós serà es camí de Manacor fins a sa font de Xorrigo. Tu te 'n durás una carabasseta, i l'has de tornar plena de s'aigo de sa font. Ella durá un brot de s'eura que hi ha devora. Si tu arribes primer, vos casau; si no, te 'n haurás d'estrènyer es cap.

Se 'n va tota la Cort a *Ses Enramades*. En Juanet e-hi compareix amb sos set missatges. Se posa un bal·le de cós, es bal·le senya una retxa en terra, i hi fa posar es peu de davant a sa fia del Rei i an En Juanet.

—¿Estau? va dir.

—Estam, digueren tot dos.

—A la una, a les dues, a les tres, ¡sus! va dir es bal·le.

I ells dos de d'allà, tant com ne podíen treure.

Al punt los varen haver perduts de vista.

Vos assegure que tant un com s'altra se 'n anaven tan atacats com podíen; e-hu feien de tot, un per casar-se, s'altra per no haver-se de casar.

I heu de creure i pensar que En Juanet comensá a prendre ventatge i més ventatge. Ell quant sa fia del Rei arribá a sa font de Xorrigo i abastá a s'eura, En Juanet ja tenia sa carabasseta plena i ja tornava cap a Ciutat.

La dona, quant se va veure perduda, se posá a cridar:

—¡Juanet, Juanet, Juanet!

—¡Que tant de *juanetjar*! digué ell, girant-se darrera.

—Escolta, digué ella. Tampoc no es cosa de que hágem de caure morts. Si tu me guanyes, mos casarem, i es mal será mort. Al cap i a la fi, tu éts un homo de bé i desxondit, i me pareix que en més males mans podria caure.

An En Juanet li agradá tant aquell sò, que se aturá.

—Acoste 't, homo, li digué ella. Ara que ningú mos veu, reposem una mica. Dassa, t' esplugaré.

S' aubarcoc e-hi consentí, per dar-li gust.

Li posá es cap damunt sa falda, i ella espluga qui espluga, i al punt el tengué més adormit que un tronc.

A poc a poc li posa 's cap en terra, li pren sa carabasseta, i la hi buida dins sa font.

Es set missatges estaven allá a *Ses Enramades* ben uis espolsats, perque no los fessen cap engallada.

N' Escoltim s' era posat amb una oreia en-terra, escolta qui escolta.

Cap petjada havia perduda a sa fia del Rei ni an En Juanet. Havía conegut quant arribaven a Xorrigo, quant En Juanet omplía sa carabasseta, i fins i tot es glec-glec que feu s' aigo, quant sa fia del Rei la hi buidá.

—Al·lots, digué an ets altres. Aquí hi ha cosa. No es possible que l' amo nostro buit sa carabasseta després d' haver-la omplida. Corrim, ves a veure que és això.

En Corrim al acte pega llongo, i cap a Xorrigo s' ha dit.

Tanta de via va fer, que, quant e-hi va esser, sa fia del Rei no més havia tengut temps de partir i pegar set o vuit passes. Despertá En Juanet, ompliren sa carabasseta, i cap a Ciutat tot dos, cames me valguen.

que Sa fia del Rei a un tros curt guanyava a molts, i s'havia figurat que a un tros llarc seria lo meteix. Lo que li succeí fonc que, si de molt li havia guanyat En Juanet a s'anada, de més li guanyá a sa venguda.

Quant ell arribava a *Ses Enramades*, ella encara era devers *La Soledat*.

—Senyor Rei, digué l'homo, aquí no hi ha *sperite tuó*: mos hem de casar, i s'ès acabat.

El Rei no sabia per on prendre.

—Aqueix homo parla bé, deia tot-hom. Lo que es seu, donar-le-hi.

El Rei, per llevar-lo-se de devant, diu:

—Anem an es Tresor, i te'n durás tots es doblers que vulgues.

—Tots es que se'n podrá dur aquest, digué, apuntant an En Forsim.

—Corrent, s'esclamá el Rei, figurant-se que En Juanet amb aquells doblers se donaria per satisfet.

En Forsim agafá un llensol ben gruixat, en fa un sac, e-hi cus una partida de cordes per que fos més fort; i amb En Juanet i es demás missatges, cap a ca'l Rei.

El Rei los mena an es Tresor, i los mostra un caramull de dobles de vint que feia por.

—Me pareix que no les vos ne dureu totes, los digué; i cridá un criat per que mesurás.

En Forsim para es sac; es criat sa posa a tirar-hi senaies de dobles de vint.

Ell es caramull ja havia minvat la mitat, i es sac encara no era ple, i En Forsim que sempre deia:

—¡Venguen més senaies!

—Pero que no veus, deia el Rei, que no te 'n ho podràs dur? Ses cames te farán figa.

—Deixau estar s' ansia per mí, deia En Forsim.

—A la fi es sac arribá a esser ple. En Forsim el fermá ben fort, l' abraona, i el se carrega.

En Juanet i ets altres missatges, que ja estaven convenguts, tot amb u, peguen grapada a sa fia del Rei, l' asseuen demunt es sac, i la hi subjecten, i ja li han estret derrera En Forsim.

El Rei i tots es de la Cort quedaren de pedra davant tal atreviment. Va durar una bona estona que no 's donaven compte de lo que los passava.

Quant el Rei torná en sí, se pegava amb so cap per ses parets; ses criades de sa seua fia s' arre-bassaven es cabeis, i feien uns plors i uns crits que entraven dins es cervell; alsaren ca'l Rei, sortiren per plasses i carrers, i posaren tota la la Ciutat en revolt.

El Rei crida totes ses tropes, fa armar tot-hom, i surt a veure si agafaria aquells desenfreïts que li havien presa sa fia.

Los destriaren devora s' *Hostal des pla*.

Quant En Juanet va colombrá tanta de gernació i tanta de tropa que ja los era demunt, va dir:

—Al·lots, estam perduts, si no feim de la guerra pota. Fletxim, treu sa teua habilitat; i tu, Forsim, fes lo meteix, posa es sac i sa fia del Rei en-terra; i voltros, Bevim i Llavorim, teniu-hi compte. Hala, Bufim, tu que feies moldre es molins des Molinar, a veure si atures aquest delobí de gent!

Allá devora hi havia un gran pinar.

En Forsim s'arromanga, s'aborda an es pins, i grapada vé i grapada va, amb cada grapada en tirava un en-terra.

Al punt n'hi va haver una estesa fora mida.

Arriben ses tropes, s'afiquen per dins aquells pins; es cavalls no podien donar passa, ets soldats de peu quedaven com a sembrats. En Fletxim se posa a desparar-los fletxes, i no n'hi falla cap: amb cada una deixa un soldat estès. En Forsim agafa un pi per sa rama, i pega qui pega amb sa soca; i allà a on feria, no més quedava la pols. Sa tropa així com pogué, deixá es pinar; pero comensa a pegar-los pe' sa cara un vent tan fort, que no los deixava avansar una passa; los prenía ses berretines, los aturava s'alè, los tomava d'esquena. Era En Bufim que bufava a les totes.

El Rei no tengué més remei que tornar-se'n a Ciutat amb ses poques tropes que li quedaven.

En Forsim se torná carregar es sac de ses dobles de vint i sa fia del Rei; i amb En Juanet i es demés missatges, hala qui hala cap a Manacor.

Quant e-hi arribaren, foren ses bones.

Tots volien sa fia del Rei, porque cada un deia que, si no fos estat per ell, haurien fets ets ous en terra.

—Si jo no'm bec s'aigo que mos queia dins s'olla des castell, deia En Bevim, tots mos seríem aufegats.

—I si jo no atur ses tropes, deia En Bufim, encara mos agafaven i en feien una coca.

—I si jo, no llavor i forat sa paret des castell, deia En Llavorim, ¿com en sortíem? Tot mos hi seríem morts de fam.

—I si jo, deia N' Escoltim, no me tem de quant

sa fia del Rei buidava sa carabasseta, ¿com li hauria guanyat l'amo nostro?

—I si jo, deia En Corrim, no hi vaig correns a despertar-lo, ¿de que hauria servit es teu escoltar?

—I si jo, responia En Forsim, no hagués duit es sac d'unces i sa fia del Rei, i no hagués feta aquella solada de pins i de soldats, ¿que seria estat de tots noltros?

—I si jo, deia En Fletxim, no hagués tengut tan bon dret amb ses fletxes que he tirades, ¿com mos ne desfèiem de tanta de tropa?

A la fi En Juanet va pendre sa paraula.

el —Al'lots, va dir: tots vos sou tractats bé; heu fet lo qu\$ vos pertocava; pero teniu present que sou missatges meus, i que vos tenc llogats, no per que fassau feina per voltros, sino per mí. Mentres sieu missatges meus, sa feina que feis es meva; i, en haver-vos pagada sa soldada, estam cabals. Ara mateix la vos vui pagar. Vos havia de dar cinquanta lliures i un vestit: vos donaré cinquanta dobles de vint, i una dobla més p' es vestit.

—L' amo parla bé, i sa raó li vessa per demunt es cap, digueren tots.

En Juanet los pagá així com havia dit, i cadascú va prendre p' es seu vent.

Sa fia del Rei va veure que no s' escaparia d' haver-se de casar amb En Juanet; que ell era un homo de bé i ben desxondit; i que, si era corbo i geperut de còs, no hu era d' ànima; i acabá per donar-li es sí.

I se casaren.

El Rei, com no tenia altra cosa més que aquella fia, veent que ella hi havia allargat es coll i que estava ja tota elevada amb En Juanet, porque era

s' homo més desxondit, més comportívol i més considerat que se pogués trobar, i llavò que no tenia mal dia mai, i feia riure per ses butxaques tot-hom, deixá tota sa betzerria, li espassá tota sa malícia, feren ses paus; i visqueren molts d'anys plegats amb salut i alegría; i encara son vius, si no son morts.

Manacor, Janer de 1890.

UN FESTETJADOR ¹

AIXÒ era una mare que tenia un fii, bajoca de tot, que havia nom Pere. Ja havia doblegats es trenta, i no era estat capaç mai d'escometre cap al'lota.

Sa mare li arribá a dir.

—¡Hauries de veure si vas a festetjar qualche poc!

—¡Si jo no sé que tenc de dir! va respondre ell.

—Mira, digué sa mare des cap d'un parei de dies, ses raons sien acabades; a festetjar has d'anar, surta d'allá on surta!

—¿I a on voleu que vaja? diu ell.

—¡Bon re-cotri! diu ella. Ves a Na María-Aina des fil.

Na María-Aina des fil era fia d'una que per temps era estada veinada seua.

—¿I que li he de dir? demaná En Pere.

—¡Foi, que li has de dir! diu sa mare. Tot-d'una convé que digues: ¿com va? ¿que li pegau a seure?

En Pere se 'n va a ca-Na María-Aina un diumen-

---

¹ La 'm contá ma mare.

ge a 's cap vespre, i la trobá an es portal amb sa mare, que se 'n anaven a l' esglesia.

—¿Com va? digué s' aubarcoc. ¿Que li pegau a seure?

—¿No hu veus tu si seim o si estam dretes? digué Na María-Aina, i li girá s' esquena, i partiren totes dues, rodaren clau, i se 'n anaren cap a l' esglesia. En Pere va quedar a 's mig des carrer com es gat d' En Para-canyes, fins que a la fi se 'n torná a ca-seua.

—¿Com ès anat? li demaná sa mare.

—Malament, digué ell; i li contá es pas.

—Idò en tornar-hi, digué ella, has de dir: Festetgem, festetgem.

—Ja hu diré idò, s' esclamá En Pere.

Des cap d' un parei de dies, se 'n hi va; i justament Na María-Aina tengué son pare mort, i trobá sa casa plena de gent, plorant o fent una cara ben trista.

Afina Na María-Aina asseguda a una cadira, que tenia ets uis com a tomátigues de plorar.

S' hi acosta i li diu:

—Festetgem, festetgem.

—¡Ah tros de bestia! se va esclamar tot-hom. ¿Amb so mort còs present, amb sa pena i trastorn d' aquesta casa, vens a cercar festetjaments? ¡Treis-lo defora! ¡treis-lo defora!

I le hi varen treure amb caixes destrempades.

L' homo se 'n torna a ca-seua i sa mare li demana:

—¿Com ès anat?

—Malament, digué ell; i li contá es pas.

Sa mare, quant el sent, li diu:

—Idò havies de dir: al cel lo vegem.

—Ja hu sabré per un altre pic, va respondre ell.
Des cap d'una mesada hi torna.

Justament los trobá que feien matanses, i comensaven a desxuiar es porc.

—Ave María Puríssima! diu En Pere de damunt es portal.

—Concebuda sens mácula! li varen respondre.

L' homo se mira una mica es porc, i diu:

—Al cel lo vègem.

—¡Es porc vols veure al cel, tros de banc? s'exclama tota cremada sa mare de Na María-Aina: Si no 'n dus més de fresques, te 'n pots tornar per allà on éts vengut.

En Pere no tengué més remei que fer-ho així.

—¿Com és anat? li demaná sa mare.

—Malament, va respondre ell; i contá es pas.

Sa mare li digué:

—Havías de dir ¡molts i grossos!

—Ja hu sabré per un altre pic, va dir ell.

Des cap d'una mesada hi torna.

Justament trobá Na María-Aina que li curaven un bony que li era sortit an es clotell.

—Ave María Puríssima! digué, i entrá.

—Concebuda sens mácula! li contestaren.

—¡Molts i grossos! digué ell, mirant-se la feta.

—¡Un tot sol casi m' ha morta, s'exclamá ella, i tu demanarás que me 'n venguen molts i grossos? ¡Bestia més que bestia! ¡sortim d'aquí dins, abans de més raons!

En Pere, se 'n va haver d'anar com un ca'atupat, amb sa coa a 's mig de ses cames.

—¿Com és anat? li demaná sa mare.

—¿Com ha d'esser anat? ¡Malament! digué ell; i contá es pas.

Sa mare, quant el sent, se va treure aquesta:

—Idò havíes de dir: que s'assec i no reverdesca.

—Ja hu sabré per un altre pic, s'exclamà ell.

Des cap d'una mesada hi torna.

Justament trobà Na Maria-Aina que semblava un claveller.

—Que s'assec, i no reverdesca! digué En Pere, tot-d'una que la veu.

—¿Que ja el tornam tenir a s'alicorn a dir bajanades i a fer nosa? digué ella tota plena de malícia. ¡Arruix! ¡passa fora, ca pelut!

I En Pere no tengué més remei que anar-se'n.

—¿Com és anat? li demaná sa mare, quant el va veure.

—Malament, digué ell; i li contà es pas.

Sa mare se destirà d'aquesta:

—Idò havíes de dir: brui per defora i rel per dins.

—Ja hu sabré per un altre pic, s'exclamà ell.

Des cap d'una mesada hi torna.

Justament trobà Na Maria-Aina que li treien una espina de garanyoner que s'havia aficada ben endins a un peu, i li feien un mal que no era sufridor.

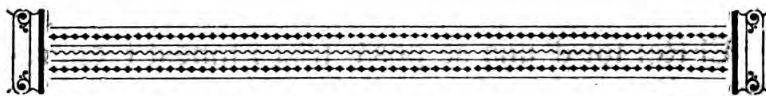
—Brui per defora i rel per dins! digué En Pere tot-d'una que entrà, i va haver vista la feta.

Quant el sentiren, s'afuaren a ell; li varen dir ses mil llástimes, li feren ses galtes vermeies de galtades, i l'acompanyaren fins devora ca-seuà amb dues vergues de bou, i amb cada cimada li feien fer volta redona.

De s'atupada va haver de jeure vuit dies, i li espassaren de tot ses ganes de tornar a festetjar; i, en veure casa d'al·lotes, voltava.

Gat escaldat d'aigo freda tem.

Manacor, desembre de 1889.

S' HERMOSURA DEL MON¹

AIXÒ era un rei cristià i un senyor moro,
amics corals ferm.
Un dia se 'n anaren a cassar.

Quant tornaven, a 's vespre, veuen una doneta
veia que filava, amb un llum penjat an es nas.

—¿Que li tir? digué el Rei.

—No li tireu, digué es moro.

El Rei era d'un geni, que, en pensar-la, l'havia
de fer, i no pogué estar pus: apunta a sa véia, li
despara sa fletxa, li toma mig pam de nas, i es
llum li va caure, i tots es copinyats li soia.

Aquella véia era fada, i més maleïda que foc, i
tot-d'una digué:

—Per fat i fat, que la mía mare m' ha comanat i
un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i ve-
ritat: que es qui m' ha tirada aquesta fletxa, no
tenga conort fins que haja trobada s' Hermosura
del mon.

---

¹ La 'm contá una criada de ca-nostra, de So'n Servera, N' Antoni-
na Cordera.

El Rei tot-d' una se posá trist i funest i engro-nyat. Res e-hi havia que li das pler.

—Si no anam a cercar s' Hermosura del mon, está fet de mí, digué lo endemá an es senyor moro.

—Ara mateix, s' esclama aquest; i partiren tot-d' una.

Camina caminarás, sa nit los agafa devora un pinar.

Veren un pi molt gros, i resolgueren ajocar-s' hi devall.

Per no tenir un denou, varen compondre que mitja nit per hom un vel·laria i s' altre dormiria.

Es moro vel·la primer, i sentí, quant el Rei ja dormia com un tió, una áliga que demunt es pi feia unes riaies sa cosa més fresca, i ets aligatons que deien:

—Ma mare, ¿que teniu?

—No hu heu mester sebre!

—Digau-mos-ho!

—Qui parlará o motará, un tros de pedra mabre tornarà.

—No parlarem ni motarem.

—Idò reia perque aquí baix e-hi ha un rei cristiá i un senyor moro, amic seu, que cerquen s' Hermosura del mon.

—¿Que la trobarán?

—Jo no hu sé.

—¿I qui hu sab?

—Una germana meua que está dins un altre pinar.

Es senyor moro les se posá bé dins es cap an aquestes paraules. A mitja nit crida el Rei, fa sa seua dormida, i lo en demá dematí partiren altra volta de d' allá.

Camina caminarás, sa nit los agafa baix d' unes muntanyes molt aspres, devora un pinar. Veren aprop un pi molt gros.

—¿Que mos hi ajocam? digué es senyor moro.

—Ajoquem-mos-hi digué el Rei.

I així hu varen fer.

Es moro s' oferí a vel·lar fins a mitja nit, i el Rei se'n alegrá molt porque estava cansat i mort, i tenia una són que el roegava. S' ajegué, i al punt dormí més arreu que un seuló.

Dins una estona es senyor moro sentí unes riaies sa cosa més fresca damunt aquell pi.

Era una àliga que les feia, i els aligatons que no s' aturaven de dir-li:

—Ma mare, ¿que teniu, tant de riure?

—No hu heu mester sebre!

—Digau-mos-ho!

—Qui parlará o motará un tros de pedra mabre tornarà.

—No parlarem ni motarem!

—Idò reia tant porque aquí baix e-hi ha el Rei cristiá i un senyor moro amic seu, que cerquen s' Hermosura del mon. Per trobar-la, han de passar aquestes muntanyes; i menen un cavall per hom; i per passar-les, no hi valen cavalls, sino unes bones cames.

—I en haver-les passades ¿que la trobarán?

—Jo no hu sé.

—I ¿qui hu sab?

—Una germana meua que está dins un altre pinar.

També les se posá bé dins es cap an aquestes paraules es senyor moro. A les dotze cridá el Rei, i va fer sa seua dormida fins a sortida de sol.

Se desxondí, i digué:

—An és meu entendre, s' Hermosura ha d' esser darrera aquestes muntanyes.

—Pero ¡i hauríem de deixar es cavalls!

—Los fermarem a un pi.

Los hi fermaren, i tot-d'una partiren costa amunt. Aquesta es teua, aquesta es meua, enfilant-se per penyals i timbes, aferrats per mates i carritxeres, arribaren a sa cucuia, i devallaren s' altre tombant.

Ja va esser fosc com foren abaix, i tot era pinar.

Es moro afina un pi gros, i diu an el Rei.

—¿Que hi feim sa nit devall?

—Si-fa.

—Vel·laré jo primer, ¿no es ver?

—Ja hu has dit s' exclamá el Rei, i *tutup* s' ajeu; i al punt va fer uns roncós que el sentíen d' un quart lluny.

Es moro no 'n tenia tanta de són.

Esperava cosa d' aquell pi.

Dins una estona comensá a sentir riaies i més riaies, frèsqués de tot.

Era un álga que les feia, i els aligatons que no s' aturaven de dir-li:

—Pero, ma mare, ¿que teniu, tant de riure?

—No es conte vostro!

—Digau-mos-ho!

—Qui parlará o motará, un tros de pedra mabre tornarà.

—No parlarém ni motarem!

—Idò reia tant perque aquí baix e-hi ha el Rei cristiá i un senyor moro, amic seu, que cerquen s' Hermosura del món, que es dins aquell castell de s' entrelluu.

—¿I qui es s' Hermosura del mon?

—¡Ah fiis meus! Es una fadrineta de setze anys, sa cosa més hermosa, garrida i agraciada que s' haja vista mai. Es senyor d'aquest castell es son pare, i n' está tan gelós, que, per que no la hi prenguen, la té tancada dins sa torre més alta i més forta. An aquesta torre hi entren per un portalet que se tanca amb una porta de ferro amb set forraiats; i no té més que un parei de finestres amunt de tot i llavò sa terrada, voltada d'un èmpit ben alt.

—¿No hi pot guaitar per demunt aquest èmpit s' Hermosura del mon?

—¡Que ha de poder guaitar, en no esser el cel!

—Idò ¿com l' han de trobar aquest Rei cristià i aquest senyor moro?

—Per trobar-la no hi ha més que un camí; fer un canti d' or; que el Rei s' hi pos de dins, i es senyor moro, que 'l passeig per devora es castell, cridant:—¡Qui 'm compra aquest canti d' or! ¡qui 'm compra aquest canti d' or! Si ella el sent, voldrà es canti. Demanará a son pare que le hi compr. Son pare le hi comprará, per tenir-la contenta i le hi farà pujar. Ella, en esser tota sola, el destaparà, i hi afinará el Rei. Si vol fogir amb ell, se podrán amollar nuant llensols amb llensols, i fermant un cap a una de ses puntes que té sa torre demunt de tot.

—¿I que farà el Rei, si s' Hermosura del mon vol fogir amb ell?

—Fogirán, i se casarán.

—¿Que tindrán infants?

—Sí, una partida; però es primer...

—¿Que farà es primer?

—Tendrà una serpent dins es cap. Es cap comensará a inflar-se; i, si no le hi taien, sortirà sa serpent, i se menjará el Rei, la Reina i tot-hom qui trobará.

Podeu fer comptes quins uis devía badar es senyor moro com sentía tot allò. Lo que més l'apurava era haver de tornar un tros de pedra mabre, si parlava ni motava a ningú de totes aquelles coses.

A mitja nit crida el Rei, i ell va fer sa seua dormida.

Se despertá sol sortint, i diu:

—¿Voleu que trobem s' Hermosura del mon?

—Com més prest, millor.

—Idò jurau-me que no 'm demanareu es *per que* de res que vos diga, i la trobarem.

—T' ho jur.

—Idò mirau, anem a ca un argenter a comanar un canti d' or.

E-hi anaren. Es senyor moro doná ses mides, va dir així com havia d' estar.

S' argenter los ho va fer.

Quant tengueren es canti, se 'n van cap an es castell. No n' eren gaire enfora, i es senyor moro diu an el Rei.

—S' Hermosúra del mon es dins una torre d' aquest castell. Per entrar-hi i dur-la-vos-ne, vos heu de posar dins aquest canti, i deixau-me fer a mí. Ses vostres feines serán no badar boca ni moure-vos per res, fins que vos trobeu dins aquella torre tot sol amb s' Hermosura del mon.

El Rei se posa dins es canti, es senyor moro el tapa ben tapat; el se carrega, s' acosta an es castell i ja és partit a voltar-lo, crida qui crida:

—¡Qui 'm compra aquest canti d' or! ¡hala qui 'l me compral

S' Hermosura del mon sent aquesta veu una i una altra vegada.

—¡Un canti d' or! diu ella. ¡O que deu esser de preciós! ¡O que m' agradaria!

Crida una criada i li diu:

—¡Ves a dir a mon pare que per amor de Deu me compr aquest canti d' or que passetgen!

Sa criada hi va; son pare, per no fer fellona aquella fia seua tan volguda, el compra, i le hi fa pujar.

—¡O que ès de feixucl deien es criats quant le hi pujaven. ¡Quina joia més bufarella!

Es canti estava tapat, ningú 's sospità de res. L' entraren dins sa cambra a on era s' Hermosura del mon, i le hi deixaren.

I ella se posá a mirar-lo-se de prim compte.

¡O que le hi trobava de garrit i preciós!

No sabia que li passava. I el se mirava, i el se tornava mirar, i se cuidava a treure ets uis.

Li afiná sa tapadora, que clovia de lo millor, i destapa.

Mira de dins, i hi troba... el Rei cristiá.

Poreu fer comptes quin retgiró se 'n degué dur.

La pobreta quedá sensa polsos, i se va haver de seure.

El Rei pega bot, i ja va esser fora des canti.

—No tenses ansia de res, li digué ell. No tenses por. Jo no 't vui fer res que 't desagrat. Te dic que no tenses por de res.

La dona veentlo tant admetent, tan compost i tan remirat, se va tranquilisar, i aviat es retgiró li va esser espassat.

El Rei com la veia tan jove, tan atxaravida, tan gallarda, tota resplendent de gracia i d'hermosura, ¡sabeu que hi estava d'embabaiat, contemplant-la de cap a peus! Ell no pipelletjava ni alenava casi casi.

Tot-dos llavò s'explicaren, i resultá que, si content estava el Rei de haver-la trobada dins sa torre, més contenta estava ella d'haver-lo trobat dins es canti.

Pensaren a veure com s'ho faríen per fogir, i digueren:

—Lo millor será nuar llensols amb llensols fins que mos bastin per arribar a baix de sa torre, i anit, quant tot-hom des castell dormirá, mos amollarem.

Arribá es vespre, se va fer mitja nit. Tot-hom ja dormía dins es castell.

El Rei i s'Herмосura del mon ja teníen es llensols nuats, miraren si arribaven en terra, n'hi varen haver d'afegir un parei més; fermaren un cap a una de ses puntes més gruixades que feia sa torre a lo més amunt de tot; i per-avall s'ha dit. A 's temps de dir tres pare-nostros ja foren a baix.

Es senyor moro los hi esperava, i tots tres e-hu donaren a ses cames.

Lo endemá de matí, es sol alt, varen esser a s'altra banda d'aquelles muntanyes, trobaren es cavalls fermats, s'hi posaren demunt, i de d'allá cap a ca 'l Rei.

El Rei ja tenía alegría; ja havia trobada s'Herмосura del mon.

Arribaren, se varen casar, se feren unes nesses de pinyol vermei; i unes festes mai vistes.

Des cap d'un any i un día la Reina tengué un nin.

A's primer diumenge que vengué, es senyor moro, que encara no s'era mogut de la Cort de ses nesses ensá, digué an el Rei i a tots es demés:

—Anau a missa, i jo ja guardaré s'infant i sa mare.

Se'n hi anaren. S'infant estava dins es bres, i es senyor moro li notá que 's cap s'inflava, i que ja era partit a crivellar-se.

Recordant-se de ses paraules de s'áliga, se destira de s'espasa, i li taia es cap, que redolá p' en terra.

La Reina el va veure de dins es llit, i podeu fer comptes quin crit degué pegar, quin esglai degué prendre i quin plors degué fer.

Al punt el Rei torna de missa, i troba s'infant sensa cap i coll, i la Reina que no la podien retornar.

Es senyor moro confessá que era ell que havia taiat aquell cap, i el Rei digué:

—Qui mata, ha de morir.

I condemná a mort es senyor moro.

El pugen a la forca, i d'allá dalt demaná una gracia, sa gracia de poder contar es com i es perque havia taiat es cap de s'infant.

El Rei la hi concedí, i comensá aquest cap de fil:

—A cercar s'Hermosura del mon mōs n'anárem el Rei i jo. Romanguérem es primer vespre devall un pi; i mentres el Rei dormía, i jo vel'lava, vaig sentir riure una áliga dalt es pi i que contava an es seus aligatons lo que noltros dos anávem a cercar.

Quant va haver dit això, es peus i ses cames li tornaren de pedra mabre.

El Rei se'n va tèmer, i diu:

—No contis pus.

Pero ell no pogué aturar-se, i continuá:

—Es según vespre romanguérem devall un altre pi; i, quant el Rei dormía i jo vel'lava, vaig sentir riure una altra áliga, i que contava an ets seus aligatons que noltros, per trobar s' Hermosura del mon, hauríem de passar unes muntanyes que hi havia allá devora.

Quant va haver dit això, li tornaren de pedra mabre ses cuixes i sa cinta.

—No contis pus! deia el Rei, veent allò.

—Que no cont pus! cridava tot-hom.

Pero ell no podia aturar-se, i continuá:

—Es tercer vespre romanguérem devall un altre pi, i jo vel'lava; vaig sentir una altra áliga riure i que contava an es seus aligatons que s' Hermosura del mon estava tancada dins un castell; que, per trobar-la, s' havia de fer un canti d' or, i el Rei s' hi havia de posar de dins; i que, si es senyor des castell comprava es canti per s' Hermosura, aquesta hi trobaría el Rei, i el Rei la se'n podria dur i casar-se amb ella; i des cap d' un any tendríen un infant, i que es cap de s' infant s' inflaria; i si no le hi taiaven, sortiria una serpent, i se menjaria el Rei, la Reina i tot-hom de la ciutat. Amb lo que aquella áliga va dir, trobárem s' Hermosura del mon; el Rei s' hi casá, tengueren un infant. Tot-hom era a missa i jo 'l guardava, i vaig veure que es seu capet s' inflava i anava a crivellar-se. Per salvar-vos sa vida a tots, li vaig taia aquest cap, i per això m' han condemnat a mort.

Quant va esser aquí, no pogué dir res pus, ja tenia de pedra mabre es ventre i es pits, es braços, es coll i es cap.

No més li quedava viva sa llengo, i de pedra torná també mateix tot-d' una que va haver acabada sa derrera paraula.

Havía parlat i motat sobre lo que ses tres aligues havien dit damunt es pi an es seus aligatons, i per això era tornat un tros de pedra mabre.

El Rei, la Reina i tot es poble romperen en plors davant aquell cas tan aborronador, i no hi havia qui los pogués aconsellar.

Tot amb u se sent una veu que crida:

—¡Ah idò! Ja hi tornarán a tomar mig pam de nas a una dona de bé! ¡Més se 'n mereixen!

Era una jaia ruada i mostatxuda i amb sa pinya escapsada; era aquella véia fada que 'l Rei li havia feta s' endemesa de desaparar-li an es nas.

La gent l' enrevoltá, se posaren a preguntar-la, li varen treure una partida de paraules que li hauria valgut més no dir, van a contar-ho tot an el Rei, el Rei la fa comparèixer, i li diu:

—Tu que has pres aqueix greix de veure-mos plorar a tots, fé que aquest malanat no sia pus un tros de pedra mabre. Si no hu fas, te ferarán a ses coues de quatre cavalls i cadascú prendrá p' es seu vent, rossegant es tros que se 'n duga de sa teua còrpora.

Quant sa jaia sentí allò, va perdre ses riaies de tot.

Se posa cabila qui cabila, i des cap d' una estona diu:

—Que fassen un caramull de llenya fins a tapar es tròs de pedra mabre i que li peguin foc. Al punt som aquí.

—¡Uei! digué el Rei. Tu no 't mourás d' aquí que 's meu amic no sia tornat de carn i os. Digués què és i a on e-hu tens i t' ho durán.

—Idò, digué sa jaia, que vagen a ca-meua, que òbriguen sa caixa: e-hi ha una redoma, i que la duguén.

Mentres e-hi anaven, es caramull de llenya ja era alt ferm, i li pegaren foc.

Al punt va fer una flamada com un campanar.

Dugueren sa redoma a sa jaia.

De dins e-hi havia es tros de nas que 'l Rei li havia tomat, i se conservava fresc, com si fos tomat de l' hora.

Sa jaia demaná:

—¿Están ablamats ja es tions?

E-hu miraren i hi varen estar.

I que fa ella? Tira sa redoma dins aquella foqueteria, i va fer un tro que tirá tot-hom d'esquena i va rompre tots es vidres de la ciutat.

De sa gran calivera no més quedá un munt de cendra; i es senyor moró, sá i bo, com si res fos estat, en sortí, i se 'n aná a donar un abràs an el Rei.

No 's pot dir s'alegría que tengué tot-hom, i se va armar un sarau de los cent mil diantres per celebrar aquella feta.

I el Rei i s' Hermosura del mon volgueren donar an es senyor moro un premi ben gros per tant i tant com havia fet per ells i per tots es seus vassalls. Conseguiren que se convertís, el feren sa segona persona de tot es reinat, i el casaren amb una de ses al·lotes més avengudes, més garrides, nobles i riques que se porien trobar; i tots plegats varen viure contents i alegres fins que se moriren. I al cel mos vegem tots plegats. Amen.

Torre Nova, abril de 1895.

SA FIA DES CARBONERET ¹

AIXÒ era un carboner que tenia un fill, una
fia casada i dues fadrines.

Un dia el Rei, cassant cassant, passa
per davant sa barraca des carboner, i troba sa seua
fia darrera, una fadrineta de setze anys, sa més
galanxona, que havia nom Catalineta.

El Rei, com la va veure, va romandre embadalit,
i li digué:

- Alabat sia Deu.
- Pera sempre, senyor Rei! diu s' al'lotona.
- ¿Quina la fas? diu el Rei.
- Cuin damunt davall són*, diu ella.
- ¡Damunt davall són!* s'esclamá el Rei, i repa-
rá una sarria que feia embalum.
- ¿Que hi ha dins aquella sarria? demaná.
- Xerrim baix*, digué Na Catalineta.
- ¡Xerrim baix!* s'esclamá el Rei, sense que li
ocorregués que poria esser allò i va dir:
- ¿A on és ton pare?
- A treure gent de ca-seua*, diu ella.

¹ La 'm contá la matelxa criada de ca-nostra, N' Antonina Cordera.

—¿I ta mare? diu el Rei.

—*A plorar es pler de l' any passat*, respòn s' al·lota.

—¿I es teu germà? diu el Rei.

—*A cassar. Deixa sa cassa que ha agafada, i du sa que no ha poguda agafar*, diu ella.

El Rei quedá tot confús amb aquesta partida de coses que aquella pitxorina li havia enflocades.

—Dirás a ton pare que venga es vespre a veure 'm, li digué i se 'n aná.

Es vespre es carboner se presenta a ca' l Rei, i diu:

—Eona nit tenga, senyor Rei. ¿Está bonet? ¿Que vol de mí?

—Bo estic, gracies a Deu, diu el Rei. Som passat avui per sa teua barraca, i tens una fia més viva que una centella. Li he fetes un parei de preguntes, i m' ha respost d' una manera que m' ha deixat confús. M' ha dit que cuinava *damunt davall són*.

—Tenia 'raó, diu es carboner. Eren ciurons, que, quant s' olla bull, pugen i davallen, i un cop són damunt i un cop davall.

—¿El diantre és aquesta al·lota! diu el Rei. I m' ha dit també que dins una sarria hi havia *xerrim baix*.

—Es ver! diu es carboner: e-hi havia s' altra fia despujada, porque totes dues no més tenen un vestit; el duen un dia per hom; i sa qui no 'l du, està dins sa sarria; i, en venir ningú estern, *xerra baix*, porque no se temin d' ella.

—¿El diantre es aquesta al·lota! diu el Rei. I m' ha dit llavò que tu eres *a treure gent de ca-seua*.

—Es ver, diu es carboner: era a treure rabassons.

—¡Sí que endevinava idò! diu el Rei. I llavò m' ha dit que sa mare era a *plorar es pler de l' any passat*.

—I massa que hi era! diu es carboner. Entany casàrem una fia, i despuisahir se morí, al cel sía ella i tots los morts; i sa dona hi era, ja hu veu, per donar cap. I ella i noltros ploràvem i ploram es pler que l' any passat tenguérem des casament.

I es carboneret va rompre en plors.

—No plores, digué el Rei. Deu ho ha fet, i ell sab que fa, i no pot errar. Una altra cosa m' ha dita aquella polisseta, i ès sa que m' ha deixat més confús. M' ha dit que es seu germá era a *cassar; i que deixava sa cassa que havia agafada, i duia sa que no havia poguda agafar...* ¡A veure qui hu entén an això!

—Jo le hi diré, diu es carboner: era a esplugar-se: deixava morts es pois que agafava, i duia damunt el còs tots es qui no havia poguts agafar.

—¡El diantre es aquesta al·lota! digué el Rei tot admirat. Mira, si no la puc confondre, m' he de casar amb ella.

I ¿que fa ell? Agafa tres ous, los trenca dins un plat, los rebat una bona estona i diu an es carboneret.

—Jès! du aquests ous a sa teua fia. Que les pos, i tendrem aviram en casar-mos.

—¡Pobre fieta meua! ¿com n' ha de sortir d' aquesta? deia es carboneret quant se 'n tornaya a sa barraca.

E-hi arriba, conta es pas a sa fia, i ella s' exclama:

—D' això estau embarassat? Esperau, yeureu.

Agafa unes quantes grapades de ciyada, la mol ben molta, i li diu:

—Jau aquesta farina. Duis-la an el Rei. Que la sembr, i tendrem civada per dar a s'aviram en casar-mos.

Es carboneret se'n hi va, va fer sa comanda de Na Catalina, i el Rei va quedar sense paraula.

Després de pensar-hi molt, pren un tros de roba, el fa bocins menuts menuts, com una ungla.

—Jès, li digué. Du-los a sa teua fia; que fassa es menudai per quant mos casem i tenguem cap infant.

—¡Pobre fieta meua! ¿com n'ha de sortir d'aquesta! deia es carboneret tot enfadat, quant se en tornava a sa barraca.

E-hi arriba, dona a Na Catalineta sa comanda del Rei, i ella s'exclama:

—¿Això és tot?

Agafa un parei d'ensenais, los esmenuca tot lo que pot, los dona a son pare, i li diu:

—Jau, duis-los an el Rei, i que'n fassa's bres per un si a cas.

Ell ja és partit cap a ca'l Rei, li dona sa comanda de Na Catalina, i el Rei ¡què havia de sebre respondre! Se posa pensa qui pensa, per veure com l'apuraria; i a la fi, pren un paner, i diu:

—Jès, du'l a sa teua fia, i que l'umpli de riaies.

—¡Pobre fia meua! ¡aquesta vegada no'n surt! deia es carboneret, tornant-se'n a sa barraca. I amb so cap dins es paner se posava a fer ¡ja ja ja! riu que riu amb unes riaies lo més forsades; i ¡que havia d'omplir es paner! ¡Tant com es moix!

Tot-d'una que arriba i Na Catalineta el sent, li diu:

—¿D'això estau embarassat? Anau a agafar tres dotzenes d'aucellons. Los posau dins aquest pa-

ner, tapau damunt amb un pedás, vos n'anau a ca'l Rei, esperau que estiga en taula; li entregau es paner de part meua, i que 'l destap.

Es carboneret e-hu va fer així. Justament el Rei tenia una bona partida de convidats. Fa destapar es paner, surt aquell esbart d'aucellons, i uns se tiren per dalt ses gerretes de s'aigo i es garrafs de ví, altres voletetjant feren plats i tassons; altres peguen per demunt es cap i ses espal'les des convidats; altres los freguen amb ses ales, front, galtes i oreies, i hi hagué qualque nas afavorit que se'n va dur més d'un quern de fitorades; i venguen esquitxos, i raigs, i rois, taques, i crits, i renou; i tot-hom no pogué estar que no esclafís de riure, i cuidaden a fer ui de riaies.

El Rei, apurat de tot, veent que sempre quedava davall, a forsa de sucar ets ais, se'n va treure una que se creia que havia de capturar sa carbonereta.

—No res, va dir a son pare. Diga-li que venga ni vestida ni sensa vestir, ni p'es camí ni fora camí, ni cualcant ni a peu.

—¡Pobre fia meua! ¡Aquesta vegada no'n surts! deia es carboneret, tot enfadat, tornant-se'n a sa barraca.

Quant e-hi va esser, i Na Catalina el sentí, li diu:

—¿D'això estau embarassat? Anau a *Ses Planes*,¹ menau un boc muntanyenc, ben seuvatgí.

Son pare hi va, compra es boc, i le hi mena. Ella se desmuda, s'embolica un filacs, se posa damunt s'*animal*; i ja es partida cap a ca'l Rei.

1 Possessió de Sant Llorens des Cardessar.

Es boc, ja hu crec, feia bots i escaravits, i tot eren fues i xecalines. Assetsuaixí servava camí, asset-suaixí no 'n servava; la tomava, ella s' hi tornava posar damunt; i la tornava tomar, i ella s' hi tornava posar.

De manera que ni anava vestida ni sensa vestir, ni p' es camí ni fora camí, ni cualcant ni a peu.

El Rei, com la va veure, digué:

—Paraula de Rei no pot mentir. No t' he poguda confondre; mos hem de casar.

—Ell que hu véssem, va dir ella.

—Aviat ho veurem, si Deu ho vol, diu el Rei. Però va amb uns pactes.

—¿Quins pactes son aquests? diu ella.

—Que no pots donar conseis a negú, diu el Rei. Si 'n dones cap, te 'n haurás de tornar a sa barraca de ton pare.

—¿I no me 'n he de porer dur res? diu ella.

—Vaja, per que no 't pugues queixar, te 'n podrás dur una joia, diu el Rei.

—¿Una no més? ¿grossa o petita? diu ella.

—No res; sa que tu voldrás, diu el Rei.

Ella hi pensá una estoneta, i s' exclama:

—Feta está sa barrina.

Se casaren; el Rei tirá sa casa per sa finestra; e-hi hagué un ast i olla de lo més alt de punt, i es sarau que 's va fer no hu poren dir persones nades.

Des cap d' una mesada, aná a romandre a ca 'l Rei un mahonès amb una ego.

—¿A on pos aquesta bistiet? digué.

—Dins s' estable, li varen respondre.

E-hi guaita, i hi veu un cavall, i diu:

—¿Que l' he de posar devora es cavall?

—Posau-le-hi, li varen dir.

I la hi posá.

Lo endemá matí s' ego va haver feta una pollina.

El Rei la volía, perque deia que, essent nada dins s'estable a on no hi havia altra bístia seua més que es cavall, per forsa l'havía d'haver feta es cavall.

—Pero ¡si hi havia s' ego des mahonès! li deien.

—No m'empatx de raons, deia ell. No m'heu de dir voltros a on és el Carme ni el Sant Esperit. Jo no tenía altra bístia dins s'estable; ¿ès nada una pollina? Idò és des cavall.

Es criats, com el veren tan encabotat, el deixaren anar.

Es mahonès aná també ben alerta a fer-li cuantra.

La Reina hu va sebre, i li mostra una bassa seca que hi havia allá aprop, i li diu:

—Anau-hi amb una canyeta i una ginya, i feis com que pescar. El Rei, en anar-se'n a sa cassada, en passarà, i vos dirá:—¿Que feis? I heu de dir:

—Pesc.—¿Que pescau? dirá ell.—Sardines, heu de dir vos.—¿Quin possible és, dirá ell, sensa aigo a sa bassa, pescar-hi sardines? I vos heu de dir:

—Tant possible és, sensa haver-hi aigo, agafar-hi sardines, com que un cavall fassa pollines.

Es mahonès seguí es consei de la Reina.

Passá el Rei per devora sa bassa, el veu amb sa canyeta i sa ginya lo mateix d'un pescador que espera una gran peixetada, i li diu:

—¿I ara que fas?

—Pesc! diu es mahonès.

—¿Què pesques? diu el Rei,

—Sardines! diu es mahonès.

—¡De tros de banc! diu el Rei. ¡No hi ha una gota d'aigo dins sa bassa, i hi vols agafar sardines! ¿quin possible es que n' agafis cap?

—Tant possible ès, digué es mahonès, sensa haver-hi aigo agafar-hi sardines, com que un cavall fassa pollines.

El Rei va quedar taiat davant aquesta sortida, i per desfer-se d'aquells trumfos, digué:

—Anau a ca-meua, i menau-vos-ne s' ego i sa pollina i espitxau-vos més que de pressa cap a ca-vostra.

Es mahonès e-hu va fer així, i el Rei pensá entre sí mateix:

—Ja ès la Reina que li ha aconselat que 'm fés aquesta.

Gira en redó cap a ca-seua, i li diu:

—Ets tu. Negú pot esser més que tu.

—¿I ara? diu la Reina.

—Suaral diu el Rei. Has donat un consei an es mahonès: no hu pots negar.

—Le hi he donat per que no fesses s' injusticia de prendre-li sa pollina! diu la Reina.

—No m' empatx de raons! diu el Rei. L' has donat i no 'l pories donar. ¿Sabs quins son es pactes que 't vaig posar quant mos casárem?

—Sí! diu la Reina.

—Idò te 'n pots anar en voler! diu el Rei.

—¿Que no porem dinar abans? diu la Reina.

—No res idò, diu el Rei: dinarem, i llavò te 'n anirás.

Dinaren, i sa traidora li doná dormissons.

Quant el tengué ben adormit, fa enganxar es cotxo, le hi posa de dins, i dona orde de partir cap a sa barraca de son pare.

Al punt e-hi foren; i feu posar el Rei damunt es caramull de sa carbonissa.

Ses teranyines de sa canyissada li pegaven per sa cara.

El Rei se despert, i quant se va veure allà davall, se creia somiar.

—¿A on me trob? digué. ¿Que somii o estic despert?

—No somies no, digué Na Catalineta. Ets a camon pare. Es pactes eren que, si me 'n havia d'anar de tu, me 'n podria dur sa joia que volgués. I bé he mirat, però cap joia he vista dins ca-teua com tu; cap n'he vista que m'agradás tant. Per això te 'n he duit.

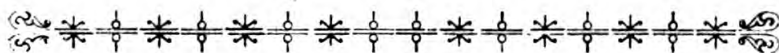
Quant el Rei la sentí, digué:

—Lo que ès estat, siga estat: tornem-mos-ne a ca-meua, i dona tots es conseis que vuies, mentres sien bons.

E-hu feren així, i visqueren amb molta pau i concordia una mala fi d'anys; i encara son vius, si no son morts.

Santa Sirga, Setembre de 1889.

EN MARTI TACO¹

AIXÒ era un taconer que fogia de fam i de feina, i s'estimava més quatre festes seguides que un dia fener.

Havia nom Martí. Una vegada taconava defora, an es sol, i reparà un bolic de mosques aficades a' un capoll de figa seca que havia tirat.

Amb sa forma los encivella mansiula, i va veure que n'havia mortes quatre i baldades vuit.

—¿Així va això? diu ell. ¿Es a dir que amb un cop n'he morts quatre i baldats vuit? No vui jo fer pus feina. An el Rei vui anar a contar-ho.

Va vendre ses formes, sa sola, tots ets ormetjos de l'ofici; se compra un vestit nou, i tot mudat, ja va esser partit cap a ca'l Rei.

E-hi arriba, s'hi presenta, i li diu:

—Senyor Rei, vemet-aquí. Venc a fer-li a sobre que som un homo que m'anomèn *don Martín Tacón*, que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*.

---

¹ La me contà En Toni Garrit, de Sant Llorens des Cardessar, que fa de paredador. En sab moltes i les conta de lo més bé.

—¿Aquestà m' és vera? diu el Rei.

—Passa de vera! diu En Tacó.

—Idò a tu t' havia mester! diu el Rei.

—Estic a son manar! diu En Tacó.

El Rei lo endemà dematí el crida, el fa berenar, i li diu:

—E-hi ha un animalot com tres bous, que d' en tant en tant se 'n entra dins la Ciutat; i no 's pot dir sa destrossa que 'm fa. No sé es compte de gent que 'm mata cad' any. Tot es meu poder no ha bastat per llevar-lo des mig; i, des que som rei, m' hi pec. Tu idò que éts tan valent, quedes encarregat da matar-lo; amb so ben entés que, si a 's vespre no l' has mort, te matarem a tu. Pren sa forsa que vulgues, i ja pots esser partit.

Vos assegur que En Tacó no 'n tenia cap de riaia; pero no s' atrevi a recapitolar, per por de sa por.

Després de pensar-hi bé, s' exclamá:

—Morir per morir, m' estim més provar-me amb s' animal, i será lo que Deu voldrá.

Pren coranta soldats, i diu:

—¡En davant ses atxes!... ¡Allà on caplleva s' animalot tenim ses feines!

—Hala idò, digueren es soldats i partiren.

P' es camí li contaren ses proeses de s' animal, que amb cada brúfol tomava un homo d' esquena; i, en estar cansat d' engolir-se gent, com tenia una banyota de dues brasses a 's mig des front, se 'n hi duia ponxits nou o deu, per etzibar-los-se, en re-venir-li sa talent.

En Tacó no hi veia de cap bolla des retgiró que duia.

Quant varen haver caminat un bon tros, entra-

ren dins un pinar molt gran, que feia un pujol lluny; i digueren an En Tacó.

—*Don Martín*, veis aquell pujol?

—Si-fa! diu ell.

—Idò allà es s' animal! diuen es soldats.

Cop en séc senten uns bramuls lo més forts i esglaiadors.

—¡Es ell! ¡ès ell! cridaren es soldats, i giraren en coa; i tots, ¡cametes me valguen!

Don Martín fogia amb ells tot-d' una. Llavò se returá, i diu:

—Pero ¡bestia de mí! ¿a on me 'n vaig? A ca 'l Rei per que 'm matin? Ja val més esperar s' animal, i será lo que Deu voldrá!

S' animal havia sentida s' olor; duia rusca ferm, i havia arrancat de córrer cap an En Tacó. Se 'n venia ben acanalat, amb set pams de boca uberta, i amb cada estravada, si feria un pi, el rompia en séc.

Don Martín, quant el se va veure damunt, prová de fogir; pero com més anava, més li reprenia s' animal. L' homo, perdut de tot, se posa darrera sa soca d' un pi. S' animal amb sa fua que duia, no's pogué returar; amb sa banyota pega an aquella soca, i la s' hi aficá un forc i mig, i va romandre enrocat.

Don Martín se treu un guinavet, i ¡guinavetades a s' animal p' es pits i per sa panxa! Al punt el va tenir mort; li va rompre sa banyota amb una pedra.

Es soldats s' eren aturats damunt un turó, i se creien que es taconer ja era roegat i mig paït.

Assetsuaixí senten crits i crits. Tot-d' una no sabien qui era. Des cap d' un poc, un diu:

—Que 'm tiren d' una passa, si això no es *Don Martín* que mos crida!

Ell e-hu va esser.

Era partit correns, cridant-los com un desesperat.

—¡Veniu, veureu! deia ell. Veniu! que l' he mort! Veniu, i el veureu!

—¡Això no pot esser! deien es soldats, ¡no pot esser, *Don Martín!*

Tornaren arrera i anaren amb ell an es lloc de la feta, i trobaren s' animalot amb sa banyota rompuda, i tot guinavetetjat, dins una bassa de sang.

—¡Pero, *Don Martín!* s' exclamaven es soldats, ¿i com dimoni l' heu mort?

—L' he agafat per sa banyota, i bones ¡guinavetades! deia ell; i es soldats que s' exclamaven:

—¿I com dianxa teniu tant de pit i tant de braó?

—Si voltros no 'm coneixeu! deia ell. ¡Si som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*.

Taiaren es caparrot a s' animal, per que el Rei el vés.

Don Martín el volgué dur, i el duia p' es tros de banyota que era quedat.

El Rei, quant el va veure, quedá amb sos cabeis drets.

Sa noticia s' escampá per tota la ciutat, tot-hom botava d' alegria, tots volien veure *Don Martín*, i el passetjaren amb triumf per plasses i per carrers.

I tot-hom que li deia:

—¡Pero, *Don Martín!* ¿i que sou vos que l' heu mort?

—¡Veiam, deia ell, si sereu voltros, cuques molles! ¡Ell no'm coneixeu no! ¡Si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho!*

El Rei el carregá de dobles de vint.

Tant gros era es viatge, que li vengué ben just arribar a ca-seua.

Se posá a fer vida de senyor, i feia raig i roi per allá on passava.

— ¡Es doblers! (deia ell, quant qualcú li aconsellava que no gastás tant). Ell les feren redons a posta per que redolin.

I no feia més que anar de festes i bauxes.

Així passá un parei d' anys.

I heu de creure i pensar que a sa ciutat a on el Rei estava, e-hi va comparèixer un altre animalot, més ferest que aquell primer, i que tenia set caps. Es seu amagatai era un barranc molt fondo; i, en tenir fam, sortia, i se'n anava allá on veia que havia de fer més maig, i tot e-hu arregussava: homs, donès, al·lots, bestiar. No deixava res per vert. Cuantra ell no hi valien armes, ni tropes, ni forces humanes.

Tota la ciutat era un dol.

El Rei, apurat de tot, fa fer unes dictes que es qui matás aquell drac, sa casaria amb sa seua fia.

Es drac feia tanta de feredat a tot-hom, que negú tengué pit per sortir a combatre amb ell.

Cap n' hi hagué que no s' afluixás de sa fia del Rei.

El Rei, veent que negu 's presentava, i de cada dia es drac feia més destrossa, s' esclama:

— No hi ha més remei que enviar a demanar *Don Martin Tacón*. Ell que és tant valent, ell que matá s' altre, que mat aquest.

Dit i fet, envia un parei de criats a cercar-lo.

— Partiu ara mateix, digué, i no torneu que no 'l meneu.

Es criats partiren, i cerca qui cerca *Don Martin Tacon*. A la fi l' arribaren a trobar.

—*Don Martin*, li digueren: el Rei vos envia a demanar.

—¿Que dimoni vol? diu ell.

—Anem amb noltros, i hu sabreu de sa seua boca, digueren es criats.

E-hi va; i el Rei, que l'esperava amb prou devoció, li digué:

—Si no te dic per que t'he enviat a demanar, no hu sabrás.

I li contá des drac, de sa molta de gent que mata-va, de tot lo que havien provat per llevar-lo des mig, ses dictes que havien fetes, que negú s'era presentat; i acabá per dir-li:

—T'he enviat a damanar per que tu que éts tan acorat, tu que mates s'altre, matis aquest. Si 'l mates, te cases amb sa meua fia; si no 'l mates a ell, ell ja se cuidarà de matar-te a tu. Pren idò es soldats que vulgues, i parteix ara mateix.

En Tacó, quant sentí aquestes comendassions, poreu pensar, romangué sense polsos. Llavò va rompre en flastomíes, i se posa a dir:

—¡Oh! ¡Mal no haguessen trobat es camí es criats que vengueren a cercar-me! ¡Mal no l'hagués trobat jo, quant vaig venir s'altra vegada! I ¿qui m'ha fet a mi matador d'animals ferosos? ¡Que vaig matar s'altre! ¡I com no l'havía de matar, si va quedar amb sa banyota aficada dins sa soca des pi? I si no té sa desgracia d'aficar-la-s'hi, ¿què n'hauria fet de sa meua còrpora? Lo que 'n farà aquest drac... No, i diuen que té set caps per falta d'un.

I l'homo va prendre aquest cap de fil, i no hi va haver flastomia que no se tirás, fins que a la fi s'exclamá:

—Es conversar es per demés. No han d'esser ses paraules, sino ses obres que m'han de treure de dins es fanc. Qui té es ball, balla, i foris. Mal camí passar-lo prest, i lo que s'ha d'empenyorar, que se vengà.

L' homo pren coranta soldats.

—¡Hala cap an es drac! digué, i es soldats, de males retranques ferm, partiren amb ell.

Quant foren un quartet lluny des barranc a on solia capllevar es drac, es soldats digueren:

—*Don Martin!* vet-allà es barranc. Seguiu camí camí, i no vos poreu perdre. A veure si tornau gendre del Rei.

—A poc a poc! diu En Tacó. Ell m'heu d'acompanyar!

—No será ver! diuen ells. Ja hem fet prou i massa de mostrar-vos es barranc.

—En que 'l dimoni en pas, m'acompanyareu! s'exclamà En Tacó.

Mentres estaven amb aquestes, sentiren uns bramuls lo més esquerdats i aixordadors per sa part des barranc.

—¡Es drac! ¡es drac! cridaren es soldats, i giraren en coa, i fogiren carrera uberta.

En Tacó, sense sebre que 's feia, fogia també. Llavò se returà, i va dir:

—¡Pero bestia de mi! que he de fer de fogir? Si fuig des foc, m'he de tirar dins ses brases. Més en meresc; no m'ho hagués cercat. I sobre tot, d'homos *covardos* no se 'n canten *romansos*. Cap an es drac s'ès dit! i será lo que Deu voldrà!

Encara no havia acabades aquestes paraules, quant li resplandiren dins es cap un parei de bramuls més forts i més aborronadors que 's primers.

Era que 's drac l'havía aglapit de dins es barranc, i se 'n venía com la bala. Treia foc p'es caixals, i pegava uns brúfols que feien arrissar es cabeis.

En Tacó hu doná a ses cames; i vos assegur que, si no los remenava més aviat an es galindons, era perque no poría pus; pero es drac li reprenía cada vegada més.

L'homo, perdut de tot, afina un grandíós forn de cals, buit i ubert, i se posá a voltar-lo, i volta qui volta. Es drac desiara li arribava a sa roba i per ses anques, pero no 'l poría aturar perque En Tacó feia s'espès tot quant sabía. Enrabiad de tot es drac, per trencar-li el devant i sortir-ne d'una vegada, pega fua i llongo tot dret. No pogué arribar a s'altra vorera, i cau dins es fondal.

En Tacó tot-d'una ja es partit a tirar-li pedres i pedres i més pedres; es drac s'enfilava per sa paret, pero era tan closa que no poría aferrar; i, sí aferrava qualque mica, tornava a caure, porque En Tacó no parava de fer-li ploure una calabruixada de pedres damunt. Tantes n'hi tirá, que l'arribá a estormeïr, i li va esclafar tot quants de caps tenía.

Parteix correns a veure si agafaria es coranta soldats, per donar-los sa bona nova.

Los va veure que fogien, i se posa a cridar-los com un desesperat.

Es soldats el sentiren, s'aturaren, i l'esperaren, dient:

—¡El dimoni ès *Don Martin*! ¡Ell ès ell que se 'n vél! ¡Ja l'haurá mort! ¡ja hu veureu!

Quant *Don Martin* arribá i los ho digué, no s'ho porien creure.

Per treure-se es gat des sac, se'n anaren an es forn de cals, i veren es drac estès i fet una coca.

Quedaren en sos cabeis drets.

En Tacó ja tornava esser tan fanfarró com sempre, i prou se guardá de dir que es drac fos caigut de desgracia dins es forn de cals.

—Pero, ¿que dimoni heu fet? deien es soldats.

—¿Que he fet? ¡L' he mort! diu En Tacó.

—Pero ¿com e-hu heu fet? li damanen es soldats.

—Ell m' ha envestit, diu En Tacó, i jo me som posat a tirar-li pedres, i n' hi he tirades fins que ha haguts aixamplats es potons.

—¡El dimoni sou! s' exclamaven es soldats tots admirats.

—Si voltros no 'm coneixeu! tornava dir En Tacó. ¡Si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*!

Taiaren es set caps an es drac, los enfilaren a una corda, i En Tacó volgué presentar-se carregat amb s' enfilai an el Rei! i s' hi presentá.

El Rei no se'n poria avenir; no se'n poria avenir negú. Al punt la ciutat estigué alta, i tot-hom volía veure *Don Martin*, i no hi havia boca que no cridás ¡viva *Don Martín*!, i el passetjaren en triúmf per totes ses plasses i carrers.

—¿I vos sou que heu mort es drac? li deien.

—¡Idò, veïès qui será si no som jo! deia ell. I ¡si no 'm coneixeu! ¿Sabeu que sou voltros, tots ple-gats, per molt que vos arromangueu? ¡Quatre qui-golles! ¡quatre paparrers! ¡quatre galines orbes! ¿Sabeu que 'm pareixeu? Formigues. Si vos posava ses mans damunt, no vos veurien pus. ¿I que no m' heu mirat bé? ¡Aquí hi ha pit qui no recula! ¡Si jo amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*!

I si no, ¡que en venguen d' animalots amb banyotes a 's mig des front! ¡que en venguen de dracs amb set caps! ¡veiam si es temps de dir un pare-nostro no serán tots benes!

I la gent que com el sentien parlar tan granat, no hi posaven cap dupte de que era més capaç de fer-ho que de dir-ho, i no s'aturaven de cridar ¡¡viva Don Martin!!! ¡¡vivaaa!!!

El Rei li digué:

—Paraula de Rei no pot mentir. Has mort es drac: t'has de casar amb sa meua fia.

—¡Ell que hu véssem! va dir En Tacó.

Lo endemà se casaren, se feren unes grans nesses i sarau per llarc; i tot-hom: *Don Martin* per aquí, i *Don Martin* per allà, i *Don Martin* per alladassá, i tot era *Don Martin*.

El Rei i sa seua fia no eren res devora ell.

Pero *Don Martin* era un homo tan estrambòtic, que fumava amb pipa, i treia foc amb una pedra foguera i esca; i dins es llit li pegava per fumar, i tot anava esca, i soiava es llansols, ses coixineres. i hu soiava tot.

Sa fia del Rei estava ben apurada, i no hi havia que dir-li res, perque sempre sortia amb aquestes:

—I a on me veniu? ¡I si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*!

Sa fia del Rei aguantá un parei de mesos, fins que no pogué pus, i hu contá a son pare que no hi havia qui hi habitás amb *Don Martin*.

—No res, va dir el Rei, després de pensar-hi una estoneta; el matarem. Anit mateix fará posar quatre soldats devall es llit, i quant roncará, sortiran, i l'enllestiran.

El Rei passá aquesta orde a quatre soldats.

Don Martin aquell dia se passetjava més inflat que un lleu amb ceba, i vos assegur que en duia de vent a sa flauta. Una doneta veia s'hi acosta i diu:

—*¡Don Martin, escoltau! ¡escoltau, Don Martin! Don Martin* tant sols no s'hi girá.

Des cap d'una estona sa veieta, que li anava sogueu sogueu, li torna dir:

—*¡Don Martin, escoltau per amor de Deu! ¡No hi som per mi! ¡E-hi som per vos, Don Martin!*

—*¡Que tant de martinetar!* diu ell. Si no'm das compte a Deu, amb una cossa vos esbudellava! ¿No sabeu que jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*?

Aquella doneta callá, pren per un altre carrer, i fa de topar-lo, i se posa a dir-li:

—*¡Don Martin, jo hi som p'es vostro bé! No vos enfadeu; ascoltau-me, per amor de Deu. Vos ne penedireu, si no m'escoltau; i mirau quina hora vos ho dic, Don Martin.*

—*¡Veiam que llamp voldrá aquest dimoni de dona! s'esclamá ell, i s'atura.*

Aquella doneta li diu:

—Anit vos han de matar en estar adormit. E-hu sé des quatre soldats que d'orde del Rei s'han de posar davall es vostro llit; i, en sentir-vos roncar, vos han de fer botir es cap de damunt es coll!

Don Martin va prendre sa seua, i en lloc d'ajeu-re-se, s'asseu damunt es llit, i fuma qui fuma, i bones pipades; i venga esca i més esca.

—¿I ara no t'ajeurás? deia sa dona.

—*¡Sabs que'n tenc de poca de jeguera!* diu ell.

—*Idò fes de tenir-ne, que ja és ben hora!* diu ella.

—*¡Ell és prest ferm!* diu ell. *¡I si jo som un homo que amb un golpe en mat cuatro i en balt ocho!*

—Ja hu saben! contestava ella ben enfadada.

I ell xucla qui xucla, i venga esca i més esca, i crits i renou.

—Pero ¿i no veus que no deixes dormir una criatura? deia sa fia del Rei.

—¡I si jo m' anomen *Don Martin!* deia ell.

—¿*Don Martin?* ¡Don carabassenc! diu ella.

—¿Que dius que farás? ¡Amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*, i alerta mosques! s' exclama En Tacó.

I no 'l treien d' aquí, i com més anava, més esta-beig movia.

Des cap d' un parei d' hores diu:

—Aquí dins e-hi qualcú. Jo sent alens.

—Deus sentir es teus i es meus, digué sa dona.

—Sent es teus i es meus i es d' altri! diu ell.

—¡Som noltros dos tot-sols, beneit! diu ella. ¡Es que somies!

—Te dic que aquí dins e-hi ha qualcú! diu ell. ¿I ara no sents aquests alens?

Aquí un soldat digué an ets altres:

—No aleneu tan fort! que mos sent.

I alenaren tot lo més petit que saberren, per que no les sentissen poc ni gens.

Don Martin torná a sucari ets ais sobre que sentia alens, i sa fia del Rei que le hi negava.

A 's cap derrer ell diu:

—Encén es llum, i mirarem devall es llit.

—Jo no 'm moc, digué ella.

—Ja 'm mouré jo, diu ell.

Volta cama, encén es llum, alsa sa davantera, i me troba aquells quatre malanats, qui tremolaven com una fuia de poll.

—¡Re-cent mil llamps! digué ell. ¿I que feim aquí

davall, no-ninguns, més que no-ninguns? ¿No hu deia jo que aquí dins e-hi havia qualcú?

—*¡Don Martinet*, misericordia! ¡misericordia, *Don Martinet*! li deien es soldats, plorant com a nins petits.

—¡No! deia ell. ¡No hi ha misericordia que hi valga! ¡Tots sou difunts!

—*¡Don Martinet*! deien ells. ¡Si no mos ho haguessen manat, no hu hauríem fet!

—¡Ah no! deia *Don Martin*. ¡Qui la 'm fa, la 'm paga! ¡De mi no s'escapen ni ses rates! ¡I si amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*!

A forsa de pregaries i més pregaries, de súpliques i més súpliques, per amor de Deu i per amor de sa Mare, deixá fugir aquells quatre malanats, que fogiren com cent mil diables.

El Rei, quant va sebre es pas, digué a sa seua fia:

—Fieta meua, aquest homo teu es el reverent dimoni. ¿Soia es llensols d'esca? Paciència! ¿No hi ha qui li vaja en torn? Paciència! ¿Li pega per fumar tota la santa nit? Paciència! que tal quin és l'haurem de sofrir.

Sa fia del Rei hu va fer així, i de llavò ensá va viure de lo més a pler amb *Don Martin*; i com son pare va esser mort, reinaren ells dos una mala fi d'anys amb molta de pau i concordia i alegría des seus vasalls; i encara son vius, si no son morts.

Palma, Maig de 1895.

ES CA D' EN BUA I ES MOIX D' EN PEJULI¹

UN DIA, hora-baixet, es ca d' En Bua, sortí a fer quatre passes.
Passa per davora s' era d' En Pejuli, e-hi veu es moix i li diu:

—¡Hala, si anam a estirar-mos ses comes qual-que poc!

—No hu haguesses dit! diu aquell. ¡Au!

Piquen de talons, i de d' allá.

—¿Que tant mateix tocarem pel? diu es moix.

—No hu sé que mos farem, diu es ca.

I encara no hu va haver dit, com *zas!* mou un coní; i ja li ha pitjat darrera, i *nyip-nyep! nyip-nyep!*

Es coní afina una soca d' uiaistre que feia com una lloriguera, i s' hi afica com un llamp.

Es ca romangué empantanat.

Es moix pega enforinyada darrera es coní i ja hu crec que l' aplegá, i el va treure.

—Ja tenc per sopar, va dir.

¹ La me contaren el sen Toni Corder i madó Aina Maria Perla, de So'n Servera.

—A poc a poc, estimat! va dir es ca. En tot cas seré jo que en soparé. Es coní es meu!

—¿Teu, i que jo l' haja agafat? diu es moix. ¡Ca, homo! ¡Ja hi beurás fresc!

—Sabs que tens tu? Molta xerrera! diu es ca. ¿I tu éts cassador, ni 'n fas olor? ¿No sabs tu que es coní es des qui 'l mou i sa llebra des qui l' agafa?

—Jo lo que sé, diu es moix, que, si jo no trec es coní, encara seria dins sa lloguera.

Es ca, com veu allò, cremat de tot diu:

—Tu no vols amollar ni jo tampoc? Es tribunal mos ho haurá d' aclarir. Anem a Manacor!

—Ara mateix, respòn es moix! i ja son partits cap a Manacor.

Devers Ca-s' Ueu¹ troben un xot.

—Xot, diu es moix, ¿vens amb noltros, que duim aquest coní a plet, i me farás d' *homo bo?*

—Perque éts tu, vendré! diu es xot.

I tots tres, camina caminarás.

Davora es Collet de Sa Punta troben un gall.

—Gall, li diu es ca, ¿vens amb noltros, que duim aquest coní a plet, i me farás d' *homo bo?*

—Perque éts tu, vendré! diu es gall.

I tots quatre, hala qui hala, camí camí.

Quant foren devora Ca 'n Vicens, ja comensava a fer fosca.

—Cavallers, diu es gall, jo no hi veig ja; no pas més envant.

Bé 'l pregaren ets altres, pero no 'l pogueren tòrser.

A la fi digueren:

---

¹ Aquest lloc i tots els demás que a continuació s'anomenen, se troben quant un va pel camí de So 'n Servera a Manacor.

—No res idò, anem a Ca'n Vicens a romandre, i demà ben damatí prendrem ets atapins.

Arriben a Ca'n Vicens, i senten que de dins deien:

—Jo 'n tenc nou.

—Jo 'n tenc deu.

—Jo 'n tenc deu.

—Jo 'n tenc nou.

Es ca va dir:

—Això son lladres que es reparteixen es doblers que han robats. Veureu quin retgiró se'n durán.

S'acosta a ses portes, toca i crida:

—¡Obriu p' el Reil!

Es lladres, quant sentiren allò, peguen bot, i, fent-se trons des doblers i de tot, fogiren com cent mil llamps; i ¡que s' havien de girar darrera!

Corregueren fins que pogueren tornar alè.

Mentres tant, es ca, es moix, es gall i es xot s' esclataven de riure de veure aquell pas.

Se'n entren dins la casa, troben damunt una taula un caramull d' or i plata, i dins sa cuina, damunt es fogons, una olla plena de carn i arròs que bollia a la vela.

—¡Que diantre! diu es moix. Es ca pretén que es coní es seu, jo pretenc que es meu. Si 'l duim an es tribunal, ni será meu ni seu, sinó d' ets animals de ploma que capleven per allà. ¡Sabeu que val de més que 'l tirem dins s' olla, i el mos menjarem tots plegats; i lo que és estat, sia estat!

—¡Ben pensat! ¡ben pensat! s' exclamaren tots.

I ¿que fan ells? Escolen sa carn i s' arròs porque ja era cuit, tiren es coní dins s' olla amb so brou, e-hu tornen posar demunt es foc, i amb una exhalació va coure. Mesclaren arròs, carn i coní, s' hi abordaren, i se varen posar com a tudons.

Llavò se repartiren es doblers, i se 'n anaren a jeure.

Es moix se colgá dins es fogó, es gall damunt una represa que hi havia davora, es ca darrera sa porta, i es xot a la fresca a sa carrera.

Es lladres, cansats i morts de córrer, s'arribaren a aturar.

Quant varen haver reposat, un diu:

—¿I hem d'esser tan covarts, que no hem d'anar a veure si recuperam lo que hem perdut?

—No hu haguesses dit! s'exclamaren ets altres, i partiren.

Quant foren aprop de Ca 'n Vicens, s'aturen tots.

Era que sa por los era tornada i no gosaven passar envant.

A la fi un se revest de coratge, i diu:

—No res; voltros esperau-me, i jo aniré a pegar un aguait.

Fent tant poc renou com sabia, s'acosta a Ca 'n Vicens. E-hi arriba; no repara es xot, empeny ses portes, veu que están en pes; obrí a poc a poc, entra. No senten una mosca, tot está a les fosques, no hi veuen dos dits lluny. Paupa qui paupa, entra dins sa cuina; per prendre un llucet, s'acosta a sa represa, e-hi posa sa mà. Encara no la hi va tenir, com es gall *zas!* amb una picada li treu un ui. Per no fer renou, va sufrir sense dir res, resolt a passar envant. Com ja tenia es llucet, s'arramba an es fogó: veu dues cosetes que llúien, se creu que son dues brasetes, e-hi afica es llucet; i varen ésser ets uis des moix, que va fer *¡¡¡fuu!!!* i li clava a sa cara totes scs ungles de ses cames de davant i de darrera. L'homo no pogué aguantar

pus, i hu doná a ses cames. Es ca s' hi aborda, i li devalla una anca, i a sa carrera es xot s' hi afua, i li pega una sucada tan feresta que li va rompre es budell cular.

Aquell malanat, ja hu crec, va caure de folondres més de mig mort, amb uns ais i uns gemecs lo més llastimosos. Així com pogué, se torna aixecar, i a estones de grapes, a estones coixetjant, s' acostá un poc an es seus compayons, que sentiren es gemecs i es sospirs, i s' hi arrambaren.

—¡Ai! deia ell. ¡Ai! ¡ai! ¡Som mort! ¡Ja no 'n faré pus!

—Pero ¿què ès estat? deien ets altres. Diga-mos què ès estat.

—¡Ai! deia ell. ¡Ai! Vos dic que som mort.

—¡Que has d'esser mort! ¡Massa tu meules granat encara! deien aquells. ¡Vaja! digue-mos què ès estat.

—¡Què ha d'esser estat! va dir ell. Som entrat; la casa estava a les fosques. M' acost a sa represa a veure si hi havia un llucet, i n' hi he trobat un; pero també hi ha hagut un sabater, i amb sa lena m' ha tret un ui. Volia encendre es llucet a dues brasetes que he vistes dins es fogó, i hi ha hagut un pentinador que m' ha posada sa cara com un llatze. Som fuit, per no colar la vida, i darrera sa porta hi hagut un ferrer, i m' encivella tal tenaiada, que m' ha davallada una anca; i per acabar-me d' aclotellar, a 's mig de sa carrera s' aborda un barber, xeringa amb ma, i m' ha enflocada tal xeringada, que m' ha romput es budell cular... ¡Ai! ¡ai! ¡ai! ¿No vos ho dic jo? Som mort, som mort.

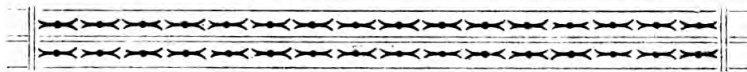
Ets altres el se carregaren, i el se 'n varen dur dins una còva d' una muntanya de per allà.

Es gall ben damatí ja va haver acabada sa son;
crida es moix, es ca i es xot, i bé de panxa i millor
de bossa se 'n tornaren cadascú a ca-seua.

I jo me 'n vaig venir amb un retalonet de format-
ge, i es moixos p' es camí, *meu! meu!* m' hi arriba-
rem, i no me 'n deixaren bocí.

Torre Nova, Joriol de 1895.

N' ESTEL D' OR¹

AIXÒ era una al'lota pobila, garrida ferm,
que havia nom Catalineta.

Anava a costura, i sa Mestra sempre
li deia:

—¡O fieta meua, que t' estim! ¡Ja t' hi tractaria
bé, si fos ta mare!

—Pero no hu sou, deia s' al'lota.

—E-hu seria, deia sa Mestra, si matasses sa que
tens. Jo me casaria amb ton pare, i cada dia per be-
renar te donaria pa amb mel.

—¡Pa amb fel me donarieu vos! deia s' al'lotona,
i sortia a un altre tancat.

I heu de creure i pensar que un dia, arribant de
costura, damaná pa i botifarró. Sa mare, per do-
nar-n' hi, obri sa pastera, trava sa cuberta amb
una tortuga que hi havia a sa paret, s' acala per
taiar es botifarró, que el tenia allà dins; Na Catali-
neta, jugant jugant, s' enfila a una cadira, posa sa
má a sa tortuga, que tenia travada sa cuberta;

---

¹ La'm contaren la noble Sra. D.ª Magdalena Despuig i Troncosso,
la madona Catalina Tomás Pinya de Ca's Cegos de Manacor, i N' Anto-
nina Cordera, serverina.

sense temer-se 'n, li dona mitja volta; sa cuberta escapa i, plam! cau damunt es cap de sa mare, i li va rompre s'ansa des coll, i dins una estona la pobreta ja va haver badaiat.

Na Catalineta, tot-d'una queda freda, llavò va rompre amb un plors que cuidava a estellar-se. Sense sebre que 's feia, fuig de ca-seua com una bòtxa, troba sa Mestra, le hi conta, i sa Mestra li diu:

—Mira, si no 'm creus a mí, está fet de tu: dirán que l'has morta aposta.

—Digau-me que tenc de fer, s'exclamá sa malanada.

—¿Que has de fer? digué sa Mestra. Anar-te 'n a ca-teua, posar-li un tros de botifarró dins sa boca i un tros de pa amb ses mans, i surts a 's mig des carrer i te poses cridar: ¡O mesquina de mí, que ma mareta s'ès aufegadeta menjant pa i botifarronet. La gent s'ho creurá; ton pare sa podrá casar amb mí, i jo seré ta mare.

Na Catalineta va fer lo que sa Mestra li havia comanat; i tot-hom se va beure que sa mareta s'era eufagadeta menjant pa i botifarronet.

Des cap d'una temporada, son pare se casa amb sa Mestra, que tenia una fia que havia nom Juanota, sa més grossera, malfenta i gropelluda que haguessen vista mai, i an el mateix temps sa més entonada i sa més superbiosa que es sol escaufava.

Com veia Na Catalineta tan garrida i agudona, no hu poria sufrir i sa mare per lo mateix.

Es primers dies li donaven, per berenar, pa amb mel; pero no s'estorbaren molt a donar-li pa amb fel i moltes ofertes de verdanc.

Un dia damatí, sa Mestra li entrega una vedella i un muixell de llana ben gros.

—¡Hala, li va dir, a pasturar aquesta vedella i a filar aquest muixell! Si 's vespre sa vedella no vé ben redona i no 'm dus set fuades de fil, sabrás jo qui som.

Na Catalineta pren sa filoeta i es muixell, i amb sa vedelleta davant davant, de d' allà ben atacada.

Quant fonc a fora-vila rompé amb plors, i sa vedelleta li damana:

—¿Què tens, Catalineta?

—¡Que he de tenir! diu ella. Que ma mare m' ha dit que, si 's vespre no t' he enredonida i no he filades set fuades, sabré qui és ella.

—Si això és tot, diu s' animaló, no ploris, fieta meua. Ponxi 'm es muixell a ses banyes i que penj per davant de manera que jo li puga arribar amb sa boca; tu cerque 'm erbeta, i veurás que promte t'hauré fetes ses set fuades.

Na Catalineta li ponxí es vell a ses banyes, le hi feu penjar així com li havia dit; i sa vedelleta *zas! zas!* amb sa boqueta estirava 's muixell; i, remugant remugant, al punt va haver fetes ses set fuades.

Na Catalineta li cercá una erbada fora mida, i sa vedelleta va pegar una panxada de primera.

Com es vespre sa Mestra va veure ses set fuades de fil que li entregá Na Catalineta i sa vedella tan redona, es feia creus, i no se 'n poria avenir.

Lo endemá matí li torna entregar sa vedella i un muixell, més gros encara que 's des dia abans, i li diu:

—Ves-te 'n a pasturar sa vedella; i, si es vespre no la 'm menes ben redona i no has filades set fuades d' aquest muixell i no les me dus espiades i tot, sabrás jo qui som.

Na Catalineta pren sa filoeta i es muixell; i amb sa vedella davant davant, de d'allà s'ès dit.

Quant va esser a fora-vila, romp en plors, i sa vedella li damana:

—¿Que tens, Catalineta?

—¡Que he de tenir! diu ella. ¡Que ma mare m'ha dit que, si es vespre no te men ¡ben redona, i no he fetes set fuades des muixell i no les hi duc espiades, sabré qui es ella!

—Si això es tot, diu sa vedelleta, no ploris, fieta meua. Ponxi'm es muixell a ses banyes com ahir; jo t'ho filaré; llavò me passarás ses fuades per ses banyes, i t'ho espiaré. Mentres tant, me cercarás erbeta com ahir, i me podrás tornar ben redona.

Na Catalineta li embolicá per ses banyes es muixell, penjant per davant; i sa vedella, amb sa boqueta *zas! zas!* l'estirava, remugant remugant. Amb una exhalació va haver fetes ses set fuades; i quant les va tenir passades per ses banyes, les aspiá de lo millor. Mentres tant Na Catalineta li cercá una erbada fora mida, i va poder pegar una panxada d'aquelles d'aquelles.

Sobre-tot, quant a 's vespre sa Mestra va veure sa vedella tan redona i ses set fuades filades i aspiades, no se pogué espasar ses ganes que tenia d'amassolar Na Catalineta.

Na Juanota, envejosa que era, digué aquell vespre mateix:

—Jo també hi vui anar a fer lo que ha fet aquesta.

—Sí que hi anirás, digué sa mare.

Ell lo endemà dematí pren sa filoa i un muixell; i, amb sa vedelleta davant davant, cap a fora-vila.

Malfeneranda i desmanyotada que era, prová de filar un poc, i li sortia un fil ple de nuus i berru-

gues; tirá sa filoa i es muixell an el dimoni i se posá a jugar. Se guardá prou de cercar un brinet d'erba a sa vedelleta, i aquesta ben alerta a fer-li ofertes de filar-li ni aspiar-li!

A's vespre Na Juanota s'entregá a ca-seua amb un pam de morros, sense cap fuada filada ni aspiada i amb sa vedelleta que tastanetjava de prima.

Lo endamá sa Mestra torna enviar Na Catalineta a pasturar sa vedella i a fer set fuades i aspiarles. Na Catalineta va partir; Na Juanota la vel·là; va veure que era sa vedella que filava i aspiava; aná a contar-ho a sa mare; i a's vespre de rabia totes dues, quant veren sa vedella, l'agafen, la maten; i lo endemà dematí manaren a Na Catalineta que se'n anás a fer es budells nets a un riu que passava per allà davora.

S'al·lotona los posá dins un garbellet, pren una guinaveta; i ja es partida.

Arriba an es riu; es riu duia molt de rost an aquell endret, i li prengué es budells, es garbell i sa guinaveta.

Na Catalinons, plora qui plora, parteix correns, vora vora, riu avall.

Troba una doneta veia.

—Germaneta, li diu, ¿no hauríeu vists uns budellets, un garbellet i una guinaveteta que es riu m'ha robadets?

—Si, fieta! diu sa jaia. Segueix riu avall i los trobarás; pero escolta: passe'm sa má dins s'esquena, que no sé que hi tenc.

Na Catalineta la hi passa.

—¿Que has trobat? li damana sa veia.

—Perles i diamants! diu Na Catalineta.

—Idò perles i diamants tendrás! diu sa jaia.

Sa jaia se treu una vellaneta, i diu:

—Jas, fieta meua. No la mostris ni digues a negú qui la t' ha dada. No l' has de xapar que no te veges ben apurada.

—Deu vos ~~pac~~ la caritat, diu s' al'lotona; i pren sa vellaneta, la s' amaga, i hala corre qui corre riu avall.

Troba una altra doneta véia, i li diu:

—Germaneta, ¿no hauríeu vists uns budellets, un garbellet i una guinaveteta que 's riu m' ha robadets.

—Sí, fieta meua! diu sa jaia. Segueix riu avall i los trobarás; pero escolta: passe 'm sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Catalineta la hi passa.

—¿Que has trobat? li damana sa jaia.

—Perles i diamants! diu Na Catalineta.

—Idò perles i diamants tendrás! diu sa jaia.

Sa jaia se treu una mel'leta, i diu:

—Jas, fieta meua, aquesta mel'leta. No la mostris ni digues a negú qui la t' ha donada. No l' has de xapar fins que te veges ben apurada.

—Deu vos ~~pac~~ la caritat, diu s' al'lotona; s' amaga sa mel'leta, i hala corre qui corre riu avall.

Troba una altra doneta véia, i li diu:

—Germaneta, ¿no hauríeu vists uns budellets, un garbellet i una guinaveteta que 's riu m' ha robadets.

—Los he vists i los tenc! diu sa jaia.

—¿Los me voleu donar, per amor de Deu, que ma mare no m' atup? diu s' al'lotona.

—Sí, fieta meua estimada! diu sa jaia. Jo los te vui donar; pero abans m' has de passar sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Catalineta la hi passá.

—¿Que hi has trobat? li damana sa jaia.

—Perles i diamants! diu Na Catalineta.

—Idò perles i diamants tendrás! diu sa jaia.

Sa jaia se treu una noueta, i li diu:

—Jès, fieta meua aquesta noueta. No la mostris ni digues a negú qui la t' ha donada. Mira, no l' has de xapar que no te veges ben apurada.

—Deu vos pac la caritat, diu s' al·lotona; i pren sa noueta i la s' amaga.

Agafa sa guinaveteta i es garbellet amb sos budellets, que, de tant de rossegar per dius es riu, s' eren fets més nets que la plata.

Com sa veieta la va veure partir, no pogué estar que no li donás una aferrada p' es coll i una besada.

—Deu te guart, fieta meua, li digué. Ara p' es camí sentirás bramar un ase i cantar un gall. En bramar s' ase, no te girs darrera; en cantar es gall, giret.

Na Catalineta tocá soletes, i de d' allá.

Al punt sent un ase bramar; i ella ben alerta a girar-se darrera!

Més envant sent cantar un gall.

Se gira, i li surt un estel d' or an es front.

Arriba a ca-seua. Sa madastra i Na Juanota la veuen amb aquella resplandor a sa cara, vermeia com la grana, més garrida que mai.

Se posaren fetes unes lleones; l' agafen, i li diuen:

—Si no mos contes tot lo que t' ha succeït, no en farás altra; te matarem.

—M' ha succeït, digué ella, que 's riu m' ha pres es garbellet, es budellets i sa guinaveteta. Corre

qui corre, vora vora, riu avall, encuantr una veieta i me diu: Corre més i hu trobarás, que es riu se'n ho du. Encuantr una altra veieta, i me diu lo meteix:—Corre més, i hu trobarás, que es riu se'n ho du. Encuantr una altra veieta, i m' ha dit: Jo hu tenc, veutaquí. M' ho ha donat, e-hu he pres i hu he duit.

—¿I que més? digué sa Mestra, treguent foc p' ets uis.

—No res pus, digué Na Catalineta, més fresca que unes flors.

—Tira, idò, ves-te'n a rentar aquest front, diu sa madrastra.

—¿Que me som mascarada? ¿que hi tenc? digué s' àngel; i s' hi va dur sa mà, i la se mirava, per veure si hi tenia gens de brutor.

—Ves-lo-te a rentar més que depressa! si no vols un quern de galtades! digué sa Mestra.

S' al'lotona anà a rentar-se es front, i renta qui renta, com més el se rentava, més li resplandía.

Quant Na Juanota veu allò, diu:

—Ma mare, jo també vui anar a fer uns budells nets an es riu. A Na Catalina li es sortit un estel an es front, i jo també n'hi vui un, surta d'on surta.

—Ben pensat, fieta meua dolsa, digué sa Mestra.

Li anà a comprar uns budells, los hi posá dius un garbell, li doná una guinaveta, i diu:

—Hala fieta meua, espedeix. I si pots tornar amb dos estels, no torns amb un, i si pots tornar amb tres, no torns amb dos.

—No tengueu ansia: duré tots es que podré, exclama Na Juanota; i li estreny cap an es riu, carregada amb sa guinaveta, es garbell i es budells.

Feu aposta que sa corrent le hi prengué tot, i arranca de córrer, vora vora, riu avall.

Troba una doneta véia, i li diu;

—Mala veiota, ¿no hauríau vista una guinavetota, un garbellot i uns budellots que es riu m' ha presos?

—Sí que los he vists! diu sa jaia: i ben aviat que los se 'n du sa corrent. Ja pots fer vía; pero abans passe'm sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Juanota la hi passá.

—¿Què has trobat? li damana sa jaia.

—Pois i xinxes! diu Na Juanota.

—Idò pois i xinxes tendrás! diu sa jaia.

Na Juanota, tota esmussa davant tals comendacions, segueix vora vora, riu avall.

Troba una altra doneta véia, i li diu:

—Mala veiota, ¿no hauríeu vista una guinavetota, un garbellot i uns budellots que 's riu m' ha presos?

—Sí que los he vists! diu sa jaia i ben aviat que los se 'n du sa corrent. Ja pots fer vía; pero abans passem sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Juanota la hi passa.

—¿Què has trobat? diu sa jaia.

—Pois i xinxes! diu Na Juanota.

—Idò pois i xinxes tendrás! diu sa jaia.

Tota esmussa davant tals comendacions; Na Juanota segueix vora vora, riu avall.

Troba una altra doneta véia, li diu:

—Mala veiota, ¿no hauríeu vista una guinavetota, un garbellot i uns budellots que 's riu m' ha presos?

—Sí que los he vists! diu sa jaia: i los he aplegats, per que no 's fessen mal bè.

—Vengau-los idò! diu Na Juanota.

—¡Vaja una manera de damanar ses coses que

tens! diu sa veieta. M' engana que no sies ben mambrosa. No tengues ansia que me 'n estoig cap d'aquestes enderies teues; pero abans passe'm sa má dins s'esquena, que no sé que hi tenc.

Na Juanota la hi passa.

—¿Què hi has trobat? damana sa jaia.

—Pois i xinxes! diu Na Juanota.

—Idò pois i xinxes tendrás! diu sa jaia.

Esmussa de tot, Na Juanota davant tals començassions, agafa sa guinavetota, es garbellot i es budellots, i ja li ha estret, sense dir *per amor de Deu sia ni amb Deu siau*.

—Ascolta, dona, diu sa jaia: així mateix pories esser un poc més considerada amb ses *pressones*. Ascolta bé aquesta comanda que ara et faré: p'es camí sentirás bramar un ase i cantar un gall. En cantar es gall, no 't girs darrera! en bramar s' ase, gire-t'hi.

Na Juanota pica de talons, més alisa que un que que ha venut a espera.

Camina caminarás, sent es gall cantar, i ella ben alerta a girar-se darrera!

Més envant sent bramar s' ase, se gira ben rabenta, i li sortí una cóva d' ase en mig des front.

Quant se va veure sa covota, tot-d' una quedá de pedra, sense paraula. Llavò va rompre amb un raig de flastomíes; digué totes ses que li vengueren a sa boca; se tirá en terra; se bolcá una bona estona per dins sa pols; s' omplí sa cara d' unglades; s' arrabassava es cabeis. Prová d' arrabassar-se sa covota, i estirava tan fort com poría; pero no li pogué fer res. Va acabar per esclatar en plors i quedá feta un mar de llágrimes. Jurá i perjurá que no tornaría a ca-seua mentres dugués

aquell penjaroi an es front; pero va venir es vespre, comensá a fer-se fosc, li agafá por, i investí cap a ca-seua.

Poreu fer comptes que degué dir i que degué fer sa mare quant la se va veure davant amb aquell creixull part damunt ses ceies.

Totes dues cuidaren a tornar bòtxes, i qui pagá la festa va esser Na Catalineta. Com a lleones s' hi abordaren, i li varen dar llenya fins que tengueren alè. La vestiren de quatre pellerings, li passaren un dogal p' es coll i per sa cinta i la fermaren davall sa pastera. Allá estava nit i dia, fora de s' estona que l' amollaven per fer-li fer ses feines de la casa més feixugues; i no més arribava a quatre roagons que li tiraven; i havia de beure dins un cul de gerra, això quant pensaven a abocar-li aigo. No hi havia qui s' hi acostás ni li fés cap moixonía en no esser un canet que hi havia a la casa, que s' enfilava per ella, i li feia mil xicotines i afalagadures; i això li valia moltes cosses i poc pa de Na Juanota i de sa Mestra.

En aquell temps el Rei, que encara era fadrí, se cansá d' esser-ho; i va fer unes dictes que se faria un ball que duraria tres dies; que hi convidava totes ses al·lotes des seu reinat; i volia que no hi fessen falta, a fi de que pogués triar sa més garrida, sa que més li agradaria per casar-se.

Es dia que aquest ditxós ball comensá, gran era ca 'l Rei, pero tot se va omplir.

Vos assegureu que n' hi havia d' al·lotes per llarc.

Poques foren ses qui no s' hi presentassen; i cap n' hi havia que no hi anás ben convençuda de que havia d' esser sa preferida.

Na Juanota en tenia unes ganes d' anar-hi, que l' alsaven, pero no gosava dir-ho.

A la fi no pogué pus, i li amollá.

—Anem-hi, ma mare! anem-hi! digué sa toixarruda.

—¡Si! ¡ja faries bona planta amb sa covota d'ase! va dir sa mare, tota enfadada.

—Jo la m'afeitaré, digué sa jembla.

Ell com dos i dos fan quatre. la s'afeitá; s'em-bolicá un mocador p'es front per que no li vessen s'afeitada; i mare i fia rodaren clau, i tocaren soletes cap an es ball.

Com se suposa, deixaren Na Catalineta fermada davall sa pastera. Poreu pensar si 'n devía tenir de pena de veure-se allá davall i tancada. La pobreta se va posar tan funesta, li va envestir una por tan gran i una tristor tan aclucadora, se sentí tan acongoixada, que se creia acabar la vida.

Li vengué s'acudit de xapar sa vellaneta que sa primera doneta véia li havia donada davora es riu.

La xapa; i de dins e-hi va haver un cotxo d'or i plata amb quatre cavalls i quatre cotxers, i un vestit per ella de satí groc a on e-hi havia pintats tots es peixos de la mar, i uns tapinets sa cosa més preciosa del mon.

Es cotxers la desfermen, se posa 's vestit i es tapins, s'afica dins es cotxo, i ¡cap a ca 'l Rei!

Tot-d'una que va entrar dins es ball, que ja estava ben encès, i la veren tan garrida, tan gentil, tan aixerida, amb aquell estel d'or an es front, tot-hom va romandre amb un peu alt, sobre tot el Rei, que se plantá davant ella, i se cuidá a treure ets uis mirant-la-se fit a fit. Volgué ballar amb ella, i ja no li va lleure mirar-se 'n altra.

—Ma mare, això es Na Catalineta, deia Na Juana, des recó a on s'havía haguda de posar, per

que tot-hom li feia amples, com la veien tan gro-pelluda.

—¡Què ha d'esser Na Catalina! deia sa mare. ¡Davall sa pastera es ella!

Quant Na Catalineta hagué ballat una bona estona amb el Rei, parteix cop en sec, més falaguera que una falzía, cap a defora. S'afica dins es cotxo, es cotxers donen llendera, i de d'allà.

—¡Criats i criades! digué el Rei amb uns grans crits, ¡correu a veure per on pren aquesta gran senyora!

Es criats i criades pitgen darrera 's cotxo d'or i plata, corrents tant com en porien treure.

¿Que fa Na Catalineta quant veu allò? Enfonya sa mà dins sa butxaca, i se posa a tirar dobles de vint i dobles de vint.

Es criats i criades, com les veren tan grosses i tan grogues, s'acalaren a aplegar-les; i vos assegureu que n'hi va haver de sempentes i estirades, perquè cada'un volia aquelles patenes per ell.

Quant alsaren es cap, es cotxo va haver desaparegut.

Se'n tornen a ca'l Rei, més empegueïts que no sé que 'm diga i contaren es pas.

El Rei va prendre una rabiada feresta, pero ben feresta: los se cuida a menjar.

Quant Na Juanota i sa mare arribaren a ca-seua, trobaren Na Catalineta tancada i fermada, com si res fos estat.

Ni sospites varen tenir de que se fos moguda.

Lo endamá per tota la ciutat no es parlava més que de sa dama des vestit de satí groc amb so cotxo d'or i plata, de quatre cavalls i quatre cotxers, que era sa qui havia agradat més an el Rei,

sa qui se 'n havia duita la pauma de sa garridesa i galanía; i ningú sabia qui era, ni per on havia pres, ni on parava.

Es vespre continuá es ball; i, si moltes d' al·lotes e-hi havia hagudes es vespre abans, més n' hi hagué aquell.

Na Juanota aná ben alerta a fer-hi falta. S' hagué d' afeitar altra vegada es front perquè sa covota amb ses vinticatre hores li havia crescut tant com si mai la s' hagués escapsada.

Na Catalineta, com se torná veure tota solina, tancada i fermada davall sa pastera, se recordá de s' amel·leta que sa segona doneta véia li havia donada davora 's riu.

La xapa; i de dins e-hi va haver un cotxo d' or i plata amb vuit cavalls i vuit cotxers, i un vestit de satí verd amb tots ets animals de la terra i ets aucells de l' aire pintats, i uns tapinets sa cosa més preciosa del mon.

Es cotxers la desfermen; se posa aquell vestit i es tapins, s' afica dins es cotxo, i ¡cap a ca 'l Rei s' és dit!

Tot-d' una que entrá dins es ball, que ja estava ben encès, i la veren tan garrida, tan gentil, tan aixerida, amb aquell estel d' or an es front, tot-hom va romandre amb un peu alt, sobre-tot el Rei, que se plantá davant ella; i la se mirava tan arreu, que com que la s' hagués de menjar amb sos uis. Ja hu crec que volgué ballar amb ella, i ja no li va lleure mirar-se 'n cap altra pus.

—Ma mare, deia Na Juanota, des recó d' on miraven la feta; vos dic que això es Na Catalina.

—No sies bajana! deia sa Mestra. ¡Davall sa pastera es ella!

Quant Na Catalineta hagué ballat una bona estona amb el Rei, parteix cop en sec, més falaguera que una falzía, cap a defora. S' afica dins es cotxo, es cotxers donen llendera, i de d' allà.

—¡Criats i criades! digué el Rei amb grans crits, ¡correu de pressa! ¡correu a veure per on pren aquesta gran senyora!

Es criats i criades ja han pitjat darrera es cotxo d' or i plata, i vos assegur que los hi remenaven ben aviats an es galindons.

¿Que fa Na Catalineta com veu allò? Enfonya sa má dins sa butxaca, i se posa a tirar perles i diamants.

Es criats i criades, com veren caure aquell rui-xat de pedres precioses, ja estigueren de grapes; i grapada vé grapada va, qui més en poria aplegar, més n' aplegava.

Sobre-tot, quant alsaren es cap, es cotxo va haver desaparegut.

Se 'n tornen a ca 'l Rei, més empegueits que no sé que 'm diga; i no tengueren més remei que contar es pas.

El Rei va prendre una rabiada com no n' havia presa cap mai. No hi hagué nom lleig que no los digués; i los va prometre que, si lo endemá aquella senyora tornava i los feia sa mateixa endemés, los faria penjar tots.

Quan Na Juanota i sa mare arribaren a ca-seua, trobàren Na Catalineta tancada i fermada davall sa pastera, com si res fos estat.

Ni sospites varen tenir de que se fos moguda.

I lo endemá per tota la ciutat no se parlava d' altra cosa més que de sa dama des vestit de satí verd amb so cotxo d' or i plata, de vuit cavalls i

vuit cotxers, que era sa qui havia agradat més an el Rei, sa qui se'n havia duita la pauma en garridesa i galanía; i negú sabia qui era ni per on havia pres, ni per on parava.

Es vespre continuá es ball; i si molta de gent e-hi havia haguda es dos primers dies, moltíssima més n'hi va haver es tercer, amb s'idea de veure en que pararía allò.

Com se suposa, no hi faltá sa Mestra amb Na Juanota, front embenat i tot ple de tais; perque sa covota, cada volta que la s'afeitava, tornava treure ses cerres més revengudes i granades; i no hi havia raor qui les volgués prendre. Eren com a rebrols d'uiastre i d'una creixensa mai vista.

Comensá es ball, pero se coneixía prou que ses al'lotes ja comensaven a perdre 's coratge; i encare que los costás un greu de l'ánima, no porien deixar de regonèixer que, si aquella dama desconeguda tornava, i no fogia de sa manera que fins llavò havia sabut fogir, elles no hi tendríen res que fer a ca 'l Rei, s'hi seríen deixades veure i ballat debades.

Na Catalineta, com se torná trobar tota solina, tancada i fermada davall sa pastera, se recordá de sa noueta que sa tercera doneta véia li havia donada davora 's riu.

La xapa; i de dins e-hi va haver un cotxo d'or i plata amb dotze cavalls i dotze cotxers, i un vestit per ella de satí blau amb tots els estels del cel pintats, i uns tapinets sa cosa més preciosa.

Es cotxers la desfermen, se posa 's vestit i es tapinets, s'afica dins es cotxo, i ¡cap a ca 'l Rei!

Quant entrá dins es ball, que ja estava ben encès, i la veren tan garrida, tan gentil, tan aixerida,

amb aquell estel d' or an es front, tot-hom va romandre amb un peu alt, sobre-tot el Rei, que se plantà davant ella, i la se mirava tan arreu, que com que la s' hagués de menjar amb sa vista. Ja hu crec que volgué ballar amb ella, i ¿com li havia de lleure mirar-se'n cap altra *pus*? si no li bastaven es dos uis, i deu més que n' hagués tenguts, per Na Catalineta.

Sa pitxorina, quant hagué ballat una bona estona amb el Rei, parteix cop en sec, més falaguera que una falzia, cap a defora. S' afica dins es cotxo, es cotxers donen llendera i de d' allà.

—¡Criats i criades! digué 'l Rei amb grans crits, ¡correu depressa! ¡correu a veure per on pren aquesta gran senyora!

Es criats i criades ja son partits darrera es cotxo d' or i plata, i vos asegureu que debanaven de casta forta.

Pero si ells feien via, molta més en feia es cotxo, i sempre los reprenia una cosa de no dir.

Na Catalineta, com los va veure que ja no porien *pus*, se treu un tapinet i los ho tira.

Es dotze cavalls pegaren una fua lo mateix de falcons que se tiren damunt un esbart de coloms, i es cotxo aviat hagué desaparegut.

Es criats i criades aplegaren es tapinet, se presenten an el Rei, le hi entreguen, li conten lo que ha passat, i li va venir molt de nou.

S' aconseia amb sos nobles de la Cort, i tots li digueren que aquell tapinet no poria esser més que de sa que l' havia tirat; i que, per aclarir qui era ella, lo més avengut seria assetjar es tapinet a totes ses al·lotes de la ciutat; i que aquella ane qui li vengués bé, seria sa dama que es tres ves-

pres des ball havia guanyat a totes en garridesa i gallardía i que s'era demostrada sa més digna de portar corona i de seure amb ell an es trono.

An el Rei li agradá aquesta idea, i va fer unes dictes que anirien de casa en casa a assetjar a totes ses al'lotes aquell tapinet; i que aquella an-e qui vendria bé, sería, sa qui sa casaría amb ell.

I hu va fer tenir ver. Ja va esser partit amb sos criats de casa en casa. Entraven allá on e-hi havia al'lotes, i los assetjaven es tapinet; pero cap en trobaven que li estigués bé.

Ja estaven cansats de tantes provatures, i ja hu volien deixar anar, quant arribaren davant ca-sa Mestra.

—¿Que entram aquí? damanaren es criats.

—No res, diu el Rei, entrem-hi; que sa pell ja és des llop.

Hi entren.

—¿Quantes d' al'lotes teniu? diu el Rei.

—Una, diu sa Mestra.

I sortí Na Juanota.

—Hala, treu es peu, li digueren.

I sa biduina el tregué, i va esser un peu tan gros, tan disforjo, tan lleig, que ja no provaren si hi cabia dins es tapí.

No hi hauria cabut maldament l'haguessen escapsat un pam.

—¿Teniu altra al'lota? damana el Rei.

—No senyor, diu sa Mestra, mastegant fescols.

El Rei va conèixer que aquell *no* era un *si* que no volien que fos *si*.

Estrengué de passos sa Mestra; i la dona no va tenir més remei que fer sortir de davall sa pastera Na Catalineta.

Quant la veren amb s' estel an es front, tota resplendent de bellesa i galanía, el Rei i tots es qui l'acompanyaven s' embadaliren contemplant-la de cap a peus.

Li assetjaren es tapinet, i li va venir tan ben ajustat i avengut, que no era possible que l'haguessen fet per un altre peu.

—¡Ja és ella! ¡ja és ella! s'exclamá tot-hom, i el Rei es primer de tots.

El Rei va dir a Na Catalineta:

—No res, no 't mogues, i jo me 'n vaig a menar tot s'acompanyament que 't correspòn com a esposa meua que has d'esser i al punt sòm aquí. Prepara lo que has de preparar.

¡Bon preparar tengué s'al·lotona!

Tot-d'una que el Rei se'n va esser anat, sa Mestra la torna fermar a sa pastera.

Enllestí i endiumenjá Na Juanota lo millor que va sebre; pero no va esser possible afeitar-li sa covota d'ase, perque de sa darrera vegada tenia es front ple de crosteres, i ses serres eren tan gruixades, que no hi hagué cap estisores a la casa que les volguessen taiar.

Lo que feren va esser encambuixar-li un vel ben espès, que li tabava sa cara i casi tot es còs.

Dins una estona se presenta 'l Rei amb tot s'acompanyament, amb tota la Cort.

Sa Mestra pren per sa má Na Juanota, que pareixia, ni més ni pus, un bolic de pedassos, i diu:

—Senyor Rei, velat-aquí! en voler!

Vengué molt de nou a la Cort i sobre tot an el Rei que sa novia anás tan tapada.

—¿De què fretura aquest vel? damanava tot-hom.

—Ah! deia sa Mestra, fent estabetxos, ¡sabeu que es d'empegueïdora sa meua fieta! ¡No sería capaç de suportar ses mirades de tanta gernació! A l'hora d'ara ja li hauría agafat baticor. ¡Per amor de Deu no parleu de destapar-la!

El Rei, tan enamorat estava de sa que ell se creia tenir davant, que doná fe a sa Mestra.

Feu pujar *sa tapada* damunt sa mula que havien menada aposta, amb un ensellament tot de plata i seda, ell se posá an es seu costat; i, acompanyats de tota la Cort, ja foren partits.

Aquell canet de ca-sa Mestra, que no trobava negú dins aquella casa que 'l se mirás amb bon ui, en no esser Na Catalineta, i s'enfilava per ella, i un amb s'altre se feien xicotines i afalagadures, quant va veure que 'l Rei i la Cort partien, i se creien dur-se'n Na Catalineta, i se'n duien Na Juanota, se posa a lladrar com un desesperat, correns darrera darrera: i, entre llatr i llatr, no s'aturava de dir:

—¡N'Estel d'or davall pastera! i ¡Na Cova d'ase cualca en sella! ¡N'Estel d'or davall pastera! i ¡Na Cova d'ase cualca en sella!

—¡Aquest dimoni de ca! deia sa Mestra. ¡Pegau-li!

—¡Pegau-li! deia *sa tapada* de damunt sa mula.

—¡Pegau-li! repetien el Rei i es demás per seguir la voga.

Bé li pegaven i li deien *¡fora!* pero ell, com més anava, més fort i més clar deia:

—¡N'Estel d'or davall pastera! i ¡Na Cova d'ase cualca en sella!

Tant arribá a lladrar i a cridar, que la gent posá atenció an aquelles paraules, i van a dir an el Rei lo que passa.

El Rei se malpensa, i diu:

—¡Que s' atur tot-hom!

I tot-hom s' aturá.

—¡Alse 't es vel! digué a sa tapada.

Sa tapada no 's batejava.

—¡Alse 't es vel, dic! cridá 'l Rei, malpensant-se més i més, i treguent espires p' ets uis.

—¡Estic massa empegueïda! va dir ella amb una veu més llastimosa.

—¡Ja el t' alsaré jo! cridá 'l Rei tot cremat.

Li pega tirada, es vel va caure en terra, i va aparèixer damunt sa mula, a la vista de tothom, Na Juanota, lletja i malfenta, amb sa covota d' ase, amb aquell esplet de serres tan reblides, tan goixades, tan llargarudes, tan enravanades, lo mateix de pues de porc singlar.

El Rei, davant aquell pas tan ferest, no'n va tair pus. enviá Na Juanota i sa mare a mal viatge, i torna arrera a cercar N' Estel d' or.

Es canet los mostrá a on era.

La desfermaren i tot-hom cridá:

—¡Això és ella! ¡això és ella!

La fan pujar damunt sa mula, el Rei se posa an es seu costat, partiren amb tota la Cort; arribaren an es palau real, la cosa ja estava a punt de pastora mía, i se casaren.

¿I que havia de succeïr?

Que se feren unes nesses de pinyol vermei i unes festes mai vistes i un ball vitenc de tot. I el Rei i N' Estel d' or visqueren una mala fi d' anys amb pau i alegria; i encara son vius si no son morts.

Manacor, Juny de 1895.

NA MAGRANETA ¹

AIXÒ era un rei i una reina que no tenien gens de bo amb sa comare, i n'estaven ben fellons! ¿Qui sab lo que haurien donat per un nin o una nina?

La Reina era[†] sa dona més garrida que se fos vista; pero encara se figurava esser-ho més que no hu era.

Sempre la tenien[†] davant es mirai, contemplant-se a sí mateixa; i desiera que deia:

—Mirai, ¿som bella?

—Si, senyora Reina! deia es mirai.

—¿N'hi ha[†] d'altra de més bella? demanava ella.

—No, senyora Reina! deia es mirai.

I la dona quedava més satisfeta que un ca amb un os.

Un dia menjava una magrana a sa finestra, i li cau un gra en-terra.

—¡Criats i criades! digué, correu! que me ès caigut un gra en-terra.

[†] La'm contà la madona Catalina Tomás Pinya de *Ca's Cegos* de Manacor.

Es criats i criades corregueren, le hi troben, le hi duen, i llavò s' exclama:

—Tant m' agrada aquesta magrana, que, si tenia una fia, li posaria nom *Magraneta*.

Aquella paraula no va caure en terra.

No sé si la degué sentir sa comare.

Lo cert es que la Reina des cap de nou mesos tengué una ninona, sa cosa més fina i purificada; i li posaren nom *Magraneta*.

I heu de creu i pensar que va créixer; i se va fer tant i tant, que aviat cuantrapassá, pero d' un bon tros totes ses dones d' aquell temps, en vivor i gracia, en galanía i garridesa.

No vos dic res, es fiis de rei, quant se 'n varen témer, si la damanaven a son pare.

La Reina continuava cada dia contemplant-se dins es mirai i fent-li ses mateixes preguntes:

—Mirai, ¿som bella?

—Sí, senyora Reina! deia es mirai.

Pero un día com li demaná:

—¿N' hi ha d' altra de més bella?

Es mirai va respondre:

—Si, senyora Reina.

—¿I qui és aquesta poca vergonya? digué ella tota enfabiolada.

—La vostra fia *Magraneta*, va respondre es mirai.

—¿Sí? digué ella. Idò la faré matar.

Quant se va esser calmada, des cap d' un parei de dies, així mateix va trobar que havia fet gros; pero s' idea no més de que hi hagués d' haver una altra dona més garrida que ella, maldament fos sa seua fia, la treia des solc, i li feia perdre sa tramuntana de vista, i cridar com una desesperada:

—¡Una dona més garrida que jo! ¿Quin possible és suportar-ho?... ¡Que muira! ¡que muira!

I quant notava que Na Magraneta, com més anava, més garrida era, i tot-hom parlava de Na Magraneta, i no més parlaven de sa mare per dir que, davora sa fia ja no era miradora, sa rabia l'alsava en pes; fins que un dia agafa dos negrets, pages seus, i los diu, posant-los dins ses mans una capsà:

—Mirau, menau-vos-ne ma fia Magraneta dins es cotxo; i, en esser ben enfora, matau-la i duís-me es seu cor dins aquesta capsà. Si no hu feís així, es cap vos botirà de dalt ses espal·les!

Aquells negrets quedaren de pedra, pero no gosaren recapitolar perque la coneixien.

Lo endemà la Reina fa enganxar es cotxo.

—¡Hala! digué a Na Magraneta, anirás a passetjar amb sos negrets.

S' al·lotona, que era sa més creent del mon, anc que trobás fora de lloc aquell sortir a passetjar tota sola amb sos negrets, se posá dins es cotxo amb ells, i partiren.

I ses mules trota qui trota, i passaven plans i turons i plans i turons.

—¿A on anam? deia desiara Na Magraneta, entre sorpresa i astorada.

—A fer una volta, responien es negrets, amb una cara ben trista.

I es cotxo sempre corre que corre, i ses mules que no desmaiaven gens.

—Pero ¿no 'm diríeu a on anam? tornava a damanar ella. ¡Tornem arrera per amor de Deu!

Es negrets no sabien que li havien de respondre, ni los bastava cor per fer lo que la Reina los havia manat.

Després de moltes de vegades de damanar-los Na Magraneta a on anaven i que tornassen arrera, a la fi, trobant-se dins un bosc que no hi havia qui l' acabás de travessar, feren aturar es cotxo; daval·laren, i romperen en plors.

—Magraneta, digueren, se fa precis haver-t' ho de dir: te duim a matar. Ta mare mos ho ha matat, i ha dit que, si no te matam i no li duim es teu cor, mos farà matar a noltros.

—No 'm mateu per amor de Deu! ¡no 'm mateu! deia Na Magraneta plorant; i es negrets que ploraven més que ella.

Amb això passa una cabra amb una cabrida.

—No res, digueren es negrets, matarem aquesta cabrideta, li treurem es cor, el durem a ta mare, se creurá que ès es teu, i tu per aquí ja t' enginyarás a viure.

E-hu feren així, i la Reina los va creure, i va fer un alè ben gros.

¡Quin baf d' infern degué sortir de sa seua boca!

Na Magraneta queda tota solina dins aquell grandiób boscatge.

Plora qui plora, caminava i s' aturava, sense sebre per on prendre ni què fer.

Quant se 'n va tèmer, es sol va esser post, i sa fosca comensá a venir.

—¡Mesquina de mí! digué. ¿A on he de passar la nit? ¡Hauré de jeure damunt sa terra broixa!... Pero ¿i si venen animals ferosos?

Pensa qui pensa i mira qui mira, afina un pi, i s' exclama:

—Ja sé que faré: pujaré dalt aquest pi, i podré dormir descansada.

E-hi puja, escampa la vista, i repará... lo que

encara no havia reparat amb so trastorn que duia: un grandíós castell que tenia davant su allà.

Dins un forat de sa torre més alta d'aquest castell e-hi feia es niu, e-hi havia una mala fi d'anys, una colometa, sa cosa més fina i aixerida.

Allò era es *Castell de la Colometa*.

S'al·lotona sent una veu que diu:

—Portes, obríu.

S'obrin ses portes, i surten tretze homos tan grandolassos que pareixien gegants, i se'n van de d'allà.

Na Magraneta notà que es darrer que sortí diguè:

—Portes, tancau.

I ses portes se tancaren.

De retgirada que estava, no's gosà moure i passà la nit mig dormint, mig vel·lant. Un poc abans de s'auba tornaren aquells tretze, s'aficaren dins es castell, i ses portes no's tornaren a obrir fins es vespre que vengué, quant ells altra volta prengueren es bobiot.

Na Magraneta estava encara damunt es pi, morta de fam, que tastanetjava.

Se revestí de coratge, i quant va creure que ja no hi havia negú per allà, davalla, se planta davant ses portes des castell, i diu:

—Portes, obríu.

Ses portes s'obrin, Na Magraneta entra per endins, i ¡venguen sales i corredors i sales i corredors!

Troba sa cuina: e-hi havia tretze fogons amb tretze olles, i tretze taules amb un pa i una carbassa de ví damunt cada una. Destapa ses olles, i dins cada una hi hagué un capó.

—Ja sé que faré, diu ella. Pegaré una espipellada de cada capó i de cada pa, i un glopet de cada carabassa. No hi faré senyal, i me podré enredonir.

E-hu va fer d'aquesta manera, i quedá ben redona.

Va repará tretze portals de filera, los obrí, foren tretze cambres amb un llit dins cada una.

Agrena ses cambres, fa es llits, adesa sa cuina, sales i corredors, i surt depressa, dient:

—Portes, tancau.

Ses portes se tancaren, i ella s'enfila per sa soca des pi, i ¡fins an es cucuió!

A trenc d'auba tornaren es tretze homos, i s'afiquen dins es castell.

Reparen que tot está agrenat i adosat: sales, corredors, cuina, cambres; i que es llits están fets.

—¿Qui mos ha fet això? se damanen uns amb altres. Negú sab res. Miren si hi ha qualcú amagat, i no troben negú. Miren si los falta res, i noten que falta una espipelladeta a cada capó i a cada pa, i un glopet a cada carabassa.

Es vespre, com se'n varen esser anats, Na Magraneta davalla des pi, entra dins es castell, torna agranar i adesar sales i corredors, cuina i cambres; torna fer es llits, pega un altra espipellada an es tretze pans, i un altre glopet a ses tretze carabasses. Surt ben depressa, s'enfila p'es pi, i ¡fins an es cucuió!

A trenc d'auba arriben es tretze homos; reparen que tot los ho han agrenat i adosat de bell nou i los han fets es llits. Miren per tot, no troben negú; se temen que los torna faltar una espipellada a cada capó i a cada pa, i un glopet a cada carabassa. Tiren junta per veure què havien de fer: determi-

naren que es vespre en quedás un d'amagat, per que aclarís qui era que los entrava, i no 'l deixás fogir, fós el qui fós, fins que ets altres tornarien. Tregueren sorts, tocá a un; i quant es demés se 'n anaren, se posá a un lloc que no 'l poguessen veure gens i ell e-hu pogués veure tot.

Dins una estona sent una veu argentina, com a de rossinyol, que deia:

—Portes, obriu.

Veu que ses portes s'obrin de pint en ample, i entra, lleugera just una titina, una fadrineta, garrida com un sol, que amb un aire i un tranc lo més eccisador ja es partida agrena qui agrena, adesa qui adesa sales, corredors, cuina i cambres; fa amb quatre grapades es llits; i hu deixa tot tan afeitat i espinzellat, com si a cada cosa hi hagués passades hores senceres.

Pegava ja ses derrerres espipellades i es darrers glopets, quant cop en sec surt aquell amagat, i se planta davant ella, i román tot esglaiat com la veu tan garrida.

La pobreta queda de pedra.

Li agafá un tremolor per tot el còs; volía fogir, pero ses comes li feren flaca, i se va haver d'asseure a un banc que hi havia allà davora.

Aquell homo va ~~m~~omprenre es gran trastorn, sa viva angunia qui engrunava 's cor d'aquella al-lotona i se posa a dir:

—No tengueu por! no tengueu ansia, senyoreta mia! No hi som per fer-vos res de mal ni enfadar-vos cap mica. Lo que 'm sabría més greu del mon sería fer-vos fellona. Tot es meu desig ès de complaure-vos. Si no hu sabeu, vos trobau dins es *Castell de la Colometa*; i dins aquest castell mai s'hi ès campada malament cap dona.

Li va dir tot lo que va sebre per donar-li coratge; le hi va dir de sa manera millor que pogué.

Quant la va veure un poc més tranquila i més animada, li contá quines eren ses ordes que tenia, que fins que venguessen es capitá i demés companys, no la poria deixar fogir; que se tancás dins sa cambra que volgués; i, si tenia són, que dormís ben descansada.

Na Magraneta se tancá. Arribá a tirar-se damunt es llit; pero no pogué cloure 'ts uis.

A trenc d'auba vengueren aquells dotze. Na Magraneta los sent, i surt.

Aquells homos quedaren sense polsos quant se veren davant una al·lota tan bufarella.

Los contá tot lo que li havia passat, pero sense destapar sa mare. Tots romperen en plors com la sentiren.

—Mira! li digué es capitá, amb tota veritat ara mos has de dir a on vols que te duguem, o si vols quedar aquí, i jo te tractaré com si fosses germana meua i aquests te respectarán com a senyora seua. Si vols que te duguem en lloc, t'aclucarem, i, en esser-hi aprop, t'amollarem. Ara si vols quedar, mos farás contents de tot, i des d'ara te jur que dins un convent no estaries més ben guardada i segura.

Na Magraneta, no sabent a on anar que no estigués pitjor, digué!

—Quedaré amb voltros, i será lo que Deu vol·drá!

Es capitá a l'acte li entregá ses claus, li omplí es dits d'anells i tumbagues d'or i pedres precioses, li doná collars de perles i moltes altres joies, una bona s'altra millor.

Desde aquell día tots estaven seny a perdre per ella; no sabien que fer per regositjar-la i donar-li gust, i li tenien un esment fora mida, i li menaven un respecte que no vos ho poreu pensar.

I ella los tractava com a germans, los ho tenia tot ben net i adosat, i sa *Colometa* de sa torre més alta, en veure-la, ja hi anava, i s'hi posava damunt, perque sempre l'afalagava, i li donava menjar.

Mentres tant, la mala reina, segura, seguríssima de que Na Magraneta era morta i re-de-morta, estava més inflada que un calápet, creent-se sa dona més garrida que hi havia baix de la capa de Deu.

De sa vegada que 's mirai li havia dit que Na Magraneta hu era més, de rabia i per por de sa por, no li havia tornat fer cap pregunta.

Un dia, com feia una bona estona que s'hi mirava i estava més alabada que mai amb sa seua galanía, a la fi digué:

—Mirai, ¿som bella?

—Sí, senyora Reina, respòn es mirai.

La dona prengué coratge, i s'amollá més, dient:

—¿N'hi ha d'altra de més bella?

—Sí, senyora Reina, digué es mirai amb una veueta prima, dolça, taiant i aficadissa com sa fuia d'un raor.

—¿I qui és aquesta mala fembra? s'exclama la reina, treguent espines p'ets uis i foc p'es caixals.

—La vostra filla Magraneta, que está dins es *Castell de la Colometa*, torná dir es mirai amb aquella veueta tan maleïda.

—¡Ments i no sabs que 't dius! cridá la Reina. ¡Fa més d'un any que és morta! Es seu cor me dugueren dins una capsa.

—La vostra filla Magraneta, que está dins es *Castell de la Colometa*, repetí es mirai amb sa mateixa veueta, pero més prima, més dolça, més taiant, més aficadissa.

Tant e-hu va esser, que xapá 's cor de la mala Reina de mig a mig. Se posa feta una lleona; no hi havia qui s'hi acostás: estigué tres dies i tres nits tancada, sense menjar ni beure, flastomant com un carreter, arrabassant-se es cabeis, unglet-jant-se sa cara; fins que envía a damanar una mala véia que era una fada, i li diu:

—Sa meua fia Magraneta es viva, dins es *Castell de la Calometa*. Si no hi vas ara tot-d' una, i no la 'm mates, te faré fermar a ses cóves de quatre cavalls.

—¿A on es aquest castell? damana sa jaia.

—Cerque 'l si no 'l sabs, crida la reina fora de sí.

Sa mala véia agafa una grapada de pols, la tira a l'aire, i per allà on va prendre sa pols, va prendre ella.

Camina caminarás, des cap de set dies destría un castell damunt uns penyals, s'hi acosta; va esser es *Castell de la Colometa*.

Na Magraneta estava a una finestra, escampant la vista.

Sa fada l'afina, l'escomet, li mou conversa, i acaba per dir-li:

—Com éts tota solina, no deus tenir negú que t'espluc i te fassa sa cóva. Davalla, fieta meua dolça estimada, i jo t'esplugaré i te pentinaré.

—Per amor de Deu sía, germaneta! Jo me sé enllestir tota sola.

—¡Ves si 'm faríes aquest despreci! ¡No hu crec

que 'l me fasses! deia aquella polissona, fent caruces i estabetxos.

Na Magraneta consentí a davallar; sense pensar mal ningún, s'agotzona davant sa mala véia; li posa es cap damunt sa falda. Amb so pentinar-la i esplugar-la se condormí. Sa fada ja li ha posat an es dit petit de sa má esquerra un anell de ferro, i fuig com la bala.

Na Magraneta va romandre estesa en terra, lo mateix de morta.

Així la trobaren es capitá i es dotze companys com s'aixecaren de dormir.

Bé la cridaren, bé l'estamanetjaren. Ni va respondre, ni doná cap senyal de vida.

Tots romperen en plors, i cuidaren a fer-se trosos.

A la fi, la posaren dins una caixa, la se 'n dugueren dins una còva d'allá prop, i li varen encendre tretze antorxes que cremassen dia i nit; i, en acabar-se, n'hi duien d'altres, esperant que comensás a fer olor per enterrar-la.

I passaren dies i més dies, i setmanas i mesos; i sempre hi havia ses tretze antorxes enceses, perquè Na Magraneta no se tramudava gens: era lo mateix que si estigués adormida.

I heu de creure i pensar que el Rei d'aquells paratges, un dia, cassant cassant, se separá des seus criats, sense fer-ho a posta, i, quant se 'n va tèmmer, se troba davora aquella còva. Veu tanta de llumeneria, s'hi arramba, troba ses tretze antorxes enceses entorn d'aquella fadrineta allargada dins sa caixa, sense cap senyal de vida.

Com la va veure tan ben taiada, tan garrida, no se 'n poria avenir, i passa un parei d'hores mirant-la-se.

¿I que fa ell? Apaga ses antorxes, tapa sa caixa, l'entravessa damunt es cavall, i ja es partit cap a ca-seua. E-hi arriba, no diu a negú que hi ha dins aquella caixa, la tanca dins sa cambra millor que tenia. Cada dia hi entrava tot-sol, alsava sa cuberta, i estava contemplant una bona estona Na Magraneta, que era lo mateix de morta perquè ni alenava ni feia es més petit moviment en tot es seu còs, i era lo mateix de viva, pero dormint, perquè conservava tota sa seua galanía, exhalant una olorreta lo més bona.

El Rei s'embadalia contemplant-la, i ben alerta que anava a fer-ne part a negú.

Arribá a passar-hi casi tot es día dins aquella cambra.

Es criats i criades notaren allò, i los entraren unes ganes rabioses de sebre que tenia el Rei allà dins.

N'hi va haver una de més atrevida que totes, que un dia que 'l Rei era a cassar, té la bona sort de trobar sa clau d'aquella cambra. Se'n va a sa porta, pega rodada, obri; entra i veu una caixa a 's mig. S'hi acosta, alsa sa cuberta, i veu aquella al·lota allargada de dins, lo mateix de morta.

Be poreu pensar si hi degué quedar freda, si li degué venir de nou.

Se posa a mirar-la-se de cap a peus; i mira qui mira, repara que du es dits plens d'anells; li afina aquell de ferro que sa fada li havia posat. Pareixent-li que era massa ordinari per estar amb sos altres, prova de treure 'l, l'estira una mica, i tot-d'una Na Magraneta exhalá un ¡ai! molt fondo.

Sa criada pren un retgiró de mort; i fuig corrents, sense tapar sa caixa, sense rodar lau.

c/

—¡El Rei me mata! deia ella, i no sabia a on posar-se, no sabia que 's feia,

Arriba el Rei, troba sa cambra uberta i sa caixa destapada.

Se posá com un picat d'aranya.

Crida tota sa servitut, tota la Cort.

—¿Qui és, digué, que m' ha uberta aquesta cambra i m' ha destapada sa caixa que hi tenc? Qui és estat, que hu diga; si no vol que 'n fassa un penjerol d'ell.

Aquella criada s' agenoia davant tot-hom.

—¡Perdó! misericordia! senyor Rei! digué plorant i amb un tremolor tant fort com si li hagués entrada una terciaria maleita. ¡Misericordia, senyor meu! ¡Som estada jo! ¡jo som estada!

El Rei feu sortir tota s'altra gent.

—Conte 'm lo que és estat, li digué.

Sa criada le hi conta tot fil per randa.

—Anem-hi! s'exclama ell, i li farás lo mateix.

E-hi van; sa criada s'acosta a Na Magraneta, li estira s'anell de ferro, le hi treu.

Na Magraneta exhala un parei d'¡ais!, comensa a bategar-se, obri ets uis, i los bada tan grossos com los tenía.

Com ella se veu allargada dins aquella caixa, dins una cambra tant magnífica, davant el Rei, mirá i mirá, i quedá com astorada.

—¿Que somii o estic desperta? digué a la fi, ¿a on me trob? ¿qui sou vltros?

Si esglaiada estava ella, mès esglaiats estaven el Rei i sa criada com sentien aquella veu tan dolça, i contemplaven aquell còs tan ben taiat, aquella cara, mirai de tota gracia i galanía.

Aviat Na Magraneta va veure que estava ben

desperta, i que era dins sa cambra d' un rei, que ja demostrava estar enamoradíssim d' ella.

El Rei era fadri, Na Magraneta a la flor del mon; i ja poreu veure què havia de succeir per forsa: que un va dir:

—¿Que mos casam?

I s' altra va respondre.

—Ja hu hauríem d' esser!

Dins quatre dies tot estigué preparat, se reuní tota la Cort, acudiren tots es reis veïnats, se va fer es casament, i hi va haver unes nesses com no n' havien vistes mai.

Quant acabaven de dinar, el Rei diu:

—Cadascú que con un pas gustós.

Se'n contaren molts que feren riure per ses butxaques tothom.

Quant tocá a na Magraneta, no fé més que contar sa seva vida. Tothom va rompre en plors. Som pare i sa mare hi eren, com a reis veïnats convidats, i no l' havien coneguda.

Son pare aná correns a abrassarla, sa mare taiava claus, i clamava sa terra que la s' engolís.

Tot-hom s' alsá cuantra ella, manco Na Magraneta, que demaná que la perdonassen.

Lo més que pogué conseguir, salvar-li la vida.

La tancaren dins una torre, i hi estigué fins que va esser morta.

Aquells tretze lladres des *Castell de la Colometa*, que, desde que trobaren Na Magraneta estesa en terra com a morta, no havien tenguda alegria pus, quant saberen que el Rei s' era casat amb ella, s' hi presentaren per que los perdonás, fent-li a sebre que, si los perdonava, se 'n anirien a Roma a confessar-se amb el Papa, per sebre sa peniten-

cia que havien de fer, i que sa passarien la vida plorant es seus pecats.

Se va fer així, tot-hom n'estigué ben content, i el Rey i Na Magraneta visqueren com a Jusep i Maria amb molta pau i concordia, fins que se moriren; i al cel mos vegem tots plegats.

Manacor, Agost de 1895.

SA JAIA XELOC I SA JAIA BIGALOT ¹

AIXÒ eran dues fadrines veiardes que havien nom sa Jaia Xeloc i sa Jaia Bigalot.

Casera sempre n' havien tenguda per vendre: lo que mai havien tengut era estat un home que amb cap d'elles hagués volgut posar es coll devall es jou del sant matrimoni.

Eren tan lletges, que a negú li havia bastat cor.

Na Xeloc comandava Na Bigalot, que era tan biduïna que sempre se xuclava dos dits, i ja hu crec que los arribá a tenir ben blancs i fins.

I heu de creure i pensar que el Rei se cansá d'esser fadrí, i fa fer unes *dictes* que havia determinat de casar-se; i per això, que li acusassen totes ses al·lotes más fines que n' haguessen fets tretze i no haguessen doblegats es vint i un; i prendria sa més fina de totes.

N' hi acusaren una mala fi; pero era tan prim cernut, bufava tant an es brou, que totes les trobava comunes.

---

¹ La 'm contá la madona Catalina Tomás Pinya, de *Ca's Cegos* de Manacor.

Bé n' hi presentaven, però cap n' hi havia que li entràs per s' ui dret.

Al cap i a la fi, sa Jaia Xeloc s' hi presenta.

—Senyor Rei, digué, tenc una fadrineta, sa cosa més fina i purificada del mon.

—¡Ai de bo! diu el Rei. ¿I que no la podríem veure?

—Li diré, senyor Rei: ella per res del mon surt de ca-nostra.

—¿I, per venir aquí, no voldria sortir? diu el Rei.

—No senyor, diu Na Xeloc. ¡Si no s' ho pot figurar lo fina i empegueïdora que és!

—No res idò, vendrem a ca-vostra, diu el Rei, i pensá amb ell mateix:—¡Ja hu deu esser bufarella! quant n' están tan gelosos es de ca-seua. ¡Ja hu veurem que será sa pessa!

Sobre tot el Rei se presenta a la casa, i Na Xeloc diu:

—Vostra Real Majestat deu venir a veure sa nostra fadrineta.

—Sols que m' hágeu entès! digué el Rei. ¿A on és ella?

—Senyor Rei, dins sa seua cambra, diu Na Xeloc.

—Idò que surta! diu el Rei.

—Es que no vol sortir! diu Na Xeloc. ¡Sab que hu és d' empegueïdora! I llavò que es tan fina, que sa cosa més mònica basta per ofendre-la.

—Però ¿com he de sebre jo si es tan fina com vos deis? s' exclamá el Rei, més de mig enfadat.

—¿Sabeu que farem? diu Na Xeloc. Per una retxillera de sa porta treurá dos dits, i Vostra Real Majestat los hi podrá veure. I així, si acás no li fa, no se podrá dir que ningú l' haja vista.

El Rei e-hi va consentir. Se 'n van a sa porta de

sa cambra, i Na Bigalot treu per una retxillera es dos dits que sempre se xuclava, única part des seu còs que fos blanca i fina.

El Rei se mirá bé aquells dos dits i s'exclama:

—¡O que hu són de blancs! ¡que hu són de fins!

—¡I si vésseu la resta! deia Na Xeloc. ¡Si vésseu la resta! ¡Jo vos ho assegur! Ell aqueis dos dits encara son lo més negre i més raspallós des seu còs.

El Rei s'ho va beure.

—Ella será sa venturosa! digué. Dins vuit dies mos casam.

Se prepará tot p'es casament, i per unes nesses amb tota l'orde.

Arribat es día de fer-se s'esclafit, se presenta a ca'l Rei Na Xeloc menant Na Bigalot ben tapada amb un vel gruixat que li pegava fins abaix.

S'era escampada sa veu que sa novia era sa cosa més fina, i tot-hom e-hi acudia per treure-se es gat des sac.

—¡O que hu deu esser de fina! deien com la veien tant tapada.

Arribá s' hora de fer-se es matrimoni, i tot-hom que damanava:

—¿I que no s' ha de destapar?

El Rei també era d'aquest parer; pero sa jaia Xeloc contestava.

—¡Per amor de Deu no parleu d'això! ¿Que no veis que s'empegueïria massa davant tanta gerna-ció? ¡Si no ha mostrada cara mai! Sobre-tot, primer no se casará, si s' ha de destapar!

Quant veien que no la volien destapar, més se creia la gent que hu sería fina, i més ganes tenien de veure-la; pero es qui les tenia més fortes era el Rei.

Se va fer es casament, comensá es sarau, i Na Bigalot ¡ben alerta a destapar-se!

Arribá s' hora de anar-se 'n a colgar; i, com el Rei se va veure tot-sol amb ella, diu tot rabent:

—¡Vaja! ¡fora vel!

—Ja 'l m' alsaré demá, digué ella.

—¿Demá? digué el Rei: anit! anit!

—¡Demá! torná a dir ella, tota llastimosa.

—¡No, ell ha d' esser ara mateix! digué el Rei fet tot un Nero.

I encara no hu va haver dit, com pega tirada an es vel, es vel quedá dins ses seues mans tot esbenat, i aparegué davant es seus uis... sa jaia Bigalot.

Com el Rei va veure aquella por, aquella cara tan negre, tan ruada, sense cap dent, sense cabeis, va romandre fret. Llavò li pujá tal rabiada, que encivella cossa i sempenta an aquella bruixa, i la tirá per sa finestra dalt abaix.

Aquella finestra becava dins es jardí, i Na Bigalot pegá damunt una llimonera.

Tota se va omplir de pues; es seu cos brollava sang viva de cap a peus; i li escapaven uns ais i uns gemecs lo més esglaiosos.

Sa dematinada passaren tres fades; la veuen d' aquella manera, i li damanaren que feia allá.

Los ho digué, i elles s' exclamaren:

—Noltros la podríem fer felíç an aquesta malanada. Vaja idò.

Sa primera diu:

—Per fat i fat que la mia mare m' ha comanat i un punt més, lo que ara diré, que sia ver i veritat: que aquesta jaia torn de denou anys.

I Na Bigalot torná de denou anys.

Sa segona digué:

—Per fat i fat que la mia mare m' ha comanat i un punt més, lo que ara diré, que sia ver i veritat: que aquesta fadrineta torn sa més garrida i sa més fina que hagen vista mai.

I Na Bigalot torná a l' acte sa fadrineta més garrida i més fina que haguessen vista mai.

Sa tercera digué:

—Per fat i fat que la mia mare m' ha comanat i un punt més, lo que ara diré, que sia ver i veritat: que sempre que parl aquesta al'lota, sa música toc i fassa una tonada ben polida.

I així va succeïr tot-d' una que Na Bigalot, no quebent-hi d' alegria, digué a ses fades:

—¡Deu vos pac la caritat, fietes meues dolces!

Badar boca i tocar sa música, va esser tot u. Allá hauríeu sentida una tonada d'aquelles d'aquelles d'aquelles!

El Rei, sol sortint, pega bot des llit, i diu:

—Veiam que será estat d'aquella mellenga, d'aquella fantasma de nit passada!

Obri sa finestra, escampa la vista p'es jardí, i afina damunt sa llimonera una fadrineta com un sol, que no era possible mirar-la-se, sense quedar-ne ecsisats.

Era Na Bigalot.

El Rei la se mirá una bona estona ben arreu; i com més anava, manco se 'n poría avenir.

A la fi digué:

—¿I això es aquella que jo vaig tirar anit passada per aquesta finestra? O jo estava gat o no es ella!

I se posa a cridar-la.

—Escolta, garrideta: ¿i tu éts sa dona que jo vaig tirar anit passada per aquesta finestra?

—¡Si que hu som! digué Na Bigalot, i sa música se posa a tocar, amb uns sons lo més dolços i purificats.

El Rei llavò sí que hi va romandre astorat, i continuá damanant:

—¿I amb tu va esser que 'm vaig casar jo ahir?

—Amb mí! amb mí! contestá aquella.

I sa música toca qui toca; i cada volta que Na Bigalot parlava, sa música cuidava a fer ui de tocar, i treia uns sons que embadalíen.

—¡Criats i criades! digué el Rei, ¡anau-me a pujar a l'acte aquella vida meua!

E-hi anaren; la hi pujaren; pero l'hagueren de colgar, perque sa serena de sa damatinada l'havía presa, i tota tremolava de fret, i no s'agontava de són.

Na Bigalot ja era la Reina.

I tenia un sens fi de dames i cambreres que li anaven darrera i no la deixaven tocar amb sos peus en-terra.

Na Xeloc e-hu sab, i pica de talons cap a ca'l Rei a veure-la.

Digué que era germana de la Reina, negú hi donava fe, ella jurava i perjurava que hu era, i va moure un escándol.

Tant va sucra ets ais, que per llevar-la-se de davant, la hi deixaren entrar.

S'afica dins s'alcova, se planta davant es lilit, i acosta ets uis a sa cara de sa seua germana, fins que la ferí amb so nas, que era ben afavorit.

Quant la va veure tan jove i tan bella, s'exclama:

—O es meus uis me fan dos o tu no és sa meua germana!

—No te fan dos no ets uis! digué la Reina. Som sa teua germana!

—Pero ¡si tu eres més véia i més lletja que jo mateixa, i ara no pareis de vint anys, i embelleis de garrida que éts! s'exclama Na Xeloc.

—Es que hi som tornada! va dir Na Bigalot.

—¿I com? damana Na Xeloc.

—M' he feta planetjar! respòn Na Bigalot.

—¿I qui t' ha planetjada? li damana Na Xeloc.

—Un fuster que hi ha aquí davant! contesta Na Bigalot.

—¡Ja hi vui anar jo! exclama Na Xeloc.

—Sí que has pensat bé! diu la Reina. Te llevarán, com a mí, sa crosta ruada; i romandrà sa pell ben llista, atesada, blanca i vermeia.

—No res; me 'n hi vaig a l'acte, diu Na Xeloc.

—Ves-hi! diu la Reina. Digués que jo t'hi envii.

Na Xeloc, lo mateix que si hagués tengut foc dins ses sabates, deixa en porret sa germana dins es llit, i ja li ha estret cap a ca's fuster. I no s'aturá fins que hi va esser.

—Ave María Puríssima! digué tota rabenta. ¿No sabeu per que venc?

—Si no vos explicau, germaneta! diu es fuster.

—Idò venc de part de la Reina per que me planetgeu! diu Na Xeloc.

—¿A vos? diu es fuster.

—A mi! a mi! diu ella. ¿Com que fasseeu es desentès!

—Germaneta, diu es fuster: jo no vos entenc.

—No, i jo parl ben clar, gracies a Deu! diu Na Xeloc.

Com es fuster la va veure tan encarada, i la sentí que deia i tornava dir que venia de part de la Reina, acabá per dir-li:

—No res, ¿voleu que vos planetgem?

—A posta som venguda! diu Na Xeloc.

—Idò, allargau-vos damunt aquest banc! diu es fuster.

Ell Na Xeloc s'hi allargá.

Es fuster agafa sa plana més grossa que tenia, i se posa a passar-le-hi per damunt, i hala qui hala.

I aquí li arregussava un tros de galta i allà se'n duia una oreia, i ara li desxobria qualque costella, i suara li feia botir una llenca des ventre de sa cama.

I Na Xeloc que, entre gemec i gemec, no més deia:

—¡Sufrir per embellir! ¡suportar per jove tornar!

Tantes eren ses ganes que tenia de tornar jove i garrida, que sufria fins que no pogué aguantar pus.

S'havia fet dur un mirai, i s'hi mirava desiara per veure si se'n anaven gens ses rues i si li comensava a comparèixer rastre de bellesa; pero com més anava, més por feia.

Arribá que ja no tenia figura de criatura humana. Era un *mostro* de lo més ferest.

A la fi digué que no planetjassen pus, i va batre es peus.

Deu l'haja perdonada.

Amen.

EN JUANET DE SA GERRA¹

AIXÒ era un homo que li deien Juanet. Ell, sa dona i set infants seus, de pobrets que eren, estaven dins una gerra.

Un dia passà un homo amb una garba de faves, i li cau una bajoca dins aquella gerra. Per agafarla, e-hi hagué tantes sempentes i grapades entre ells al·lots d'En Juanet, que l'esfloraren tota, i perderen un bassó, que va romandre tapat de terra.

Aquell bassó tregué, i sortí una favera, que se va fer tan bona i tant va créixer, que al punt arribà an el cel.

Un dia sa dona va dir an En Juanet.

—Enfile 't per sa favera, puja-te 'n an el cel, i damana an el Bon Jesús que mos don una barraca, i no estariem tan estrets dins aquesta gerra.

—Ben pensat! va dir ell.

I ja estigué enfilat per sa favera, i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui és? va dir Sant Pere.

---

¹ La me contà una al·lotella manacorina, Na Juana Maria Ganxo.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¿Què damanau? diu Sant Pere.

—Una barraqueta, diu En Juanet, perquè sa dona troba que estam massa estrets dins sa gerra.

—Esperau un poc! diu St. Pere, veiam el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que demanau.

—Per amor de Deu sia! va dir En Juanet.

Quant va esser abaix, troba sa barraqueta que havia damanada; i, més content que un pasco, s'hi muda amb sa dona i ets infants.

Des cap d'una temporadeta sa dona diu:

—¡Torna-te 'n an el cel, i diguès an el Bon Jesús que mos concedesca una caseta! Que aquesta barraca, per porcellins i tot, ès comuna, quant i més per cristians.

En Juan ja estigué enfilat, i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¡Ja vos conec! diu St. Pere i ¿què damanau?

—Una caseta, perquè aquella barraca li fa poquet a sa dona! diu En Juanet.

—Esperau una mica! diu St. Pere, veiam el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que demanau.

—Per amor de Deu sia, diu En Juanet.

Quant va esser baix, troba sa caseta, feta de bell nou. S'hi muda amb tota sa niarada; i no hi cabien de satisfacció.

Des cap d'una temporadeta sa dona diu:

—¡Torna-te 'n an el cel, que aquesta casa ès

massa petita, i no hi ha qui hi habit! Damana una casa gran, amb balcons i persianes, cambres espaioses i mobles bons.

En Juanet ja estigué enfilat; i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¡Altres pic! diu St. Pere: i ¿què demanau?

—Una casa gran, amb balcons i persianes, cambres espaioses i mobles bons! diu En Juanet.

—¡Donau-li fil a s'estel! diu St. Pere. No res, veurem el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que damanau.

—Per amor de Deu sia! s'exclama En Juanet.

Quant va esser baix, troba se casa que sa dona volia. S'hi mudaren, botant i ballant de s'alegría que tenien.

Des cap d'una temporadeta sa dona torna dir:

—Torna-te'n an el cel, i demana que 't fassen a tu metge, a mi metgessa i an ets al·lots metjons. Perque es ver que tenim una bona casa; pero ¡sabs que 'm feim de poc de paper! Tant com En Palou a Sa-Pobla.

En Juanet s'enfila per sa favera; i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—No poria esser altre! diu Sant Pere. I ¿que demanau?

—Sa dona troba que feim poc paper; i demana que 'm fassau a mi metge, a ella metgessa i ets al·lots metjons, diu En Juanet.

—¿Nou metges en casa? ¡Será feres! diu Sant Pere. No res, aniré a veure el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta, i diu:

—Está concedit lo que damanau.

—Per amor de Deu sia, s' exclama En Juanet.

Quant fonc abaix, ja va esser metge, i sa dona metgessa i ets al·lots metjons.

S'escampá sa noticia per tot, i aviat aquella casa va esser com un jubileu. Tots es malalts los demanaven, i tots ets escotifats s' hi volíen mostrar; i no hi havia qui hi parás.

Sa dona aviat n'estigué fins an ets uis de tant de malaveig, i digué ben resolta an En Juanet:

—Ves-te 'n an el cel, i que mos donin un altre ofici; que aquest, maldement trega qualque cosa, és massa sobrat. Diguès que 't fassen a tu bal·le, a mi bal·lessa i an ets al·lots bal·lons.

En Juanet no tengué altre remei que enfilarse per sa favera, i per amunt s'ès dit. Arriba a ses portes del cel i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¿Que ja tornau a demanar? diu St. Pere.

—Es sa dona que troba que s'ofici de metge es massa sobrat, diu En Juanet.

—Ella sí que hu es! diu St. Pere. I ¿quin vol?

—Diu que 'm fasseeu a mi bal·le, a ella bal·lessa i ets al·lots bal·lons! diu En Juanet.

—¡Ai de bo! diu St. Pere. Sobre tot, si 'l Bon Jesús no fos es qui és, ja vos hauria enviats allà on no hi plou. No res, aniré a veure que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que damanau. ¡Ara hu tenc de veure si encara tornareu a gremoletjar!

Quant En Juanet va esser abaix, ja fonc bal·le, sa dona bal·lessa i ets al·lots bal·lons; i ¡venguen

retgidors i municipals i caminers! i ¡hala a sa *Casa de la Vila!* i ¡questions d'un vent, i asuntos de s'altre, i feines per llarc! Allá hauríeu vist navegar es bal'le, esqueinar sa bal'lessa i capbuitetjar es bal'lons.

Sa dona un dia, acabada de veure tanta trifulga, va dir:

—¡Això no ès viure! Per haver de tenir tantes de feines, ja valdría més que fosses tu rei, jo reina i ets al'lots reietons. ¡Cap al cel tens ses feines a dir an el Bon Jesús que mos hi fassa!

En Juanet, per por de sa por, s'enfila per sa favera, i per amunt s'ès dit. Arriba a ses portes del cel, i *toc! tòc!*

—¡Gos messions que torna esser En Juanet de sa gerra! se va exclamar Sant Pere.

—Per ell me tenc! va respondre s'aubarcoc.

—¡El diantre sou per pujar! diu St. Pere. Veiam que demanareu aquest pic.

—Sa dona... diu En Juanet.

—¿I vos? diu St. Pere. ¿Que ja está cansada des bal'leratge...?

—¡Sols que hu hágeu endevinat! diu En Juanet. Vol que 'm fassen a mi rei, a ella reina i ets al'lots reietons.

—No té mal gust, sa toixarruda! diu Sant Pere. Veiam si'l Bon Jesús será tan bo, que encara no vos pos a ca-vostra.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—¡Vos ha concedit lo que damanau! pero m'engana que es ser tan golafres no vos surta tort.

¿Que me'n direu? Ell quant En Juanet va esser abaix, se va trobar vestit de Rei, sa dona de Reina i ets al'lots de reietons. Romp sa marxa real, i

¡venguen salves d'artillería, i tropa i més tropa, i un diluvi de gent voltant seu i cridant ¡viva! i ¡cap a *palacio*, i festa i altra festa, i sarau i altre sarau. Pero, com no hi ha cap-avall que no tenga el seu cap-amunt, comensaren a venir ses feines i mal-de-caps propis des nou estat, que pujaven, sense comparansa, molt més quø ses feines i mal-de-caps que un metge i un bal·le poren tenir. I heu de creure i pensar que *la Reina* promte no pogué aguantar pus, i s' exclama:

—¡Quin engán de mitges! ¡Esser reis! ¡Es qui no hu ha provat, no sab que ès! ¡Si una *pressona* no es senyora de sí mateixa! Ca! ca! ¿Tanta de feina per tants pocs doblers? Juanet, torna-te 'n an el cel, i que 't fassen a tu Bon Jesús, a mi la Puríssima i ets al·lots Bon-Jesusons; i en sortirem d'una vegada!

En Juanet va esser tan ruc, per dir-ho així com ès, que vestit de rei i tot, s' enfilá per sa favera, i per amunt s' ès dit. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¡Ja ès En Juanet de sa gerra! s' exclama Sant Pere.

—Si que hu som! respòn s' aubarcoc.

—¡Si sabésseu dur es calsons tant bé com enfiar-vos per sa favera...! diu St. Pere.

—Idò ès sa dona, diu En Juanet, que troba que en s' ofici de reis e-hi ha massa feina per tants pocs doblers.

—¡Ai! diu Sant Pere. ¿Que no se recorda de quant estáveu dins sa gerra.

—¡Foi! diu En Juanet: i ¿que vos tenc de dir? Es que vol que 'm fassen...

—¡Veiam! diu St. Pere: ¡ara hu tenc de veure que vol que vos fassen sa toixarruda!

En Juanet, tot enfrascat, no sabia com investir.

—¡Vaja! ¡amollau-li! tornà dir Sant Pere.

En Juanet va fer un esforç suprem, i arribà a dir:

—Idò sa dona diu que, per sortir-ne d'una vegada, que 'm fassen a mi Bon Jesús, a ella Puríssima, i ets al·lots Bon-Jesusons.

Quant el Bon Jesús va sentir aquell aubarcoc, d'allà on era digué tot-d'una.

—Pere, ¿i què és aquest desenfreïment? ¡Ell com més los donen, més demanen! Que se'n tornin dins sa gerra, més que depressa, i ses raons siguen acabades!

—¡Vaja! digué Sant Pere; ¿e-hu heu vist? Vet aquí lo que heu guanyat! ¡I no és que jo no vos avisàs!

En Juanet baixà es cap, i fets ets seus uis dues fonts, amb ses ales des cor que s'acopaven, prengué per avall per avall per sa favera.

La *reina* i es *reietons* l'esperaven abaix, i se creien que los seria sortit bé com ses altres vegades. ¡Figurau-vos si hi degueren romandre ben escaldats i sense polsos quant En Juanet los donà *sa notícia!*

Ell, com se'n temeren, es vestit tan polit que duïen los va descomparèixer, se trobaren vestits amb quatre pellerings, lo mateix de quant sortiren de dins sa gerra; i dins sa gerra se'n hagueren de tornar com dos i dos fan quatre; i... encara hi son si no los han trets ni son sortits.

Tots aquells que, quant més tenen més volen, i no estàn associats mai, que prenguen llum d'*En Juanet de sa gerra*, si volen acabar la festa en pau.

Manacor, Janer de 1890.

ES TRES GERMANS I ES NOU GEGANTS¹

AIXÒ era un pare i una mare que tenien tres
fiis, En Pere, En Bernat i En Juanet.
Sempre acabaven primer es pa que sa
talent, de pobres que eren.

Un dia En Pere, cansat de patir fam, alsa es cap
i diu.

—Me 'n vaig a descobrir mon.

Pren un tros de pa i formatge i li estreny.

Camina caminaràs, troba una doneta amb un al-
lotó, i ja l'ha escomesa i li diu:

—¿No 'm diríau, germaneta, a on trobaria lo
que cerc?

—I ¿que cerques? li demana sa doneta.

—Ventura, respòn En Pere.

—Idò mira, li diu aquella doneta, ves-te 'n per
avall. Trobaràs una garriga molt rasa i llavò un
comallar molt fondo. Ves sempre cap envant. A
un coster veuràs una covota paredada, amb un
portal i unes portes tancades i un pi davant. Allò

---

¹ La 'm contaren la noble senyora D.ª Elisabet Rossinyol i Dezcallar
de Dameto, mon pare i En Toni Garrit de Sant Llorens des Cardessar.

ès s'amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por. Tot-d'una que arribis, t'enfiles per aquell pi, i fins an es cap d'amunt. Quant fassa fosca negra, sentiràs una veu que dirà: *Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!* I ses portes s'obriràn. Serà que es nou gegants, que no més van de nit, prendràn companya. Es derrer que surta, dirà: *Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* I ses portes se tancaràn. Llavò abraonarà es pi, i li pegarà un parei d'engronsades per veure si hi ha negú de dalt que los puga traïr. Tu aferre't fort, que si no t'hi aferres, botiràs; i abans d'arribar en terra, ja t'hauràn menjat. Si tu no caus, se'n aniràn de d'allà. Tu llavò davalles, dius davant ses portes ses paraules que per obrir-les i per tancar-les hauràn dites es gegants, ses portes s'obriràn i se tancaràn, i podràs carregar de dobles de vint, tant com vulgues.

—¿Això es tot lo que he de fer? digué En Pere, veent que sa doneta s'era aturada.

—Això ès tot, digué ella.

En Pere sensa dir-li *per amor de Deu sí!* ni a *reveure!* parteix amb unes bones passes.

—Espera un poc, bon jove, diu sa dona. Mira aquest al·lotó que men. Fa un dia que no ha menjadet res. Dona-li, per amor de Deu, una espipe·llada d'aquest pa i formatge que dus.

—No lleu, digué En Pere. L'he mester per mi.

I, deixant-la amb sa paraula a sa boca, se'n va. Camina caminaràs, arriba a sa garriga rasa, i l'atravessa; troba 's barranc, i de d'allà. Afina sa covota paredada, veu ses portes tancades i es pi davant. S'enfila p'es pi; i fins a 's cap d'amunt. Aviat va esser fosca negra. Comensa a sentir tra-

pig i rall per dins sa còva; i escolta qui escolta, sent una veu que diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I s'obrin ses portes i surten es nou gegants.

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* digué es qui anava darrera; i ses portes se tancaren.

Se gira an es pi i diu:

—¿E-hi ha negú aquí dalt?

I ja l'ha abraonat, i espolsada vé i espolsada va.

Si fort s'era aferrat En Pere, més fort espolsà es gegant, i el feu botir cinquanta passes lluny. Tots nou s'hi abocaren, li clavaren ungles i dents; i estirada vé i estirada va, un se'n va dur una cuixa, s'altre una cama, s'altre es cap, s'altre una banda de costellam, s'altre un peu; i n'hi hagué que no més arribaren a una oreia.

D'En Pere no se'n resà pus.

***

En Bernat, es germà segón, cansat també d'anar panxa pansida, des cap d'uns quants dies alsa's cap, pren un tros de pa i formatge, ji a cercar ventura s'ès dit!

Camina caminaràs, troba aquella mateixa dona amb s'al·lotó, i ja l'ha escomesa dient-li:

—Germaneta, ¿no'm diríeu a on trobaria lo que cerc?

—I ¿que cerques? li demana ella.

—Ventura, respòn En Bernat.

—Idò mira, li diu aquella doneta, ves-te'n per avall. Trobaràs una garriga molt rasa, i llavò un comallar molt fondo. Ves sempre cap envant. A un coster veuràs una covota amb sa boca paredada i un portal amb unes portes tancades, i un pi

davant molt alt. Allò ès s' amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por. Tot-d' una que arribis, t' enfiles p' es pi, i fins a 's cap d' amunt s' ès dit. En fer fosca negra, sentiràs una veu que dirà: *Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*; i ses portes s' obriràn. Serà que es gegants, que no més van de nit, prendràn campanya. Es darrer que surta, dirà: *Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!*; i ses portes se tancaràn. Llavò abraonarà sa soca des pi i li ferà pegar un parei d' engronsades fortes per veure si hi ha negú damunt. Tu aferre 't fort, perque si caus amb aquelles engronsades, encara no seràs en-terra, com ja t' hauràn menjat. En esser lluny es gegants, tu devalles; dius davant ses portes ses paraules que per obrir-les i tancar-les hauràn dites es gegants; ses portes s' obriràn i se tancaràn, i podràs carregar de dobles de vint, tant com vulgues.

—¿Així hu he de fer? s' exclama En Bernat.

—Així, respòn sa véia.

I l' homo, sense dir *per amor de Deu sia! ni a reveure!* parteix de d' allà.

—Espera un poc, bon jove, crida aquella doneta.

—¿Què voleu? demana En Bernat.

—Compati 't d' aquest al·lotó que men! diu sa véia: fa un dia que no ha menjadet res nat del mon. Dona-li una espipellada de pa i formatge.

—¿Donar, m' heu dit? s' exclama En Bernat. ¿No vaig de res: l' he mester per mi!

I ja li ha estret, i de d' allà.

Troba sa garriga i la passa. Arriba an es barranc i s' hi afica. Afina sa covota paredada, ses portes tancades i es pi davant. S' enfila p' es pi

com una taranta p' es seu fil, i fins que ès an es cap d' amunt no s' atura. Aviat va esser fosc: comensa a sentir trepig i rall per dins sa còva i una veu que diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I s' obrin ses portes, i surten es nou gegants.

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* digué es qui anava darrera, i ses portes se tancaren.

Se gira an es pi, i diu:

—¿Que hi ha negú aquí dalt?

I ja'l té abraonat, i espolsada vé i espolsada va; pero En Bernat s' era aferrat ben fort, i no va caure.

—No hi ha negú no, digueren es gegants, i feren sa seua vía.

Quant foren ben enfora, En Bernat davalla, se planta davant ses portes, i diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I ses portes s' obriren.

Entra i diu:

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!*

I ses portes se tancaren.

Allà dins e-hi havia nou caramulls de dobles de vint, i nou taules amb una bota de ví, un ribell d' arròs i un boc rostit damunt cada taula.

L' homo duia molta rusca, i pega un parei de cuierades a cada ribell, una espipellada a cada boc i un glop a cada bota. Com estigué bé de panxa, s' afica a ses dobles de vint; se'n umpl ses butxaques, es mocador, es faldar de sa camía. Res d' això l' assacia. Se treu es calsons, los nua abaix i los umpl; se treu sa camía, i hi posa ses que pot. Se'n afica una partida dins sa boca.

—Sobre tot, s' exclama. Estic ric i ple. Si en-

cuantr negú, me 'n regal que 'm vegen tot nuu.
Jo que vaja carregat de dobles de vint, *i que riga*
la gent.

Se planta davant ses portes, obri sa boca per dir ses paraules que les feien obrir, i ses paraules no li vengueren a sa llengua ni a sa memoria.

Bé va fer, pero no n' hi recordà mitja, ni 'n pogué dir cap.

I sempenta va i sempenta vé a ses portes, i ses portes ¡que s' havien d' obrir!

Passaren hores i hores; i davora s' auba sentí es trepig des gegants que se 'n venien.

Sense sebre que 's feia, tira es calsons i sa camia i tot quant duia, i se posa a cercar qualche enfony per amagar-se.

Veu una garbera d' ossos. Els ossos eren d' ets homos qui eren entrats per la mateix que ell, i es gegants los hi havien trobats, i n' havien feta una vega.

S' aficà davall aquells ossos tot lo endins que pogué.

Aviat l' aixordà una veu que digué lo que ell no era estat capaç de dir.

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I ses portes s' obriren, i es gegants entraren, ensuma qui ensuma,

—Sent olor de carn humana! deien tots.

Se giren a ses taules, i se posen a cridar:

—A mi 'm falta *vino!*

—I a mi *arrosso!*

—I a mi *boco!*

—¿Qui hi ha per aquí? ¿qui hi ha per aquí?

Cerca qui cerca per tot, no trobaven negú, fins que un diu:

—¡Sabeu que hauria d'esser davall sa garbera d'ossos!

La giraren tota, i ja hu crec que le hi trobaren an En Bernat.

—¡Ja tenim es lladre! ¡Ja 'l tenim! cridaren tots.

I el ponxiren a un burjó, el farciren i el rostiren, i no hi hagué bocinada per-hom.

I no se 'n resà pus des marxando.

***

Des tres germans ja no més quedava En Juanet, que també se cansà de sentir córrer ses rates per dins sa panxa.

Un dia alsa 's cap, pren un tros de pa i formatge, i li estreny.

Camina caminaràs, troba aquella mateixa dora amb s'al'lotó, i ja l' ha escomesa dient-li:

—No 'm diríeu, germaneta, a on trobaria lo que cerc.

—I ¿què cerques? li demana ella.

—Ventura! respòn En Juanet.

—Idò mira, diu aquella doneta, ves-te 'n per avall. Trobaràs una garriga molt rasa i llavò un comallar molt fondo. Fe 't sempre cap envant. Veuràs una covota amb sa boca paredada, un portal amb unes portes tancades i un pi davant. Allò es s'amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por. Tot-d'una que arribis, t'enfiles p'es pi, i fins an es cap d'amunt s'ès dit. En fer fosca negra, sentiràs una veu que dirà: *Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!* i ses portes s'obriràn. Serà que es nou gegants, que no més van de nit, prendràn campanya. Es darrer que surta, dirà: *Mar-i-mon, tanca! tan-*

ca, bitzoc! i ses portes se tancaràn. Llavò abraonarà es pi, i li pegarà unes quantes espolsades fortes, per veure si hi ha negú damunt. Tu aferre 't fort; que si no t' aferres, botiràs; i abans d' esser en-terra, ja t' hauràn menjat. Si no caus, se 'n aniràn de d' allà. Tu llavò davalles; dius davant ses portes ses paraules que per obrir-les i tancar-les hauràn dites es gegants, i ses portes s' obriràn i se tancaràn; i podràs carregar de dobles de vint, tant com vulgues.

—Això ès lo que he de fer? diu En Juanet, veent que aquella dona s' era returada.

—Això ès tot, digué ella.

—Germaneta, diu En Juanet. Deu vos pac es favor que m' heu fet, i ell vos guard com a mi mateix, i manau-me feines que vos puga fer.

—Lo que 't demàn, digué ella, que donis una espipellada de pa i formatge an aquest infantó, que fa un día que no ha tastadet res.

—Velt-aquí tot, digué En Juanet, i li donà tot es pa i formatge que duia, i pica de talons ben aviat.

Arriba a sa garriga, i la passa. Troba 's barranc, i de d' allà. Afina sa covota paredada, amb so portal i ses portes tancades i es pi davant.

S' enfila p' es pi com un verderol que se 'n puja an es niu. Se posa lo millor que sab per poder-se aferrar fort. Quant ès fosca negra, comensa a sentir trepig i rall per dins sa còva, i una veu que diu:

—*Mar-i-mon obri! obri, bitzoc!*

S' obrin ses portes i surten es nou gegants.

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* diu es darrer. Ses portes se tanquen, i un d' ells se 'n va cap an es pi, remugant, remugant.

—¿Que hi ha negú aquí dalt?

I ja 'l té abraonat, i bones espolsades.

Sa rama des pi casi besava sa terra amb ses anades i vengudes; pero En Juanet, més aferrat que una pegellida, no caigué mai.

—No hi ha negú no, s'exclamaren es gegants; i li varen estrenyer.

Quant foren lluny, En Juanet davalla; se planta davant ses portes, i diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

Ses portes s'obrin, ell entra i diu:

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bilzoc!*

I ses portes se tanquen.

L' homo veu ses nou taules amb un boc rostit, un ribell d' arròs i una bota de vi damunt cada una, i es nou caramulls de dobles de vint.

Deixà anà ses taules; carregà de dobles de vint fins que trobà que li bastaven; i diu davant ses portes.

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I ses portes s'obrin amb tota sa seua majestat. En Juanet surt ben depressa, i diu:

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!*

I ses portes se tanquen, i En Juanet amb aquell viatge de dobles de vint ¡cap a ca-seua ben atacat!

Figurau-vos son pare i sa mare, com veren tantes dobles de vint, si hi degueren estar contents.

Des cap d' una temporadeta En Juanet tornà a fer un parei de viatges a sa còva des gegants, i sempre li digué de lo millor.

Al punt ca-seua fons sa casa més adinerada de tot aquell contorn.

I la gent no se'n poria avenir, i mermulaven per llarc.

Pero encara anaven més morrotosos es gegants;

que se varen tèmer des petgells que l'os pegaven, pero mai porien afinar qui era s'atreuit que los entrava d'aquella manera.

Enrabiats de tot, surten un dia per veure si aclaririen res.

Troben un pastoret, i com los se va veure davant i que l'enrevoltaren, se posa a tremolar com una fuia de poll, i a plorar com un nin petit.

—No ploris, li digueren; no tengues ansia de res, no hi som per tu. Es que mos entren dins sa cova i se'n duen ses dobles de vint tai seguit, i no sabem qui ès. Sia es qui sia, per pobre que fos abans, a l'hora d'ara, amb lo que mos ha pres, per forsa ha de manetjar es doblers a palades. Lo que noltros volem de tu, que mos digues si saps que per aquí devora hi haja negú que dins poc temps se sia fet ric.

Es pastoret, per por de sa pell i per llevar-se aquells nou llocifers de davant, los anomenà Ca'n Juanet, i los mostrà a on era.

—Aquest Juanet, digueren es gegants, no pot esser cap gallina banyada ni cap escaravat botetxo. Per forsa ha d'esser de s'ui des vent. Es precis jugar d'astucia amb ell, si 'l volem haver.

Sobre tot, tiraren junta i vet-aquí lo que resolgueren: varen prendre nou bous d'una guarda que trobaren; en feren nou odres; llogaren nou pareiers de cós amb sos carros i es pareis, i los varen dir:

—Noltros mos posam dins ets odres, voltros mos duis a Ca'n Juanet, figurant que sou oliers i ets odres plens d'oli que anau a vendre, i que el voleu vendre a qualsevol preu. En Juanet ès segur que el vos voldrà comprar, i sortirà. Tot-d'una que'l

vegeu, mos heu de pegar ponyida amb un clau que vos donarem per-hom, i heu de dir: *ja ès hora*. Si hu feis així, no vos queixareu de noltros: vos omplirem a tots sa taleca de dobles de vint,

Ja hu crec que aquells pareiers en foren.

Es gegants los donaren es claus, los mostraren es camí per anar a Ca 'n Juanet; se posaren dins ets odres. Amb sos odres damunt es carros, partiren es pareiers; i tengueren tan poca sòn, que arribaren a Ca 'n Juanet tres hores antes de s' auba, i trobaren tancat.

Digueren ou, desxingueraren: i espera qui espera, los agarrota un xubec tan maleit, que los doblegá tots, vulgues no vulgues, i se dormiren com a troncs.

En Juanet era un homo que tenía poca vessa ferm, i sempre solía esser més dematiner que s' auba.

Antes que aquesta comensàs a riure, ell guaita per sa finestra, i veu aquells nou carros davant.

—¿Que serà tant de carratum? digué; i surt a veure-hu d' aprop.

Mira dins es nou carros, i veu aquells odròts i es pareiers adormits.

—M' engana, s' exclamà, que sien cosa bona aquests odres.

Com es pareiers estaven adormits cada un dins sa sarrieta des seu carro i duien sa taleca p' es coll, i sortia de dins ella es clau que havia de servir de ponyidor, En Juanet té s' acudit d' agafar un clau d' aquells i ponyir un ordre. I tot-d' una sortí de dins s' ordre una veu que digué:

—¿Que ja ès hora?

En Juanet, com sent allò, queda de pedra. Pensa una mica que hi havia que fer, i a la fi diu:

—No ès hora.

—Idò ¿per que te 'n vens a ponyir? digueren de dins s'ordre.

—No hu havia fet a posta, respòn ell.

L' homo aquí se malpensá, i digué:

—Ja son es nou gegants que se 'n venen a fer-me 'n una. M' engana que no se 'n vagen ben tosos.

Se 'n va a Ca'l Rei, troba tancat i tot-hom davall es llensol, i cuida a esbucar ses portes toca qui toca; los fa aixecar, conta lo que passa. El Rei li dona tota sa tropa que tenia en peu, i amb ella ja ès partit cap a Ca-seua.

Es nou pareiers, un poc antes de sortir es sol, s'eren despertats; havien vist Ca 'n Juanet ubert. havien demanat l' amo de la casa, per veure si los voldria comprar s' oli que duien; i es dos veis los havien dit, quant veren que En Juanet no hi era.

—Noltros no mos cuidam de res; es un fii nostro qui se 'n cuida, i ara justament no hi es. Esperau-lo, que no 's pot estorbar gaire.

—¡Ja estam ben arreglats! digueren es pareiers. ¿l ara que feim?

Varen resoldre d' esperar.

Espera qui espera, se feu gran dia, i gran dia i En Juanet que no venia.

Pero ja arribà a venir, i un poc massa.

Com es pareiers se 'n temeren, ses tropes los eren damunt.

Se presenta En Juanet, amb una espasa ben afilada, i, amb un tanca i obri d' uis, ses tropes los tengueren enrevoltats.

¿l què fa En Juanet amb aquella espasa tan ben afilada? Se 'n va de carro en carro, i ¡bones ponyides a cada ordre!

—¡Ai! deia ès-de dins. ¿Que ja ès hora?

—Passa d' hora, deia En Juanet.

I es gegants pegaven bot, sortint d' ets odres. Quant se veren enrevoltats de tanta tropa, cuidaren a fer es tro de rabia, i s' hi abordaren com a lleons, amb uns brúfols i uns bramuls que feien arrissar es cabeis; i en arribar a un homo, ja era bocins. Pero es soldats eren de pel arreveixinat; i, si en queia un, ja n' hi havia un altre an es seu lloc; i feien ploure damunt es gegants un ruixat de fletxes i una calabruixada de pedres, i amb ses llanses i ses espases los devertien de casta forta, i los feien ses pessigoies ben endins.

Bé varen fer es gegants; pero un després s' altre acabaren per caure, massells de ferides, i aixamplaren es potons.

Quant los se'n duien a enterrar, a qualcún li trobaren un homo sencer dins es canyó de ses sopes.

En Juanet contà an el Rei tot lo que havia passat.

El Rei i tota la Cort anaren a sa còva des gegants, i veren aquella partida de caramulls de dobles de vint. Tiraren junta sobre lo que s' havia de fer, i se va resoldre que En Juanet se quedàs amb lo que se'n havia duit, en recompensa d' haver destapats aquells lladres i esser estat causa de que los matassen, i que ses altres dobles de vint, com se judicava que eren robades i no se poria sebre an-e quí, que el Rei se quedàs amb elles, i fins i tant que les hagués gastades totes, no fes pagar a negú taia ni contribució de cap classe.

Quant la gent e-hu va sebre, tots botaven d' alegría, i feren unes festes que duraren un parei

de setmanes. I En Juanet amb son pare i sa mare, rics i plens, i el Rei amb sos seus vasalls, francs de taies i contribucions, visqueren xalests i divertits.

I encara són vius si no són morts.

EN PERE DE SA BUTZA ¹

AIXÒ era un pollastrellot que havia nom Pere.
Un dia sa mare li diu:
—Ves-me a comprar carn sense ossos.
Vet-aquí un sou. No 'n vulgues donar més.

En Pere se 'n va a Ca 's Carnisser i diu:

—Ma mare ha dit que 'm doneu carn sense ossos.

—¡Carn sense ossos! diu es carnisser. Una butza no 'n té cap.

—¿I que val? diu En Pere.

—Quatre doblers, diu es carnisser.

—¡Quatre doblers! diu En Pere. Ja vos bastarà un sou. Ma mare no vol que vos ne don més.

—¿Pero no 't diuen que no més val quatre doblers?

—Pero, si ma mare no més vol que 'n don un sou, ¿que hi puc fer jo? diu En Pere.

—¿Que hi pots fer? No esser tan carabassenc! diu es carnisser.

---

¹ La 'm contaren ma mare, mon germà Martí i mon amic don Pere Orlandis i Despuig.

A la fi es carnisser pren es sou, i li dona una butza plena, com se suposa.

En Pere l' agafa, i la du a sa mare.

— ¡Una butza! diu sa mare, com el veu. ¡Ah tros de banc! ¿Què ès lo que dus?

— Carn sense ossos, diu ell. Ni cap que no 'n té. Paupau-la veureu.

Sa mare, com prou va haver esqueinat, diu:

— No res, tu l' has duita; tu l' hauràs de fer neta. Ves-te'n a mar a fer-le-hi.

En Pere se 'n hi va. Arriba, i frega qui frega, pero per defora no més.

Mentres tant, una barca saupà àncores, issà velles, i se'n anava ben atacada per endins.

En Pere, cansat de fregar, se posa a cridar amb tota sa forsa.

— ¡Mariners de la barca, tornau a terra! ¡Mariners de la barca, tornau a terra!

Tant va cridar, que es mariners, creent-se que aquell homo tenia un denou, giren sa proa cap a terra. Quant foren a sa vorera, En Pere, mostrant-los sa butza, digué:

— ¿Que ès neta, vos pareix?

Los va caure tan tort aquesta sortida, que un parei salten a terra, i li donaren una ablanida, que se pensaven haver fet llarc.

— Idò ¿què havia de dir? damanà En Pere.

— Deu vos do bon vent, li contestaren.

Se posa sa butza dins sa faldriguera, i ja ès partit cap a la vila. Comensa a moure-se vent. Troba dos picapedrers que enteulaven una casa nova, i es vent los prenía ses teules. En Pere los afina, i com passava per baix d' ells, los enfloca:

— ¡Deu vos do bon vent!

—¡Bon vent, i si 'n feia un poc més, pegariem abaix! s'exclamen ells; i ja davallen i n'hi donaren de galletes més que no 'n volgué.

—Idò ¿què havia de dir? damanà En Pere.

—Deu vos aferr, li contesten es picapedrers.

L' homo seguí cap envant, i en troba dos que se baraiaven.

—¡Deu vos aferr! los diu per tota escomesa.

—¡Ja estam aferrats demés! i, en lloc de departir-mos, te 'n vens amb aquestes? digueren.

I ja se varen esser desferrats, s'aborden a ell, i xisclet vé xisclet va, fins que s'hagueren espasada tota sa rabia que duien.

—Idò ¿què havia de dir? los damanà s' aubarcoc.

—Deu vos departesca! digueren aquells dos.

L' homo seguí cap envant, i en troba dos que veníen de casar-se.

—¡Deu vos departesca! los diu tot remolest.

—¡Ara mateix venim de casar-nos, i ja damanes que mos departem! digueren ells.

S'hi afuaren novii i novía, i n'hi donaren de bescuit tot lo que va esser bo.

—Idò ¿què havia de dir? damana En Pere tot atzufat.

—Que pogueu estar molts d'anys plegats, digueren es noviis.

L' homo seguí cap envant, i en troba dos que eren romasos sembrats dins un encallador, i un acabava de sortir i aidava a s'altre, pero no 'l poría treure en via ninguna.

—¡Que pogueu estar molts d'anys plegats! diu En Pere, com los ès devora.

—¿En lloc d'aidar-mos a sortir diu es qui era fora, te 'n vendràs amb aquestes?

Deixa s'encallat, i pega fua an En Pere; i matalofada vé i matalofada va, amb un poc més l'esbalteix.

—Idò ¿què havia de dir? demanà s'atupat.

—Que així com ès sortit un, que surta s'altre, diu aquell.

En Pere seguí cap envant. Troba un tort, i ja li diu:

—¡Així com ès sortit un, que surta s'altre!

—¡Un que 'n tenc, encara 'l me planys! s'exclama aquell; i ja li ha entaferrada mansiula i altra, i n'hi deixa un bon esplet damunt ses costelles.

—Idò ¿què havia de dir? damana En Pere.

—Deu el vos conserv! diu es tort.

L'homo seguí cap envant, i com entrava dins la vila, en troba un amb un bony com es dos punys su's mig des front.

—¡Deu el vos conserv! li digué ben rabent.

Li va caure tan avall an es bonyarrut, que l'agafa p'es coll, i, si no le hi prenen, l'aufegava.

En Pere com se va veure llibert, ja no volgué damanar pus: ¿ldò què havia de dir? Se trobava aprop de l'esglesia, i anant de la banda de la banda, així com pogué, s'hi aficà, per que no *li arribassen* pus.

Va caure que feien es sermó de la *santa bul'la*; i es predicador, *bul'la* d'un vent, *bul'la* de s'altre; sempre tenia *la bul'la* dins sa boca.

En Pere, que, amb tantes de planissades com se 'n havia duites, ni hi sentia ni hi veia de cap bolla, sempre que es predicador deia *bul'la*, se creia que deia *butza*.

—Ja la me deu haver afinada! deia ell; i s'agotzonava tant com poria, i no decantava ses mans d'allà on tenia sa butza.

I es predicador, que, com més anava, més anomenava la *bul·la*, i En Pere que més se creia que la hi havia afinada. A la fi, no pogué suportar-ho pus, i cridà ben fort:

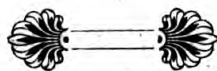
—¡Malangra sa butza i qui prega per sa butza!
¡Velataquí, si la voleu!

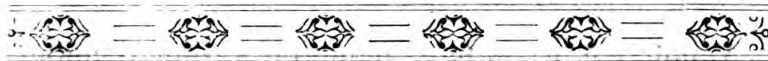
La tira en mig de sa gent, pegà damunt es cap d'una dona, s'esclata tota, n'aixumora una partida, i foren com a picades d'aranya. S'aubarcoc fuig, li pitgen totes darrera, l'assoliren una passa allà, dessà 's portal, i amb sa primera fitorada el fan anar de copès; s'hi tiren totes damunt, i el se cuidaren a menjar a picades.

El deixaren per mort. I un parei de bones persones el se carregaren i el se'n dugueren a sa mare, que l'esperava que vengués amb *sa carn-sensa ossos* neta, per fer una vega d'aquelles d'aquelles.

Sa mare, com va veure allò, no tengué més remei que colgar-lo; i de rabia el feu jeure amb sos talons darrera. I encara hi jeu, si no s'ès aixecat.

Sa Punta, Agost de 1895.

ES SET CEROS¹

AIXÒ era un rei que tenia set fiis, i anava tot morrotós porque volia una fia i no en tenia cap.

Se va tèmer de que sa comare duia intencions d'acostar-se per ca-seua amb un present des que ses comares solen fer, i diu:

—Si no es una nina, fas matar es set fiis que tenc.

La Reina hu sentí, i, com prou hagué plorat, los diu an aquells malanats:

—Lo millor será que vos n' aneu tots, d' amagat de ton pare, per ses muntanyes d' aquí prop; i cada díamirareu a sa torre més alta d' aquest palau. En néixer s' infant, si es una nina, hi faré posar una filoeta ben enserregada; si ès un nin, una espasa ben lluenta. Si veis sa filoeta, veniu tot-d' una; si veis s' espasa, anau-vos-ne tan lluny com sabreu.

---

¹ La me contaren la noble senyora D.ª Magdalena Despuig i Troncosso, Na Rafela Servera Calona, de So'n Servera, i En Toni Garrit, de Sant Llorens des Cardessar.

Aquells set al·lotets se'n anaren a trenc d'auba, plorant plorant, i d'amagat de tot-hom, cap a ses muntanyes que sa mare los havia dit.

Deu va compondre que la Reina tengués una nina, i li posaren nom Aineta.

El Rei ja estava tot content.

La Reina diu a una criada:

—Puja a sa torre més alta: dins un enfony que fa sa paret, trobaràs una filoeta enserregada i una espasa ben lluenta. Pren sa filoeta, i afica-la allà damunt, ben dreta, que la puguen veure bé d'enfora.

Aquella criada que havia nom Juanota, era una cap-buit, que es cap li volava. Se'n puja corrents a sa torre, i, esburbada com era, en lloc de prendre sa filoeta, tropell tropell, agafa s'espasa, i *zas* l'afica damunt sa punta més alta, i ja es partida per avall, botant ets escalons de quatre en quatre.

Es set fiis del Rei, que d'aquelles muntanyes no feien sino mirar devers ca-seua, per veure si afinarien senya de res, colombraren sa lluentor de s'espasa damunt aquella torre. Tots set esclataren en plors, i ploraren fins que tengueren alè. Llavò fogiren tan lluny com varen sebre, per que son pare no los pogués trobar ni fer tenir vera sa paraula que havia gastada.

Com foren ben enfora, trobaren un bosc que los agradà ferm per cassar-hi, i s'hi aturaren. De ses pedres que per allà hi havia, feren unes casetes; i allà va esser ca-seua. Vivien de sa cassa que agafaven i de sa mica de fruita que se feia en tot aquel badiu.

Passaren dies i dies, i la Reina esperava d'en hora en hora es seus fions que tornassen.

Veent que no veníen, crida Na Juanota i li diu:

—Escolta, ¿i tu feres lo que te vaig comanar?
¿Aficares sa filoeta enserregada damunt sa torre
que 't vaig dir?

—Sí, senyora! contesta Na Juanota.

—¿A veure si hi aficares s' espasa? diu la Reina.

—No, senyora! contesta s' esburbada.

La Reina, mal a pler de tot, crida una altra criada, i l' envía a sa torre, a veure si damunt de tot e-hi ha aficada una filoeta.

Aquella criada hi va i al punt torna.

—¡Una filoeta! diu ella. ¡No hi ha cap filoeta no!
¡Una espasa ben lluenta hi ha ell!

—¡Oh gran polissona! diu la Reina a Na Juanota. ¿I així creus tu, com te manen una feina? ¡Sorti' m a l' acte d' aquí dins, i no 't torns presentar davant sa meua cara en tots es dies de sa teua vida!

Na Juanota se 'n aná fent flamada i flastomant; i no s' aturava de dir:

—¡E-hu ha de sebre porque m' ha engegada!
¡Com som Juanota, que m' he de venjar!

N' Aineta, sa fia del Rei, creixía més amb una setmana que ses altres amb un any. Era com una santeta, i sa cosa més garrida i aguda que uis nats haguessen vista.

Sa mare li contava plorant que tenia set germans, i que s' eren fets mal-bé per mal cap d' una criada esburbadota.

—¿Voleu que vaja a cercar-los? deia s' al lotona.

—No, fieta meua, li deia sa mare. Si jo sabés a on són, ja hi sería anada mil vegades; pero ¿qui és capaç de sebre-hu?

N' Aineta un dia se pentinava amb una pinta d'

or demunt sa torre més alta del palau. Passa un corp, li pren sa pinta i ja es partit, vola qui vola, i de d'allà. N' Aineta li pitja darrera, corre qui corre, sense perdre 'l mai de vista. Es corp, es bo de veure, feia molta més via; pero com era a s' entrellúu, se returava per que N' Aineta li reprengués. Com la se veia davora, tornava pegar fua, i N' Aineta darrera darrera, i es corp vola qui vola.

Passaren terres i més terres, i dins un bosc topen unes casetes; es corp, com ès a s' endret d' elles, amolla sa pinta, i se fa amunt i amunt, fins que 'l perderen de vista. Sa pinta caigué dalt sa teulada. No hi havia escala ni estaques per on pujar-hi, i N' Aineta quedà plantada allà davant. Entra dins la casa, crida, ningú li va respondre; i repara set fogonets amb set olletes damunt, i una tauleta amb set platets i set cuieretes i set bocins de pa, i un gerrer amb set gerretes d' aigo. Destapa ses olletes, i dins una hi havia una perdiueta, dins s' altra un coniet, i dins totes o pel o ploma.

La pobreta casi no s' aguantava des cansament i de fam. I ¿què fa ella? D' una olla va prendre una aleta, de s' altra una cuixeta, de s' altra un capet; taia una mica de cada tros de pa, s' ho menja amb una gana major, pega un glopet a cada gerreta, i diu:

—Així no será coneixedor que haja tocat res; i, si se 'n temen, no los sabrá gaire greu.

Mentres estava pensant això, se presenten set joves, alts, sans, garrits i ben taiats, encara que colrats des sol.

N' Aineta se posa a tremolar quant los veu, i ells quedaren també molt sorpresos. Li damanaren qui era, ella los diu lo que feia al cas; i se va acla-

rir que ella era sa seua germana, i ells es set germans seus, i s'engán que los havien fet de posar-los dalt sa torra més alta una espasa en lloc d'una filoa. Tot-d'una anaren a davallar-li sa pinta d'or de damunt sa teulada.

—Mira, li digueren, noltros vivim de sa cassa que agafam. Queda amb noltros, per amor de Deu, i mos aguiaràs de menjar, i mos faràs sa roba neta i la mos sarziràs.

—¿Si vui quedar, me deis? Ja es de raó que sí, fins a la mort.

Bé la necessitaven es malanats. Poreu fer comptes com devia estar sa seua robeta. No tenien més que sa que duien posada, sa que duien com fogiren de ca-seua, i tot eren taques i pellerings i forats.

Desde aquell dia sa casa llua de ben adesada; i es set germans, encara que duguessen sa roba veia, la duien neta i ben encitronada, i es mig-dies i es vespres sempre menjaven calent.

N' Aineta estava lo més satisfeta amb tan bona companyia.

Na Juanota, per pore-se 'n anar des seu cap, en lloc de llogar-se, pren un senaió, i hala a captar. Topa un dia a ses casetes des bosc, i damana *un poc d'almoina per amor de Deu*. N' Aineta li dona un tros de pa i se'n va a dur una gerra d'aigo. Na Juanota, que s'era asseguda an es portal per reposar una mica, entra, s'acosta an es set fogonets, i amb una cossa a cada olleta, les trenca totes, i fuig com un llamp.

N' Aineta torna, veu aquella trencadissa, romp en plors; i es seus germans, com vengueren es vespre, encara la trobaren que plorava. La hi feren contar tot, i li digueren:

—No ploris pus; per olles no estarem. Lo que has de fer, si torna aquesta polissona, no donar-li res.

¿Que me 'n direu? Ell des cap de tres dies torna. Troba N' Aineta que sortia amb sa gerra per anar a dur aigo, i se posa a dir-li:

—¡Qualque coseta per amor de Deu!

—¡Deu vos fassa bé, qui pot! diu s'al'lotona. Es meus germanets e-hu suen, i me tenen privada de donar res.

—¡Qualque coseta! diu Na Juanota. ¡Per poc que sia! ¡No 't fasses dolenta! ¡No se 'n temeràn! ¡Fa tres dies que no he tastadet res!

S'al'lotona, tota compatida, li dona un tros de pa. La deixa asseguda damunt es portal, i se'n va a dur s'aigo. Sa polissona entra, s'acosta a cada olla, i allà ¡cosses i cosses! fins que hagué rompudes totes ses olles, i fuig com un llamp.

Torna N' Aineta, veu aquella trencadissa, i romp en plors. Com vengueren es vespre's seus germanets, encara plorava. La hi feren contar tot, i li digueren:

—No ploris pus! Per olles no estarem! ¡Deixa-la fer an aquesta polissona! ¡Si torna s'hi posarà sa mà!

Ja hu crec que va tornar des cap d'altres tres dies. Troba N' Aineta que sortia amb sa gerra per anar a dur aigo, i se posaa dir:

—¡Qualque coseta per amor de Deu! ¡qualque coseta, per poc que sia!

—Anau-vos-ne! diu N' Aineta; que, si es meus germanets vos troben, vos mataràn. No hu volen que vos don res.

—¡Tira, done'm! ¡No hu coneixeràn! ¡Malde-ment no més sia una espipellada!

Aviat N' Aineta, tota compatida, li dona un tros de pa. La deixa asseguda damunt es portal, i se 'n va a dur s' aigo. Sa polissona entra, s' acosta an es fogons. Com acabava de pegar cossa a s' olla primera, entra un des set germans, que s' era amagat per un si acàs. Li bestreu un bon esplet de cireres, ella li pogué fogir, pero ell li pitja darrera, i l' acompanyà a cosses un bon tros, fins que la va retre de tot. Com la tengué estesa, l' enterrà dins un claper.

Pero, com sa polissona tenia set vides, just es moixos, reviscolà, i a forsa de forses pogué sortir, i li va estrènyer,

Des cap de set dies se presenta an es portal de ses casetes des bosc.

—Aineta, digué tot-d' una que la veu sortir, per sa bona amor que m' ets demostrada, jès aquestes set nous. Qui les se menjarà, pus roba es seu còs no espellarà.

Li deixa ses set nous, i fuig.

—¡Que cauràn de bé, diu N' Aineta, p' es meus set germanets!

Tot-d' una que arribaren, los ho dona i los diu:

—Menjau-les-vos; que qui les se menjarà, pus roba es seu còs no espellarà.

Aquells malanats les se mengen, i heu de creure i pensar que tornaren set ceros.

¡O quin esglai, quin anuig va prendre N' Aineta, com va veure allò! Se 'n cuidà morir, i va perdre tota quanta carn tenia. Llavò va veure com seria ver que no espellarien pus roba es qui se menjassen aquelles nous. ¿Com n' havien d' espellar, tornant lo que tornaren?

I es set ceros, que l' enrevoltaven, i li feien afa-lagadures i xicota, i no sabien allunyar-se d' ella.

La pobreta se va haver d'adondar an allò, i los menava a pasturar, i no los deixava mai. S'enténien amb sa vista. Ella los parlava, i ells la se miraven, i veien lo que deia; pero no li porien dir res, porque sa llengo que tenien no era bona ni per embarbollar.

Des cap de temps, el Rei d'aquells paratges, cassant cassant, troba un dia sa guarda des setceros i N' Aineta que los guardava.

El Rei, com la va veure tan galanxona i etxerevida, va badar uns uis com uns salers, i romangué abil·lat i embadalit davant ella.

—¡O donzella gentil! li digué, ¿què fas amb aquests animals per aquí?

—Los guart, contesta ella.

El Rei se posa a damanar-li de noves. Ella aca-là es cap, tota empegueïda, i no va sebre que havia de respondre.

Aviat el Rei li va haver dit que li havia robat es cor, que era fadri, i no se casaria amb ningú més que amb ella.

A N' Aineta no li varen esser males comendacions aquelles; pero digué que no deixaria es cerros per res nat del mon.

—Això es bo d'arretglar, diu el Rei. Que venguen amb noltros; i t'assegur que no se campen tan bé per aquí, com se camparàn per dins es meus jardins.

—Idò porem partir en voler, diu N' Aineta.

Se posa a ses anques des cavall, parteixen, i es cerros darrera darrera; i cap a la Cort s'ès dit.

E-hi arriben, se fa es casament i ses noces, i venguen festes i alimares i sarau per llarc.

Na Juanota ho arriba a sebre, i ¿què fa ella? Se

lloga per criada a ca 'l Rei, i se posa a fer de bona al·lota i de fenera i a demostrar un gran interès i afecte a la casa. Va sebre fer sa comedia tan an el viu, que prompte va esser sa criada preferida i de més confiança.

Des cap d'un any a ca 'l Rei hi hagué gent novella. Tot-hom se 'n va an es bateig de s' infant, manco Na Juanota, que anava darrera a N' Aineta. Encara no se va veure tota sola, com diu:

—Ara es s' hora de llèvar aquesta gèl·lera des mig, i de jo posar-me an es seu lloc! jella acabarà ets alens i jo seré la Reina!

Dit i fet, embolica N' Aineta dins es llensols a on jeia, la se posa an es coll, i se 'n va, i la tira dins es pou que hi havia a 's mig des jardí de ca 'l Rei, i se colga an es llit de N' Aineta.

El Rei i es demés tornen de batiar s' infant, i se 'n entren, tropell tropell, dins sa cambra real per donar s' enhorabona a la Reina.

Na Juanota, com los sent, se posa a dir, escarnint sa veu de N' Aineta:

— Anau! anau!
que m' enfadau.
Sortiu! sortiu!
que m' atordiu.
No estic per rallar!
No estic per escoltar!
No 'm vengueu amb aquestes!
Tancau balcones i finestres!

El Rei com sent això, fa sortir tot-hom i tancar totes ses finestres i balcones.

S' acosta an es llit, paupa qui paupa.

—¿Que es això, Aineta? deia ell. ¿Que hi ha hagut cap denou?

I aquella respòn tot-d' una:

— Anau! anau!
 que m' enfadau.
 Sortiu! so tiu!
 que m' atordiu.
 No estic per rallar!
 No estic per escoltar!

— ¡Si som jo! deia el Rei. ¿Que no m' has conegut, Aineta meua estimada? ¡Diguès que vols! ¡Digue-hu tot-d' una, i se farà!
 Aquí ella se posa a dir:

— No menjaré ni beuré
 fins que 's fetge des set ceros veuré!
 No menjaré ni beuré
 fins que 's fetge des set ceros veuré!

— Pero ¡i tu los estimaves tant an es ceros! li deia el Rei, prenint-la per N' Aineta. ¿Los estimaves tant, i ara les vols fer matar?

I sa gembia que no 's treia més paraules que aquestes:

— No menjaré ni beuré
 fins que 's fetge des set ceros veuré!
 No menjaré ni beuré
 fins que 's fetge des set ceros veuré!

El Rei estava apurat de tot. No sabia per on prendre. I la *Reina* que, com més anava, més fort cridava que

ni menjaría ni beuría
 fins que 's fetge des set ceros veuría.

L' homo a la fi envía a damanar set carnisers, per que fassen sa pell an es ceros, i los treguen es fetge.

N' Aineta, com pegá dins es pou, se 'n anà a fons, pero llavò surà; i volgué la bona sort que hi

hagués una llinda d'uiastre davés tres pams més amunt que s' aigo, i s' hi pogué aferrar. A les hores es brassos ja no la volien aguantar pus: com que s' haguessen d'esqueixar. Veent-se perduda de tot, se posa a dir tan fort com poria:

—Mos germans set ceros!
veniu-me a ajudar!
que estic a dins l' aigo,
perill d' aufegar!

Mos germans set ceros!
veniu-me a ajudar!
que estic a dins l' aigo,
perill d' aufegar!

An aquell entremig eren arribats es set carnissers. Los havien mostrats es ceros, que pasturaven dins es jardí; i comensaren a esmolar ses guinavets per fer-los sa pell, mentres un parei de criats los anaven a menar.

Aquells animalets sentiren que deien que los havien de treure es fetge, i sentiren també mateix sa veu de N' Aineta. Tots set enrevoltaren es coll des pou, i s' hi abocaren, cridant:

—¡O germana Aineta!
no 's porem aidar!
guinavets esmolen
per noltros matar!

I N' Aineta que reprenia:

—¡Mos germans set ceros!
veniu-me a ajudar!
que estic a dins l' aigo,
perill d' aufegar!

I es ceros, abocats tots set an es pou, que responien:

—¡O germana Aineta!
no 's porem aidar!
¡guinavets esmolen
per noltros matar!

Es carnisssers senten aquelles veus tan dolces, tan adolorides, que xapaven es cor; i se 'n van a contar-ho an el Rei.

—Que venga! li digueren; que surt una veu de dins es pou, i es ceros parlen amb ella.

La Reina, com los sent, llavò sí que cridava fort:

—No menjaré ni beuré
fins que 's fetge des set ceros veuré.

¡Ai que som morta, si no 'l me duen a l'acte!
¡Espòs meu, tu 'm mates, si no 'l me fas dur! ¡Es
pols me fuig de tot! ¡Ja no 'n tenc! ¿l encara no
ès aquí es fetge des set ceros? ¡Feis via, que no
hi sereu a temps!

El Rei no sabia per on prendre.

—Ara mateix vaig a dur-lo! diu a la fi.

Se 'n va correns an es jardí, sent sa veu que sortia de dins es pou, sent es set ceros que li responien, s'hi acosta, aguaita. Veu aquella al·lota dins s'aigo amb sos brassos per sa llinda, la fa treure tot-d'una, i veu que ès N' Aineta, sa seua esposa estimadíssima. Quedà sensa polsos, se creia que ets uis li feien dos, estava com un benèit.

N' Aineta conta lo que havia succeït. Se 'n van dins sa cambra real, i ja hu crec que hu va esser Na Juanota sa que jeia dins es llit i demanava es fetge des set ceros.

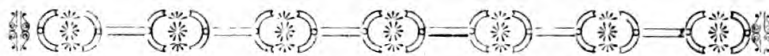
El Rei no 'n va tair més, i va dir:

—¡Es carnisssers que havien d'escorxar es set ceros, que l'escorxin a ella! ¿Ella volia es fetge

des set ceros? ¡Que li treguen, idò, es seu; que en fassen brou, i que el se beguen es set ceros!

Escorxaren Na Juanota, li tregueren es fetge, en feren brou, el donaren an es set ceros. I heu de creure i pensar que tot d'una que el tengueren dins el còs, aquells set ceros no foren pus ceros: tornaren lo que eren primer, es set germans de N' Aineta, uns fadrins acabats, lo més desxondits i amatents. El Rei los va casar amb ses set al·lotes més garrides i més nobles des seu reinat, i tots plegats visqueren una mala fi d'anys, contents i devertits; i encara són vius, si no són morts.

ES SEGADOR I SA BEATA ¹

AIXÒ era una beata que tenia un tros de blat segador. Va llogar un homo per que le hi segàs; li dona es dinar i es càrritx, i li digué:

—No sé si 'm lleurà venir.

—Veni, mentres pogueu, va dir ell, de boca, perque de cor s'estimava més que no hi anàs.

Quant es segador va arribar an es tros de blat, ja va esser es sol alt, i diu;

—Casi 'm convendria berenar, i ja segaria llavò.

Berena, i, berenat, encén sa pipa, i li entra un xubec d'allò d'allò, i diu:

—Casi 'm convendria dormir una estona, i ja segaria llavò.

S'ajeu, se dorm, i bons roncos.

Devers mig dia se despert, se mira es sol, s'asseu, i diu:

—Casi 'm convendria dinar, i ja segaria llavò.

---

¹ La 'm contà mon pare.

Dina, s'atepeix fort, i ja hu crec que sa vessa l'agarrotà de casta granada, i se pensà aquesta:

—Casi 'm convendria posar ets ossos de pla un poc, i ja segaria llavò.

Torna fer la tómbola, i dorm qui dorm.

Devés mitjàn capvespre se despert, pega foc a sa pipa, i xuclada vé i xuclada va, pero no venien ses ganes d'agafar sa faus.

Se passetja una mica per estirar-se ses cames, i darrera una mata va trobar una *gran cosa*, un munt d'escaravats com una cofa de capell, que feien lo que voltros mateixos poreu pensar.

¿Que fa es segador? Se 'n va a dur sa gerra, e-hi posa tota s'escaravatada dedins, i s'exclama:

—Diré a sa beata que es un aixam.

Després va dir:

—Casi 'm convendria berenar, i ja segaria llavò.

Va berenar, torna encendre sa pipa, i està qui està.

Se fa hora-baixenc, es segadors d'aquell contorn ja havien acabat i se 'n tornaven a la vila cansats i morts; i l'homo comensa a dir:

—¡Es cobrombos! tot-sol per aquí m'agafarà por. ¡Que es fassa prendre sa beata i es blat, que me 'n vaig i foris!

Aplega es trastets, agafa sa gerreta, i de d'allà cap a la vila.

I arriba a ca-sa beata.

—Bon vespre, diu es segador.

—Bo será, si Deu ho vol, contesta sa beata.

—¿I per que no sou venguda? damana ell.

—No m'ha llegut, diu ella. ¿Que no és anat bé?

—Pero de tot! Dos jornals he guanyats! s'exclama es jornalero.

—¿Que me deis? diu sa beata tota retgirada.

—Lo que sentiú! diu es segador. He guanyat es jornal de sa segada, i llavò he trobat un aixam.

—¿Dins sa meua terra? damana sa beata.

—Si fa, contesta ell.

—Idò s' aixam es meu, s' exclama ella.

—¿Vostro? diu es segador. Meu será ell. No 'm mancaría més, jo que l' he trobat...

—Pero jo vos tenia llogat, diu ella. Sobre-tot, això se veurà.

—Se pot veure en voler, diu ell. Anem a ca 's Bal'le.

—Anem-hi! pero abans vos vui pagar lo que heu guanyat.

I sa beata pagà es jornal an es segador; i tots dos s' espitxen a ca 's Bal'le.

El me trobaren que prenía la fresca en cosset de camia i despitellat. Quant l' homo se va veure davant aquells dos subjectes, endevinant que duien *cosa*, més serio que el P. Bestart, diu:

—¿Que demanau?

—Jo, va dir es segador, he trobat un aixam, i trob que ha d' esser meu, i aquesta dona el vol per ella.

—¿I vos que hi deis? pregunta es Bal'le a sa beata.

—¿Que hi he de dir! contesta ella. Que s' aixam ha d' esser meu. Jo tenia aquest homo llogat, havia de fer feina per mí, ha trobat s' aixam i llavò dins terra meua; idò s' aixam es meu.

—Trob que aquesta dona té raó, s' exclama es Bal'le. Dona-li s' aixam, diu an es segador.

—¿Ben parlat! va dir sa beata.

Es segador, fent com que tenir molta de malicia, s' exclama:

—¡Mal s' aixam tornàs d' escaravats!

—Callau, mala boca! diu sa beata.

—¿Callau? ¡Mal no hi hagués un brí segat a sa vostra terra! va dir es sagador; i se 'n va anar amb so jornal dins sa butxaca ben content.

També se 'n hi anà sa beata; pero quant va esser a ca-seua, mirà dins sa jerra, i ja hu crec que hu varen esser escaravats lo que hi va haver dedins. Des trastorn no dormí de tota sa nit, i lo en demà, antes de s' auba, ja li ha estret cap an es seu bossí de terra, i... no hi hagué un bri segat.

Llavò sí que hi va romandre com una beneita, creguda de que s' aixam era des segador, i que per axò el bon Jesús l' havia castigada.

Pero aviat va haver aclarit que es segador, en lloc de segar, havia jegut tot lo día. ¿Que me 'n direu? Ell l' any qui vengué devant i tots els anys que li quedaren de vida, es día que li havien de segar lo seu, se 'n anava a missa ben de matí, i era primer a sa segada que es segador mateix.

Axí nó la pogueren enganar pus. ¿Ai idò?

Qui té barquera, que li vaja darrerà.

EN SALOM I ES BAL-LE¹

AIXÒ era un homo que li deien En Salom, més pobre que un ropit i més afavorit d' infants que un ase magre de mosques; pero era més viu que una centella, i taiava un cabei a l'aire.

Un dia que dins ca-seua no hi havia cap roagó de pa ni d'on fer-ne, se'n va a Ca's Bal'le.

—Senyor·Bal'le, li digué, ¡qualque coseta per amor de Deu! Tres dies fa que a ca-meua tots tenim ses barres girades an es vent, i no hi entres, en no esser qualque mosquit descuidat.

—¿I un homo com tu, amb una brassa d'espalles, diu es Bal'le, tindrà cara d'anar a demanar res?

—¿Idò que he de fer? diu En Salom.

—Ves a robar, que ja tens s'edat, diu es Bal'le.

En Salom se pensà una mica, i diu:

---

¹ La'm contà el famós glosador manacorí l'amo Antoni Vicens Santandreu de So'n Garbeta.

—Ja hi aniré idò.

Es Bal'le havia enviat un pareier de bous a llaurar una terra seua.

Davora aquella terra hi havia un pinar molt gran i molt espès.

En Salom, se'n hi va, i s'hi amaga.

Era un gran sonador de fabiol, i se posa sona qui sona, *ti-tu-ti ti-tu-ti*; i, com més anava, més reprenia, i més vius i xalests eren es sons.

Es pareier, com sent aquelles sonades tan garrides, s'atura per sentir-les i ensaborir-les millor.

—¿Qui dimoni deu esser aquest fabioler? s'esclamà fora de sí. Ara hi tenc d'anar a veure-hu.

Deixa es bous en banda. Se'n entra dins es pinar. En Salom se'n tem, i llavò sí que hu feia de tot, sona qui sona. I comença a fer-se en fora i en fora, i es pareier darrera ell; i ell revolts d'aquí i d'allà; i assetsuaixí sonava a rompre, i assetsuaixí ben petit ben petit, i llavò callava, i d'es cap d'una estona tornava reprendre. Al punt tengué es pareier cansat i mort i embuiat per dins aquells pins i pinotells.

—¡Que's fassa trons es fabiol i es qui'l sona! digué a la fi aquell beneit.

Se tirà en terra, brollant de suor i amb un pantaix que 'l sentien de trecentes passes lluny, flastomant s'idea que havia tenguda d'encalsar aquell des fabiol.

Mentres tant En Salom se'n va com un coet cap an es parei, el desjuny; i amb ses corretjades mateixes des pareier, bones cimades an es boqs, i cap a la vila falta gent.

Es pareier, com va haver des'suat un poc, diu:

—¡Es cobrombos! ¡que he deixats es bous en

banda, i si es Bal·le vé i no m' hi troba, me farà xeroi!

S' aixeca, se 'n torna a sa llaurada, i no més e-hi troba s' arada i es jou.

—¡Aquesta sí que m' ès bruta! Pero ¿i es bous? ¿i es bous? deia cridant i més blanc que sa paret.

Parteix correns a veure si los trobaria. Demanava a tot-hom que veia; ningú los havia vists blancs ni negres. A la fi troba un homonet vei que li diu:

—En Salom he vist que se 'n manava dos.

Se 'n va a Ca 'n Salom, i 'l troba que n' escorxava un.

—¡Ah gran polissó! li 'diu tot-d' una. ¡Lladre, més que lladre!

—Així mateix podríes tenir un poc més de criansa amb so rallar, diu En Salom.

—¡Lladre més que lladre! diu es pareier. M' has robats es bous, i son des Bal·le.

—¡Com no son del Rei! diu En Salom.

—¡Ja 't costará des pebre! ¡Ja sabrás que cosa és robàr an es Bal·le! exclama es pareier.

—Jo tenia orde d' ell! diu tan fresquet En Salom.

—¿De robar? demana tot sorprès es pareier.

—De robar! contesta En Salom. E-hi som anat, i li he demanat qualche coseta per amor de Deu, que feia tres dies que no hi havia un roagó dins sa casa, i m' ha dit: ves a robar, que ja tens s' edat d' anar-hi. E-hi som anat, i allà on he pegat primer, és estat an es seus bous. Ja le hi diràs.

Es pareier va quedar sensa paraula.

—Sobre tot, diu En Salom. ¡Sabs que 'm pens que hu será de bo aquest bou! ¡vaja quines popes! En tendrem per més d' una setmana. I si no frisses

molt, no te 'n vages, i el podràs tastar, que sa dona i ets al·lots ja 'n frigen una pellada que fa por.

Es pareier se 'n va a contar-ho an es Bal'le.

—¡Ai quin homo tan grosser! digué aquest com va sentir sa passada, i amollà un enfilai de flastomies que socorraven.

Se 'n va a ca 'n Salom, i el troba en taula, que s' atepia de bou amb tota sa seua llocada.

—¡Bon dia tenga, senyor Bal'le! li va dir En Salom. ¿Vostè per aquí? Si 'n vol, que s' arramb. ¡Sab que hu ès de saborós!

—Pero no 'm diries com éts tan ase? diu es Bal'le, més cremat que un *cabo* de realistes.

—¡Sab que n' hi ha d' ases! diu En Salom. ¡I lo pitjor que 's més grossos i es qui duen més genoieres, van sensa dogal ni cabreste!

—Pero ¿a on tens sa vergoya? li diu es Bal'le.

—Prou que hu sé on la tenc! respòn En Salom. Altres n' hi ha que no hu saben ni demostren sabre-hu. ¿Què té que dir de mí?

—Homo! s'exclama es Bal'le. ¿Això me demanes i t' enfloques un bou meu, i tens s' altre no sé on?

—¿I que té que veure això? demana En Salom.

—¿Vol dir no té que veure haver-me robats dos bous? torna exclamar es Bal'le tot fora corda.

—Per un altre, sí; per vostè, no! diu En Salom, ¿Que no se recorda que m' ha dit, com som anat a damanar-li llimosna? M' ha dit que anàs a robar; i hi som anat. No he fet més que lo que vostè m' ha dit.

—¡Ell no poren fer una berba amb tu, segons veig! diu es Bal'le.

—¡Ara ès hora de berbes! exclama En Salom!

—Sobre-tot, diu es Bal'le, després de molt d'

escobletjar-se: venga s'altre bou abans de més raons.

—Ara li fan es mànec! diu En Salom. No 'l veurà pus, no! L'he enviat a una part que jo sé, i ja no tornarà en no esser escorxat i trossos fets, quant haurem desnossat bé aquest que hem comensat avui.

—¡No la 'm fasses an aquesta! diu es Bal·le, aspergiant.

—¡Vaja si la hi faré! contesta En Salom.

—¡Jo 't posaré a sa presó! li diu es Bal·le.

—¡Ell no hu provará! s'exclama En Salom. An es qui creu es Bal·le, no 'l posen dins sa presó. I vostè bé hu sab, jo no he fet més que creure 'l.

Es Bal·le a la fi diu:

—No res, la m'has feta; però t'assegur que t'has de recordar de mí.

—¡Vaja si me 'n recordaré! diu En Salom. ¡Sab quina lliadó tan bona que m'ha donada! Jo li he de treure tota sa sustancia, pero de damunt sa seua esquena.

—¿Que dius que faràs? diu es Bal·le.

—Que així com li he presos es bous, li prendré es serró des doblers. I le hi dic davant davant.

Com es Bal·le sent aquestes comendacions, se posà fet un Nero.

—¡Un quern de dobles de vint te regal, va dir, si 'l me prens an es serró!

—Feta està sa barrina! diu En Salom. Idò d'avui a vuit dies estiga preparat que li pegaré es salt.

Es Bal·le se 'n va a ca-seua, i no se poria treure En Salom des cap.

—¡Aquest homo m'ha de dur a les ètigues! deia. ¡Ja será el dimoni, si 'l me pren an es serró.

Compra dos cans de bou ben grossos, esporga una partida de garrots d'uiastre ben llargs i reven-guts, i trassà es pla de batalla d'aquesta manera.

—Jo li assegur an En Salom, deia ell, que si té la mala sort de venir, no se 'n ha de tornar viu. Com es cans l'hauràn embotonat, li he de rompre tots aquests garrots damunt ses costelles. N'hi donaràn de fer de porcell curt i de venir-me a re-treure tant si li vaig dir que anàs a robar... I per porer-me assaciar d'ell, m'he d'asseure a 's mig de la casa, amb un ca de bou a cada part, i es serró a 's mig de ses cames, i ses portes ben esba-dellades. Podrà entrar peu pla, i sa seua confiansa i desenfreïment l'ha de dur a perdre. Com se creurà tenir es serró dins ses mans, tendrà es cans de bou abordats i tots es garrots, que li plouràn un ruixat de garrotades. ¡Serà ferest!

Sobre-tot, arriba es dia que feia vuit. Es vespre es Bal'le va dispondre la cosa així com havia dit.

En Salom sofregeix ben sofregides ses banyes des bou en saim; i feien una oloreta lo més bona. Les agafa, i, quant es rellotge de la vila donava les dotze, ja es partit cap a Ca 's Bal'le. Veu la casa esbadellada i es Bal'le assegut a 's mig. Rondetja una estona, s'hi acosta de puntes de puntes. Ell repara que beca a la vela. Com el veu ben adormit, entra, tira ses dues banyes an es cans, afina es serró a 's mig de ses cames des Bal'le, li pega grapada, i fuig com cent mil llamps.

Es cans de bou estaven ben afamagats, perquè es Bal'le no los havia donat res de tot lo dia, a fi de que, tot-d'una que vessen En Salom, s'hi abordassen. Ja hu crec que, com veren caure ses banyes i que feien tan bona olor, ja hi estàn aficats, i roega qui roega.

Un se cansa de roegar i de no trobar gens de popa, i, cregut de que s'altre en devia trobar més, s'hi afúa per prendre-le-hi; i tots dos ja estàn embolicats, i *nyip nyop*.

Es Bal·le, amb aquells lladrs, tot amb u se despert. Se creu que ès En Salom que ès entrat, i que es cans ja 'l tenen en-terra; i se posa a cridar:

—¡¡¡Ua, mosso!!! ¡¡¡ua, moro!!! ¡¡¡ua, mosso!!!
¡¡¡ua, petit!!! ¡¡¡adu 'l!!! ¡¡¡dasse 'l!!!

I ja ha agafat un parei de garrots; i garrotades a 's mig des cans, cridant:

—¡Ah gran polissó! ¡ja no 'n faràs pus! ¡Ara t'hi tenc!

Es cans, com el senten, se creuen que ès que han de pitjar darrera qualcú qui fuig; i ja han pegat llongo cap a defora, corrents tant com porien, lladrant just si tenguessen un dimoni dins el còs.

Es Bal·le bé mirà, pero ni va veure cap homo estès ni que fogís.

—¿I es serró? diu ell, mirant ben arreu allà on seia.

Mira qui mira i cerca qui cerca, pero tot va esser debades.

¿Com l'havía de veure, si En Salom ja 'l tenia tancat dins sa seua caixa i sa clau dins es jaquet?

Es Bal·le se posa a cridar com un boig, alsà tot es carrer, se tira en terra, i venga sabonera per sa boca i bons croixits de dents.

—¿Què ès estat? ¿què ès estat? deien uns.

—¿Que ha d'esser estat? responíen ets altres.
¡En Salom que ha pres es serró an es Bal·le!

—¡El dimoni ès ell! exclamava es qui hu sentia.

Lo en demà En Salom fa de trobar-lo, i li diu:

—¿¿Què tal? que le hi he pres o què?

—Salom, no siguen al·lots, diu es Bal·le: que això acabarà malament.

—Per vostè es ben segur, diu En Salom; ara per mí seràn altres cinc centes. ¡Sab que li costarà de molt es consei que 'm donà! ¿O se figura que no hi ha més que donar conseis? Vostè s'ho ha cercat. No m'hagués dit: ves a robar.

—Salom, no 'm vengues amb perendengues, diu es Bal·le. Torne 'm es serró, i es mal será mort.

—¡Tornar-lo! ¡Ell me 'n gordaré com de caure! No i encara me falta robar-li una cosa que li sabrà més greu.

—¿Què és això? diu es Bal·le.

—Que li robaré sa dona, li contesta En Salom.

—¡Sa dona! ¿Que seràs el dimoni per robar? exclama es Bal·le.

—No m'hi hagués enviat, diu En Salom.

—¡Fe't trons tu i s'enviar! diu tot cremat es Bal·le. Sobre-tot: tu no la 'm robaràs a sa dona.

—D'aquí a vuit dies no més, i le hi dic davant davant! diu En Salom.

—No res, idò. A ca-meua t'esper, i ¡com som Bal·le! que, si vens, no te 'n tornaràs viu!

—Això se veurà, diu En Salom. Per fer-li aquest robo, basta que me deix uberta aquella finestra que mira damunt sa cisterna, per on ses criades treuen s'aigo.

—Uberta estarà, diu es Bal·le, i anirà bé, perquè, si per allà has d'entrar, ja no entraràs. Jo mateix t'agafaré p'es carcabòs, i, anc que 'l dimoni 'n pas, t'he d'enviar a grufar dins es llot des cul de sa cisterna.

—No res, allà en parlarem, diu En Salom.

Se 'n va, i umpl uns calsons i una camí de paia, fa un homo de bulto. I es vespre qui feia vuit, quant es rellotge de la vila donava les dotze, ja és partit cap a ca 's Bal'le.

Veu sa finestra uberta. Es Bal'le estava dedins, i tenia dos missatges amb una destrat per-hom, un darrera cada rebranca de sa finestra. Tot-d'una que En Salom guaitaria, li havien d'entaferrar destratada.

En Salom s'hi acosta de puntes de puntes; agafa s' homo de bulto per ses cames, i a poc a poc li enfonya es cap dins sa finestra.

—¡Veltaquí! diu es Bal'le.

I els homos *zas!* una bona destratada.

No més el fregaren una mica, porque En Salom va esser ben aviat de retirar-lo.

—¡Fosca, Salom! digueren ells, ¡amb un poc més t' exceiam!

—¡Callau! diu es Bal'le: per ventura tornarà.

Des cap d'una estoneta En Salom torna enfonyar s' homo; i aquells dos *zas!* una bona destratada. Pero si prompts eren ells de pegar, més prompte era En Salom de retirar s' homo de bulto.

Los va fer aquest pas sis o set vegades; i sa darrera, tot-d'una que los ho va haver retirat, el tira dins sa cisterna, i fuig a amagar-se un tros enfora.

S' homo de bulto, com pegá damunt s' aigo, va fer un renou ferest. Tot va resplandir. Es Bal'le i es missatges surten corrents, cridant com a bòtxos S' aboquen tots an es coll de sa cisterna.

—¡Aquest pic el tenim! deien fent èstabetxos. ¡Sí que hi beurà fresc! ¿que és bona, Salom? ¡Beu, homo, ara que hi és! ¡Beu, no temes! ¿No havies

de robar sa Bal'lessa? ¡Hala, du-la-te'n! ¡Espedeix!
¡No fasses més pusses!

Es Bal'le i es missatges varen prendre aquest cap de fil, i en digueren de bajanades fins que se varen haver desengavatxats. Llavò anaren a dur cordes i uns llévets, per treure lo que ells se figuraven que era En Salom. I allà pesca qui pesca. A forsa de malavetjar, així mateix el trobaven. Qualque pic arribaven a enganxar-lo, i pegaven tirada; pero amb so pes de sa paia remui, i sa roba, que no era gens nova, se feia un esqueix, i *pataplum* ja havia pegat capficó.

—¡Fosca, Salom! deien ells. ¡Ja t'amereràs bé aquesta vegada! ¡i t'hi faràs ben net! ¡No importarà que vages a mar a rentar-te, s'estiu qui vé!

Sobre-tot, aquells homos pesca qui pesca En Salom, arribaren a no veure-hi de cap bolla. Tots tres aficats i abocats an es coll de sa cisterna, los haurien pogut pendre i dur-se'n an escoll ses cases, i no se'n serien temuts.

En Salom, com los va veure d'aquella manera i que tenien es portal de davant ben esbadellat, se'n hi entra, s'afica dins sa cambra des Bal'le, sa Ballessa dormia ben arreu, l'embolica amb so tapament, la se posa amb una grapada an es coll, i toca soletes.

I ¡que s'havien de tèmer de res es Bal'le i es dos missatges. A lo que tenien compte era a veure si treurien En Salom.

A la fi l'arriben a pescar bé, tiren, el treuen.... i varen veure que no era En Salom, sino un homo de bulto.

Tots tres quedaren de pedra. Se miraven ells amb ells, i no se sabien treure paraula de sa boca.

—I que será el dimoni aquest Salom? diu es Bal·le a la fi. ¿Com pot esser això? ¿Que deu tenir fullet?

—¿I que no hu veu que'n té es dimoni? digueren a la una es dos missatges, fora de sí.

—Perque bél diu es Bal·le. ¿No l'hem sentit caure tots tres aquí dins? ¿No feia es bategot per dins s' algo? ¿I ara mos resulta que es un homo de bulto?

—Pero que no hu veu, senyor Bal·le, que té fullet es dimoni? tornaven dir es missatges, tot esglaiats.

Estant amb aquestes, an es Bal·le li passa una idea feresta per dins es cap.

—¡Sabeu, va dir, que 's polissó, per art del dimoni, mentres noltros pescávem, m' havia d'haver presa sa dona!

Se 'n va correns dins sa cambra, i ja hu crec que hu va esser buit es llit, i ben buit!

Bé miraren es Bal·le i es missatges per tot; pero sa Bal·lessa no la varen veure en vert ni en sec.

An es Bal·le li hauríen pogut encendre un lluket a sa cara.

Se 'n va de quatres a Ca 'n Salom, i el troba damunt es portal, més xelest i rioler que unes castanyetes.

—Salom, li digué, així mateix has fet llarc aquest pic! Això no és pas de fer! diu es Bal·le.

—Manco son de dir ses paraules que me digué vostè, quant m' envià a robar.

—¡Fet trons tu i ses paraules!

—Així una altra vegada s' hi mirará més en so rallar.

—Sobre tot, ses raons sien acabades! sa dona vui!

—¡Sa dona! ¡Mal será de fer que la hi torn!

—¿I per que? diu es Bal'le.

—Per que ja no la tenc, diu En Salom.

—¿I que n' has fet? diu es Bal'le.

—L' he venuda, diu En Salom.

—¡L' has venuda! diu Es Bal'le.

—Idò ¿que l' havia de fer? diu En Salom.

—¿I an-e qui l' has venuda? diu es Bal'le.

—Quant la me'n duia, diu En Salom, he trobat el dimoni, i m' ha dit:—¿Que dus?—Sa dona d' es Bal'le, he dit jo.—La 't compr, ha dit ell.—La 't venc, he dit jo. I hem feta barrina.

Es Bal'le cuida a fer es tro. Com prou va haver cridat i aspergiat, diu:

—Salom, ten compassió de mí. Fe-hu per Deu, si no hu vols fer per mí. Ves an el dimoni, a veure si vol tornar sa barrina arrera!

—¡Tornar arrera 'l dimoni! diu En Salom.

—Es provar-ho no costa res! diu Es Bal'le.

¿Que te 'n ha donat?

—Trecentes lliures, diu En Salom.

—Ventaquí sicientes! diu Es Bal'le. Ves-hí a l' acte, i du-le 'm per amor de Deu, Salomet.

—Perque es vostè, e-hi aniré.

En Salom ja es partit cap a s' avenc per on solia sortir el dimoni. Arriba i se posa a cridar:

—¡Barrufet! ¡O Barrufet! ¡Barrufet, dic!

—¿Que dimoni tens, tant de cridar? diu En Barrufet de ben endins.

—¡Puja de pressa! diu En Salom.

—¡Deixe'm pegar un parei de tionades abans!

—Vaja, idò, espedeix! diu En Salom.

Al punt ja guaitaren per s' avenc ses banyes i llavò es cap i llavò tot es còs d' En Barrufet, que digué:

—¡Salom! ¿tu éts? ¿Quin sanyal?

—Hem, de tornar sa barrina arrera, diu En Salom.

—¿De sa Bal'lessa? diu En Barrufet

—Si fa! diu En Salom. Li sab massa greu an es Bal'le.

—Millor si n' hi sab, diu En Barrufet. Pero ¿i per això éts vengut? ¡Quines passes més perdudes! ¡Jo tornar barrines arrera! ¿Què no m' has mirat bé? Jo no compr per tornar vendre, no. Qui cau dins ses meues ungles, ja no 'n surt.

—Te donaré el doble des preu! diu En Salom.

—¡Ni que el me doblasses set vegades! diu En Barrufet. ¡A mí no 'm tapen la vista no es doblers!

En Salom, veent que no hi havia res que fer, se 'n va an es Bal'le, i li conta lo que passa.

Es Bal'le se pegava amb so cap per ses parets.

—No res, digué a la fí. Vetaquí trecentes lliures més. Torna-hi; i, si no basten, promet-lí tot quant tenc. Si la'm dus, per tu hi haurá un bon regalet.

En Salom e-hi pensa un poc, i diu:

—No res, e-hi vaig; i, si jo no la duc, que no hi vaja un altre.

Agafa una aixada, un cávec i una senaia. Se 'n va a s'avenc del dimoni; i se posa pica qui pica devora sa boca; i bones cavegades, i venguen cançons i més cançons.

El dimoni sent aquell estabeg de dins l' infern, i surt a veure que és allò. Com se veu En Salom davant, diu:

—¿I ara?

—Me 'n som anat a confessar... diu En Salom.

—¡A tros de banc, quant e-hu éts! ¿Ja no has tengudes altres feines? diu En Barrufet.

—¿Te pica? ¿no és ver? diu En Salom. ¡Idò grate't, que bones ungles tens!

—¡Confessar-se! ¡Ja 'n posaràs un tros a s' olla!

—A on no 'm posaràs tu cap tros serà dins l' infern, si sa confessió és bona! ¡Ja 't conec erbeta! Periol te dius!

—Mira! deixe 'm anar això... diu En Barrufet.

—I ¿qui ho ha comensat? diu En Salom. I sobre-tot, ¿qui t'ha enviat a demanar?

—Es que he sentit tan de picar i cavegar, i he dit: veam que serà això! diu En Barrufet.

—Idò és que m' ha donat la real gana de venir a fer aquí sa penitencia que 's confés m' ha imposada, diu En Salom.

—¿Que vol dir, sa penitencia? diu En Barrufet.

—Vol dir que la fas, diu En Salom. ¿O té pen-ses que jo vaja de perllongues? Prou clar e-hu diu sa Doctrina que s' ha de fer tan prompte com se puga.

—¿I quina penitencia es això? diu En Barrufet.

—Que he de posar unes *estacions* per fer els *Passos*¹, diu En Salom: i aquí serà sa 1.ª *estació*.

—¿Què és lo que dius? s'exclama En Barrufet. ¿I aquí has de plantar la creu?

—¡Ja hu crec que sí! diu En Salom. ¡I ben gros-sa que ha d'esser! L' han de veure d' una hora lluny.

—¿I ja no hi ha altre lloc per posar-la més que aquest?

—Aquí he comensat a picar, diu En Salom, i aquí la posaré; i esperonetja tant com vulgues. No 'm faltaria més que hagués fet ara tot aquest clot en vá!

1 El poble diu *els passos* a la devoció del Viacrucis.

—Pero, homo, ¿que no veus que me taies ses cames? diu En Barrufet.

—Ja les te confegiràs, diu En Salom.

—Pero, ¿com he de poder sortir, si tu 'm plantes aquí la creu? diu En Barrufet.

—¡Bella basca si no surts pus! diu En Salom. Espera que t'enviem a demanar.

El dimoni, com veu es joc tan mal parat, e-hi pensa una estona, i acaba per dir:

—No res, demane'm qualsevol cosa, i t'ho faré, si puc, ¡sols que no 'm posis aquí cap *estació*!

—¿Que vui? diu En Salom. Sa dona des Bal'le.

—¿Això no més? diu En Barrufet. Espere 't un poc.

Pega capficó dins l'infern, i des cap d'una estoneta torna en sa Bal'lessa. La dóna an En Salom, i En Salom amb ella ¡cap a ca's Bal'le falta gent!

Com es Bal'le los va veure, sortí correns a donar-los una aferrada p'es coll per-hom.

L'homo no hi cabia d'alegría i satisfacció. Tirà es capell a l'aire, salta va i ballava. No sabia que 's feia.

I digué an En Salom.

—Mira, es doblers que t'havía donats, es que me prengueres, es parei de bous,..... tot t'ho don, tot t'ho perdón, per que bé t'ho has guanyat. Tu m'has fet tocar amb ses mas lo mal que és donar mals conseis i parlar malament. Jo t'assegur qu'estaré més alerta d'avui en devant.

En Salom se'n tornà a ca-seua, ric i plè i més content que un Pasco. I amb sa dona i els infants va viure amb molta pau i concordia una mala ff d'anys fins que va esser mort; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

N' AGRACIAT ¹

AIXÒ era un al·lotet que havia nom Agraciat. Quant corria tretze anys, va caure en mans de bandetjats, que el se'n dugueren a sa seua cova, i li feien comensar foc, agrenar i escurar.

Un dia el Rei sortí a fer una cassada. Un parei de cassadors pegaren an aquella cova, es lladres eren a córrer la gandaina, i N' Agraciat s' assoleiava.

Es cassadors s' hi acostaren i li digueren:

—Al·lotet, ¿què fas per aquí?

—Som es criadet d' una partida de lladres que estàn an aquesta cova. Me varen prendre, i m' he de cuidar d' enllestir-los ses coses.

Aquells homos se compatiren d' ell, i li varen dir:

—¿Vols venir amb noltros, que som cassadors del Rei.

---

¹ La 'm contà el famós glosador manacorí l' amo Antoni Vicens Santandreu de So 'n Garbeta.

—¿Si vui venir? Més que de pressa! diu ell.
Se 'n hi anà, i el presentaren an el Rei.
Quant el Rei el va veure tan galanxonet, li va dir:

—¿Vols esser paje meu?

—Sí, senyor, contesta N' Agraciat.

—Idò hu seràs, diu el Rei.

Des cap d'un parei d'anys, el Rei se volgué casar. Reuneix es nobles de la Cort, i diu:

—A veure qui és que me vol anar a menar la *Princesa des cabeis d'or*, que me tenc de casar amb ella.

—I ¿a on és? li damanaren.

—Cercau-la, i la trobareu, diu el Rei. Vetaquí ses senyes que vos puc dar: es sa dona més garrida que hàgeu vista mai.

—Jo no 'm don amb cor, digué un.

—I jo tampoc, digué un altre.

I no n'hi va haver cap que no fes sa meteixa resposta.

Quant N' Agraciat veu tal endemesa, s'exclama:

—Senyor Rei, sempre 'm teniu a mí.

—¿Que vol dir? diu el Rei. ¿I tu hi aniries a menar-le 'm?

—En voler, puc esser partit, contesta N' Agraciat.

—Are mateix! diu el Rei.

—¡Idò endavant! digué es paje.

Damana un cavall, una espasa, una ballesta i fletxes. Les hi donen, i ja és partit.

Camina caminaràs, des cap de set dies troba un riu, i veu dins un bassiot de sa vorera un peixet que verduquetjava fort ferm, perquè s'aigo li comensava a faltar.

N' Agraciat, tot compatit, davalla des cavall, agafa es peixet per sa coua, i el tira dins es riu. Es peix, ja hu crec, va romandre a pler tot-d' una que tocá aigo bona. Tregué es capet, i diu:

—¡Ah Agraciat, Agraciat! Lo que ara has fet ¡que te serà de ben pagat!

N' Agraciat seguí, camina caminaràs.

Des cap de set dies troba un mussol que tenia es niu dins sa soca un d' uiastre, i una serpetota que s' hi enfilava, per engolir-se es mussolets.

N' Agraciat, compatit d'aquells animalons, apunta amb sa ballesta an es cap de sa serp, despara, i sa fletxa le hi passa de part a part: sa serp pega revinglada, cau lo mateix d' un rest de corda, i, quant va esser enterra, ja va haver badaiat.

Es mussol llavò digué:

—¡Ah, Agraciat, Agraciat! Lo que ara has fet ¡que te serà de ben pagat!

N' Agraciat torna a fer sa seua via, camina caminaràs.

Des cap de set dies, veu un falcó aficat a un corp, que ja feia ses derrerres.

Tot compatit des corp, apunta amb sa ballesta an es falcó; despara, i es falcó va caure sec.

Poreu fer comptes aquell corp si se 'n hi va anar ben content i agraït.

I li va dir:

—¡Ah Agraciat, Agraciat! Lo que ara has fet ¡que te serà de ben pagat!

N' Agraciat seguí cap envant.

Des cap de set dies troba un pastor i li diu:

—Germà, ¿no 'm diríeu per on és la *Princesa des cabeis d' or*?

—Ja sé jo on és, contesta es pastor; pero...

—Digau-m' ho per amor de Deu! digué N' Agraciat, qu_o la me 'n tenc de menar, perque mon Rei i Senyor se vol casar amb ella.

—Pero ¿i veniu tot-sol? li damana es pastor.

—Amb l' àngel de la Guarda, respòn N' Agraciat.

—Ja hi beureu fresc! diu es pastoret. Contau que hi son anats exèrcits i tot, per menar-la-se'n, i no los han vists pus. Si no voleu acabar els alens, no hi aneu.

—Es que hi vui anar, surta des llevant, surta des ponent, diu N' Agraciat.

—No res, diu es pastoret, si tan encapirronat e-hi estau, seguiu es camí que duis. Trobareu un barranc molt fondo. Anau barranc barranc. Endins de tot veureu dos ciprers ben alts, dues garberes d' ossos i una cova. Dins aquella cova es la *Princesa des cabeis d' or*. Dos gegantots guarden sa boca; i, en acostar-s' hi ningú, el s' engoleixen com si fos un mosquit. En anar molt farts, tiren ets ossos; i des que han tirats, se son formades aquelles dues garberes.

—Bon pastoret, diu N' Agraciat, per amor de Deu sia de lo que m' heu dit. Deu vos ho pac. Me 'n hi vaig, venga lo que venga. Me comanaré an el Bon Jesús, i serà lo que ell voldrà. Dec la vida an el Rei, i bellament per Ell la puc perdre.

N' Agraciat s' espitxá, i hala envant. Troba 's barranc, i el pren. Endins de tot, destría es dos ciprers i ses dues garberes d' ossos, que esglaiaven. Ell també s' esglaiá, pero no tornà cap peu arrera. Tant bon punt li compareix un corp, i li diu:

—Som aquell que alliberares des falcó. Ara venc a pagarte es favor que llavò 'm feres. Tu t' acostes

an es ciprers; es gigants, en veure 't, se riuràn de tu. T' hi arrambes; i, quant sentes *op-op*, envestilos amb s' espasa; i no haies por!

N' Agraciat s' acosta an es ciprers; es gigants, així que el veren, ja 'l se menjaven amb sa vista. I com teníen talent, i no hi havia bossinada per cap des dos, cadascú el volia per ell. Tants sols no los passà p' es cap que haguessen de fer més esforços que es necessari per engolir-lo-se.

N' Agraciat s' hi arrambava, s' hi arrambava. Al punt sent *op-op*; alca es cap, i, veu es corp que cau afuat demunt es dos gigants, i amb dues espípellades a cada un, los treu els uis. N' Agraciat s' hi aborda, i a espassades los taia es cap.

La Princesa d' es cabeis d' or se tem des talabastaix; surt, veu es dos gigants fora cap i coll, veu N' Agraciat tan prasant, gentil i agradós..... No sab que li passa, i cau agenoiada, plorant d' alegria i de agraïment.

N' Agraciat quedà tot sorprès, abil'lat, fora de sí, quant la se va veure devant i an es seus peus.

¡O que la hi trobava de garrida, de gentil i de bufarella!

Tenia raó 'l Rei. E-hu era sa dona més bella que uis de persones nades haguessen vista mai.

—¡Jovenet, no 'm deixis! deia ella. ¡No 'm deixis per amor de Deu!

—¿Com vos he de deixar? deia N' Agraciat, tot embadalit davant tanta gracia i galanía. ¿Com vos he de deixar, si venc a cercar-vos de part del Rei? si venc per menar-vos-ne, porque vos heu de casar amb ell? Primer me faràn trossos, que no consentiré que ningú vos toc ni un filet de roba, quant i més la resta, fins i tant que sieu a ca'l Rei.

—¡Ah jovenet! Jo per anar-hi, com aquests gegants no me deixaven sortir mai, i no tenia aigo bona per fer-me neta, necessit rentar-me de cap a peus.

—Idò rentau-vos! diu N' Agraciat.

—Es que per fer-me neta, diu ella, no basta s' aigo que hi ha aquí, si no n' hi mescl una altra..

—¿Quina ha d' esser aquesta altra? diu ell.

—Aigo de sa *Font de la bona salut*, diu ella.

—¿Que n' heu de mester molta? diu ell.

—Una ampolleta 'm bastaria, diu ella: sols que en pogués tirar un raig dins es ribell a on m' he de rentar.

—Venga una ampolleta, diu ell: veureu com aviat la vos duré plena.

—¿I que sabs a on és aquesta font? diu ella

—Així com vos he trobada a vos, diu ell, la trobaré a ella.

La Princesa li dona una ampolleta; la pren, i ja és partit.

Demana qui demana sa *Font de la bona salut* a tot-hom que trobava, ningú n' hi sabia donar noves. A la fi troba un pastor, i ja li diu:

—¿No sabríeu, pastoret, a on és sa *Font de la bona salut*?

—Sí, ja hu sé jo! diu es pastoret ¿I què volíeu?

—Anar-hi més que de pressa! diu N' Agraciat.

—No hi aneu, per amor de Deu! diu es Pastor. E-hi ha unes serpetotes a l' entorn, que s' engoleixen un homo a cavall. Tots es qui s' hi son acostats, han acabats ets alens.

—No m' empatx de raons! diu N' Agraciat. Digau-me a on és, si voleu.

—Si tant encarat hi estau, diu es pastoret, preniu per avall i no estareu gaire a trobar-ho.

Pren per avall per avall; i al punt ja va destriar es cap i es coll de ses serpetotes, que tenien una fam qui les alsava.

No vos cregueu que no sentís feredat davant aquella serpenteria. S'aturà per por de sa por. Assetsuaixí li compareix un mussol, i li diu:

—Som aquell mussol de s'uiastre, i venc a pagar-te es favor que llavò 'm feres. Dassa s'ampolleta.

La hi dona, es mussol l'agafa amb ses arpes. Aquella font feia una gran embassada; s'animal, volant volant, arriba a s'endret des mig; davalla a poc poc, afica s'ampolleta, l'umpl ben plena; i ja ha pres per amunt, i l'entrega a N' Agraciat.

N' Agraciat ja l'ha presa, s'espitxa cap a sa cova, e-hi arriba amb quatre llongos, i dona s'ampolleta a la Princesa. La dòna la se mira una bona estona, i a la fi diu:

—¡Sí que hu ès de sa *Font de la bona salut!*

Tira dins un ribell un parei de gerres d'aigo, e-hi aboca s'ampolleta, i se posa a rentar-se.

Com s'hagué rentada ben rentada, com s'hagué enlestida ben enlestida, que embellía i ecsisava de garrida que era i gallarda, va dir:

—¡Ah jovenet! Ara me falta s'anell, i no puc sortir sensa de dins aquesta cova.

—¿I a on ès aquest anell? diu N' Agraciat.

—Quant me robaren, que me duien aquí dins, passàrem un riu, i m'hi va caure.

—Me'n vaig a dur-lo, diu ell.

—Pero ¿i que sabs quin riu ès aquest? Jo mateixa no hu sé.

—Així com vos he trobada a vos i sa *Font de la bona salut* trobaré s'anell, si Deu ho vol i Maria.

N' Agraciat ja va haver tocadés soletes, sensa sebre camí ni carrera.

Camina caminaràs, topa an aquell riu que ell havia passat, i se 'n va vorera vorera, i mira qui mira.

I ¡què havia de veure s' anell, Bon Jesús!

Des cap d' una estona veu un peixet, tot llambri-
briner, que pegava fues i fues; i amb cada revin-
glada sortia sortia fora de s' aigo.

El se mira de prim conte, i repara que duia ¡qui
s' ho havia d' esperar! un anell amb sa boqueta.

Es peixet s' acosta i diu:

—Agraciat, vetaquí s' anell que tu cerques. Som
aquell peix que dins un bassiot ja feia ses derre-
res, quant tu vares passar, i me tirares dins es riu.
Ara t' he pagat es favor que llavò me feres.

N' Agraciat pren s' anell. Amb quatre bots va
esser a sa cova.

—Veltaquí, diu a la Princesa.

Ella el se mira, el se prova i diu:

—¡Sí que hu es ell! Ja porem partir en voler.

—Ara mateix, diu N' Agraciat.

Partiren, i de d' allà.

Camina caminaràs, arribaren a la Cort.

Tot-d' una se presenten an el Rei, i N' Agraciat
diu:

—Senyor Rei, vetaquí la *Princesa des cabeis d' or*. A veure que més té que manar-me.

El Rei no sabia que li passava. Estigué una bo-
na estona embadalit davant la Princesa, contem-
plant-la de cap a peus, com la veia tan agraciada,
tan garrida, tan ecsisadora.

Cridà tots es nobles des seu reinat, per que li
fessen la Cort; se casà amb ella, i se feren unes
nosses de primera i un sarau lo més alt de punt.

—Agraciat, digué 'l Rei, acabades ses nesses. En premi de lo que per mi has fet, damane 'm qualsevol cosa, maldement sia la mitat des meu reïne, i te serà accèdit.

N' Agraciat digué que no volia més paga que servir-lo tots ets anys que li quedaven de vida.

El Rei el va fer sa segona persona, i el casà amb sa dama més bona, més garrida, més discreta, més noble i més rica de tot es seu reinat.

I ell amb ella i el Rei amb la *Princesa des cubeis d' or*, visqueren en molta pau i concordia. I encara son vius, si no son morts.

ES CASTELL D'IRAS I NO TORNARAS ¹

AIXÒ era un Comte, molt gran senyor, que anava perdut perdut darrera es joc.
No més tenia un fii, En Bernadet.

Un dia que jugant, era quedat sensa una creu, li compareix un personatge d'un aspecte molt ferrest, i li diu:

—Si 'm promets durme 's teu fii, com farà des-set anys, an es *Castell d' iràs i no tornaràs*, tendràs tots es doblers que vuies, i no perdràs mai.

—Feta està sa barrina, diu es Comte, de perdut que se veia.

Desde aquell dia sempre va guanyar, i manetjava ses dobles de vint a palades; pero sempre que arribava an es seu castell i En Bernadet li plegava mans, sentia una ponyida dins es cor, com si un punyal le hi atravessàs de part a part.

---

¹ La 'm contaren ses madones manacorines Antonina Vallespir de So 'n Boga i Catalina Tomás Pinya, el sen Miquel Neula de So 'n Carríó, un pareter de So'n Galiana, N' Antoni Garrit de Sant Llorens i un al'lot del Bon Jesús.

En Bernadet fa desset anys, i son pare un dia l' agafa i li diu, rompent en plors.

—Fii meu, se fa precis dir-t' ho. Un dia que havia perdut tot quant tenia, me sortí un homo i me digué que, si li prometia dur-te, en fer desset anys, an *es Castell d' iràs i no tornaràs*, jo tendria més doblers que no voldria, i per molt que jugàs, no perdria mai. Le hi vaig prometre. Ell va complir sa seua paraula, i ara me toca a mi complir sa meua.

—¿Per això tant de plors? diu En Bernadet, tot rabent. Demà meteix me pos en camí.

Pren un cavall i un serró de dobles de vint, i ja és partit. Camina caminaràs, a tot-hom que veia damanava on era *es Castell d' iràs i no tornaràs*. Ningú n' hi sabia donar noves.

Des cap de set dies. a entradeta de fosca, des- tria un llumeneret blau.

—¡Oh! digué. ¡Un llumenaret blau! E-hi arriba- rem, si a Deu plau!

E-hi arriba, i va esser una ermita.

S' acosta a ses portes, i *toc toc*.

—¿Qui és? diu una veu.

—Amics, diu En Bernadet. Obriu per amor de Deu.

S' obrí sa porta, i sortí un ermitanet, amb una barba que li pegava per sa cinta.

—¡Benvingut sies, o jovenet! digué. I ¿quin se- nyal per aquí?

—Cerc *es Castell d' iràs i no tornaràs*. ¿No 'm diríeu a on cau?

—¿*Es Castell d' iràs i no tornaràs*? Mai l' havia sentit anomenar, diu s' ermitanet. I no és que no sia vei jo i que no fassa molts d' anys que som an

aquesta ermita. Ja n' hi ha mil. La primeria passava gent, pero ja feia trecents anys que no era passat ningú.

—¡Sant Cristo gloriós! ¿Que me deis? diu En Bernadet.

—Lo que sents! diu s' ermità. Tu deus estar cansat.

—Ja deis ver! diu En Bernadet.

—Idò romàn, farem sa vel·la plegats. Jo som el Rei dets animals de la terra. Demà, sol sortint, los cridarem tots; i per ventura n' hi haurà qualcún que mos sabrà donar noves d'aquest castell que cerques.

En Bernadet va romandre; passaren la corona, soparen, feren la pretxa fins que sa són los guanyà de tot, i se 'n anaren a jeure.

Lo endemà a trenc d' auba s' ermità crida En Bernadet, passaren un enfilai ben llarc de *pare-nostros*, i barenaren. Sol sortint, s' ermità surt defora, i se posa a tocar un fabiolet, *ti-tu-tí ti-tu-tí ti-tu-tí*.

Comensen a comparèixer animals i més animals. Al punt e-hi foren tots. Paraven més de cent corterades; i, per molt que la vista s' estengués, no veien més que caps, capots, caparrots, capets, caparrins, caparrineus, caparrinois i caparrinoiets, i tots ben vius i uis espolsats.

S' ermità amb tota quanta veu pogué treure, va dir:

—¿N' hi ha cap de voltros que sapia a on caues *Castell d' iràs i no tornaràs?*

Cap n' hi hagué que hu sabés.

En Bernadet hagué de tornar prendre els atapins, i de d' allà.

Camina caminaràs, des cap d' altres set dies, a entradeta de fosca, veu un llumenaret blau.

E-hi arriba, i va esser una ermita damunt uns penyals devora mar.

S'acosta a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu una veu.

—Amics, diu En Bernadet. Obriu per amor de Deu!

S'obri sa porta, i sortí un ermitanet amb una barba que li pegava p'es genois.

—¡Benvingut sies, o jovenet! digué. I ¿quin senyal per aquí?

—Cerc *es Castell d' iràs i no tornaràs*. ¿No 'm diríeu a on cau? diu En Bernadet.

—*¡Es Castell d' iràs i no tornaràs!* diu s' ermità. ¡Mai havia sentit anomenar tal castell! I no és que no sia vei i que no fassa molt de temps que som an aquesta ermita. Conta que ja hi ha mil anys. La primeria passava gent així mateix; pero ara en feia sicents que no era passat ningú.

—¡Mare meua! ¿què me deis? diu En Bernat.

—Lo que sents. Res, tu vens cansat! diu s' ermità.

—Sí que deis ver! diu En Bernadet.

—Idò romàn! diu s' ermità: farem sa vel'la plegats. Jo som *el Rei dels peixos de la mar*; i demà, sol sortint, los cridarem tots, i per ventura n' hi haurà qualcún que mos sabrà donar noves d' aquest castell que cerques.

—¡Ben pensat! diu En Bernadet, i va romandre.

Passaren la *Corona*, soparen, feren la pretxa fins que sa sòn los va guanyar de tot, i se 'n anaren a jeure.

Lo endemà a trenc d' auba, s' ermità crida En Bernadet, passaren un enfilai ben llarc de *Parenostros*, berenaren; i, sol sortint, se'n van devora s' aigo. S' ermità pega siulo, i hala siula qui siula!

Comensen a comparèixer peixos i més peixos; aviat e-hi foren tots... I paraven es redol de més de docentes corterades; i, per molt que un estengués la vista, no veia més que caps, capots, caparrots, capets, caparrins, caparrineus, caparrinois i caparrinoiets que guaitaven a flor d'aigo, tots ben vius i uis espolsats.

S'ermità, amb tota quanta veu pogué treure, diu:

—¿N'hi ha cap de voltros que sapia a on cau *es Castell d' iràs i no tornaràs?*

Cap n'hi hagué que hu sabés.

En Bernadet no tengué altre remei que prendre de bell nou ets atapins, i de d' allà.

Camina caminaràs, des cap de set dies, a entrada de fosca, destría un llumenaret blau.

—¡Un llumenaret blau! digué tot content. E-hi arribarem, si a Deu plau.

E-hi arriba, i va esser una ermita damunt un puig molt agüionat.

S'acosta a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu una veu.

—Amics, diu En Bernat. Obriu per amor de Deu!

S'obrin ses portes, i sortí un ermitanet, amb sa barba tan llarga que li fregava 's peus i es turmells; i, si s'acalava una mica, la se trepitjava.

—¡Benvingut sies, o jovenet! digué. I ¿quin senyal per aquí?

—Cerc *es Castell d' irás i no tornarás*. ¿No 'm diríeu a on cau?

—¡*Es Castell d' irás i no tornarás!* diu s'ermità. Mai havia sentit anomenar tal castell. I no és que no sia vei jo i que no 'n fassa molts d'anys que som an aquesta ermita. Conta que ja 'n fa mil. La primeria passava gent; pero ja feia nou cents anys que no era passat ningú.

—¡Mare meu! diu En Bernadet ¿què me deis?

—Lo que sents. Res, tu vens cansat! diu s' ermità.

—Sí que deis ver! diu En Bernadet.

—Idò romàn, i farem sa vel' la plegats. Jo som el *Rei d' ets aucells del cel*, i demà, sol sortint, los cridarem tots. Per ventura n' hi haurà qualcún que el sapia an aquest castell que cerques.

—Bon favor me feis, diu En Bernadet, i va romandre.

Passaren la *Corona*, soparen, feren la pretxa fins que sa són los guanyá de tot, i se 'n anaren a jeure.

Lo endemà a trenc d' auba s' ermità crida En Bernadet, passaren un enfilai ben llarc de *Parenostros*, i berenaren. S' ermità surt defora, pega siulo i altre siulo; i siulava tan fort, que tot allò resplandía.

Comensen a comparèixer aucells i més aucells, grossos, petits, mitjansers i de totes quantes classes vos pogueu imaginar. Al punt e-hi foren tots, paraven més de trecentes corterades; i tot lo que que sa vista poria destriar, tot eran caps, capots, caparrots, capets, caparrins, caparrineus, caparri-nois i caparrinoiets, i tots ben vius i uis espolsats.

S' ermità, amb tota quanta veu pogué treure, diu:

—¿N' hi ha cap de voltros que sapia a on cau *es Castell d' iràs i no tornarás?*

Tots deien que no hu sabien, fins que una áliga, sa mès grossa i mès véia, que ja tenia es cap i es coll tot pelat, obrí boca i diu:

—Jo hu sé.

En Bernadet tot d' una s' hi acosta, i ja li diu:

—¿Com e-hu he de fer per anar-hi?

—Jo t' hi duré, si me vols creure, diu s' àliga.

—Éstic a ton manar! diu En Bernadet.

—¿Veus aquell bou? diu s'áliga, mostrant-n' hi un que pasturava per allà devora. Ves-hi, escorxe 'l, fes-ne quatre corters, los dus, los me poses damunt i tu també, i partirem.

En Bernadet se 'n va an es bou, el mata, l'escorxa, en fa quatre corters, los se carrega, torna a s'áliga, i s'hi aixanca damunt. S'aucelлот aixampla ses ales, pega briuada, s'alsa lo mateix d'un còdol que un barrobí, quant esclata, fa botir a l'aire; i àliga i Bernadet per amunt s'ès dit, i per amunt, i per amunt. Ses muntanyes s'aplanaven, ses valls i comallars s'omplien, la mar ja no més era una taca blavenca; ja no 's destriava res que es bategás, ni fes gens de renou ni mica de remor ni mudansa; i ells sempre per amunt, i de d'allà, vola qui vola per s'endret de sa taca blavenca.

Passen tres dies i s'áliga diu:

—Bernadet, da'm un corter, que ses ales s'acopen.

Le hi dona, recobra ses forces, i torna volar tan aviat com primer, i de d'allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet, da'm un corter, que ses ales s'acopen.

Le hi dona, recobra ses forces, i torna volar tan aviat com primer, i de d'allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet, da'm un corter, que ses ales s'acopen.

Le hi dona, recobra ses forces i torna volar tan aviat com primer, i de d'allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet, da'm un corter, que ses ales s'acopen.

Le hi dona, recobra ses forces, i torna volar tan aviat com primer, i de d'allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet da'm un corter! que ses ales s'acopen.

—Quatre n' hi havia, diu En Bernadet, quatre te'n he dats, diu s' al'lot, tot rabent. No res, jas un bras! i le hi allarga.

—No'l vui, l' has de mester per tu. Ja som aprop i me pareix que així meteix podré arribar.

Ses penyes no eren gaire lluny. Amb tota quanta forsa li quedava, pega fua cap avall i fent escunsa; i li va venir tan just tan just no caure dins s' aigo.

De damunt penyes veien a s' entrellúu unes casetes blanques.

—¿Veus aquelles casetes? diu s' àliga. Idò allà has d' anar. E-hi trobaràs una jaia de cinc cents anys. Per amor de Deu fé lo que 't dirà, i trobaràs es castell que cerques. Tots es que hi son venguts, i no l' han creguda, no los han vists pus.

En Bernadet se'n hi va, i troba sa jaia an es portal.

—¡Ola, jovenet! diu ella. ¿Quin vent t' ha duit? Cent anys feia que no era vengut ningú.

—Cerc es *Castell d' iràs i no tornaràs*, diu En Bernadet.

—Idò vina, diu sa jaia, i te diré que has de fer.

El mena devora un riu ben ample i d' una aigo com un crestai.

—Aquí, diu sa jaia, vendrà a rentar un covonet de roba perhom ses tres fies del Rei des *Castell d' iràs i no tornaràs*: Na Margalida, Na Rosa i Na Fadeta; si una garrida, s' altra més; pero encara sa darreña se'n du sa ventatge. ¡Mira si hu deu esser garrida i galanxona! Idò encara és molt més llesta i sabuda. Tu meteix e-hu veuràs per lo que ara 't diré. De llest que és son pare, el dimoni fa a mitges amb ell; i sa dona, la Reina, sab encara set vegades més que el Rei. Idò bé, Na Fadeta sab set vegades més que sa mare.

—¡O quina al·lota més bufarella que deu esser!
s'exclama En Bernadet, fent uns uis com uns
salers.

—¡Jo t'ho asseguro! digué sa jaia. Pos missions
que ja n'estàs més de mig enamorat!

—¡Sí que teniu raó! diu En Bernadet.

—¿Ara? En veure-la! en veure-la! exclama sa
jaia; i sobre tot quant n'hi veges fer de ses seues.
No res, ara tu t'amagues dins aquestes mates.
Vendrà Na Margalida amb so covonet a damunt
es cap i se post davall xella. Es covonet serà d'
esquerdes i verducs de plata; sa post serà tota d'
or. Se llevarà ses faldetes de damunt i s'anell; se
posarà a rentar sa roba fins que la tenga més blan-
ca que la neu; pero tu, ¡ben alerta a badar boca ni
a bategar-te! Vendrà llavò Na Rosa, també amb
so covonet d'esquerdes i verducs de plata damunt
es cap i sa post d'or davall xella. Se llevarà ses
faldetes de damunt i se posarà renta qui renta sa
roba fins que la tindrà més blanca que la neu. Ven-
drà llavò Na Fadeta, també amb so covonet d'es-
querdes i verducs de plata damunt es cap i sa
post d'or davall xella. Se llevarà ses faldetes de
damunt, se treurà s'anell, i el deixarà dalt una
roca. Se posarà a rentar, renta qui renta i canta
qui canta. Tu a-les-hores surts de puntes de pun-
tes i que ella no se'n tema, li prens s'anell, te
tornes amagar. Quànt ella tindrà sa roba més
blanca que la neu, i l'haurà composta dins es covo-
net, se'n anirà a posar-se ses faldetes i llavò s'anell.
No 'l trobarà, i dirà tota impacientada:—¿I per on
deu haver pres? Tu llavò surts, i dius:—Veltaquí!
Le hi dones, li contes lo que te passa; i ella ja 't
dirà lo que has de fer. I ¡creu-la per amor de Deu!

que tots es qui son venguts i no l'han creguda, no los han vists pus.

En Bernadet s'amaga dins aquelles mates. Dins una estoneta veu Na Margalida que se'n vé, amb so covonet de plata dalt es cap i sa post d'or davall xella. Se lleva ses faldetes de damunt i s'anell; i ¡hala renta qui renta i canta qui canta! fins que té sa roba més blanca que la neu.

¡Si l'haguésseu vist an En Bernadet quins uis que feia, veent Na Margalida tan garrida i tan ben taiada! pero anà molt alerta a motar ni a bategar-se.

Se'n vé llavò Na Rosa, també amb so covonet de plata dalt es cap i sa post d'or davall xella. Se lleva ses faldetes de damunt i s'anell; i ¡hala renta qui renta i canta qui canta! fins que té sa roba més blanca que la neu.

¡Si l'haguésseu vist an En Bernadet quins uis que feia, veent Na Rosa tan garrida i tan ben taiada! pero anà ben alerta a motar ni a bategar-se.

Se'n vé llavò Na Fadeta, també amb so covonet de plata dalt es cap i sa post d'or davall xella. Se lleva ses faldetes de damunt, se treu s'anell, el deixa dalt una roca, i ¡hala renta qui renta i canta qui canta!

¡An aquesta sí que la hi trobava garrida i ben taiada En Bernadet! Na Margalida i Na Rosa no eren res devora ella!

L' homo no se poría assaciar de mirar-la-se.

Com la creu més descuidada, surt de ses mates, de puntes de puntes, pega grapada a s'anell, i ja torna esser dins s'amagatai.

Na Fadeta no se temé de res.

Com va tenir sa roba més blanca que la neu, la

compòn ben composta dins es covonet; se posa ses faldetes, repara que s' anell no es dalt aquella roca. Mira si ha llenegat o si es vent l' ha fet redolar. Mira ben arreu per tot aquell endret. No 'l veu lluïr en lloc.

—¿Pero a on serà aquest bo d' anell? Diu tota enfadada.

En Bernadet pega llongo, se planta tot xaravellò davant ella, i diu:

—Veltaquí!

—¡O que 'm fas de contenta, jovenet! diu ella, prenent s' anell. Ja 'm pensava no veure 'l pus. ¡¿què cerques per aquí, si no es massa preguntar?

—*Es Castell d' iràs i no tornaràs.*

—Jo'n som, diu Na Fadeta. Mon pare es el Rei. Mira, si 'l vols trobar, prens aquest camí, per on ses meues germanes i jo som vengudes. No 'l deixis, i aviat e-hi seràs. Mon pare se passetjarà per sa carrera. L' escomets, te farà entrar, te posaràn taula, te diràn que menges. Tu, abans de tastar res, has de dir, petit, que no 't sentin:—¿Fadeta, que'n puc menjar? Perque si no hu deies i en menjaves, podria esser que t' hi haguessen posades metzines, i batriés es peus. Llavò te menaràn dins una cambra, a on e-hi haurà un llit de set matalassos. Abans de jeure 't-hi, demanaràs, petit, que no 't sentin:—¿Fadeta, que hi puc jeure? Perque si no hu damanaves i t' hi jeguesses, podria esser que 's matalassos fossen de foc, maldement paresquessen de plomes, i quedaríes com un caliu d' ablamat. ¿Tendràs present això que 't dic?

—¡Massa que le hi tendré! respòn En Bernadet.

—No res, reprèn Na Fadeta. A Deu síau! que hauré de fer vía, per que mon pare no se temi que me som entretenguda.

—¡Val Deu i àliga! digué, i torna una àliga; pega volada, i de d' allà.

En Bernadet parteix, camí camí. Al punt a s' entrellúu destrià ses torres des castell : aviat e-hi va esser davant.

El Rei se passetjava per devora sa portassa, cap baix i amb una cara ben sarracena.

—Alabat sia Deu, diu En Bernadet.

El Rei no tornà resposta, ni alsà es cap.

—Bones tardes tenga, senyor Rei, diu s' al·lot.

—Ses mateixes, jovenet, va respondre. Ja hu sabia que havies de venir! ¡Ai de tu, si no fosses vengut! No res; tu deus estar cansat, i tendràs talent.

L'entrà dins un gran menjador, a on e-hi havia una taula parada de tota classe de menjar.

—Menja, menja, li digueren.

Ell, petit, que no 'l sentissen, damana.

—Fadeta ¿que 'n puc menjar?

I va sentir sa veu de Na Fadeta, fina i fonda, que deia:

—Menge' n.

En Bernadet se posà bé de panxa.

•El menaren dins una cambra, a on e-hi havia un llit amb set matalassos.

—Vet-aquí es teu llit, li digueren.

Ell, petit, que no 'l sentissen, damana:

—Fadeta ¿que hi puc jeure?

I sentí sa veu, fina i fonda, de Na Fadeta que deia:

—Jeu-hi.

En Bernat se colgà, i al punt dormí com un peix dins l' aigo.

Lo endamà matí a les set el criden:

—Aixeque 't, que es hora de berenar i d' anar a sa feina.

S'aixeca, berena, i el Rei el se 'n mena a un camp de cinquanta corterades, més llis que es call de sa mà, sense un macolí, quant i més una pedra.

—¿Veus aqueix camp? diu el Rei. Idò a 's vèspre el m'has d'haver voltat de paret, sembrat de vinya, vermat, trepitjats es reims i fet vi per beure jo i tots es meus amics que he de tenir a sopar. Si 's vespre no hu tens llest, de tu en faràn quatre corters.

El Rei se 'n va. En Bernadet queda de pedra. Com pogué tornar alè, romp en plors.

Li compareix Na Fadeta.

—¿Què tens? li damana.

—¡Què he de tenir! diu ell. ¡Ton pare que m' ha dit que, si es vespre no he voltat aquest camp de paret, sembrat de vinya, vermat, trapitjats es reims i fet vi per beure ell i es seus amics que ha de tenir a sopar, de mi en faràn quatre corters!

—¿D'això estàs embarassat? diu ella.

—¡Massa que hi estic! exclama ell.

—Idò, mira, diu ella. Del bon fat i del mal fat, que la mia mare m' ha comanat i un punt més; que lo que ara diré, que sia ver i veritat: que se volt aquest camp de paret.

I tot-d' una se sentí una remor com d' una caldera de tafona que bull. Sa cara de sa terra, lo mateix que s' aigo bullenta, tot eren bambolles que alsava, i de cada bambolla sortia una pedra. Se mou un vent fort que se resol en trebolins, i se posa a arremolinar aquelles pedres voltant es camp. Ses pedres comensen a botar; i, cop vé cop va, se posen unes damunt ses altres, fent filades i filades...

¿Que me 'n direu? A 's temps de dir set *Pare-nostros* sa paret estigué feta voltant tot es camp.

Na Fadeta pega siulo, i compareixen set estols d' homonets i donetes de colzada, i los diu:

—Homonets i donetes, hala tots a treballar: heu de fer aqueix camp vinya, i avui mateix e-hi heu de cuir es reims i heu de fer es vi.

Aquella tractalada d' homonets i donetes ja son partits: uns senya qui senya ses tires; altres amb xadetes cava qui cava, i hala gavetes fetes! i ses dones a dur sarments. Al punt en tornen carregades; les sembren, les tapen de terra; i venguen gerretes d'aigo, i rega qui rega. Quant ses gavetes s' acabaven i sa vinya casi estava sembrada, venia un estol d' un pinar amb una partida de feixos de politxons. E-hu esbanquen i e-hu politxonen tot. Arriba un altre estol d' un olivar, fent redolar una partida de soques d' olivera. Amb serres, aixes i destraletes les serren, les entaulen, fan congrenys, dogues i fons. Mentres uns ja comensen a vestir botes congrenyades, altres ja tenen es clot des cup llest, i altres ses pedres vives picades per forrar-lo, es manobres sa mescla feta i es ciment pastat; i es picapedrers amb quatre grapades fan sa volta, i posen i clouen ses pedres. Quant posen sa darrera palada, es fusters peguen es darrer cop a sa postissada des cup, i la tiren damunt sa boca. Mentres tant, ets altres estols no s' aturen de regar sa vinya i de bufar-hi per fer-hi fresca. Ell ses sarments comensen a inflar, se vesten de pámpol, se carreguen de borrons. Amb caliuets de foc ses donetes los encalenteixen, i tornem reims, amb una rapa d' un forc i mig, amb uns grans com a mel'les. Un estol d' esparteretes ha fetes senaies per tot-

hom. Cadascú pren sa seua, i ja son partits a vermar; i en tenir sa senaia plena, ¡hala an es cup! I es trapitjadors, ben arromangats, trapitja qui trapitja, i bones cantades! Tot-d'una que es cup es ple, amollen a sa xeta, i se posen a omplir botes. Fan una partida de cupades, trascolen, umplen tot es botam.

¿Que me 'n direu? Com comensava a fer fosqueta i sortia s'estel des porquers, es vi ja havia bollit i s'era estil·lat.

Na Fadeta obrí un parei de xetes, i sortí brunent un suc escumós, negre, llampant, i d'un bevent-lo més esquisit.

Ets homonets i donetes begueren fins que es seu còs en volgué; i amb un realet de plata que Na Fadeta los posà a tots dins sa mà, fogiren fent bots i esqueravits, i desaparegueren com s'ànima de Robert.

Na Fadeta també se'n anà, comanant an En Bernadet que no digués a ningú que se fossen vists ni que li hagués aidat!

—¡No hages por! ¡no hu diré no! s'exclama ell.

Al punt el Rei se presenta. Veu sa paret feta sa vinya plantada i vermada, i tot aquell botam, nou flamant i ple de vi. Quedà tot astorat, sensa paraula.

—¡Ja és Na Fadeta que t'ha aidat! digué a la fi.

En Bernadet negà, i era ver: no li havia aidat; le hi havia fet tot.

Lo endamá de matí tornen cridar En Bernadet a les set.

—Aixeque 't, que es hora de berenar i d'anar a sa feina.

S'aixeca, berena, i el Rei el se'n mena dins un

bosc ben espès d' auzines, uiastrès, llampúdols, mates, argelagues i romaguers.

—¿Veus aquest bosc? li diu. Idò es vespre l' has d'haver tret, llaurat i sembrat de xeixa, entrecavat, xercolat, segat, batut, mòlt es gra, i has de tenir pa fet, per menjar jo i es meus amics que he de tenir a sopar. Si es vespre no hu tens tot llest, de tu en faràn quatre corters.

El Rei se'n va. En Bernadet quedà de pedra. Com pogué tornar en sí, rompé en plors.

Li compareix Na Fadeta.

—¿Què tens? li diu.

—¡Què he de tenir! diu ell. ¡Ton pare que m' ha dit que de mí 'n faràn quatre corters, si es vespre no he tret aquest bosc, llaurat i sembrat de xeixa, entrecavat, xercolat, segat, batut, mòlt es gra, i si no tenc pa fet, per menjar ell i es seus amics que ha de tenir a sopar!

—D' això estàs embarassat? diu ella.

I heu de creure i pensar que se posa sa ma a sa butxaca, se treu un canonet d' or, el destapa, i en sortí un esbart de dimonis boiets tan gros; que ningú era capaç de contar-los. I no tenien repòs: i bots, i xecalines, i corregudes, i sempentes.

—A poc a poc! diu Na Fadeta. Ja botareu i folgareu en lleure! Vos he trets per fer sa tasca d' En Bernadet, i ja poreu esser partits.

—¡A veure què hem de fer! digueren tots a la una.

—¿Què heu de fer? diu Na Fadeta. Avui mateix heu de treure aquest bosc, heu de llaurar i sembrar xeixa, heu d' entrecavar, xercolar, segar, batre, moldre es gra, i es vespre hi ha d'haver una fornada de pa fet.

Com es dimonis boiets varen haver sentida Na Fadeta, formen una partida d'estols. Uns ja estàn aferrats a ses auzines, uiastrès i llampúdols; i tirada vé i tirada va, *ta-trac!* ses soques rompudes; i en tocar mata, ja la veuen amb so rabassó per amunt. I altres s'aborden a ses branques, en fan trossos i munts, i les feixen; mentres una partida amb parpals i picasses ja peguen a ses roques i sobams; i esclafits, i còdols i llenques a l'aire. Ja n'hi ha que fiquen ses banyes dins sa terra; empenyen, i llaura qui llaura, i bons terrossos, que una partida posen damunt es feixos de llenya, compartits en filera per tot; i al punt ja estàn fets es formiguers. Los peguen foc; i fum i més fum. Ja son cremats, ja los escampen; ja fan goret, ja giren, ja sembren. Una partida prenen el vol, i menen nigulets que se posen a ploure. Sa llevor neix; tot ja verdetja, i creix una cosa mai vista. Mentre es dimonis boiets amb ses ungles entrecaven i xercolen, sa xeixa pren un blau lo més garrit, posa canya, treu espiga, tomba es coll de lo bé que grana; i es dimonions amb ses dents ben esmolades, clavada i altra an es brins, com los veuen ben granats. Ja han feta una era, ja garbetgen ja estenen, ja baten, ja venten, ja traspelen, ja han arerat. Un estol acaba un molí de vent, i mol es gra; un altre acaba un forn, i li peguen foc. Una partida, brassos arromangats, esperen sa farina. Los ho duen, pasten, fenyen, ja ès tou, ja enfornen...

¿Que me'n direu? Quant comensava a fer fosqueta, que sortia s'estel des porquers, e-hi havia una fornada de pa lo més avengut, estufat, colradet, que feia mengera, amb una oloreta que deixava anar lo més bona.

Na Fadeta se va veure en feines per tancar dins es canonet d'or es dimonis boiets, que anaven desbaratats de tot. Quant los hi tengué, tocá soletes, dient:

—¡Per amor de Deu, Bernadet, no digues a ningú que sia jo que t'he aidat!

—¡No hages por! ¡no hu diré no! s'exclama ell.

Se presentà el Rei. Veu es bosc tret, veu que han llaurat, sembrat, entrecavat, xercolat, segat, batut, i mòlt es gra; veu es pa fet i cuit dins es forn. L'homo romà amb sos cabeis drets, sensa paraula.

—¡Ja és Na Fadeta qui t'ha aidat! s'exclama a la fi.

—No m'ha aidat no, digué En Bernadet.

I tenia raó: no li havia aidat, le hi havia fet tot.

Lo endemà mati tornen cridar En Bernadet a les set.

—Hala! aixequet! que és hora de berenar i d'anar a sa feina.

S'aixeca, berena, i el Rei el se'n mena a sa vorera de mar, i li diu:

—Fa cent anys que allà endins vaig tenir un combat amb un altre rei, i hi vaig perdre una tumbaga que duia a un dit. Cerca-le'm. Si es vespre no la m'has trobada, de tu en faràn quatre corters.

El Rei se'n va; i En Bernadet, tot apurat, plora qui plora.

Li compareix Na Fadeta.

—¿Que tens tant de plorar? li diu.

—¡Que he de tenir! respònd ell. Que ton pare m'ha dit que cerc una tumbaga que va perdre, fa cent anys, dins aquesta mar; i que, si es vespre no la hi he trobada, de mi en faràn quatre corters.

—¿D' això estàs embarassat? diu ella. Espere 't un poc.

Se 'n va, i al punt torna amb un ribell i una guinaveta, i diu:

—Si 'm promets de fer lo que 't diré, es vespre podràs entregar sa tumbaga a mon pare.

—Si que t' ho promet! diu En Bernadet.

—Idò mira! diu ella: m' acores aquesta guinaveta, me fas tota trossos, me capoles ben capolada, fins que 's tros més gros sia com una llentia; e-hu poses tot dins es ribell, e-hu tires a la mar; i jalerta que no te 'n caiga gens damunt ses penyes ni dins cap encletxa! Jo m' escamparé per dins s' aigo fins arribar an es fons, i hu rastretjaré tot fins que haja trobada sa tumbaga.

Quant En Bernadet sent això, sentí ses ales des cor que s' acopaven. Llavò se revest de coratge i diu:

—Primer que tocar, ni permetre que 't toquin, un fil de sa teua roba, quant i més aficar-te aquesta guineveta i capolar-te, més tost m' escorteraran i me capolaran a mi.

—Pero ¡si, en trobar sa tumbaga, diu ella, tot-d' una quedaré confegida, i sortiré més garrida i més galanxona que mai!

I Na Fadeta prega qui prega En Bernadet que li acoràs sa guinaveta i la capolàs, i En Bernadet que deia que no li bastava cor per fer-ho. A la fi, davant tantes pregaries com ella li feia, i confiat de que succeïria tot així com li havia dit, agafa sa guinaveta, la hi acora, la capola ben capolada, fins que es tros més gros va esser com una llentia; i tira sa gran ribellada dins mar, tot lo endins que pogué, perque no n' hi caigués gens damunt ses pe-

nyes, ni dins cap encletxa. Justament n' hi va can-
re un trosset; i bé va fer, pero no'l va poder afinar.

Quant sa ribellada pegà dins mar, s' alsa una
bollidissa sa cosa més feresta. ¡O quines ones se
mogueren tan grosses i tan furioses! Com que s'
haguessen d' engolir tota la terra.

Des cap d' un quart, la mar cop en sec se posa
com una bassa d' oli... Na Fadeta treu es cap, i
alsa un bras mostrant sa tumbaga an En Bernadet.
Com era una gran nadadora, al punt es a penyes:
i surt sense una costureta, més gentil i garrida
que mai. Repara que 's dit petit de sa man dreta
estava una mica escapollat.

Se 'n va an En Bernadet i li diu, presentant-li sa
tumbaga.

—¿E-hu veus com la t' he treta i me som torna-
da confegir lo meteix que abans? ¿Es gens conei-
xedor que m' hagen capolada?

—No, deia En Bernadet, mirant-la-sé, tot esglai-
at, sense sebre que li passava, com la se veia da-
vant, tan ben confegida, sensa cap senya en tot es
seu còs de que mai l' haguessen capolada, i tan
gentil, tan galanxona.

—Bé es anat, diu ella, encara que aquest dit
petit estiga escapollat.

I el mostrà an En Bernadet.

—¿I això què es?

—¡Que ha d'esser! diu ella. Aquella micoia que
t' es caiguda dins una encletxa, com me tiraves a la
mar.

—¿I que mos pot esser mal això? diu En Bernat.

—No, si tu me vols creure, diu Na Fadeta.

—Massa que te creuré! diu ell. Digués coses!

—Idò ara te 'n vas a mon pare i li entregues sa

tumbaga. No li dius que jo l' haja treta, i ell te dirà:—¡O valent jove, no hi ha homo per tu! ¡te vui per gendre! ¡t' has de casar amb una fia meua! Digués quina vols.—Alerta tu a dir que 'n vols a mi. Si hu deies, així coneixeria que som jo que t' he aidat, i mos faria matar a tots dos.

—No tengués ansia! diu En Bernadet. Massa que 't creuré.

Se 'n va an el Rei.

—Senyor Rei, diu, vetaquí sa tumbaga.

—¡O valent jove! s' exclama 'l Rei. ¡Vol dir la dus! Ja m' hi fas content. Veig que no hi ha homo per tu; te vui per gendre. Tres fies tenc; ara les te mostraré, i prendràs sa que vuies.

Se 'n va, i al punt torna amb ses tres fies, totes tres tan garrides, que era imposible mirar-les i no embadalir-s' hi. Fins que les s' havien mirades una bona estona i de prim compte, no se veia sa ventatge que se 'n duia Na Fadeta damunt Na Margalida i Na Rosa.

En Bernadet se cuidava a treure ets uis de mirar, pero amb sa boca ben closa.

—¿Que no 'n sortirem? digué el Rei des cap d' una estona. ¡Vaja! digués quina vols! i lo que s' ha d' empenyorar, que se veng!

—Totes tres m' agraden, diu En Bernat.

—¡Ja hu crec que t' agraden! diu el Rei. ¡Ell no n' hi ha cap de tiradora, en que m' estiga lleig dir-ho!

—¡E-hu son ben prenidores totes tres! deia En Bernadet, fent es beneit.

—¡Veiam idò quina prens! diu el Rei, més de mig cremat.

—Prendré sa que Vostra Reial Majestat me dirà.

—Pero ¡si has de ser tu que has de triar! diu el Rei.

—Idò trii... sa que Vostra Reial Majestat s' estima més que prenga.

Bé va fer el Rei, pero no 'l pogué treure d' aquí. Quant va veure que era impossible dur-lo a dir quina volía, desesperat de no poder-li fer sa garangola, s' exclama.

—No res: les tancarem dins una cambra; farem tres foradins a sa porta; elles treuràn un ditet per hom. Tu n' agafaràs un, es que vulgues. Mirarem de quina és i aquella será sa venturosa.

E-hu feren així. Les hi tancaren, tregueren es ditet per hom p' es foradins de sa porta, i Na Fadeta va treure aquell dit petit escapollat.

En Bernadet el coneix, i l' agafa. Obrin sa porta, verén que era de Na Fadeta, i ella va ser sa venturosa.

Posaren fil a la güia. Quant tot estigué enrangat, se feren ses nesses; i n' hi va haver de sarau tot lo que va esser bo.

El Rei, tot cremat de veure que En Bernadet l' havia tret a llarga, i ben convençut de que era Na Fadeta qui li havia aidat, va dir:

—No res, les me pagaràn totes plegades! No hi ha vèl! Anit, com estaràn ben adormits, me 'n hi vaig de puntes de puntes, i los acor s' espasa a tots-dos, i en sortirem d' una vegada!

Sobre tot, des cap d' una bona estona d' estar colgats En Bernadet i Na Fadeta, el Rei, per veure si ja dormien, se posa a cridar de dins sa seua cambra:

—¡Fadeta!

—¡Que mana, mon pare! respòn ella tot-d' una.

—Encara no dormiu? diu el Rei.

—No encara! diu ella.

—Vaja idò, que ja ès hora, deia 'l Rei.

Des cap d' una altra estona, torna cridar:

—¡Fadeta!

—¡Que mana, mon pare! respòn ella tota rabenta.

I sempre que la cridava, li responia.

—¡Ja no se dormiràn mai! deia 'l Rei, tot impacient.

Ell la tenien ben lluny a sa sòn.

Na Fadeta, com va sentir son pare que la cridava tant, se malpensà.

—Bernadet, digué, aquest cridar de mon pare no m'agrada gota. Es segur que mos ne vol fer qualcuna. ¡Sabs que el conec de bé! Me sab greu haver-ho de dir, perque es mon pare; pero se fa precis. Bé que tu massa hu has experimentat. Es s'homo més dolent que negú haja vist. Figure't que 'l dimoni fa a mitges amb ell. Ara, com vèu que no t'ha pogut safalcar, està fet un Nero. Deu haver col'legit que som jo que t' he aidat, i la du tant de mi com de tu. Posaria messions que ja 'n té una de pensada per llevar-mos des mig.

—Veies idò què hem de fer! diu En Bernadet.

—¿Què hem de fer? Ves a sa botiga. Veuràs dos odres; entra dins es celler, ompli-los de vin blanc d' una boteta que afinaràs a un recó, demunt un carretell.

En Bernadet se 'n va a sa botiga, troba ets odres; se 'n va dins es celler, afina sa boteta. Umpl, i se 'n torna amb sos odres plens a Na Fadeta. Los posen dins es llit, un an es costat de s'altre, los tapen ben tapats. Pareixien d' un tros enfora just homo i dona colgats.

—No res, diu Na Fadeta, jas aquesta gonella, veste 'n depressa a s' estable. E-hi ha tres cavalls, un gras, un de mitges carns, i un que no més té sa pell i ets ossos. Per lloc fort es primer fa tanta de via com es vent, es segón tanta com sa vista i es tercer tanta com es pensament. Posa sa brilla i sa sella an aquest, embolica-li per ses potes sa gone-lla, per que mon pare no senta es trepig, i jo men- tres tant faré sa trosselleta.

I el Rei que cada mitja hora cridava:

—¡Fadeta!

—Que mana, mon pare, respónia ella tota ra- benta.

En Bernadet se 'n va a s' estable; troba 's tres cavalls, i los se mira de dalt a baix, i diu:

—Aquest més gras no mos convé, i aquest més magre ¿quin possible és que mos puga dur i arri- bar a ca-nostre? Prendré aquest de mitges carns.

Li posa sa brilla i sa sella, li embolida per ses potes sa gonella, i se 'n va, i diu a Na Fadeta:

—En voler.

—Idò en davant, diu ella.

—Fadeta! crida el Rei altra volta.

—Que mana, mon pare, respòn ella.

—Pero ¿a on treu cap tant de cridar? deia la Rei- na, tota enfadada. ¡Com han de poder dormir, po- bres criatures!

—Jo ja sé que fas, deia ell.

Na Fadeta a-les-hores deixa tres salivadetes en terra, per que responguen per ella quant son pare la crit. I davalla amb En Bernadet cap an es cavall. Quant veu que és aquell de mitges carns i no es més magre, diu:

—¿Què has fet, Bernadet? ¿No t' havia dit jo que ensellasses es més magre?

—Es ver! diu En Bernadet: pero no més té sa pell i ets ossos, i no es capaç de dur-mos tots dos i arribar a ca-nostra.

—¡Bona la m' has feta amb aquest no creure! diu ella.

—¡Jesús! ¡No t' enfadis! diu ell. ¡Costarà poc baratar-lo!

—No! diu ella: que ja hem fet massa temps. No sia cosa que mon pare se 'n temi, i mos hi trob. Endavant, i ja hu veurem! Serà lo que Deu voldrà!

S' hi posen damunt, allarguen la vista tant com poren, per paga feia una lluneta ben clara; peguen cimada, es cavall ja ès partit de quatres, i llongo i altre llongo. I com feia tanta de via com sa vista, amb cada llongo se tirava a s' entrellúu.

Figurau-vos si 'n devien fer de camí.

Des cap de mitja hora el Rei crida.

—¡Fadeta!

—¡Què mana, mon pare! va dir sa primera salivadeta, i se va esbaltir, i va fer una veu just sa de Na Fadeta.

—¡Ja no s' adormiràn mai aqueis dimonis! deia el Rei.

Des cap de mitja hora més, torna cridar:

—¡Fadeta!

—¡Què mana, mon pare! digué sa segona salivadeta, pero ja més petit perque ja estava mig assecada. Així meteix va fer una veu just sa de Na Fadeta.

—Aquest pic ja no ha cridat tan fort, diu el Rei. ¡A 's cap darrer, com sa són los comensa a agarrotar!

Des cap de mitja hora torna cridar:

—¡Fadeta!

—¡Què mana, mon pare! digué sa tercera salivadeta, pero petit, ben petit, que casi no la sentien, perque ja s'era assecada casi de tot. Així meteix va fer una veu just sa de Na Fadeta.

—¡Sí que s'adormen aquesta vegada! diu el Rei. ¡Ja no los ne queden gaire d'alens que fer! Totes les me pagaràn amb una vegada! No res, esperem mitja hora més, i ja dormiràn com a troncs.

Des cap de mitja hora torna cridar.

—¡Fadeta!

Escolta qui escolta, no sent ningú que responga.

—¡Ara ès s'hora! diu ell.

Pega bot des llit, pren s'espasa, se'n va a sa cambra de Na Fadeta. Empeny sa porta a poc a poc. S'afura; escolta una estoneta. No's sent una mosca. Entra de puntes de puntes, topa an es llit, paupa es dos embalums d'ets odres, i alsa es tapament per que s'estocada fos més segura.

—¡Beute aquesta tu, i tu aquesta altra! diu, i, *zas! zas!* acora s'espasa a tots dos tai de manec.

I ja hu crec que d'ets odres, amb sa premuda que se'n dugueren, sortiren brunents, dos raigs de vi que pegaren per sa cara del Rei i el deixaren xop.

N'hi entrà per dins sa boca, i sentí una dolsor fora mida.

—¡Que dimoni ès aquesta sang tan dolça! s'exclama tot esglaiat.

Se'n va corrents a dur un llum... I en lloc d'En Bernadet i Na Fadeta, me troba es dos odres foradats i tot es llit i es trispol que anava vi.

L'homo quedà de pedra. Llavò se posà a cridar com un desesperat.

—¡Aquests polissons! ¡Ja son fuits! ¡No la m'

han feta que no la m' haja pensada! ¡Aquesta Fadeta del dimoni! ¡Mal no fos estada naixent!

Com estigué escanyat de cridar i de flastomar, diu a la Reina.

—Veiam tu que sabs set vegades més que jo, quin camí me dones? ¿per on tenc de prendre? Perque no m' he d' aturar que no los haja agafats i fets trossos amb ses meues mans.

—Vés, diu ella, a veure dins s' estable quin cavall falta.

E-hi va a mirar-ho i torna, i diu:

—Es de mitges carns.

—No res, diu ella, encara los agafaràs. Pren es més magre, que fa tanta de vía com es pensament.

El Rei el pren i ja es partit, de d' allà.

En Bernadet i Na Fadeta ja eren milenars de milenars de llegos lluny; pero, com es cavall de son pare feia tanta vía com es pensament, al punt los va tenir.

Na Fadeta anava a ses anques, i mirava darrera d' en tant en tant, per temer-se tot-d' una que hi hagués fressa de res. Tot-d' una que 'l va veure, diu:

—¡Ah Bernadet! vet-aquí mon pare que se 'n vé com un llamp. Estam perduts.

—A veure idò com te 'n desfàs d' aquests trunfos.

—No res, diu ella. Per fat i fat, que la mia mare m' ha comanat i un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i veritat: que jo torn un carboner, En Bernadet una sitja de carbó i es cavall un auzinar.

I al acte ella tornà un carboner, ben ravascós, tot mascarar, amb un mocador de daus p' es cap i una bona pipa an es morros; i En Bernadet una

sitja de carbó com un rol·lo d'era, que treia fum per tots es vents, i deixava anar un tuf de cremat, que casi aturava s' alè; i es cavall tornà un auzinar ben gran, amb unes auzines que feien por de grosses que eren. N' hi havia que paraven mig cortó.

El Rei, que ja se creia tenir-los dins ses mans, se tem que li han desaparegut. Mira i mira per tot ben arreu, i no afina res més que aquell auzinar i aquella sitja de carbó i aquell carboneret.

—¡Aquesta sí que m' ès bona! diu ell. ¿I per on m' han pres?

Com prou va haver mirat, s' acosta an es carboneret.

—Carboneret, diu, ¿no hauríeu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall?

—Veniu, diu es carboner, dins sis dies, i vos ne poreu dur tot es que voldreu. No fa mitja hora que se 'n han duita sa darrera sarria que 'm quedava.

—¡Vos dic si heu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall! diu el Rei tot impacient.

—¡No vos dic que l' he acabat, no fa mitja hora! diu es carboner. ¿O voleu que descarabut sa sitja per vos? ¿I que vos figurau que n' hi trobaríeu de carbó dadins? ¿Com sou tan carabassenc?

Sobre-tot, bé va damanar el Rei i tornà damanar; pero an es carboneret no 'l va porer treure de sa sitja, i des carbó, i de que se 'n acabaven de dur sa darrera sarria.

Apurat de tot, el deixa, i se 'n torna an es Castell.

—¿Que no los menes? diu la Reina.

—¡Que he de menar? Ja los tenia, i assetsuaixí m' han desaparegut. He vista una sitja de carbó

dins un auzinar, som anat a damanar an es carboneret si los havia vists, i m'es sortit a una altra part i no n'he pogut treure agüier.

—¡Ah beneit! diu la Reina. ¡Com t'han enganat! Aquell carboner era ella, sa sitja En Bernadet, s'auzinar es cavall.

—¿Què me dius? exclama el Rei.

—Lo que sents, diu la Reina. ¡Ja pots tornar ésser partit de pressa!

El Rei gira 's cavall, li pega esperonada, i es cavall llongo i altre llongo.

Per més que En Bernadet i Na Fadeta s'erén fets enfora, al punt los tornà tenir.

Na Fadeta, que cada instant se girava darrera per temer-se tot-d'una que hi hagués fressa de res, el destría i diu:

—Bernadet, ja tornam tenir mon pare damunt. Just un llamp se'n vé.

—A veure idò com te'n desfàs d'aquests trunfos, diu ell.

—No res, diu ella. Per fat i fat, que la mia mare m'ha comenat i un punt més, lo que ara diré que sia ver i veritat: que jo torn un pastor, En Bernat es ca, i es cavall una guarda de set centes euveies.

Encara no hu va haver dit, com ella tornà un pastor amb una pellissa i una taleca de pell de cabra, i sona qui sona un fabiol; En Bernadet, un ca de bestiar ben alt i gras, assegut davant es pastor, mirant-lo-se fit a fit; i es cavall una guarda de set centes euveies que pasturaven a la vela.

El Rei, que ja se creia tenir-los dins ses ungles, se tem que li han desaparegut. Mira i mira per tot ben arreu, i no afinà res més que aquell pastor qui toca 's fabiol, i sa guarda qui pastura i es ca qui

seu, pero que aviat pega bot cap a ell, i lladra qui lladra. Es pastor li crida *¡fora!*, i s' animal gruny qui gruny.

El Rei s' acosta, i diu:

—Pastoret, ¿no hauríeu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall?

—Bona la faríem, si jo venia ses euveies! diu es pastor. Anau a l' Amo, si 'n voleu cap!

—¡Vos dic si hauríeu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall! diu el Rei.

—¡O quin homo tan bobià! diu es pastor. ¿Pero com les vos tenc de vendre, si no son meues? ¿I vos sou mercader ni 'n feis olor? ¿O veniu de ses Arasses?

Sobre tot, bé va fer el Rei, pero no poguè treure es pastor de que ses euveies no eren seues, i que, si les volia comprar, que se 'n anàs a l' Amo.

A la fi, apurat de tot, el deixa, i se 'n torna tot rabiós an es Castell.

—¿I encara no los menes? diu la Reina, com el veu.

—Què he de menar! diu ell. Ja los tornava tenir, i cop en sec m' han desaparegut. He vista una guarda d' euveies, es pastor i es ca; m' hi acost, i demà si los havien vists passar, i es pastor m' ha sortit a una altra part, i no n' he pogut treure agüier.

—¡Ah beneit! diu la Reina. ¡Com t' han tornat enganar! Es pastor era ella, es ca ell, sa guarda d' euveies es cavall.

—¡Què me dius! exclama ell.

—Lo que sents! diu la Reina. ¡Torne-hi, depressa!

El Rei gira es cavall, li pega esperonada, i s' animal llongo i altre llongo.

Molt enfora s'eren fets Na Fadeta i En Bernadet; però al punt los torna tenir.

Na Fadeta que cada instant se girava darrera per temer-se tot-d'una que hi hauria fressa de res, el colombrà i diu:

—Bernadet, ja tornam tenir mon pare damunt. Just un llamp se'n vé.

—A veure, idò, diu ell, com te'n desfàs d'aquests trunfos.

—Ja no més me queda una cosa! diu ella.

—¿I encara no l'has feta? diu ell.

—Es que li costarà la vida! diu Na Fadeta.

—¿I que no la mos costarà a noltros, si no li costa a ell? diu En Bernadet.

—Es ver! diu ella.

—Idò jendavant! diu ell.

—No res, diu Na Fadeta: tu i es cavall fareu lo que jo faré. Per fat i fat, que la mia mare m'ha comandat i un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i veritat: que jo torn una lleona, En Bernadet un tigre i es cavall un onso!

A l'acte Na Fadeta va esser una lleona, En Bernadet un tigre i es cavall un onso. Feien por de grossos i de ferests, tiraven foc p'ets uis, treien unes arpes com a ganxos de romana, i es renou que feien amb ses dents, hauria arrissats es cabeis a qualsevol.

Arriba'l Rei: sa lleona, es tigre i s'onso s'hi afúen; se sent un crit aufegat i un croixit d'ossos aborronador...

El Rei i es cavall ja eren trossos, i trossos quedaren dins una bassa de sanç, negra i que alsava fumet.

Ja havia trobada sabata de son peu el Rei des *Castell d'iràs i no tornaràs*.

Ja era hora de que anàs a fer companyia an En Barrufet dins sa foganya de l' infern.

E-hi va caure tan emplomat, que no s' aturà fins a lo més endins de tot.

No vos dic res si 's dimonis en feren una de ses festes més grosses que hagen fetes mai.

Ja estaven salvats En Bernadet i Na Fadeta. Caminaren uns quants dies més, i destriaren blavencs, damunt un puig, es castell i la ciutat des Comte, son pare.

Com ja no n' eren mitja hora lluny, troben un pou, i s' aturen a beure.

—Mira, Fadeta, diu ell; per cap vent del mon te vui arribar damunt ses anques des cavall. Estaria lleig per un senyor com som jo i per una senyora com éts tu. Sobre tot, mon pare i ma mare hu prendrien molt tort. Espere'm aquí, jo arribaré totsol, i vendrem amb so cotxo i tota la nostra gent per fer-te sa rebuda que 't mereis.

—¡Bernadet, no 'm deixes! deia Na Fadeta. ¡No 'm deixes! Que, si me deixes, com som Fadeta, que no pensaràs pus amb mi.

—¡Ja hi vas errada! deia ell.

—¡Te dic que no pensaràs pus amb mi! diu ella.

—Això no es possible, Fadeta! deia ell.

—T' assegur que no hi pensaràs pus, i mira quina hora t' ho dic! deia Na Fadeta.

—No sies beneita! contestava En Bernadet.

Sobre tot, com Na Fadeta el veu tan encarat, li arriba a dir:

—No res, si tan encapirronat e-hi estàs, ves-te'n; pero no vulgues que ningú et toc. Si 't toquen, no pensaràs pus amb mi. Serà lo meteix que si no m' haguesses vista mai.

—Si es així, no hages por! diu En Bernadet; no hi haurà cap de-nou. No 'm tocarà ningú.

I va partir. Amb una exhalació va esser a casa. Son pare i sa mare, com el veren, ja hi estan abordats per abraçar-lo; i ell que se feia enrebra cridant:

—¡No 'm toqueu per amor de Deu! ¡per amor de Deu no 'm toqueu! ¡Ja vos explicaré es misteri! ¡Que enganxin ses mules an es cotxo més que depressa!

Son pare i sa mare no porien estar que no s'hi aferrassen, pero ell los fogia, i no s'aturava de dir que fessen enganxar ses mules.

Mentres feia lo que poria per defensar-se des brassos de son pare i sa mare, i es criats enganxaven, surt una cusseta que havia jugat més vegades amb ell que pels no tenia damunt el cos, i *zas!* ja està enfilada per ell, cuidant a estellar-se de xicota que li feia.

A l'acte En Bernadet va romandre com un beneit, com un que surt d'un desmai o 's despert d'un sò molt llarc.

Son pare i sa mare l'abraçaren i el besaren tot lo que volgueren...

Ja no 's recordava ni 's recordà pus de Na Fadeta, com si no l'hagués vista ni sentida anomenar mai.

Tot-d'una que es criats tengueren enganxat, van a dir-le-hi, i no va sebre de que li parlaven.

Bé li digueren que era ell que los havia fet enganxar. No li varen poder treure de sa boca més paraules que aquestes:

—No sé de que 'm parlau. Deixau-me fer. No m' enfadeu.

I seguí tot embebeiat, com un beneit.

Bé li damanaven son pare i sa mare a on era estat, què li havia succeït, què havia vist, per on era vengut, com s'era campat; pero no foren capaces de treure-li més paraules que aquelles:

—No sé de que 'm parlau. Deixau-me anar. No m' enfadeu.

I passaren dies i més dies, i setmanes i més setmanes, i mesos i anys; i En Bernadet seguia en so seu embadaliment, i menjava i bevia es més descansat del mon, sensa cap mal-de-cap.

Na Fadeta, veent que En Bernadet no tornava amb cotxo ni sensa cotxo, se cansà d'esperar. Entra dins la ciutat, se'n puja fins an es Castell des Comte, s'hi planta davant. Veu trafegar criats i criades, entrar i sortir gent, guaitar per finestres i terrades es Comte i sa Comtessa i En Bernadet i tot; pero no provà de dir qui era ni va fer cap passa per donar-se a conèixer, perque bé veia que, no recordant-se de res En Bernadet, seria de bades tot quant faria per que la creguessen i l'admetessen tal quina era.

—¡A veure de quin cap feim estelles! digué, veent-se dins aquell marruell.

Pensa qui pensa que faria, que no faria, a la fi davalla a la ciutat; i com tenia unes mans beneïdes per qualsevol feina de dona i no hi havia res que l'embarassàs, se posa a fer de cosidora i brodadora.

Cosia i brodava bé, i guanyava de tan bon tros a ses altres, que al punt va esser sa qui tenia més anomenada; i li donaven tota sa feina ses cases millors i fins i tot Ca's Comte, que era sa principal.

En Bernadet continuava tan embadalit com an es moment mateix que sa cusseta s'era enfilada per ell. Si no li damanaven de noves, no deia res mai; no movia conversa a ningú, ni se mirava cap al·lota, i feia tant de cas de ses moltes que li treien i li presentaven, com des moix.

I el passetjaven per viles i ciutats, i el menaven a festes i bauxes, i feien per ell balls i saraus a rompre; pero tot era rentar es cap a s'ase, perdre es temps i es lleixiu.

Son pare i sa mare arribaren a dir:

—Això no pot passar pus. Li deuen haver donats encanteris an aquest al·lot nostre. Lo millor es casar-lo. Si així no li espassa aquest abil·lament, si això no 'l desxondeix, al manco no se porá dir que no hu hàgem provat tot.

—T'hem de casar, li digueren.

—Bé, digué ell, i va fer tan poca menció com si hu haguessen dit a sa paret.

Li cercaren una al·lota, una fía d'un Comte veinat, que, encara que no se perdés per garrida, era xalesta i divertida.

—Te casaràs amb aquesta, li digueren.

—Bé, digué ell, i no 'n resà pus.

Posaren fil a la gúia per engrangar tot es carro portal que establía, tractant-se de dos senyors tan rics i tan nobles.

Na Fadeta va cosir ses novianses, figurau-vos amb-e quin coret.

Arribà es dia senyalat per fer-se es casament, i se va fer.

E-hi va haver unes nesses lo més alt de punt.

Tota la ciutat e-hi va prendre part.

¡Vaja quina partida de taules que varen haver

de fer! Sa gentada que hi posà es peus davall, feia por.

Varen haver d'encendre 's llum per acabar de dinar.

Quant varen haver acabat, digueren que cadascú havia de contar un pas que fes riure.

Se 'n contaren molts, i la gent cuidà a esclatar-se de riaies.

Na Fadeta hi era còme convidada; i li tocà contar.

I ¿què fa sa pitxorina? Se treu una capsa. E-hi va haver una tórtora i un tórt. Posa sa tórtora a un cap de taula i es tórt a s'altre cap.

Sa tórtora se posa a dir:

—¿No 't recordes, tórt, de quant cercaves un castell, i no 'l pories trobar en manera ninguna, i davora un riu hi va haver qui te digué a on era, i què havies de fer en esser-hi?

—A mi no me recorda, digué es tórt, cap baix.

—¿I no 't recordes tampoc, tornà dir sa tórtora, d'aquella vegada que, per que no 't matassen, e-hi hagué qui amb un sol dia va voltar un camp de paret, e-hi plantà una vinya, e-hi va cuïr es reims i va fer es vi?

—A mi no me recorda, deia es tórt, més cap baix encara.

—¿I no 't recordes tampoc, torna dir sa tórtora, d'una altra vegada que, per que no 't matassen, e-hi hagué qui amb un sol dia va treure un bosc, el sembrà de xeixa, la hi va cuïr i en va fer pa?

—A mi no me recorda, deia es tórt, encara més cap baix.

—¿I no 't recordes tampoc, torna dir sa tórtora, d'una altra vegada que, per que no 't matassen,

e-hi hagué qui va treure des fons de la mar gran una tumbaga que feia cent anys e-hi havien perduda?

—A mí no me recorda, deia es tórt; i, com més anava, més capficat estava.

—¿I no 't recordes tampoc, torna dir sa tórtora, de quant per tres foradins d'una porta te varen treure tres ditets, i n'hi va haver un d'escapollat, i tu l'agafares, i te casares amb sa qui 'l t'havia tret, i fogíreu es mateix vespre, i vos encalsaren, i no vos pogueren agafar?

Aquí es tórt quedà boca closa, i se posa a mirar sa tórtora fit a fit.

En Bernadet, que mentres sa tórtora feia aquell enfilai de preguntes an es tort, també estava ben cap baix, l'alsà an es meteix temps que es tórt, i se posa a mirar Na Fadeta, mira qui te mira. Li pegava unes uiades que l'atravessava. Com que la s'hagués de menjar amb sa vista... Ella estava dreta, toto airosa, amb ses mans damunt sa taula, pegant una uiada an En Bernadet, una a sa tórtora, una altra an es tórt, llavò una a tota la gent, i tornava an En Bernadet. Estava la dona a la flor del mon, an es ple de sa seua garridesa i galanía. S'era enllestida i endiumenjada tant com havia pogut. Mai havia feta tanta de planta. Al punt tot-hom li va tenir ets uis damunt, veent que En Bernat la se mirava tan arreu, i que sa tórtora i es tórt que havia trets de dins sa capsà, feien aquelles coses.

Perque sa tórtora, com reparà que es tórt havia alsat es cap i la se mirava d'aquella manera, se posà a mirar-lo a ell. Mira qui mira, va reprendre s'enfilai de preguntes, dient:

—¿I no 't recordes tampoc de qui deixares davora un pou i lo que li prometeres que no succeiria i t'ha succeït; i t'ha succeït fins an es punt de que ja no 't recordes de qui 't mostrà es castell, te va plantar sa vinya i te va fer es vi, te va treure es bosc i te va coure sa fornada de pa, te va trobar sa tumbaga, te va treure es dit escapollat, i se va casar amb tu, i t'ha salvada set voltes sa vida? ¿Això no 't recorda? Mire 'm bé; veuràs qui som. ¿No sabs tu que, mentres jo sia viva, no 't pots casar amb una altra? ¿No sabs tu que, mentres jo sia viva, ningú més que que jo pot esser sa teua esposa de bon-de-veres? ¿Això no sabs? ¿Això no 't recorda? ¿Això no veus?

Aquí es tórt va mudar de vert en blau, i pega crit.

—¡Sí que me recorda, tórtoreta meua! ¡Sí que ès ver tot quant has dit! ¡Sí que hu éts sa meua esposa!

I ja ha aixamplades ses ales, i ja ès partit tot xaravel·lo cap a sa tórtora.

An aquell moment meteix, En Bernadet sortí tot amb u d'aquell embadaliment que li havia fet perdre es *Kirieleyson* i el tenia fet un beneit; i com si li hagués caiguda una bena de davant ets uis, e-hu va veure tot; li tornà a sa memoria tot lo que li havia passat, va conèixer Na Fadeta.

I no pogué estar pus. S'aixeca, deixa en porret sa novia, que seia an es seu costat, i se'n va correns a donar un abràs a Na Fadeta, tot clamant:

—¡Tu éts sa meua amor! ¡Tu éts sa meua esposa! Mentres tu sies viva, ningú e-hu pot esser més que tu!

Tot-hom quedà amb sos cabeis drets davant aquell pas. Ningú se'n podia avenir.

En Bernadet i Na Fadeta contaren fil per randa tot lo que los havia succeït. No hi hagué ningú que no los cregués; sa novia i es parents se'n anaren tot atxul'lats, veent que feien nosa; es Comte i sa Comtessa abrassaren Na Fadeta, i la regonegueren còme vertadera muller d'En Bernadet; i continuà es sarau comensat. Tot-hom cri-dava i botava d'alegría, donant mil enhoresbones an En Bernadet i Na Fadeta, a son pare i sa mare. I heu de creure i pensar que a tots es qui hi havia allà a plegats, es fadrins porque eren fadrins i es casats porque encara no havien perduts es jocs, a tots los entrà una ballera, que no tenien repòs a ses cames, i se va encendre un ball vitenc de tot, que durà fins devers mitja nit.

Com estigueren cansats i morts de riure i de folgar, se'n anà cadascú a ca-seua, fent-se creus tot-hom des pas d'En Bernadet i Na Fadeta, que visqueren contents i alegres una mala fi d'anys. I, .. si no son morts, son vius; i, si no son vius, son morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amen.

ES QUATRE GERMANS¹

AIXÒ era un pare que tenia quatre fiis, que havien nom Bernat, Antoni, Miquel i Juan.

Quant se morí no més los deixà un corp, un gall, un moix i una faus. Es major s'aferrà amb so corp, es segun amb so gall, es tercer amb so moix i es darrer amb sa faus.

En Bernadet un dia alsa es cap, i diu:

—Me 'n vaig a cercar el mon.

Pren es corp, i de d'allà.

Camina caminaràs, des cap de set dies, devers mitján cap vespre, arriba a unes cases de possessió. E-hi havia un lledoner davant, que parava mig cortó, i sa soca era buida i plena de retxilleres.

—Dins aquesta soca estaré bé per reposar una estona, va dir.

S'hi afica, i des cap d'un poc mirant-se aquelles retxilleres que claretjaven, diu:

---

¹ La 'm contaren En Tomás Adrover i el sen Pere Gotze de Manacor i Mn. Juan Ferriol, de Sineu

—¡Mal estar e-hi deu fer aquí dins, amb tants de forats, un dia d'ivern! Per lo que ha d'esser bo, es per vel'lar. Ell deuen poder veure per tot.

¿I que fa ell? Se posa mira qui mira per ses retxilleres. Es portal de ses cases era just allà davant, i l' homo veia casi tant bé dins la casa, com si hi fos estat. I reparà que sa senyora i sa criada duien un trafec lo més alt de punt. Assetsuaixí sa criada surt de sa cuina amb un plat de bunyols de vent, i los tanca dins un rebost; i surt sa senyora amb un plat d'oreianes, i les tanca dins un altre rebost. Les veu que arreconen ets ormetjos, que agrenen, i adesen, i prenen altra feina, com si res fos estat.

Se fa vespre, arriba es senyor, i entra.

Com ja feia fosca negre, En Bernat surt de s'amagatai. Se 'n va a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? diuen de dadins.

—Un pobrèt que damana posada per aquesta santa nit, diu En Bernat.

Li obrin, li diuen que sí. Com reparen es corp, li damanen:

—¿I això que duis, què ès?

—Un endevinador, contesta En Bernadet.

—¿Un endevinador? I endevina tam meteix? digué aquella gent, que com que no 'l cregués.

—No 'm mancaria altra que no endevinàs! deia En Bernadet.

No l' acabaven de creure. Es senyor se 'n entre-sent, se presenta, i diu:

—¿I això endevina?

—Sí, senyor! contesta En Bernat.

—Veiam, feis-li endevinar qualche cosa? diu es senyor.

—Ell costarà poc, diu En Bernat.

—Vaja idò, diu es senyor, no sabent com aquell aucellot negre pogués fer res de bo.

Sa senyora i sa criada sí que s'ho creien poc que endevinàs.

—¿I què voleu que endevin? diu En Bernat.

—Qualsevol cosa, diu es senyor.

—¿Voleu que endevín que hi ha dins aquest rebost? diu En Bernat apuntant a un des dos que havia vists de dins sa soca des lledoner.

—Si fa, diu es senyor.

En Bernat tot-d'una diu an es corp:

—Ascolta, revel'ler, ¿que hi ha dins aquest rebost?

I li pega amb so puny estret damunt es cap, i es corp fa *///op!!!*.

—¿Què ha dit? diu es senyor.

—Que hi ha bunyols de vent, diu En Bernat.

Sa senyora i sa criada tornaren més blanques que sa paret.

—¡Bunyols de vent! diu es senyor. ¡Sí que l'ha bollada! ¡Bon endevinador mos dus! ¡Bunyols de vent! ¡Ell jo no tenc recort de quant no se'n han fets an aquesta casa!

—Bunyols de vent ha dit! diu En Bernat, i bunyols de vent e-hi ha. Que hi vaja a mirar-ho.

—Per un desengàn teu hi aniré, diu es senyor.

Se'n hi va, i ja hu crec que le hi trobà an es plat de bunyols de vent que sa senyora i sa criada havien fets d'amagat d'ell.

Es senyor quedà amb sos cabeis drets.

—¡El dimoni es aquest animal! digué l'homo a la fi.

—¡No! i encara endevinaria una altra cosa! diu En Bernat.

—¿Quina? diu es senyor.

—Me pareix que endevinaria lo que hi ha dins aquest altre rebost! diu En Bernat, i apuntà a s'altre que també havia vist obrir, de dins sa soca.

—¡O quina pudor que fa aquest brut! diu sa senyora, com sent En Bernat. ¡Treis-lo defora, que m'acub!

—¡Una pudor que amarina! diu sa criada. ¡Ai que m'atura s'alè.

—¡Treis-lo defora, depressa dic! tornà cridar sa senyora, amb una cara més vermeia, que hi haurien pogut encendre un llucet.

—A poc a poc! diu es senyor. Ell no hi ha tant per tant. ¡E-hi ha coses que poden més! ¡Que endevin primer, i llavò ja'n parlarem!

Mentres sa senyora i sa criada feien estabetxos, En Bernat diu an es corp:

—Escolta, revel'ler, ¿que hi ha dins aquell altre rebost?

I li pega també amb so puny estret damunt es cap; i ja hu crec que s'animal va tornar fer *¡¡¡op!!!*

—¿Què ha dit? diu es senyor.

—¡Que hi ha oreianes! diu En Bernat.

—¡Oreianes! digué es senyor tot astorat.

I ja no pogué estar que no se'n anàs a pegar rodada a sa clau. Obrí sa porta; i ja hu crec que hi va esser es plat d'oreianes que sa senyora hi havia tancat.

Sa senyora i sa criada, com veren allò, quedaren sensa paraula, tremolant com una fuia de poll. No sabien a on s'havien de posar.

Es senyor los donà un arrambatge, que les se cuidà a menjar; i no sé amb quin sant tengueren bo, que no los arrambà un venable d'uiastre que tenia a un recó per un cas de casos:

Ni elles ni ell tengueren talent de sopar; ara En Bernat pegà una panxada feresta.

Es senyor, lo endemà matí l' agafa i li diu:

—Mira, cost lo que cost, s' endevinador m' has de vendre.

—No pot esser, senyoret! deia En Bernat. No pot esser. No tenc altre tros de pa.

—Te dic que el m' has de vendre! deia es senyor. ¡Sabs que 'l necessit de molt! Jo som un home ric i ple; pero ses coses me falten, i no sé per on me prenen. Amb aquest endevinador poria esser que alsàs xella.

En Bernat deia que no poria esser, pero a la fi es senyor diu:

—No res, el te pesaré d' or, i no 'm parlem pus.

En Bernat e-hi consentí. Dugueren unes balances; dins una hi posaren es corp i dins s' altra drets d' or, i dobles de sis lliures i de dotze, i dobles de vint, fins que es corp pegà per amunt.

En Bernat aplega aquella doblerada, i toca el dos cap a ca-seua.

Es senyor lo endemà agafa es corp, i diu:

—Ja sé a on el posaré; fermat damunt sa culassa de sa campana de sa capella. Li comanaré que en veure fressa de res, la fassa remenar; jo sentiré ses bataiades d' allà on sia, i vendré amb quatre bots.

E-hu va fer així; i se 'n anà a veure es tais de feina que tenia.

No era cent passet lluny, i sa senyora i sa criada ja tenien aquestes:

—¡Ah endevinador del dimoni! ¡El dimoni te 'n ha de dur! ¡No n' has de fer altre!

—¡Vaja, si prens sa guinaveta, i si t' hi enfiles, abans de més remor! deia se senyora.

—¿Que no seria millor un trinxet? deia sa criada.

—No, una altra cosa, diu sa senyora. L'agafes amb una mà p'es còs i amb s'altra p'es cap, i li pegues torsuda de coll i altra, fins que el tengués escapollat.

—¡Sí, que ha pensat bé! diu sa criada.

Tota rebenta, ja es damunt se teulada, s'enfila p'es campanaret, agafa es corp p'es còs amb una mà; pero quant amb s'altra anava a pegar-li grapada an es cap, es corp *zas!* li entaferra espipel·lada an es nas, li clava es bec ben endins i tanca.

¡O quin bel tan fort i quins crits tan esglaiadors li escaparen a sa criada tot-d'una que se va veure d'aquella manera!

Es senyor ja era enforet, pero la va sentir de lo millor, i sentí també mateix ses bataiades que es corp i sa criada feien fer, estirant cada u p'es seu vent.

—¡Ja hi ha cosa! s'exclama ell, i gira en cova.

Com més s'acostava a ses cases, més fortes eren ses bataiades i més esglaiosos es remeulos de sa criada.

L'homo quedà amb sos cabeis drets, quant l'afinà encastellada damunt es campanaret de sa capella, i com d'aprop va veure que es corp la tenia amb so bec p'es nas.

I sa senyora, que de baix feia espants, i crits, i sabonereta per sa boca.

—¡Senyor! deia aquella. ¡Que venga per amor de Deu! ¡que venga, senyoret! que s'endevinador m'ha agafada p'es nas, i no me vol amollar! ¡Pobre nas meu! ¡Ja no serà pus lo que era! ¡Senyor, fassa vía, que 'm matarà aquest dimoni!

—¿Però com és que t'ha agafada? deia ell.

—Que jo som pujada a demanar-li si volia berenar? i *zas*, ja m'ha tenguda! ¡Ai! ¡ai, dic! ¡Que fassa via, senyoret!

Es senyor hi puja, i a forsa de forses arriba a obrir es bec an es corp.

Es nas de sa criada, tot capolat, ratjava sanc a la vela. No tenia figura de nas. Feia por.

Sobre tot, ell no tornaren tenir ganes senyora ni criada de demanar pus de noves a s' *endevinador*. Ben cregudes que endevinava i deu més, sa posaren a fer bonda, i le hi servaren ben dret an es llum.

Es senyor aviat va conèixer que ses coses ja no li faltaven, i beneia s' hora que havia comprat s' *endevinador*.

En Bernat arribà a ca-seua ric i ple.

Poreu fer comptes quins uis devien badar es seus germans.

—¿Què me'n direu? Ell En Toni un dia agafa es gall, i diu:

—Ja hi vui jo anar a cercar el mon, a veure si me dirà tant bé com an En Bernat!

I ja és partit. Camina caminaràs, des cap de set dies arriba a una terra, que com que no fos just ses altres.

Ja feia fosqueta i afina un llumet. S' hi acosta, i foren unes cases de possessió.

A sa carrera hi havia un parei d' homos que envelaven un carro, dos tocadors de guitarra i guiterro que trampaven i dos cantadors que provaven tonades.

—¡Alabat sia Deu! digué.

—¡Per a sempre sia alabat!

—¿No 'm donariau posada per aquesta santa nit? digué En Toni.

—Si-fa! li contestaren aquells homos.

An aquella terra no s'hi feien galls; i, com veren es que ell duia, los va venir molt de nou.

—¿I que cercau amb aquest animaló? li demanaren.

—Ventura! diu ell.

—¡Ventura! s'exclamaren tots. Ja vos ne poreu tornar en voler! que no 'n trobareu. No n'hi ha poca ni gens en tot es badiu de per aquí!

—Sempre n'hi haurá qualque mica, diu En Toni. I si no es massa preguntar, ¿què heu de fer amb aquest carro i aquests sons?

—¿Que vol dir que hem de fer? Hem d'anar a sortir a camí a s'auba! digueren aquells homos.

—¡A s'auba! s'exclama En Toni.

—¿Idò? ¿Ell com que sieu nat d'avui i batiat d'ahir? li respongueren. ¿I com vendria, si no li sortíssem a camí, i si no hi anássem amb tot aquest carroportal?

En Toni, quant los sent, se'n pensa una de bona i los ho enfloca.

—¿Vol dir tot això que duis mogut, es per sortir a camí a s'auba?

—¡De manera que sí! li contestaren.

—Idò jo duc aquest animaló, que la crida, i ve ben aviada! diu ell.

—¡Ca! deien aquells. Anireu de berbes! ¡S'auba venir perque aquesta mica d'animal la crit! Fa massa riaies! Creis-ho!

—Vltros sí que 'n feis, diu En Toni. Sobre-tot. anit mos poreu treure es gat des sac.

—I ¿què voleu perdre, si no vé? li demanaren.

—Qualsevol cosa! Me fareu córrer ses vergades! los contesta En Toni.

—Feta està sa barrina! digueren tots.

I deixaren es carro en banda, i ni tremparen pus sa guittera ni es guiterró, ni provaren pus tonades.

Passaren la corona, soparen i se'n anaren a jeure.

Passada mitja nit, es gallet fa *quec-quere-quec!*

Tot-hom se despert, surten a defora, a veure si era ver que s' auba se'n vengués perque es gallet la cridàs.

No destriaren senya de res, i ja volien partir amb so carro, es sonadors i es cantadors.

—No sieu tan guixes! diu En Toni. No tengueu ansia. S' auba vendrà. Vos ho assegur.

Des cap d'un parei d'hores es gall torna fer *quec-quere-quec! quec-quere-quec!*

Surt tot-hom a defora, i ja veren an es llevant una micoia de clarura.

—¿Que tal? deia En Toni. ¿No vos ho deia jo que aquest animaló la cridava? Ell ja l' ha sentit, s' ès enllestida, i se'n vé ben resolta.

Aquells encara com que no hu acabassen de creure; pero com es gall comensà a cantar de bon de veres, i se va fer auba clara clara, i sortí es sol, e-hu varen haver de creure per forsa. E-hu tocaren amb ses mans.

—Aquest animaló, digueren an En Toni, el mos heu de vendre, valga lo que valga. Demanau! Sa vostra boca serà mesura.

—Això sí que no hu faré, diu En Toni. Primer consentiría anar a captar de porta en porta.

—No res, li digueren, el vos pesarem d' or no 'm parlem pus.

En Toni feu com que pensar-hi un poc, i a la fi s'exclama:

—No res, perquè sou voltros, e-hi consent.

Dugueren unes balanses, dins una hi posen es gall i dins s'altre durets d'or, dobletes de sis i de dotze lliures, i dobles de vint, fins que es gall se'n anà per amunt.

En Toni los deixa es gall, i amb aquella doblurada se'n anà ben xalest a ca-seua; i no importà que fes feina pus.

Com es seu germà Miquel va sebre es pas, pren es moix, i ja es partit a cercar ventura.

Camina caminaràs, arriba un dia a una terra ben enfora. Afina unes casetes blanques; era hora baixet, i, quant e-hi va esser, ja feia fosca negre.

S'acosta a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui és? digué una veu.

—Un criat vostro! contesta En Miquel. ¿No'm donaríeu posada per aquesta santa nit?

Li obriren, i entrà.

—¿De que anau, germanet? li demanaren.

—Cerc ventura! contesta ell.

—¡Ventura! li digueren. ¡Que'n trobareu de poca per aquí! ¡Ell no n'hi ha gens!

En Miquel reparà una filera de carabassots penjats a sa paret.

—¿Que son tants de carabassots? demanà.

—¡Ah germanet! contestaren. Es que hi ha per aquí uns animalons que se diuen rates, i tot e-hu roeguen. Porque no mos roeguen ses oreies en sa nit, mos posam es cap dins aqueis carabassots, quant mos n'anam a jeure.

—¡Que de prompte no n'hi haurà cap d'aqueis roegadors, s'exclama En Miquel.

—¿I que fareu, germanet? li deien. ¡Sabeu que hi anau de calsat per aigo, si vos creis haver-los a cames! ¡Ell no més envesten quant vos dormiu!

—¡Jo! contestava En Miquel. Ell no fas comp-tes de tocar-ne cap! Es qui los farà s'ebredé, serà aquest animaló que duc.

I los mostrà es moix.

—¿I sou tan criatura. li digueren, que vos creis que això los ha de fer res?

—Ja hu veureu idò! Com a taiades de llom torrat, les se menjarà! deia En Miquel.

—¡A ell el se menjaràn elles! li contestaven.

—No res, anit se veurà! acabà per dir En Miquel.

Passaren la Corona, soparen, se'n anaren a jeure, i tots se posaren es cap dins un carabassot. Fort i no't mogues, volgueren que En Miquel le hi s'hi posàs també.

Apagaren es llum, al punt tot-hom roncà. Es moixet estava ben uis espolsats. Se posen a comparèixer rates i rates; i ell fua an aquesta, fua an aquella altra. N' agafava tantes com en volia, i no li tocaven voreres. Se'n posà un ventre com unes xeremies. Per paga duia fam d' enrera.

Quant no n' hi volgueren passar pus p' es canyó, no més les matava.

N' enllestí tantes, que lo en demà matí, n' hi va haver una solada que feia feredat.

Com es de la casa hu veren, se'n feien creus.

—Mirau, digueren an En Miquel, aquest animaló mos heu de vendre, cost lo que cost. Amb tantes de rates aquí no se pot viure. Digau que voleu de s' animal.

—S' animal no es venal a cap preu, deia En Miquel. Primer consentiría haver d' anar a captar de porta en porta que vendre 'l.

—Demanau preu! sa vostra boca serà mesura! li deia aquella gent.

—¡No pot esser! exclamva En Miquel.

—No res! digueren a la fi: el vos pesarem d'or, i es mal serà mort.

En Miquel feu com que pensar-hi un poc, fins que arribà a dir:

—No res, perquè sou voltros e-hi consent.

Varen dur unes balances; a una part posaren es moix i a s'altra durets d'or, dobletes de sis i de dotze lliures i dobles de vint, fins que es moix prengué per amunt.

En Miquel deixà es moix, i amb aquella doble-rada ja li va haver estret cap a ca-seua, i no importà que fes feina pus.

Quant es seu germà Juan va sebre es pas, pren sa faus, i ja es partit a cercar ventura.

Camina caminaràs, arriba a una terra ben enfora. Era mitjàn juny, i trobà un tai d'escaraders dins un sementer de blat alt, granat i espès; i el tomaven, tirant fletxes an es brins.

Figurau-vos si'n devien fer de bretxa.

En Juan digué a l'amo.

—¿Que voleu que 'n tom jo de brins amb aquesta arma?

I li mostrà sa faus.

—¿I que se diu això? demana l'amo.

—Una segadora, contesta ell.

—¿I toma brins? torna demanar l'amo.

—Esperau, i hu voreu, diu En Juan.

L'homo s'arromanga, se posa es cuixals, es manegots i es didals de canya; pren sa faus, i ja està acalat, i safalcada vé! safalcada va! amb un

exhalació va haver feta una estesa de brins més grossa que sa que havien feta tots aquells homos amb tots es dies que hi havia que s'hi pegaven.

Tot-hom va romandre de pedra.

L'amo digué:

—Germanet, m'heu de vendre sa segadora.

—Això sí que no hu faré, digué En Juan.

—Digau què en voleu, deia l'amo.

—No teniu que cansar-vos! deia En Juan.

—Anc que el diantre en pas, la m'heu de vendre! s'exclamava l'amo. Mirau, la vos pesarem d'or.

En Juan feu com que pensar-hi un poc i, a la fi, diu:

—No res, perque sou vos e-hi consent.

Duen unes balances. Dins una posen sa faus; dins s'altra comensen a posar-hi durets d'or, dobles de sis i de dotze lliures i dobles de vint.

N'hi posaren fins que sa faus va prendre per amunt.

En Juan la deixa; i amb aquella doblorada s'espitxa cap a ca-seua. Casi no tocava en-terra de xalest que se'n anava.

Tant content com ell estava l'amo.

Després de contemplar sa faus una bona estona diu an ets escaraders.

—¡Vaja! ¡A veure qui la pren!

Es més agosarat l'agafa; se posa a segar. Encara que no fos molt práctic, de brins en tomà una cosa major.

Quant estigué cansat, se posa sa faus demunt s'espalla.

Se perpenda, i diu.

—Millor es que estiga en terra.

Per posar-le-hi, estira en lloc d' alçar; i sa faus, ja hu crec, s' afica dins s' espal·la.

Aquell homo pega un crit escarrufador.

—¡Ai! ¡ai dic! ¡Sa segadora...! ¡Sa segadora s' ès afuada a mí! ¡ajuda que s' ès mester! deia aquell beneit, cridant i plorant com un desesperat, de pena que passava.

E-hi van, corrents, dos homos; i en lloc d' alçar sa faus, li peguen tirada amb tota sa forsa; i s' espal·la d' aquell malanat davallà per avall.

Com veren s' espal·la taiada, tots quedaren aborronats.

Sa faus los caigué de ses mans; en fogiren com el dimoni de la creu; i no s' hi volgueren acostar pus.

—Anau a donar part a sa Justicia, diu l' amo.

E-hi anaren; i vengué es Bal·le amb dos homos armats de passetges.

Los mostraren sa segadora d' un tros enfora. Aquells homos posen mac dins sa passetja; li donen volta i altra, i *plam*.

Feren sa segadora just a sa punta i li fan pegar tal bot, que s' alsa més de trenta pams.

—¡Ja se torna afuar! digué tot-hom amb nou esglai, fent amples tant com pogueren. Es qui varen tenir camp per córrer, e-hu donaren a ses cames, i se pegaven amb sos talons per ses anques.

Sa segadora, ja hu crec, tornà caure en terra.

Després de tirar junta una bona estona sobre lo que convenia fer, es bal·le amb una corda fermada an es cap d' una canya ben llarga, feu passar un nuu corredor per sa faus malfactora.

Quant la tengueren ben fermada, la penjaren a una figuera.

Are farem venir es botxí i l' aufegarà, diu es Bal·le.

Es botxí se presenta; se mira la cosa de prim compte; pensa qui pensa, a la fi se pega un toc a 's mig des front i una gratada an es clotell, i diu:

—Ja sé que faré. M' enfil per sa figuera, m' amoll per s' acorda, m' aixanc damunt sa *malfactora*, i l' aufec a 's temps de dir Jesús. No hi ha vèl.

Es betzol des botxí s' enfila per sa figuera, s' amolla per sa corda, i amb tot es seu pes cau demunt sa faus; i, ja hu crec, sa faus li entrà p' es mig de ses cames, i l' obrí de dalt a baix. D' un botxí en va fer dos.

Allà romangué penjada sa segadora, i ningú pus s' acostà an aquella figuera.

I encara hi ès, si no la se 'n han duita.

¡Bons doblers varen valer an aqueis quatre germans es corp, es gall, es moix i sa faus que son pare los deixà, com se morí!

I sa rondaia ja està acabada.

Si vos agrada,
menjau-la-vos frita,
menjau-la-vos torrada.
Si no vos ha agradat,
anau damunt es Puig-pelat;
i agafau un gatovell,
i ¡bones fregades per sa pell!

Torra Nova, desembre de 1895.

S' HOMO I ES LLEÓ ¹

AIXÒ era i no era... Bon viatge fassa la cardenera. Un aumut per voltros i per mi una barcella.

An aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara, e-hi va haver un homo que un dia de poques feines se 'n anà a estirar-se ses cames. Camina caminaràs, troba un lleó embarassat dins un romagueral disforjo.

Es lleó va dir.

—¡Germanet, treis-me per amor de Deu d'aquí dins!

—No, que me menjaràs! digué aquell homo.

—No vos menjaré! va dir es lleó.

S' homo el se va creure, i li aidà a sortir d'aquell envitricollat, i tots dos se 'n anaren conversa qui conversa.

Es lleó era estat molt de temps dins es romagueral, i quant es retgiró li va haver espassat, li comparegué sa talent. Al punt ja li varen venir ganes de pegar una clavada a s' homo.

---

¹ La 'm contá En Toni Garrit, de Sant Llorens des Cardessar.

—Mirau! li va dir, jo vos hauré de menjar. Sa talent que duc, no es sufridora.

—¿I a on és sa teua paraula? diu s' homo. ¿No m' has promès que no me menjaries?

—Jo lo que sé, diu es lleó, que tenc una talent que m' alsa.

Aquell homo, poreu fer comptes, si degué comensar a estar-hi mal a pler. Vos assegur que n' hi feia fer de feina an es seu cap. A la fi diu an es lleó.

—¡Vaja! perque no sia sa teua ni sa meua, anem a cercar un qualsevol, li contarem lo que ha passat; i, si troba que m' has de menjar, me menjaràs; i, si troba que no m' has de menjar, no me menjaràs.

—Ja hu has dit, s' exclama es lleó.

Al punt toparen un homo, i li contaren es pas.

Aquell homo escoltà bé, i diu girant-se an es lleó.

—Sa meua sentència és: que, si tu no te pories desembarassar tot sol, no 'l te pots menjar; ara si tu 't pories desembarassar tot sol, el te pots menjar.

—Però ¿i com e-hu hem de sebre si podia o no podia? demanà es lleó.

—¿Com? diu aquell. Anant allà on estaves embarassat. Te posaràs així com estaves, i llavò podrem veure si tot sol en series sortit o no.

—Anem-hi en voler, diu es lleó.

E-hi van. Es beneit s' alica dins es romagueral, fent tot lo que va sebre per posar-se així com estava s' altre pic; es dos homos que li ajudaven, feren tot lo possible per embarassar-lo més fort, i llavò li digueren.

—Veam, si 'n surts tot sol!

Es lleó i bé va malavetjar, però no va esser capaç.

—¡No puc! va dir des cap d'una bona estona, brollant de suor, cansat i mort.

—¿No pots? Idò ¡esperonètja, tot lo que vulgues! digueren es dos homos, i se 'n anaren.

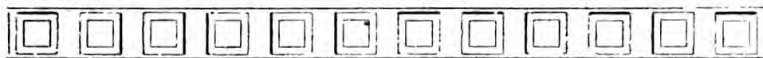
—¡Això no val! deia es lleó. ¿Què vol dir, deixar-me d'aquesta manera? Això no és pas de fer.

—¿I és pas de fer voler-te menjar es qui t'havia tret s'altra vegada? li digueren es dos homos; i se 'n anaren ben atacats.

Es lleó romangué dins es romagueral, esperonetjant i bramulant una cosa feresta, fins que va perdre ses forces de tot, i de fam aixamplà es potons

Més se 'n mereixia s'animal.

Manacor, abril de 1890.

N' ESPARDENYETA ¹

AIXÒ eren tres germanes fadrines, sense pare ni mare. Sa major havia nom Margalida, sa segona Antonina, sa darrera Espardenyeta, que anava encara a costura.

Per anar-hi, havia de passar per davant ca 'l Rei; i sempre el trobava guaitant p' es baicó.

—Bon dia tenga, senyor Rei, deia ella.

—Bon dia, Espardenyeta, deia ell. I a on vas?

—A costureta! li contestava.

Com s' al·lotona era una pintura, blanca i ver-meia, amb uns cabeis rossos rossos, que li pegaven casi p' es talons, i era més viva que una centella, ja hu crec que el Rei la se mirava ben arreu, com a fadri que era i ben casador que anava.

Se va entre-sentir quina era sa seua costura, i fa de veure sa Mestra.

—Senyora Mestra, li diu, vui fer por an Espardanyeta, perque sempre que passa per davant sa

---

¹ La 'm contaren la nina D.ª Marieta dels Desamparats Rovira i Orlandis i N' Antonina Canyelles, de Bunyola.

casa i me veu, com que se 'n riga de mi. Me pareix més pòlissa que una geneta.

—E-hu es molt, digué sa Mestra.

—No res, diu el Rei. Jo m'amagaré un dia damunt es vostro sòtil. La hi enviareu amb una excusa o s'altra; i veureu quin retgiró se 'n durà, i si los hi davallarà an els escalons de quatre en quatre.

—¿Justament li ha de fer aquesta? diu sa Mestra.

—Justament! Paraula de Rei no pot mentir! contestà ell.

Sa Mestra, perquè era el Rei, no li gosà contradir.

Ell un dia s'hi presenta ben dematinet. Se'n puja dalt es sòtil, se vest de negre, s'emmascara bé sa cara, se posa a un recó; i espera qui espera.

Arriba N'Espardenyeta a costura.

—Ves allà dalt, diu sa Mestra, a davallar ses tisores. Son damunt sa caixa.

Ella hi puja, botant botant. Tot just quant agafa ses tisores, el Rei li pega fua; però sa polisseta gira en redó, pren escala, i amb quatre bots ja és abaixada.

—¡Senyora mestra, aquí dalt e-hi ha negres! digué alenant ben espès i tota retgirada.

Sa Mestra va fer en desintès.

Lo en demà dematí, quant anava a costura, e Rei estava an es balcó.

—Bon dia tenga, senyor Rei, digué ella.

—Bon dia Espardenyeta, diu ell.

I, com la va veure que ja era un tros enfora, se posa a cridar: ¡Senyora Mestra, aquí dalt e-hi ha negres! ¡Senyora Mestra, aquí dalt e-hi ha negres!

—Ja era ell es negre que me sortí damunt es sòtil. ¡La m'ha de pagar! digué N'Espardenyeta.

I heu de creure i pensar que es vespre va tenir

manyes per amagar-se dins ca 'l Rei. A la mala hora de la nit se 'n entra dins sa cambra, a on ell dormia.

Anava desfressada de *la mort*; amb una mà duia un llumet i amb s' altra un plat amb set cagaions de ca, per dir-ho així com ès. S' acosta an es llit, i se posa a dir amb una veu de l' altre mon:

—¡Jo som la mort que 't venc a matar, si no te menges aqueis set cagaions de ca! ¡Jo som la mort que 't venc a matar, si no te menges aqueis set cagaions de ca!

El Rei se despert, se veu davant aquella fantasma, sent aquella veu, i li agafa un tremolor ben alt de punt per tot el còs, i... qualche cosa més que no dic. I amb unes llàgrimes com a ciurons, se posa a cridar:

—¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe 'm a mí, que som Rei fadri! ¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe 'm a mí, que som Rei fadri!

Bé va suplicar i pregar; pero sa fantasma, com més anava, més s' acostava, i més fort deia:

—¡Jo som la mort que 't venc a matar, si no te menges aqueis set cagaions de ca!

El Rei no tengué més remei que menjar-los-se, per escapar de ses ungles d' aquella por.

N' Espardenyeta fogí com la vista cap a ca-seua. Se lleva es desfrès, se colga.

Lo endemà dematí, a s' hora d' ets altres dies, se 'n anà a costura.

El Rei no estigué an es balcó.

A on estava ell era dins es llit, vomitant i fent es tro.

Un dia, quant se va esser adobat, passava N' Espardenyeta, i el veu.

Li dona es bon dia, i, després d'haver caminades una cinquantena de passes, se posa a dir:

—¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixa 'm a mí, que som Rei fadrí! ¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixa 'm a mí, que som Rei fadrí!

—¡Ah polissona! diu el Rei. ¡Ja eres tu que 'm feres es pas! ¡La m' has de pagar! ¡T' ho assegurar! Se 'n va a sa costura, i diu a sa Mestra.

—Ja enviareu N' Espardenyeta an es meu jardí, a dur una panera de pomes.

—Bé, senyor Rei, diu sa Mestra. Ja hi anirà.

E-hi anà; però es jardiner, com la va veure damunt una pomera, que cuia pomes, va fer lo que el Rei li havia comanat que fes, en veure una fadrineta així i així: la fermà dalt sa pomera.

Des cap d' un poc, una veia que passava, l' afina, i li diu:

—¿Què fas aquí dalt, xerafi?

—¡Oh! ¿què fas? contesta sa gran traidora.

¿E-hu voldrieu sebre: no ès ver?

—De manera que sí! diu sa jaia.

—Idò heu de creure i pensar que jo era més veia i més lletja que vos; i tot-d' una que m' han haguda fermada aquí dalt, som tornada, ja me veis, de quinze anys i que fas goig de mirar.

—¿Que me dius, fieta mea dolsa estimada? diu sa jaia. ¿l no m' enganes?

—¡Bones tretes tendria d' enganar-vos! diu N' Espardenyeta.

—¿l com e-hu hauriem de fer per fermar-m' hi a mi? diu sa jaia.

—Sa cosa més bona de fer del mon! contesta N' Espardenyeta. Pujau, desfermau-me a mi, i veureu que d' aviat estareu fermada vos.

Aquella veia, ja hu crec, s'aborda a l'acte a sa pomera, i a forsa d'estrevades i premudes arriba a pujar. Desferma N'Espardenyeta, N'Espardenyeta la ferma a ella, davalla, i amb sa panera de pomes an es bras, cametes me valguen; cap a ca-sa Mestra.

Pero se'n guardà com de caure de dir lo que li havia succeït.

Al punt s'entrega el Rei an es jardí, ben peus alts.

—¿Que ès venguda? digué d'un tros enfora.

—Sí, senyor, diu es jardiner. I ben fermada que la tenc.

—¿De bo? diu el Rei.

—Venga, i la veurà! contesta es criat.

Se'n van a sa pomera, i m'hi troben aquella veiarda damunt, que ja flastomava a la vela, perquè, per bé que se mirava, no se temia que tornàs gens jove ni gens garrida.

Com la veren i la sentiren, i tots tres se varen esser explicats, tocaren amb ses mans es porro que los havia pegat N'Espardenyeta.

El Rei se va posar fet un Nèro, i hauria esclafat un rè amb ses dents.

N'Espardenyeta des cap d'un parei de dies s'exclama:

—Ja ès hora de tornar es jornal an el Rei.

Se vest de jardinera, i ben enllestida, i endiu-menjada, i amb una canastra de flors i una lliure de sabò fluix, passa per davant ca'l Rei, cridant:

—¡Qui 'm compra flors! ¡Hala qui les me compra!

El Rei la sent, guaita p'es balcó, la veu, la fa pujar, i li compra totes ses flors.

S'estornella, com davallava s'escala de ca'l Rei, unta de sabó ets escalons.

Des cap d' una estona torna passar amb una altra canastra de flors, cridant amb tota sa forsa:

—¡Qui 'm compra flors! ¡Hala qui les me compra!

El Rei la torna sentir, treu es cap an es balcó, la veu, i li crida que puig.

—¡Que davall Vossa Reial Majestat, respòn ella, si les vol a ses flors! ¡No estic jo per pujar tantes d' escales!

An el Reili va fer tanta de gracia aquesta sortida, que ja ès partit, pegant fua cap avall per s' escala. I va fer més via que no volgué.

Amb so sabó que N'Espardenyeta li havia posat, llenegà, i redolant redolant, com un tronc, no s' aturà fins abaix.

Va tenir un breverol a sa closca, un bras tret des lloc, un peu torsut, un genoi plomat i un parei de peladures i cops blaus.

Li escapaven uns crits i uns bels que resplandíen dins es cervell, i los devíen sentir d' un quart lluny.

Quant va šebre que era que li havíen untada s' escala de sabó, digué:

—¡No pot esser ningú més que sa gran polissona de N'Espardenyeta! Deixau-la-me fer! ¡les m' ha de pagar totes plegades!

Quant estigué bo, un vespre se desfressa de pelegrí, i se 'n va a ca N'Espardenyeta, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? digueren de dedins.

—Un pobre pelegrí qui demana posada per aquesta santa nit, digué el Rei.

—¡A una altra porta en donen dos! va respondre N'Espardenyeta.

—¡Jesús! diu Na Margalida, ¡quin mal cor que

tens! ¿T' agradaria que t' ho diguessen a tu, si anaves pelegrinant p' el mon?

—Però ¡si no més tenim tres llits! digué N' Espardenyeta.

—Ja sortiré jo des meu, digué Na Margalida.

—I a on has de jeure tu? li demana N' Espardenyeta.

—Damunt s' estorí, davora sa porta des corral! contesta Na Margalida.

—No res, no res; des teu pa faràs sopes, digué N' Espardenyeta.

Na Margalida se 'n va, i obri an es pelegrí. Li dona sopar, i el fa colgar dins es seu llit.

Ella va jeure damunt s' estorí, davora sa porta des corral .

N' Espardenyeta, sospitant que aquell pelegrí no era cosa bona, tancà sa seua cambra en fort de part dedins.

Ell el Rei se 'n hagué de tornar així com e-hi era anat. No se pogué venjar.

Tot atxul'lat, li va estrènyer abans de s' auba, perque no el coneguessen.

A 's vespre què vengué devant, se 'n hi torna, desfressat de pelegrí també; i *toc! toc!*

—¿Qui és? cridaren elles.

Un pobre pelegrí que demana posada per aquesta santa nit! diu el Rei.

—Ai de bo! diu N' Espardenyeta, que va conèixer aquella veu. ¿Vol dir es un altre pelegrí? ¡Anit passada ja 'n venguè un! ¡Deu esser cap hostal aquí!

—¡Jesús! s' exclama N' Antonina, ¡quin mal cor que tens! Si obrírem an es de nit passada, bellament porem obrir an aquest.

—Jo me 'n gordaré com de caure! exclama N' Espardenyeta.

—Ja li obriré jo! diu N' Antonina.

—¿I que també consentiràs a jeure damunt s' estorí, davora sa porta des corral, per que ell puga jeure dins es teu llit? diu N' Espardenyeta.

—Sí que hi consent! diu N' Antonina.

—Idò endavant ses atxes! diu N' Espardenyeta.

N' Antonina se 'n va, obri an es pelegrí, li dona sopar, el fa colgar dins es seu llit, i ella se jeu damunt s' estorí, davora sa porta des corral.

N' Espardenyeta, que ja veia massa clar que allò era el Rei, que n' hi cercava fer una de grossa, se tanca dins sa seua cambreta en fort: i a jeure s' ès dit.

Ell el Rei se 'n hagué de tornar altra volta així com e-hi era anat. No se pogué venjar.

Tot axul·lat, li va estrènyer abans de s' auba, per que no 'l coneguessen.

Es vespre que vengué davant, e-hi torna, resolt a fer estelles.

Desfressat de pelegrí, s' acosta a ses portes; i *toc! toc!*

—¿Qui ès? cridaren elles.

—Un pobre pelegrí que demana posada per aquesta santa nit! digué el Rei.

N' Espardenyeta tot-d'una el va conèixer, i no pogué aguantar pus.

—¡Qui fa tres, ase ès! digué ben rebenta, però que ses altres no la sentissen. ¡L' he d' escalivar a s' alicorn anit, com som dòna!

¿I que fa ella? Se guardà prou de fer ets estuforns dels altres vespres, i diu a Na Margalida i a N' Antonina:

—Ja me 'n encarrec jo anit d' obrir-li, donar-li sopar i colgar-lo.

Se 'n va i li obri. El fa seure a sa taula, li treu un sopar de primera i un vi d'aquell que diu: aquí som jo.

Ell n'era molt devot, i venga tìmbola i altra tìmbola, i al punt estigué més gat que una sopa. No s'aguantà pus a sa cadira, i quedà estès en terra, tan llarc com era.

¿Que fa N' Espardenyeta? Se 'n va a dur s' estorí que tenia baix des llit, e-hi posa el Rei damunt; i, estira qui estira, l'arrossega fins davora una finestra que mirava dins es jardí real.

Amb tota quanta forsa pogué treure, l'alsa p'es dos caps de s'estorí; el posa, així com pot, damunt sa finestra uberta de pint en ample; pega tirada a un cap per amunt, i amolla s'altre cap a defora; i el pobre Rei, ja hu crec, va prendre es cap-avall més que depressa.

Su abaix e-hi havia uns rosers tan alts i tan grossos, que ses soques eren com sa cama d'un homo, i hi va caure com un tronc.

Sa seua roba se va fer benes, i es seu cosset, podeu pensar, quedà fet un llatze, tot cops blaus, peladures i escarrinxades, i amb moltes de pues dins sa carn viva.

Amb sa tomversa i amb sa sanc que li ratjaven ses ubertes, prompte hagué escorxat es moix.

Veent-se d'aquella manera, que no hi havia part del seu còs que no li fés mal, se posa a cridar com un desesperat; i li escapaven uns gemecs i uns remeulos lo més esglaiosos.

Es criats senten allò; e-hi acudeixen corren s, el me troben dins es roser, d'aquella manera.

L' agafen, el duen dins es llit. Es metges l' embenen de cap a peus; i va haver mester un bon grapat de dies per curar-se.

Ajegot dins es llit, jurava i perjurava que s' havia de venjar de N' Espardenyeta; jurava i perjurava que havia de beure de sa seua sanc.

Ella ja hu crec que hu va sebre. S' entres-senti de quant es metges el donaren per bo; i la dòna se preparà.

Fa una nina de pedàs, la colga dins es llit, li ferma an es coll un budell ple d' arrop i an es cap una cordellina que per davall es tapament anava davall es llit.

Aquell mateix dia guaitava per sa finestra, i veu el Rei venir tot xarpat.

—Mirau, diu a ses germanes, no estic gaire fina. Si vé ningú a cercar-me, digau que me'n som anada un poc a colgar.

Se'n entra dins sa cambreta; i, en lloc de colgar-se, s' afica davall es llit.

Al punt *tac!* vataquí el Rei.

—¿Que hi ha res de nou, senyor Rei? digueren Na Margalida i N' Antonina.

—¿A on és N' Espardenyeta? demanà ell, amb uns uis que li espiratjaven.

—¿Creurà que no estava gaire fina, i se'n és anada un poc a colgar? li contestaren.

El Rei, sense mesclar cerimonies, se'n entra tot remolest dins sa cambra, resolt a fer-ne una d' ase i seca.

Afina sa nina de pedàs colgada, i se creu que és N' Espardenyeta.

L homo no hi veia de rabia.

—¡Ah polissona! s' exclama. ¡Ja no me'n faràs

pus! ¡Ara t' hi tenc! ¿Que no te recordes d' aquell pic que te 'n vengueres a la mala hora de la nit, desfressada de la mort, i me feres menjar allò... aquells set...

Aquí N' Espardenyeta pega tirada a sa cordellina, i sa nina de pedàs ¡capadeta que sí!

El Rei, com e-hu veu, se cremà més encara.

—¡Ja hu crec, va dir, que te 'n recordes! ¡Jo sí que me 'n recort! ¿I també te 'n deus recordar de quant m' untares s' escala de sabó, i hi vaig redollar, i me vaig xapar es cap, me vaig treure un bras des lloc, me vaig tòrser un peu, me vaig plo-mar un genoi, i vaig quedar ple de cops blaus?

N' Espardenyeta torna pegar tirada a sa cordellina, i sa nina de pedàs ¡capadeta que sí!

A-les-hores sí que se cremà fort el Rei.

—¡Ja hu crec, va dir, que te 'n recordes! ¡Jo sí que me 'n recort! ¿I també 't deus recordar de quant m' engatares, i me vares tirar per sa finestra, damunt aquells rosers, i vaig romandre casi aspidat?

N' Espardenyeta pega altra tirada a sa cordellina, i sa nina de pedàs ¡capadeta que sí!

El Rei aquí cuidà a fer es tro.

—¡Ja hu crec, va dir, que te 'n recordes! ¡Jo sí que me 'n recort! ¡I tens desvergonya per dir que sí, sa més fresca del mon! ¡Ara les me pagaràs totes!

Mentres deia això, venta s' espasa, encivella ventai a sa nina de pedàs, li taia es cap i es coll, es budell se romp, i s' arrop se posa a ratjar.

Al punt tot es llit anà arrop.

El Rei, cregut de que allò era sanc, i per cumplir es jurament que havia fet de beure de sa de

N'Espardenyeta, e-hi muia es dit, el se du a sa boca; i, quant veu que aquella *sanc* era tan dolça i tan dolça, torna muir i a xuclar.

Muia qui muia i xucla qui xucla, li espasà tota sa rabiada que duia; i se comensà a recordar de sa gran garridesa, galanía i agudeses de N'Espardenyeta, i mudà de vert en blau.

—¿Quina l'he feta? ¿Quina l'he feta? se posà a pensar. Però ¿quina l'he feta?

¿Que me 'n direu?

Ell li envestí tal pena i tal esclator de cor, que rom en plors, com un nin petit.

—¡Mesquinet de mi! deia s'aubercoc. ¡Som un ase! ¡som un porc! ¡meresc fermar! Però ¿què he fet? ¿què he fet? ¡He morta N'Espardenyeta, s'al'lota més garrida i més viva i més aguda que se fos vista mai! ¡l robava es cor de tots es qui la veien! ¡l no n'hi havia cap que m'agradàs tant! ¡O quina al'lota que era aquella! ¡Fins i tot sa sanc tenia més dolça que la mel! Es ver que jo havia jurat beure de sa seua sanc; però, per cumplir es jurament, m'hauria bastat fer-li un taiet a un dit, sols que 'n fos sortida una gotineua i que la hi hagués llepada amb sa llengo! ¡Som una bistia! ¡Meresc fermar! ¡A on e-hi ha un dogal? i jo me teix me fermaré, si no hi ha ningú que me ferm! ¡Haver morta N'Espardenyeta, s'al'lota que més m'agradava per casar-m'hi! ¿Què he de fer de viure, si ella és morta? ¿Què he de fer de viure? ¡Cap feina hi tenc p'el mon! ¡cap! ¡cap! Aquesta espasa que li ha taiat es coll a ella, ¡que s'acor dins es meu pit, i que fassa ui tot!

Dient això, el Rei se posa sa punta de s'espasa demunt sa post des pits, i anava ja a acorar-la-se;

però tot amb u N' Espardenyeta surt de davall es llit, i s' hi planta davant, tota xaravel·la.

—Que tir s' espasa, senyor Rei, diu ella. ¿Es a mí que 'm vol? Vemetaquí.

El Rei, com la se veu davant viva i sana i més xalesta i galanxona que mai, tot-d' una quedà de pedra, però aviat li pujà una alegría i una gaubansa que se pensava tornar boig.

—¡Mos hem de casar! digué ell,

—¡Ja hu hauríem d' esser! digué ella.

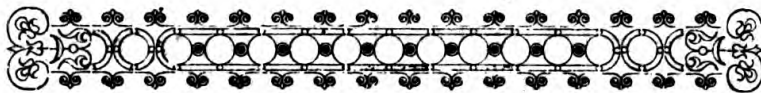
El Rei se 'n anà a ca-seua a fer enrengar tot es *tu autem* per ses nesses; i donà tanta pressa i tot-hom va fer tant s' aviona, que dins tres dies tot estigué a punt de pastora mía. No hi ha que dir que no estigueren per N' Espardenyeta, perquè es mateix dia ja va haver enllestit tot lo que havia d' enllestir.

I arribà es dia de fer-se s' esclafit, i se va fer, se casaren, i n' hi va haver d' ast i olla i sarau i festes i balls i alimares, tot lo que va esser bo.

I el Rei i N' Espardenyeta, governant es seus vasalls, visqueren i gaudiren amb molta de pau i concordia anys i més anys; i encara son vius, si no son morts.

La Punta, agost de 1892.

ES DOS BESSONS¹

AIXÒ era un homo que tenia una pollina, una cusseta i un jardinet.

Era molt afectat de pescar; però sempre duia es frare, vui dir, no tocava escata mai.

Un dia agafà un peixet lo més airós i garrit; i, quant li treia s'am, sentí que deia.

—¡No 'm menges, si vols estar bé! ¡No 'm menges, si vols estar bé!

—¡Ves si 't tiraré, tant com m'has costat! digué aquell homo.

—No m'has de tirar; diu es peix. M'has de rentar amb aigo dolça, ben rentat. La mitat d'aquesta aigo l'has de tirar a ses rebranques des portal de ca-teua; s'altre mitat l'has de posar dins dues ampolletes, i guarda-les ben guardades. De mí n'has de fer tres bocins: es cap done 'l a sa dòna, es còs a sa pollina, i sa cova a sa cussa.

---

¹ La 'm contaren En Toni Garrit, de Sant Llorens, i dues criades, Na Rosa Pons, de Sineu, i Na Catalina Pellicer, de Manacor. També he tenguda present la rondaia que publicà el distingit poeta i escriptor mallorquí D. Mateu Obrador i Bennàsser amb lo títol *Los tres fills del Rey* dalt la *Revista Balear* de 1872, pp. 141-143 156-159 172-175 i 189-191.

Aquell homo hu va fer així; i heu de creure i pensar que de cada rebranca des portal va sortir una espasa de tan bon trempe, que taiava un cabei a l'aire, i s'hi porien mirar de tan lluenta que era; i des cap d'una temporadeta sa dòna tengué dos bessonets, tant consemblants, que qui 'n veia un, veia s'altre; i sa pollina dos cavallets rotjos, tant consemblants també, que qui 'n veia un, veia s'altre, tant s'assemblaven; i sa cussa dos quissos, i també qui en veia un, veia s'altre, de tan que s'assemblaven.

Es dos bessons se feren grans, i eren lo més ben plantats i més vius que una centella. Un havia nom Juan, s'altre Bernat.

Es dos cavallets i es dos quissos se feren grossos de tot. Valien uis per mirar; i tant per córrer, com a forsa com a brega, no hi havia qui los fés arreconar.

En Juan i En Bernat en tenien un per-hom.

Son pare estava tot alabat amb tan bona nescia. Un dia treu ses dues ampolletes d'aquella aigo, i diu an En Juan i an En Bernat:

—Jau això. A ningú pot pertocar millor que a voltros. Mentres estiguen estil·lades, com ara, serà senya de que vos diu bé; tot-d'una que s'embuiaràn, serà que vos diu malament.

En Juan un dia alsà es cap, i diu an En Bernat.

—Me'n vaig a cercar el mon. Te deix sa meua ampolleta. Quant la veges que s'embui, ja sabrás que significa. A reveure!

Pren sa seua espasa, se posa damunt es seu cavall, crida 's seu ca, i toca soletes.

Camina caminaràs, des cap d'una partida de dies se'n entra dins un barranc molt fondo i estret,

i assetsuaixí sent un plant tendre i viu, que xapava es cor. Camina un poc més, i troba fermada a un uiastre, una fadrineta d'una quinzena d'anys, gallardíssima, amb una cara com un sol, amb uns cabells rossos, que li pegaven més avall des genois.

L'homo va romandre sense polsos, boca closa, però amb sos uis ben badats.

Lo que no li venia a sa llengo, li sortia p'ets uis.

A la fi romp dient:

—¿Però què fas aquí, bella jove? ¿qui t'ha fermada? ¿què és tant de plorar? Parla per amor de Deu; que aquí me tens, prompte a donar sa meua vida i tot, si és necessari, per salvar-te!

—¡Ah, bon jove! respòn ella. Som sa més desgraciada de baix de la capa de Deu. Aquí estic esperant la mort, esperant que vengui un drac de set caps a engolir-me. Es seu amagatai es una cova d'aquest barranc; surt cada setmana i se menjaria tota sa gent d'aquesta nació, si no li duguessen una fadrina de quinze a vint anys. Cada setmana treuen sòrts entre ses que som d'aquesta edat; i sa que li toca, la duen aquí, i la deixen fermada. Avui m'ha tocat a mí, i no m'ha valgut esser fia del Rei. Ja hu sabs ara perque estic així i perque plor.

Aquí la pobreta va refermar es seu plant, i es singlot i ets espaumes com que l'haguessen d'acabar de tot.

—¡Ves-te 'n, ves-te 'n de pressa! pogué dir a la fi an En Juan. Ves-te 'n per amor de Deu! que 's drac no 's pot estorbar!.. Tu que pots fogir, fuig! que no fassa dues morts en lloc d'una.

—¡Jo fogir! digué En Juan. ¡Jamai... mentres no pugues fogir tu davant! O tu te salvaràs o tots e-hi romandrem.

—¡Ah bon jove! deia ella. ¡Com se coneix que tens tan bon cor com poca noticia d'aquest drac que m'ha d'engolir! No t'ho cregues poder combatre amb ell. Ademés des set caps, en lloc de pell, té una closca tan gruixada i tan closa, que no hi ha armes que li puguin fer res, mentres no li afinin una junteta que té davall es pits. Si allà li poguessen clavar sa punta d'una espasa, al acte cauria sec. Però ¡ai! que es cavallers més valents i esforçats que son sortits a combatre amb ell, no los han vists pus; tots los ha fets benes.

Encara sa fia del Rei estava amb sa paraula a sa boea, quant se comensa a sentir un trepig i retornar uns bramuls, que, com més anava, més aprop i més vius eren. Feien arrissar es cabeis i tremolar tot aquell barranc. Era es drac de set caps, que se'n venia com la bala, amb totes ses boques ubertes, tirant foc p'ets uis, pegant tals verduques amb sa coa, que, si feria cap soca, maldament fos d'auzina o d'uiastre, la capdellava.

En Juan, lluny de fugir, comanant-se a Deu de tot cor, posant-se bé damunt sa sella, aficant fort es peus dins els estreps, cridant ¡coratge! ¡coratge! an es cavall roig i an es ca, amb s'espasa amb una mà i s'escut amb s'altra, envest es drac, pegant-li una mala fua. Tant forta va esser, que el feu recular; però s'animal amb un bot ferest s'hi aborda i ja estigueren embolicats. I es drac, clavades i més clavades amb totes ses seues barramentes; i En Juan, espasades a dreta i a esquerra; i es cavall roig, que se tornava amb ses dents i amb ses potes; i es ca, que hu feia de tot amb sos claus i amb ses ungles. Cap n'hi havia que no fes tot quant sabia i podia, cap que flaquetjés un punt; però no se coneixia gens qui sortiria triumfant.

Podeu fer comptes sa fia del Rei si devia clamar de bon-de-veres a Deu i a tots es sants, per que hi sortís es seu defensor.

En Juan, a la fi, jugant es tot p'es tot, pega esperonada an es cavall, s'afica per entre es set caps des drac, mirant ben arreu si li afinaria sa junta que tenia baix des pits; arriba a afinar-le-hi; i amb tota quanta forsa li quedava, acora allà s'espasa, i hi aficà tota sa fuia.

Es drac se sent ferit de mort; exhala un bramul aborronador, pega una revinglada espantosa, i cau sec dins una bassa de sanc negra, que li brollava de sa ferida siulant. Tenia es cor xapat de mig a mig.

En Juan tot-d'una li taia ses llengos des set caps, les s'amaga, i se'n va i desferma sa fia del Rei.

—Ja te 'n pots anar en voler, li digué quant l'hagué desfermada.

La pobreta, podeu pensar, no sabia que fer-se d'agraïda i contenta. Li donà milions i milions de gracies; volia fort i no 't mogues, que l'acompanyàs a ca-son pare; però no 'l pogué treure d'aquestes:

—Ja no m'has de mester. T'he salvada amb s'ajuda de Deu. Tu tens ses feines a ca-teua, i jo a fer mon cap envant.

Bé va pregar i tornà a pregar. No'l pogué tòrser.

Despedint-se d'ella, se'n anà barranc endins.

Sa fia del Rei, corrents i botant, bòtxa d'alegría, arriba a la ciutat.

Arribar-hi i temer-se'n tot-hom, va esser tot u. I tots l'enrevoltaven, fent crits i bots, i no la deixaren fins que la tengueren dins es brassos del Rei.

i de la Reina, que cuidaren a fer ui de contents que estigueren.

El Rei tot-d' una fa fer unes dictes: que es present es qui ha mort es drac, i se casarà amb sa seua fia.

Passaren dies i més dies, i ningú se presentava; fins que n' hi hagué un d' arriscat, que se 'n anà dins es barranc, troba es drac mort i estès devora aquell arbre a on fermaven ses fadrinetes de quinze a vint anys, i diu:

—Ja sé que faré: li tai es set caps, los present an el Rey, i diré que som jo qui l' he mort.

Dit i fet, taia es set caps, i se presenta amb ells a la cort, cridant:

—¡Jo som qui he mort es drac! ¡jo som qui l' he mort!

Al punt un avalot de gent el tengué enreyolt: t, i tots li cridaven ¡viva!, i l' abressaven, i el besaven. L' acompanyaren en triump a ca 'l Rei.

El Rei, així que veu es set caps, diu:

—Paraula de Rei no pot mentir: tu seràs el meu gendre.

La Princesa, quant li presentaren aquell arriscat, el se mirà bé, i no 'l va conèixer.

—Això no és es cavaller que matà es drac! deia.

—Però ¡si ha duit es set caps! li deien.

—Maldament; no és ell, vos dic! responia ella.

—Paraula de Rei no pot mentir, se va esclamar son pare. Ell ha presentats es set caps, es ell qui l' ha mort.

Se prepararen ses nesses i sarau per llarc.

I sa fia del Rei, que no feia sino plorar, porque deia que aquell no era es qui havia mort es drac.

Arriba es dia de fer-se es casament; i quant ja

estava tot hom endiumenjat i anaven a comensar, se presenta un cavaller amb un cavall roig i un ca. Era En Juan, que havia tenguda notícia de ses dictes del Rei, i se'n venia per que li donassen lo que s'havia guanyat.

La princesa el veu, i pega un crit esglaiador.

—¡¡Es ell!!! diu, i cau desmaiada.

No varen entendre los circumstants aquelles paraules, i deixaren conversar aquell cavaller, que va dir.

—Senyor Rei, ¿se conté veritat que ha fetes fer unes dictes: que es qui ha mort es drac, se casarà amb sa fia de Vossa Reial Majestat?

—Sí, que és ver! diu el Rei.

—Idò, jo som qui l'he mort! diu En Juan.

—Proves! proves! exclama el Rei.

—En tenc que ningú es capaç de desfer-les-me! diu En Juan.

—¡Mal és de creure! diu El Rei ¡si n'hi ha un que ha presentats es meteixos caps des drac!

Es cavaller feu un poc de returada. Tot-hom se creia que havia romàs confús.

—Senyor Rei, digué, tots ets animals ¿que no solen tenir llengo dins sa boca?

—De manera que sí! diu el Rei.

—Idò anau a mirar aquells set caps veiam si n'hi tenen! diu En Juan.

E-hi anaren a mirar-ho, i no n'hi trobaren: los ho havien taiada.

Aquí aquell cavaller contà lo que havia passat; se treu ses set llengos, anaren a provar-les an es set caps; i ja hu crec que hu varen esser ses llengos des drac.

A-les-hores sa fia del Rei tornà en sí; i se troba

en mig de ses mansbelletes i crits de triump que tot-hom feia an el cavaller des cavall roig i des ca.

—Aquest ès qui'l matà! se posa a dir ella, jaquest, i ningú més que aquest!

Tot-hom, i el Rei més que ningú, va creure que era així; i manà a l'acte que aquell qui havia volgut fer la trempè des ses caps, el fessien trossos, i així una altra vegada aniria més alerta a enganar la gent.

I es cavaller de ses set llengos se casà amb sa fia del Rei.

I no vos dic si hu varen esser mai vistes ses nesses i ses festes que s'armaren.

I heu de creure i pensar que es dos noviis se'n pujaven sovint damunt una torre molt alta, per estendre la vista, i ell li feia explicar a ella tot lo que destriaven.

Un dia que el cel estava ben clar, ell afina un casal que blanquetjava lluny, ben lluny.

—¿Què es allò tan enfora i que blanquetja tant? diu ell.

—Allò ès, diu ella, es *Castell de Liorna que qui hi va, no torna*.

—Ja hu voldria jo veure que jo hi anàs i no tornàs! diu ell.

—Per amor de Deu, diu ella, no 't passes aquesta p'es cap. Pots estar ben segur que no tornaràs. De tots es cavallers que hi son anats, que son molts, però ben molts, cap n'ès tornat.

En Juan va moure altra conversa, dient entre sí mateix.

—¡E-hu veurem idò si tornaré!

¿Què me'n direu? Ell un día, amb excuses d'

anar a cassar, pren es cavall, crida es ca, i ¡per avall s'ès dit! tot dret, an es *Castell de Liorna*.

Arriba, veu una partida de batiports p'en terra, no sab què ès allò; i se planta damunt es portal una jaia més lletja que el pecat.

—¡Ferma aquest cus! diu ella, ¡ferma aquest cus, que 'm vol mossegar! ¡Ferme 'l! Si no tens fermai, jas aquest cabeí!

Se'n arrabassa un; i En Juan, botant des cavall, sense cap mala sospita, el pren; i per no sentir pus sa jaia, ferma es ca.

Encara no havia acabat de fermar-lo, com sa terra s'obri, i s'engoleix ca, cavall i cavaller.

Sa jaia va fer una riaia escandalosa.

An aquell moment mateix En Bernat mirava s'ampolleta que En Juan li havia deixada, per veure si s'embuiava gens; i notà que s'aigo cop en sec torna térbola, lo mateix que sa d'un bassiot que la remolquén.

—Es meu germà, diu, està en perill. Me'n vaig a ajudar-li.

Ensella es seu cavall roig, pren sa seua espasa, crida es seu ca; i ja ès partit.

Camina caminaràs, tengué la bona sort d'arribar a la Cort.

Sa fia del Rei, vestida de dol, se passava gran part del dia damunt sa torre més alta per veure si destriaria p'en lloc es seu marit que tornàs.

Ja hu crec que colombrà En Bernat amb so cavall i es ca; i se va creure que era En Juan.

Davalla botant ets escalons de tres en tres, amb quatre grapades se lleva es vestit negre i se'n posa un de festa, i se'n va corrents a rebre aquell qui venia.

Tot-d'una que li arriba, s'aferra per ell, tota plorant d'alegría.

—¡Ja 'm pensava no tornar-te veure pus, espòs meu estimat! li deia. ¿I què ès estat aquesta tardansa! ¡Digue'm-ho tot! ¡conte'm-ho tot!

En Bernat, vos ho podeu figurar, estava com un beneit. Ni entenía sa fia del Rei, ní comprenia com era que feia allò, ni sabia per on prendre.

—Senyora Princesa, li digué a la fi, estic segur que m'ha errat.

—No t'he errat no, deia ella.

—Li dic, Senyora Altesa, que m'ha errat! deia ell. Me dona es nom d'espòs i jo desgraciadament no tenc sa ditxa d'esser-ho de Vossa Altesa.

—¡Ia hu éts! deia ella. ¡Jo no sé per què fas això!

D'una paraula vengueren a una altra, i arribaren a aclarir qui era un i qui era s'altre.

En Bernat contà es pas de s'ampolleta, i sa fia del Rei ses ganes que En Juan havia demostrades d'anar an es *Castell de Liorna que qui hi va, no torna*.

—Ja hi digué anar ell, digué En Bernat. Idó ara hi aniré jo. O tornarem tots dos o hi quedarem tots-dos.

Be 'l pregaren que no hi anàs, que era debades.

No 'l pogueren aturar.

Parteix; arriba an es *Castell de Liorna*, veu aquella partida de batiports p'en-terra; no sab que puga esser allò. Se planta damunt es portal aquella meteixa jaia, més lletja que el pecat.

—¡Ferma aquest cus! diu ella, ¡ferma aquest cus, que 'm vol mossegar! ¡Ferme 'l! Si no tens fermai, vataquí aquest cabeí.

Se 'n arrabassa un des cap, i le hi dona.

—No l' he mester, diu En Bernat. Es ca no mos-sega.

—¡O si, que ja arreveixina es pell! ¡ja s'afúa! cridava sa mala veia.

—¡Com no vos ha feta bossins! diu En Bernat, pegant bot des cavall i agafant-la p' es coll.

—¡Si no 'm treis es meu germà! li diu, ¡si no 'l me treis a ell, es cavall i es ca, aquí meteix el dimoni vos ne du!

—¡Jo no sé a on son! ¡no sé a on son! diu ella.

—¡Si no los me treis, vos aufec! diu En Bernat.

I li pegà tal estreta que li feu treure un pam de llengo.

—¡Amollau-me! ¡amollau-me idò! deia sa bruixa.

L' amolla; i, amollada, s' arrabassa un altre cabei, el ferma a un batiport, pega tirada, i sortí En Juan a cavall i amb so ca, que se cuidava estellar de xacota que feia.

Es dos germans se donaren un abràs d' aquells d' aquells.

Llavò se recordaren de lo que los havien dit, que hi eren anats tants i tants de cavallers i no 'n tornava cap mai.

—Tots deuen esser davall aqueis batiports, digueren ells.

En Bernat torna agafar sa jaia p' es coll.

—¡Si no alsau tots aqueis batiports, vos trec es carcabòs!

Com ella va veure que anava de bo, així com pogué, diu que sí; i se 'n va de batiport en batiport. Passava es cabei per una baula, tirava, i de cada un sortien un enfilai de cavallers, lo més plantosos i ben tractats. Tots eren fiis de reis o comtes o marquesos.

Com tots foren defora i se veren i se parlaren i cadascú explicà lo que li havia succeït, varen veure ben clar que aquella mala veia era estada sa causa de sa dissort i enterrament de tots.

—¿Què li hem de fer? clamaren tots.

—Ara hu veureu, diu En Bernat, i acabussa es dos cans a sa jaia.

S'hi afuaren es dos cans; i, darrera aqueis es dos cavalls roigs; i, darrera es dos cavalls roigs, es cavalls de tots ets altres cavallers; i de sa mala bruixa no'n quedà ni la pols. En Barrufet en va fer festa.

An es cavallers los va caure molt de toc aquell pas.

Com se veien sans i bons i lliberts, després de tant de temps d'estar encantats, no hi cabien de goig i gaubansa.

Volgueren tots acompanyar En Juan a la seua cort, i podeu fer comptes quina rebuda los degueren fer.

¿Què me'n direu? Ell a ca'l Rei enrangaren unes festes mai vistes, perque no hi cabien d'alegría de veure que En Juan era tornat sà i salf.

Acabades ses festes, aquells altres cavallers se'n anaren cadascú a ca-seua, i an En Bernat el casaren amb una neboda del Rei, el feren sa Segona Persona de tot es reinat. I aquells dos germans amb ses seues dones i amb tota s'altra família visqueren anys i més anys amb salut i alegría. I encara son vius si no son morts, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

Torre Nova, joriol de 1895.

SA RABOA I S' ERISSÓ ¹

AN aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara, una raboa i un erissó varen prendre plegats una escarada de taiar carts. Varen cloure sa barrina per quinze lliures, sensa altra agatge que una gerreta de mel, que los ho havien de donar tot-d' una.

Los ho donaren, i s' erissó digué:

—¿Sabs què havia pensat? Que l' estojàssem p' *es dia de ses acabaies*.

—Vas malement, diu sa raboa. Peguem-li ara que ès fresca, no fos cosa que llavò rancietjàs!

—¿Com ha de rancietjar, si s' escarada no més son quatre dies? diu s' erissó. I sobre-tot, si la mos menjam ara, ¿què menjarem *es dia de ses acabaies*?

—No res, diu sa raboa, després de pensar-hi una mica. ¿Vols que l' estogem? Estogem-la, i no 'n rallem pus.

---

¹ La 'm contaren mon pare, N' Antonina Corderu, de So'n Servera.
i En Toni Garrit, de Sant Llorens des Cardessar.

L'estojaren dins una soca d'uiastre, i lo endemà a punta d'auba se 'n van an es carts, i se posen en feina.

S'erissó feia s'aviona ferm, però lo que es diu ella s'hi penjava tant com poria. Dues hores es sol alt, li entrà una vessa d'allò més maleit. Asset-suaixí se fa un poc enfora, i se posa a cridar:

—¡Què mana! ¡què mana! ¿què voleu? ¿què teniu? ¿què hi ha de nou?

—¿Què ès això? diu s'errissó.

—¡Què ha d'esser! diu sa raboa. Una veinada d'una germana meua, que me crida. M'hi acostaré, veiam que vol.

Camina unes quatrecentes passes, i torna.

—¡Fiet, diu a s'errissó, sa meua germana que ha tengut un infant! i ara m'envia a damanar, per que fassa ès fiol! Jo li deia a sa veinada que no hi poria anar per amor de s'escarada, que estava empegueïda de tu; i ella m'ha dit: Mira-t'hi bé! ¡no li fasses aquesta a sa teua germana, que no s'ho mereix! Desda ara 't dic que hu prendrà ben tort!

—¡Toca! diu s'erissó. Ves-hi ben descansada! Jo no mir tan prim tampoc. I sobre-tot, jo 'm poria trobar an es mateix cas, i no crec que 't sabés gens de greu a tu si jo hi anava.

—¡Vols callar! diu sa raboa. Ben contenta que me faries! No res, e-hi aniré idò.

Allà on se 'n anà sa polissona, tot-dret, va esser a sa gerreta de sa mel. La se posa an es morros, i, xucla qui xucla, li pegà un mal entretoç.

Trià una ombra que li agradava, s'hi ajassa, i va jeure fins que es sol se ponía de tot.

Llavò s'aixeca, fa uns quants d'estiraments, i cap a s'erissó s'ès dit.

El va trobar que no se donava raó a ses barres, taia qui taia carts, i n'havía feta una estesa fora mida.

—¿Fins ara? li va dir s'erissó, com la va veure.

—¡O fiet, no me'n parls! diu ella. Venc amb sa fel sofregida! ¡No'm fii de no tirar malaltia llarga de sa rabiada que he presa! ¡O quina gent més enfadosa! Jo bé los deia que frissava, que feia falta, que no poria estar pus; però ells:—Tira, no sies guixa, un dia a l'any que vens! ¡I jo que me fonía! A la fi, he dit: Feis-vos trons! i som fuita. ¡Com som raboa, que no m'hi tornaràn traginar a fer un fiol!

—¿I quin nom li han posat? diu s'erissó.

—*Na Comenselis*, diu sa raboa. Es una femella.

—¡Vaja quin nom més esquerrà! diu s'erissó.

—¡Un nom que li escau de lo miller! contesta sa raboa.

—¡*Na Comenselis*! deia s'erissó entre ell mateix. ¡No li veig es demble!

¡Quin rebumbori hauria mogut si se tem que lo que havia *comensat* era sa gerreta de sa mel a fer-se avall!

Lo endemà se'n tornen a s'escarada. Se posen en feina; i, si poc fenera estava sa raboa es primer dia, manco hi estigué es segón.

S'erissó cuidava a fer ui de tant poc que se planyia; ara ella los menava por ferm an es carts, i li sabia un greu de l'ànima haver-los de fer gens de mal. Dues hores es sol alt, sa vessa la doblegà de tot; i va dir petit, que s'erissó no la sentís:

—¡Que'n fassen es beneits de feina, que jo no'n som pus!

Cop en sec se posa a cridar!

—¿Què mana? ¿O què mana? ¿Què teniu, tant de cridar? ¡Ja vos sent!

—¿I ara? diu s' erissó.

—Una veinada d' una cosina meua, que me crida! diu sa raboa. M' hi acostaré veïam que vol.

Se fa unes quatrecentes passes enfora i torna.

—¿Què es estat? diu s' erissó.

—¡Què ha d' esser estat! diu ella. Un altre enganx: una cosina meua que s' ès casada, i me convida a noces. Jo he dit a sa veinada: Ja li diràs que tot està per rebut; que no hu prenga tòrt si no hi vaig. Es que no pot esser per cap vent del mon! Tenc una escarada, i no puc deixar. Ja he abusat massa des companyó; i ¡bona som jo per fer fer sa somereta a ningú, i per menjar-me ses flors i no voler ses agostenques! Però, fiet meu dols, sa veinada s' ès posada a dir:—¡Mira, no li fasses aquest despreci a sa teua cosina, que no 'l se mereix! I ¡quina ès ella! Prou que hu ha dit: ¡Que venga! Si no vé, que no 'm tòrn mirar pus a sa cara! Ja la hi diràs!

—No tindràs altre remei que haver-hi d' anar! diu s' erissó.

—Però, diu sa raboa ¿i que ès just que tu hages de palancatjar aquí com un negre amb sos carts, i jo me'n haja d' anar de ses meues?

—Però es una cosina, i an es parents los han de fer obsequi! diu s' erissó. Sobre-tot, ja hu rescabalaràs un altre dia.

—No res, si no 't sab greu, e-hi aniría idò! diu sa raboa.

—Ves-hi descansada! diu s' erissó.

Allà on se'n anà sa polissona va esser a sa gerre-

ta de sa mel. La se posa an es morros, i, xucla qui xucla, la va fer més de mitja. Sa torca, s'ajassa a una ombra, i jeu qui jeu, no li bastava cor per aixecar-se. Hora baixa de tot, diu:

—¡Es cotri! que es sol s'enrama de tot, i s'erissó me menjarà.

S'aixeca, fa un parei d'estiraments, i cap a s'erissó s'ès dit.

El va trobar suant, tanta gota, taia qui taia carts, cansat i mort.

—¿Fins ara? diu s'erissó com la veu.

—¡O fii meu dols! no me'n parls! diu ella. No havia presa cap rabiada tan grossa mai! No m'escap d'una *encòliga*! Per força m'ha d'esser caigut còme plom lo poc que he menjat. No hi tornaré pus a nosses. ¡Vaja quina mort! ¡l venguen principis i més principis, un bo i s'altre millor! ¡l allà te movien un renou, si no prenies de tots! I tasta això, pren això altre, una espipelladeta no més; veuràs que es de gustós. I hala, no fasses s'empegueït! Tu no hu deus trobar bo! ¡l jo que deia: ¿l això que ha d'esser un mai acabar? ¿Que vos feis comptes que es meu ventre es un avenc? I llavò venguen nous, i mel'les torrades, i oreianes, i bunyols amb mel, i llavò es ball. I no ballis tu! i ja la tendreu armada! I jo que me fonía! Sobre tot, e-hi ha hagut d'haver un estira-muixell ferest, per poder-me 'n desllapissar.

—¿l que li diuen an aquesta cosina teua, tan enfadosa? diu s'erissó.

—*Na Mitgelis.*

—¡Vaja quin nom més *desivers*! deia s'erissó entre ell mateix.

¡O quin rebumbori hauria mogut, si se tem que era sa gerreta de sa mel que s'era feta *mitja*!

Lo endemà se 'n tornen an es tai des carts, i se posen en feina.

Qui s' hi posà de bon de veres va esser s' erissó; ara sa raboa li pegava amb tota calma. Havía mester mitja hora en cada cart. I cada instant la veien aturada per treure-se ses espines.

Encara es sol no era dues hores alt, com digué entre ella meteixa:

—Això no va pus. ¡Cart torn jo, si torn prendre una escarada de tair carts! ¡Ja los tairà s' erissó! o el dimoni, si los hi vol!

I ja se posa a cridar ben fort:

—¿Què mana? ¿Què mana, dic? ¿Què voleu? ¡Ja vos sent! ¡no som sorda!

—Y ara? diu s' erissó.

—Me criden, i me pareix que es una veinada d' una fia d' una cosina germana meua...

—Ja t' assegure, diu s' erissó, que aquestes veinades i cosines mos posen terra a s' escudella fort!

—¡No me 'n parls, que ses dents me 'n prúen! diu sa raboa. No res, m' hi acostaré veiam que vol.

Se fa devers quatrecentes passes lluny i torna;

—¡Vaja quina passada! diu sa raboa. ¡Ell com que se sien pactades!

—¿I què és estat? demana s' erissó.

—¡Què ha d' esser estat! diu ella. Una tia d' una cosina germana meua que s' és morta, i una veinada és venguda a fer-m' ho a sebre i a dir que m' esperen per fer-li s' enterro.

—¡Aquesta sí que mos és bruta! diu s' erissó. ¿I te 'n hauràs de tornar?

—I no hi vages tu! diu sa raboa, i sa primera que diràn, que me som feta dolenta. I ben clar que m' ho ha dit sa veinada:—Hala! anem! que tot-hom

t'espera, i no la se'n duràn, ni l'enterraràn que tu no hi sies! I jo que li he dit.—Pero si tenc una escarada de carts amb un altre, i ha tres dies que no he fet brot de feina per enganxos que són sortits.—No la fasses an aquesta de no venir! ha dit sa veinada. No la fasses! si no vols que tot-hom te pos sa llengo damunt!

—No hi ha remei, diu s'erissó; e-hi hauràs d'anar!

—A mi'm sab greu anar-hi i no anar-hi! diu sa polissarda.

—Toca! ves-hi descansada! i ja hu rescabalaràs un altre dia! diu s'erissó. Torna tant prest com pugues.

—D'això no tengues ansia! diu sa raboa.

I ja li ha estret cap a sa gerreta de sa mel. Encara no li va haver arribat, com ja la tengué an es morros, i xuclà fins que n'hi hagué gens. No més quedà un poc de solam, quatre remelsos.

Veu una ombra bona, e-hi posa ets ossos de pla, i va jeure fins que es sol s'enramava de tot. Llavò s'aixeca i se'n va a s'erissó. El va trobar que no havia desmaiàt un punt del dematí ensà, i ja tenia tots es carts abaix.

—¿Fins ara? digué ell, més de mig cremat.

—¡Fins ara! digué ella. ¡Que'm tiren d'una passa, si torn pus a cap enterro! Ja'm pensava que no acabarien mai! ¡Si n'haguessen tenguda tanta de cantera com jo es qui cantaven, aviat hauríem estat llests! Pero ell li amollaven gorga plena, i com que no se poguessen aturar. I anada d'assí i d'allà; i ara drets, i ara asseguts, i ara a la gotzó. I jo que no sé quantes vegades ja volia pegar grapada a sa morta, i tirar-la dins es

vas; i així en seriem sortits amb un aixec! ¡O quin greu que 'm sab de no haver-ho fet!

—¡Vols callar! diu s' erissó. ¡Això no es pas de fer!

—¿I es pas de fer, acabar sa paciència d' una *pressona*? diu sa raboa, espiretjant-li ets uis.

—Fieta! diu s' erissó. A un cas d' aqueis, no hi ha més que sofrir, i punt en boca.

—Pero sabs que hu té de mal de fer una *pressona* tan prima de consciència! s' exclama ella. Tant de fe per sa feina com som jo, que no es p' es meu geni estar aturada ni veure ningú que hi estiga! Sols Deu ho sab sa pena que he passada, sa rabiada que he presa! Sobre tot, estic ben segura que me sortiran ses rabiades que he preses aqueis tres dies, me faràn tirar malaltia!

—¿I què li deien an aquesta tia de sa teua cosina que heu soterrada? demana s' erissó.

—¿Què li deien? N' *Acabelis*, diu sa raboa.

Es pobre erissó tampoc afinà es demble an aquell diantre de nom.

—¡N' *Acabelis*! deia ell. ¡Vaja quina casta de noms! Mai n' havia sentits de consemblants.

Lo endemà dematí s' erissó se 'n hagué d' anar tot-sol an es carts.

Sa raboa havia passada una nit de perros. No més havia pogut dormir de com se 'n anà a colgar, una horeta post es sol, fins lo endemà a trenc d' auba. No hi havia cap part des cos que bé li digués, tenia febre i tot. Eren ses tres rabiades que havia preses d' haver hagut d' anar a fer es fiol de Na *Comenselis*, a ses nocces de Na *Mitgelis* i a s' enterro de N' *Acabelis*, i no haver pogut taia casi cap cart.

S'erissó s' ho va beure, i li va dir:

—No te mogues, fieta, a veure si sues! i t' espassarà. Treu-t' ho des cap an això de ses rabia-des! I no tengues ansia! ja los acabaré an es carts jo tot-sol. Lo que importa que estigues bona per *ses acabaies*.

I se 'n hi va anar an es carts; i encara hi havia mitja hora de sol, i ja los tenia tots amb so rabas-sell per amunt.

Se 'n va tot satisfet a contar-ho a sa raboa; que en va estar tan contenta, aquella noticia li va donar tant de gust, la va compondre tant, que va esser lo meteix d'un llum que s'apaga de tot de tot perque no té oli, i cop en sec li umplen ses encruies.

—Erissonet des meu cor, va dir ella, fii meu dols estimat, crec que demà mateix porem fer *ses acabaies*. Has de creure i pensar que he suadet prou! som una dona nova! ¡No me 'n puc avenir, fiet! ¡Avui dematí tan *abacuada*, i anit tan xalesta!

—Idò demà, diu s'erissó, anirem ben dematí a donar a rebre s'escarada.

Lo endemà hi anaren tots dos; l'amo los ho va rebre, i los dona ses quinze lliures; i més xalests que un Pasco se 'n van a fer *ses acabaies*, a menjar-se sa gerreta de mel.

Sa raboa la sospesa, i diu:

—¡Ell no pesa serrines! ¿Què deu haver tengut aquesta mel?

S'erissó hi guaita, i va perdre totes ses colors.

—¡Aquesta sí que m'ès bruta! va dir. ¡Ell ès buida!

—¡Buida! diu sa raboa. ¿Vol dir no més era de boca que la volies per *ses acabaies*?

—De boca i de cor! exclama s' erissó.

—Ja se veu! diu sa raboa. ¡Jo, si fos tu, callaria!
¿Això és passada de fer, empassolar-te tota sa mel?

—Que 'm tirin d' una passa, diu s' erissó, si som jo que la m' he menjada! ¡Tu deu esser ell!

—¡Així m' has d' acabar de jeure! deia sa raboa, fent estabetxos.

Després de molt d' escobletjar-se, sa raboa diu:

—Mira, serà bo de fer aclarir qui es que la s' ha menjada.

—Mostrau com! diu ell.

—Mos ajeurem d' esquena, amb sa panxa an es sol, diu ella. Es qui tenga sa panxa que li llui, aquell serà que la s' haurà menjada.

—Sí que m' agrada s' idea! diu s' erissó. Ara mateix mos hi porem posar.

S' ajegueren d' esquena amb sa panxa an es sol. Es pobre erissó amb so cansament des dies passats queda a l' acte més adormit que un tronc. Sa raboa no 'n tenia tanta de són. Com el veu tan adormit, s' aixeca agafa sa gerreta, la gira amb sa boca per avall demunt sa panxa de s' erissó, en cau sa mica de solam, amb sa ma le hi escampa bé per tot, i ja hu crec que aquella panxa lluí una cosa de no dir.

Torna sa gerreta an es mateix lloc, i se posa a estamenetjar s' erissó.

—¡Hala, marxando! li deia. ¡Mira-le 't an aquesta panxa teua! ¡Obri ets uis i mira-le 't bé, i hu veuràs si 't lluu o si no 't lluu.

S' erissó se despert, la se mira, i com la se veu tan lluenta, va quedar sensa polsos.

—¡Es ver que me lluu sa panxa, va dir; però més ver és encara que jo no he tocada sa mel!

—¡Ell negaríes que no hi ha Deu! deia sa raboa i per afegitó li va tirar ses mil llàstimes.

S'erissó estava fet un Nero; i se'n pensà una de bona.

—Mira, diu a sa raboa, no som romàs associat amb aquesta prova que hem feta. Tu dius que som jo que m'he menjada sa mel; jo dic que éts tu. Deu del cel ja hu sab qui és, i no'm parlem pus. Ara per ara, provem-mos a córrer, i es qui guanyarà, aixecarà ses quinze lliures de s'escarada.

—¿Tu corredor? diu sa raboa. Pot esser que hu sies, pero no'n tens ses trasses.

—¿Sabs que són això? diu s'erissó. Escuses de mal pagador, por de perdre.

—Es teu mentider! exclama ella. Mos porem provar en voler.

—Idò demà dematí! contesta ell.

Allà davora hi havia una paret ben dreta, que feia partió a dos sementers, i devía tirar mil passes de llarc.

—Es cós serà aquesta paret, diu s'erissó. Partirem d'aquest cap, un per cada banda. Com serem a s'altre cap, giram; i qui primer tornarà esser aquí, aquell haurà guanyada s'acció.

—Bé! bé! diu sa raboa, ben segura de guanyar.

No se'n poria avenir que s'erissó se volgués provar amb ella a córrer. Aquesta confiansa la va dur a perdre.

S'erissó en sa nit se'n anà a cercar una partida de parents seus, i en feu posar un cada cinquanta passes ran ran paret, amagats dins es romaguers i matul·los que hi havia, ensà i enllà a sa vorera. A sortida de sol s'erissó era an es cap de paret d'on havia de partir. Compareix sa raboa, i diu:

—¡Hala! Lo que s' ha d' empenyorar, que se venga! Sortiguem-ne! que fris.

—Vaja idò! diu s' erissó.

S' erissó se posà a sa part que hi tenia ets seus parents amagats, sa raboa se posa a s' altra; i a la la una! a les dues! a les tres! *sus!!!* parteixen; i de d' allà.

Sa raboa se 'n anava ben atacada, i d' en tant en tant cridava:

—Erissó, a on éts?

—¡Aquí som! responia s' erissó que hi havia amagat un poc més envant.

—¡El dimoni éts! deia sa raboa, com el se sentia davant.

I ella ataca qui ataca, i tornava cridar:

—Erissó, a on éts?

—¡Aquí som! responia un altre erissó més envant.

—¡El dimoni éts! deia sa raboa, debanant més espès.

Arribà a fer ui de córrer; pero, com sempre que cridava—Erissó, on éts?, li responia es qui estava amagat més envant de s' endret a on ella se trobava, sempre sentí que li responien de davant, i no va conèixer que fossen veus diferents.

Sobre-tot, cent passes abans d' arribar an es cap d' on eren partits, s' erissó, que no s' era mogut d' allà, guaita i se posa a dir-li:

—¡Hala, cul feixuc! ¡Ell com que vages a la mort!
¡Ell com mous un peu, s' altre ja ha posada rel!
¡Meues son ses quinze lliures!

Sa raboa ja no va arribar. Girà en coa, i fogí fent flamada i tirant un enfilai de flastomies, que com que tot allò s' hagués d' encendre.

S' erissó regalà un real mallorquí a cada un des
parents que li havien aidat, i ell amb sos altres
doblers va viure ric i ple fins que va esser mort.

I jo me 'n vaig venir
amb un retalonet de formatge;
i es moixos p' es camí
mèu! mèu! m' hi arribaren
i no me 'n deixaren bossí.

SA RONDAIA D' EN VIT ¹

AIXÒ era una mare que tenia un fii i una fia:
En Vit i Na Catalineta.
En Vit era ben dormidor i poc afectat d'
anar a escola, i es dematins no hi havia qui l' ai-
xecàs.

Un dilluns, abans de s' auba, se 'n va sa mare a
espigolar, i deixa dit a Na Catalineta:

—En tocar *Ave Maria*, ja cridaràs En Vit, i que
se 'n vaja a escola. Cride 'l ben fort fins que se
sia aixecat. Damunt sa cadira des capsal des llit té
sa robeta que s' ha de posar.

Com tocaren ses *Ave Maries*, Na Catalineta les
va dir, i se 'n va a sa cambra d' En Vit, i sa posa
a cridar ben fort.

—Vit, aixequa 't, que ma mare hu ha dit.

—Jo no m' aixec! diu ell.

—Mira, jo aniré a fer venir la vergueta, i t' atu-
parà.

---

¹ La 'm contaren ma mare i mon bon amic Mn. Bartomeu Cortès,
prevere, de Ciutat.

—Ves-hi! diu En Vit.

Se 'n hi va, i diu:

—Vergueta, ves a atupar En Vit! perquè no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu sa vergueta. Ell me rompria, tan prima com som; i es mancabs serien meus.

—Jo aniré a fer venir el foc, i te cremarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu sa vergueta.

Na Catalineta se 'n hi va, i diu:

—Foc, ves a cremar la vergueta, perquè la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu es foc. ¿I ara no veus que per una mica de verga, que no hu paga es parlar-ne, no deixaré aquesta partida de tions que tenc dins es fogó?

—Jo aniré a fer venir l' aigo, i t' apagarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu es foc.

Na Catalineta se 'n hi va i diu:

—Aigo, ves a apagar el foc, perquè el foc no vol cremar la vergueta, la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu l' aigo. Ell amb sa foria que du es foc, tota me beuria, i no 'n cantarien pus galls ni gallines de mí.

—Jo aniré a fer venir el bou, i te beurà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu l' aigo.

Na Catalineta se 'n hi va i diu:

—Bou, ves a beure l' aigo, perquè l' aigo no vol apagar el foc, el foc no vol cremar la vergueta, la

vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig! diu el bou. Sobre-tot, ¡no sé com no veus que tan dematí sa set per força l' he de tenir an es clotell! Si tu me diguesses: ves a tal sementer segat de fresc, que ses espigoleres encara no 'n son passades; així ja t' escoltaría més!

—Jo aniré a fer venir la trava, i te travarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu el bou.

—Na Catalineta se 'n hi va, i diu:

—Trava, ves a travar el bou, perquè el bou no vol beure l' aigo, l' aigo no vol apagar el foc, el foc no vol cremar la vergueta, la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu la trava. ¡Sabs que té de força el bou! ¡i poc devot que és de mí! Ell amb una estrevada me faría benes!

—Jo aniré a fer venir la rata, i te tairà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu la trava.

Na Catalineta se 'n hi va. i diu:

—Rata, ves a tair la trava, perquè la trava no vol travar el bou, el bou no vol beure l' aigo, l' aigo no vol apagar el foc, el foc no vol cremar la vergueta, i la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu la rata. Si tu me diguesses: a tal part e-hi ha un niu de gorrions o mel'leretes o altres herbes, me faries escoltar. Però ¡una trava! ¡Ell sabs que 'n té de poca de llecor!

—Jo aniré a fer venir el moix, i te menjarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu la rata.

Na Catalineta se 'n hi va, i diu:

—Moix, ves a menjar la rata, perquè la rata no vol tair la trava, la trava no vol travar el bou, el bou no vol beure l'aigo, l'aigo no vol apagar el foc no vol cremar la vergueta, la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

Com es moix sent Na Catalineta, ja ha pegat llargo cap a la rata, i la rata cap a la trava, i la trava cap an el bou, i el bou cap a l'aigo, i l'aigo cap an el foc, i el foc cap a la vergueta, i la vergueta cap an En Vit, i En Vit pega bot des llit, se vest amb una grapada, i cap a escola, falta gent; i Na Catalineta que se va haver de tirar p'en terra de riaies que tenia.

I jo me 'n vaig venir
amb un capellet de vidre,
i ets al·lots p'es camí,
;maquets i maquets!
tot el me romperen
i no 'n vaig arribar bossí.

UN PAS QUE LI SUCCEÍ A SANT PERE AMB EL BON-JESÚS I ETS ALTRES APÒSTOLS ¹

QUANT el Bon-Jesús anava p' el mon amb St. Pere i ets altres Apòstols, s'estrevengué una vegada que feia tres dies que no 'ls era passat res p' es canyó més que sa mica de saliva, i, com poreu pensar, sa talent los comensava a petxucar de casta forta.

El Bon Jesús assetsuaixí pren muntanya i ¡per amunt s'ès, dit! i diu an ets Apòstols:

—Agafau una pedra perhom, carregau-la-vos i veniu-me darrera.

Així hu feren ets Apòstols; pero es qui trià sa pedra més menuda fonc St. Pere, amb s'idea de tenir-la més bona de dur.

Quant foren a sa cucuia d'aquella muntanya, el Bon Jesús ¿què fa? Dona la bendició an aquelles pedres, i totes tornaren pa; i ets Apòstols ¡ja hu crec! ¡nyama! ¡nyama! an aquell pa amb sa talent rabiosa que me duien.

An es que li digué tort, fonc St. Pere, porque

---

¹ M' ho contà ma mare, al cel sia ella i tots los morts.

com era tan petita sa pedra que s' havia carregada per no cansar-se, es bossí de pa també va esser es més menut.

L' homo, com se va veure tan nafrat, s' exclama:

—Ja 'm valdrà per vegada!

—¿Què me 'n direu? Ell dins un parei de dies el Bon Jesús amb sos Apòstols i St. Pere pren muntanya de bell fresc, i diu an ets Apòstols:

—¡Hala si agafau una altra pedra, i pitjau-me a darrera!

Ets altres Apòstols agafen una pedra perhom per l'estil de s' altra vegada: ara St. Pere, per no tornar romandre atxul'lat i amb so pa més petit que ets altres, s' aferra a una pedra tres o quatre tants més grossa que ses d' ets altres.

Pero ses raons foren a arribar aquella pedrassa an es cuaió d' aquella muntanya. Com e-hi arribaren, St. Pere suava tanta de gota, i casi no poria tornar alè.

I ¿què vos figurau que digué an ets Apòstols el Bon Jesús a-les-hores? Les digué:

—Posau aqueixes pedres en-terra! i asseis-vos-hi damunt!

Ets altres Apòstols, sensa recapitoletjar gens, s' asseuen damunt aquelles pedres, ben bon seure que hi feia, tan cansats com anaven des pujar sa muntanya carregadots amb sa pedra.

Es cap-turat va esser St. Pere, que confiava de que el Bon Jesús tornaria pa aquella grandiosa pedra que li havia costat tant de pujar; pero l' homo ¡ben alerta a badar boca! porque el Bon Jesús no n' hi tiràs qualcuna d' aquelles que deixaven ets homos sensa polsos.

Aquest tom I de l'APLEC DE
RONDAIES MALLORQUINES
s'acabà d'estampar a la
Ciutat de Mallorca
a Ca'n Sebastià
Pizà dia 30
de janer de
l'any del
Senyor
1915

